

การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง
ในเรือนจำจังหวัดเลย

ชบาไพร ศรีไสคำ

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชารัฐศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2568

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง
ในเรือนจำจังหวัดเลย

ขอไพโร ศรีใสคำ

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชารัฐศาสตร์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พุทธศักราช 2568

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

THE PARTICIPATION OF GOVERNMENT AGENCIES IN ADDRESSING RECIDIVISM
AMONG FEMALE PRISONERS IN LOEI PROVINCIAL PRISON

CHABAPAI SEESAİKAM

A THEMATIC PAPER SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTST
FOR THE DEGREE OF MASTER OF POLITICAL SCIENCE
PROGRAM IN POLITICAL SCIENCE
FACULTY OF SOCIAL SCIENCES
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
2025

COPYRIGHT OF MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

หัวข้อสารนิพนธ์	การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง ในเรือนจำจังหวัดเลย
ชื่อนักศึกษา	ชบาไพร ศรีไศคำ
ชื่อปริญญา	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	รัฐศาสตร์
ปีพุทธศักราช	2568
อาจารย์ที่ปรึกษา	ดร.วีรณัฐ พรหมจักร

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับสารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต

คณบดีคณะสังคมศาสตร์

(พระมหาสุรไกร ชื่นพุทธิสิริ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์)

คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์:

ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยวัฒน์ เผือกคง)

อาจารย์ที่ปรึกษา

(ดร.วีรณัฐ พรหมจักร)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล พรหมกุล)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุขพัฒน์ อนันต์จารย์)

กรรมการ

(ดร.อาทิตย์ แสงเงือก)

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

หัวข้อสารนิพนธ์	การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง ในเรือนจำจังหวัดเลย
ชื่อนักศึกษา	ชบาไพร ศรีไศคำ
ชื่อปริญญา	รัฐศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา	รัฐศาสตร์
ปีพุทธศักราช	2568
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ดร.วีรณัฐ พรหมจักร

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ (2) การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย และ (3) ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ เจ้าหน้าที่เรือนจำ สำนักงานคุมประพฤติ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ นักสิทธิมนุษยชน ทนายความ พระสงฆ์ ตำรวจ ผู้ปกครองของผู้ต้องขัง และผู้ต้องขังหญิงที่เคยกระทำผิดซ้ำ รวมจำนวนทั้งสิ้น 20 คน และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen & Uphoff เป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า หน่วยงานภาครัฐมีบทบาทที่สำคัญในทุกขั้นตอนของกระบวนการฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิง ได้แก่ การจำแนกและประเมินความเสี่ยง การพัฒนาพฤติกรรม การฝึกอาชีพ การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และการติดตามหลังพ้นโทษ โดยเฉพาะเรือนจำจังหวัดเลยและสำนักงานคุมประพฤติ มีการดำเนินงานที่เป็นระบบ ทั้งในด้านจิตสังคม การประสานเครือข่าย และการสร้างโอกาสใหม่ให้ผู้พ้นโทษหญิง อีกทั้งพบว่าการมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่าง ๆ เช่น นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ พระสงฆ์ และองค์กรภาคประชาสังคม มีบทบาทในการส่งเสริมการฟื้นฟูที่ครอบคลุมทั้งด้านจิตใจและสังคม

ข้อเสนอแนะแนวทางสำคัญ ได้แก่ การจัดทำ “แผนฟื้นฟูเฉพาะบุคคล” (Individual Rehabilitation Plan) การเสริมสร้างทักษะชีวิตและวิชาชีพ การพัฒนาเครือข่ายครอบครัวและชุมชน การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนา และการกำหนดนโยบายเชิงระบบที่ยั่งยืนจากรัฐ เพื่อให้การฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิงเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพและลดอัตราการกระทำผิดซ้ำได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ผู้ต้องขังหญิง, การกระทำผิดซ้ำ, หน่วยงานภาครัฐ, การมีส่วนร่วม, การฟื้นฟูผู้ต้องขัง

ABSTRACT

Thematic Paper Topic	THE PARTICIPATION OF GOVERNMENT AGENCIES IN ADDRESSING RECIDIVISM AMONG FEMALE PRISONERS IN LOEI PROVINCIAL PRISON
Student's Name	Chabapai Seesaikam
Degree Sought	Master of Political Science
Program	Political Science
Anno Domini	2025
Advisor	Dr. Weeranuch Promjak

This research aimed to (1) study the roles and responsibilities of government agencies in addressing recidivism among female inmates in prison, (2) examine the participation of government agencies in reducing repeat offenses among female inmates in Loei Provincial Prison, and (3) propose guidelines to solve the problem of recidivism among female inmates in Loei. The study employed qualitative research methodology, using in-depth interviews with 20 key informants including prison officials, probation officers, social development and human security officers, psychologists, social workers, human rights activists, lawyers, monks, police officers, families of inmates, and former repeat female offenders. The data were analyzed using content analysis and Cohen & Uphoff's framework of participation.

The findings revealed that government agencies played crucial roles in all stages of the rehabilitation process for female inmates, including classification and risk assessment, behavior modification, vocational training, pre-release preparation, and post-release monitoring. Notably, Loei Provincial Prison and the Probation Office have implemented systematic approaches addressing psychosocial support, network collaboration, and the creation of new life opportunities. Moreover, active participation from psychologists, social workers, monks, and civil society organizations was found to be instrumental in supporting both the emotional and social rehabilitation of the inmates.

Key recommendations include the development of Individual Rehabilitation Plans, enhancement of life skills and vocational training, building family and community support networks, integration of Buddhist principles, and the establishment of sustainable state-level policy and budgetary frameworks. These measures aim to strengthen the rehabilitation process and sustainably reduce recidivism among female inmates.

Keywords: Female inmates, recidivism, government agencies, participation, inmate rehabilitation

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีจากความช่วยเหลือของหลายฝ่าย ผู้วิจัยขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง สถาบันการศึกษาที่ประสิทธิประสาทความรู้ และคุณธรรมจริยธรรมทางการศึกษาในการศึกษาระดับปริญญาโท

กราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. สุขพัฒน์ อนนท์จารย์ อาจารย์ที่ปรึกษา ดร.วีรบุช พรหมจักร และดร.อาทิตย์ แสงเนวก อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ ที่ได้สละเวลา ดูแลเอาใจใส่ ให้กำลังใจและให้คำแนะนำในทุกขั้นตอนของการวิจัย ผู้วิจัยซาบซึ้งในบุญคุณของอาจารย์และขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

กราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร ดอกจันทร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรเชษฐ์ โทอิน และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศตวรรษ สงกาผัน ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัยที่ให้ข้อเสนอแนะที่มีคุณค่ายิ่ง

ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่จากเรือนจำจังหวัดเลย สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลย สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเลย นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ นักสิทธิมนุษยชน ทนายความ พระสงฆ์ ตำรวจ ผู้ปกครองของผู้ต้องขัง และผู้ต้องขังหญิงที่เคยกระทำผิดซ้ำ ทุกท่านที่สละเวลาให้ข้อมูลและประสบการณ์ที่ล้ำค่า ซึ่งเป็นแกนหลักในการสร้างความรู้และข้อเสนอแนะที่ปรากฏในงานวิจัยนี้

ขอขอบคุณบิดามารดาผู้ให้กำเนิดและผลักดันให้ผู้วิจัยมีความมุ่งมั่นพากเพียรในการศึกษา และขอขอบคุณเพื่อนนักศึกษาปริญญาโททุกท่านที่คอยให้กำลังใจมาโดยตลอด ประโยชน์ใด ๆ ที่เกิดจากสารนิพนธ์เล่มนี้ ผู้วิจัยขอใช้เป็นเครื่องสักการะบูชาคุณพระรัตนตรัย คุณบิดามารดา และคุณครูบาอาจารย์ทั้งหลายด้วยเทอญ

ชบาไพร ศรีใสคำ

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อ	จ
ABSTRACT	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ช
สารบัญ.....	ฌ
สารบัญตาราง.....	ฎ
สารบัญรูปภาพ.....	ฏ
สารบัญคำย่อ.....	Error! Bookmark not defined.

บทที่

1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามการวิจัย	2
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	2
1.4 ขอบเขตการวิจัย	3
1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ	3
1.6 ประโยชน์ที่จะได้รับจากงานวิจัย	5
2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	6
2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม	6
2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำ.....	15
2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำ	39
2.4 หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำ.....	57
2.5 หลักเบญจธรรม	60
2.6 บริบทพื้นที่การวิจัย	65
2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	75
2.8 กรอบแนวคิดการวิจัย	78
3 วิธีดำเนินการวิจัย	79
3.1 ขั้นตอนการวิจัย	79

3.2 กลุ่มเป้าหมาย	80
3.3 เครื่องมือวิจัย	81
3.4 การสร้างเครื่องมือวิจัย	81
3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล	84
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล	84
3.7 การปกป้องสิทธิผู้ให้ข้อมูล	85
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	86
4.1 บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง ในเรือนจำ	86
4.2 การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของ ผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย	91
4.3 ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้กระทำผิดซ้ำ ของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย	96
4.4 องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัย	106
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	111
5.1 สรุปผลการวิจัย	111
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	118
5.3 ข้อเสนอแนะ	122
บรรณานุกรม.....	124
ภาคผนวก.....	1320
ภาคผนวก ก.....	1331
ภาคผนวก ข.....	138
ภาคผนวก ค.....	141
ภาคผนวก ง.....	14146
ประวัติผู้เขียน.....	153

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 องค์ประกอบหลัก 4 ประการของการมีส่วนร่วม	10
ตารางที่ 2.2 สรุปภาพรวม	59
ตารางที่ 2.3 ประเภทของเบญจธรรม	62
ตารางที่ 3.1 กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย	83
ตารางที่ 4.1 สรุปเปรียบเทียบบทบาทและข้อจำกัด	91
ตารางที่ 4.2 การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐตามแนวคิดของ Cohen&Uphoff	95
ตารางที่ 4.3 ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง ในเรือนจำจังหวัดเลย	104
ตารางที่ 4.4 การฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิงแบบองค์รวมด้วยแผนเฉพาะราย การเรียนรู้ทักษะชีวิต เครือข่ายชุมชนและหลักธรรมทางพุทธศาสนา	106
ตารางที่ 4.5 โมเดล RECLAIM	108
ตารางที่ 4.6 สรุปการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับ RECLAIM Model โดยแบ่งตามองค์ประกอบของโมเดล พร้อมบทบาทของแต่ละหน่วยงาน.....	110
ตารางที่ 5.1 แสดงผลการวิจัย	113
ตารางที่ 5.2 การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับ RECLAIM Model โดยแบ่งตามองค์ประกอบของโมเดล พร้อมบทบาทของแต่ละหน่วยงาน.....	117

สารบัญรูปภาพ

หน้า

ภาพที่ 2.1 ลำดับชั้นความต้องการของ Malow	26
ภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย	78
ภาพที่ 3.1 RECLAIM Model	107

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบัน ปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำเป็นหนึ่งในประเด็นที่ได้รับความสนใจจากทั้งหน่วยงานภาครัฐและสังคมโดยรวม เนื่องจากการกลับมากระทำผิดซ้ำหลังพ้นโทษแสดงถึงปัญหาเชิงโครงสร้างในกระบวนการยุติธรรมและการฟื้นฟูผู้กระทำผิด กระบวนการฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิงเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนเนื่องจากเกี่ยวข้องกับหลายปัจจัยทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม ครอบครัว และสุขภาพจิต โดยเฉพาะในจังหวัดเลยที่มีบริบทเฉพาะด้านวัฒนธรรมและเศรษฐกิจที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น ทำให้ปัญหาการกระทำผิดซ้ำในผู้ต้องขังหญิงจำเป็นต้องได้รับการศึกษาอย่างลึกซึ้งและพัฒนาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมกับท้องถิ่น (กรมราชทัณฑ์, 2564)

ผู้ต้องขังหญิงส่วนใหญ่ที่กระทำผิดซ้ำมักมาจากครอบครัวที่มีปัญหาทางเศรษฐกิจหรือสังคม เช่น การว่างงาน การขาดโอกาสทางการศึกษา หรือการถูกบีบบังคับจากสภาพแวดล้อมที่มีอิทธิพลในทางลบ ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้ผู้ต้องขังหญิงมีโอกาสน้อยที่จะกลับไปสู่เส้นทางเดิมหลังจากได้รับการปล่อยตัว ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นภาระต่อหน่วยงานรัฐในการบริหารจัดการเรือนจำ แต่ยังส่งผลกระทบต่อชุมชนและสังคมโดยรวมด้วย

ในเชิงนโยบาย หน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม และหน่วยงานท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญในการจัดการฟื้นฟูผู้ต้องขังเพื่อให้พวกเขาสามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่ยังคงมีข้อจำกัดในด้านการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และการพัฒนามาตรการที่สอดคล้องกับความต้องการเฉพาะของผู้ต้องขังหญิง การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐจึงเป็นกุญแจสำคัญที่จะช่วยแก้ไขปัญหการกระทำผิดซ้ำอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา การพัฒนาทักษะอาชีพ การส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว ไปจนถึงการติดตามผลหลังพ้นโทษ (ธนา, 2562; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563)

ในระดับพื้นที่ จังหวัดเลยเป็นจังหวัดชายแดนที่มีความหลากหลายทางสังคมและเศรษฐกิจ ผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลยส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีภูมิหลังด้านความเปราะบางทางเศรษฐกิจ ขาดโอกาสในการประกอบอาชีพอย่างมั่นคง และขาดระบบเครือข่ายทางสังคมที่สามารถรองรับหลังพ้นโทษ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดวงจรการกระทำผิดซ้ำ การป้องกันและแก้ไขการกระทำผิดซ้ำไม่

สามารถอาศัยเฉพาะการควบคุมในเรื่องจำเท่านั้น แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นกรมราชทัณฑ์ สำนักงานคุมประพฤติ ที่เป็นหน่วยงานหลัก รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเน้นการบูรณาการทั้งในด้านการฟื้นฟูสมรรถภาพ การส่งเสริมทักษะอาชีพ การดูแลสุขภาพจิต การให้คำปรึกษา และการส่งเสริมโอกาสในการกลับคืนสู่สังคมอย่างมีศักดิ์ศรี

อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในบริบทของพื้นที่จังหวัดเลยยังคงมีข้อจำกัดในหลายมิติ ทั้งในดำนนโยบาย งบประมาณ ความเชื่อมโยงของการทำงาน และการมีส่วนร่วมอย่างเป็นระบบ การศึกษาวิจัยครั้งนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาบทบาทและกลไกการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง โดยมุ่งหวังจะนำเสนอแนวทางหรือรูปแบบการบูรณาการที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดการคืนคนดีสู่สังคมได้อย่างยั่งยืนและลดอัตราการกระทำผิดซ้ำในระยะยาว

ดังนั้น การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย” จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการค้นหาคำตอบเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทและการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ รวมถึงข้อเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหที่สามารถนำไปปรับใช้ในเชิงปฏิบัติได้ การศึกษาในครั้งนี้จะช่วยเสริมสร้างความเข้าใจและพัฒนาไกลในการลดอัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง ซึ่งจะส่งผลให้สังคมมีความสงบสุขและความมั่นคงยิ่งขึ้น

1.2 คำถามการวิจัย

1.2.1 บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำเป็นอย่างไร

1.2.2 การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลยเป็นอย่างไร

1.2.3 แนวทางแก้ไขปัญหการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลยเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.3.1 เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ

1.3.2 เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย

1.3.3 เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 กลุ่มเป้าหมาย

รูปแบบการวิจัย: ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย และเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) โดยมีเกณฑ์คัดเลือกดังนี้

ผู้ต้องขังหญิงที่เคยกระทำผิดซ้ำ เจ้าหน้าที่เรือนจำ และผู้ปฏิบัติงานจากหน่วยงานภาครัฐ อาทิ พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กระทรวงยุติธรรม เป็นต้น รวม 18 คน

1.4.2 ด้านเนื้อหา

เป็นการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ คือ เรือนจำจังหวัดเลยและสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลย ที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย เพื่อหาและเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขหรือป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย

1.4.3 ด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย 1. บทบาทและหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ คือ เรือนจำจังหวัดเลยและสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลย และ 2. การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ คือ เรือนจำจังหวัดเลยและสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลย ในการแก้ไขหรือป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

1.5.1 การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานในภารกิจหรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย ทั้งในระหว่างต้องโทษอยู่ในเรือนจำและภายหลังการปล่อยตัวพ้นโทษของหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งในการวิจัยนี้หมายถึงเรือนจำจังหวัดเลยและสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลย อาทิเช่น การมีส่วนร่วมในการที่ทางเรือนจำจังหวัดเลยมีหนังสือประสานให้สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลยทำการสืบเสาะข้อเท็จจริงผู้ต้องขังก่อนปล่อย เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการพิจารณาให้ประโยชน์หรือวางแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขัง หรือการ

ดำเนินการคุมประพฤติ สอดส่อง ดูแล ให้การสงเคราะห์ ช่วยเหลือผู้ต้องขังภายหลังพ้นโทษของสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลย เป็นต้น จึงเป็นส่วนหนึ่งในการมีส่วนร่วมในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย

1.5.2 หน่วยงานภาครัฐ หมายถึง องค์กรหรือหน่วยงานที่เป็นส่วนหนึ่งของรัฐบาล มีหน้าที่ดำเนินการตามนโยบายและกฎหมายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับพระราชบัญญัติมาตรการป้องกันและระงับการกระทำผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. 2565 ซึ่งมีผลใช้บังคับในวันที่ 23 มกราคม 2566 เป็นต้นมา และในบริบทของพื้นที่วิจัย หน่วยงานภาครัฐในการวิจัยนี้ หมายถึง เรือนจำจังหวัดเลย และสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลย

1.5.3 การกระทำผิดซ้ำ หมายถึง การที่ผู้ต้องขังหญิงเรือนจำจังหวัดเลย กระทำผิดถูกจับเข้าคุมขังในเรือนจำจังหวัดเลยเพื่อรับการลงโทษแล้วปล่อยตัว พ้นโทษออกไป หลังจากนั้นกลับไปกระทำผิดซ้ำทั้งคดีเหมือนเดิมหรือคดีอื่นที่ต่างออกไปแล้วถูกจับเข้ามาคุมขังในเรือนจำจังหวัดเลยอีกเพื่อรับโทษเป็นครั้งที่สองขึ้นไป รวมถึงการละเมิดหรือการทำความผิดเงื่อนไขการคุมประพฤติของสำนักงานคุมประพฤติแล้วถูกจับกุมดำเนินคดีใหม่ และนำตัวกลับเข้ามาคุมขังในเรือนจำจังหวัดเลยตามคำพิพากษาของศาล

1.5.4 เรือนจำ หมายถึง ที่ซึ่งใช้ควบคุม ชัง หรือจำคุกผู้ต้องขังกับทั้งสิ่งที่ใช้ต่อเนื่องกัน และให้หมายความรวมถึงที่อื่นใดซึ่งรัฐมนตรีได้กำหนดและประกาศในราชกิจจานุเบกษาว่าอาณาเขตไว้โดยชัดเจนด้วย ในการวิจัยนี้ หมายถึง เรือนจำจังหวัดเลย

1.5.5 ผู้ต้องขัง หมายถึง นักโทษเด็ดขาด คนต้องขัง และคนฝาก ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยศึกษาเฉพาะผู้ต้องขังหญิง (female Inmate) หมายถึง ผู้ต้องขังที่มีเพศสภาพเป็นหญิงโดยกำเนิดในการวิจัยนี้ หมายถึง ผู้ต้องขังหญิงเรือนจำจังหวัดเลย

1.5.6 นักโทษเด็ดขาด หมายถึง บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามหมายจำคุกภายหลังคำพิพากษาถึงที่สุด และให้หมายความรวมถึงบุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามคำสั่งที่ชอด้วยกฎหมายให้ลงโทษด้วย ในการวิจัยนี้ หมายถึง นักโทษเด็ดขาดหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย

1.5.7 คนต้องขัง หมายถึง บุคคลซึ่งถูกขังไว้ตามหมายขังในการวิจัยนี้ หมายถึง คนต้องขังที่มีเพศสภาพเป็นหญิงโดยกำเนิด ซึ่งถูกขังไว้ในเรือนจำจังหวัดเลย

1.5.8 คนฝาก หมายถึง บุคคลซึ่งถูกฝากให้ควบคุมไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายอื่นโดยไม่มีหมายอาญา ในการวิจัยนี้ หมายถึง คนฝากที่มีเพศสภาพ เป็นหญิงโดยกำเนิด ซึ่งถูกฝากไว้ในเรือนจำจังหวัดเลย

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

1.6.1 ได้ทราบบทบาทและหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง คือ เรือนจำจังหวัดเลย และ สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลย ในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ จังหวัดเลย

1.6.2 ได้ทราบการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง คือ เรือนจำจังหวัดเลยและ สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลย ในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ จังหวัดเลย

1.6.3 ได้แนวทางในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีเนื้อหาที่ต้องศึกษาตามลำดับดังนี้

- 2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
- 2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำ
- 2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำ
- 2.4 หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำ
- 2.5 หลักเบญจธรรม
- 2.6 บริบทพื้นที่วิจัย
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.8 กรอบแนวคิดในการวิจัย

2.1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

การพัฒนาสังคมในปัจจุบันมีอาชญากรรมของรัฐบาลเพียงฝ่ายเดียว หากแต่ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่มีความซับซ้อนทางสังคม เช่น ปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง ซึ่งเกี่ยวข้องกับทั้งด้านโครงสร้างเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐจึงเป็นกลไกสำคัญในการประสานทรัพยากร ความรู้ และบทบาทของภาครัฐแต่ละหน่วยให้เกิดพลังร่วมที่เป็นรูปธรรมในการช่วยเหลือ ปันฟู และส่งเสริมผู้พ้นโทษให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี

การมีส่วนร่วม (Participation) มิได้เป็นเพียงกลยุทธ์ในการดำเนินงานเท่านั้น แต่ยังถือเป็นแนวคิดเชิงหลักการที่ส่งเสริมสิทธิ ความเสมอภาค และการมีเสียงของทุกฝ่ายในการกำหนดทิศทางการพัฒนา ทั้งยังสะท้อนถึงการบริหารจัดการแบบมีธรรมาภิบาล ซึ่งเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีบทบาทร่วมในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนของตนอย่างยั่งยืน

ด้วยเหตุนี้ การศึกษาทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมจึงมีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจถึงรูปแบบ กลไก และระดับของการมีส่วนร่วม ตลอดจนปัจจัยที่เอื้อต่อความสำเร็จหรือเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อให้การวิเคราะห์ในการวิจัยมีความชัดเจน มีกรอบทางทฤษฎีรองรับ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเสนอแนวทางเชิงนโยบายได้อย่างเหมาะสม

2.1.1 ความหมายของการมีส่วนร่วม

Putti (1987) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง พื้นฐานของกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะส่งผลให้การบริหารจัดการมีลักษณะกว้าง ซึ่งเป็นทางหนึ่งที่จะทำให้การมีส่วนร่วมขยายไปสู่การปฏิบัติงานในระดับล่างขององค์กร

Cohen & Uphoff (1981) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง สมาชิกของชุมชนต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องใน 4 มิติ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร 2) การมีส่วนร่วมเสียสละในการพัฒนา รวมทั้งลงมือปฏิบัติตามที่ได้ตัดสินใจ 3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ

United Nations (1981) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้น และมีพลังของประชาชนในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ในการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมและการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย และปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ

บราวน์ และโมเบอร์ก (Brown and Moberg, 1980, p. 483) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่าเป็นกระบวนการของบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่มีอิทธิพลซึ่งกันและกัน ในการตัดสินใจที่ส่งผลกระทบต่อพวกเขาในอนาคต อาจถูกกำหนดขึ้นอย่างเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการก็ได้

William Erwin (1976) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานพัฒนา ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง

Berkley (1975) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ผู้นำเปิดโอกาสให้ผู้ตามทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในการทำงานเท่าที่จะสามารถกระทำได้

Arnstien (1969) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมโดยไม่มีบทบาทอะไรเลยย่อมไม่ได้ผล การมีส่วนร่วมที่มีคุณภาพนั้น ผู้เข้าร่วมจะต้องรู้จักใช้อำนาจและสามารถควบคุมกิจกรรมนั้นได้จึงจะทำให้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ

วันชัย โกลละสุต (2553, หน้า 4) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลในองค์กรหรือต่างองค์กรได้ร่วมกันเพื่อการจัดงานให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จ ทั้งนี้การมีส่วนร่วมนั้น ๆ จะอยู่ในขั้นตอนใดก็ตามขึ้นอยู่กับความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ ข้อจำกัดขององค์กรในแต่ละกระบวนการของการดำเนินการบริหารเป็นเกณฑ์

สมเด็จพระสังฆราช (2553, หน้า 22) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การบริหารที่เปิดโอกาสให้พนักงานทุกระดับได้มีส่วนร่วมในการบริหารกิจการภายในขอบเขตหน้าที่ของตน ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของการบริหารแบบใหม่ที่เรียกว่า การบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กร (Total Quality Control หรือ TQC)

สมยศ นาวิการ (2553, หน้า 1) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการของการให้ผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ เน้นการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของบุคคลใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญของพวกเขาในการแก้ปัญหา ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของแนวความคิดของการแบ่งอำนาจหน้าที่ อันถือว่าผู้บริหารแบ่งอำนาจหน้าที่การบริหารให้เข้ากับผู้ได้บังคับบัญชา และต้องการให้ผู้ได้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแท้จริงในกระบวนการตัดสินใจ

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามผล

สัญญา เคนาภูมิ (2551) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่สมาชิกได้มีโอกาสร่วมคิดร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติตามโครงการ ร่วมติดตามประเมินผลเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่พึงประสงค์ ทั้งนี้ การมีส่วนร่วมจะต้องมาจากความสมัครใจ พึงพอใจ และได้รับผลประโยชน์ที่เกิดจากชุมชนโดยส่วนรวมร่วมกัน

ธ สุนทรายุทธ (2551, หน้า 17) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่าเป็นการเปิดโอกาสให้บุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการปฏิบัติงาน ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจ ตลอดจนการประเมินผลโดยทุกฝ่ายได้สำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบร่วมกันอันจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายขององค์กร

อรรถ กักพล (2551, หน้า 33) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปร่วมกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนโดยส่วนรวมอย่างแท้จริง ทั้งนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานของการที่ประชาชนจะต้องมีอิสระในทางความคิด มีความรู้ความสามารถในการกระทำ และมีความเต็มใจที่จะเข้าไปร่วมกิจกรรมนั้น ๆ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนจะต้องมีลักษณะการเข้าร่วมอย่างครบวงจรตั้งแต่ต้นจนถึงที่สุด กล่าวคือเริ่มตั้งแต่การเกิดจิตสำนึกในตนเองและถือเป็นภาระหน้าที่ของตน ร่วมคิด ร่วมกันวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมกันติดตามประเมินผลร่วมรับผลประโยชน์

ธีระ รุญเจริญ (2550, หน้า 14) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม คือการที่ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานเข้ามามีบทบาทในการพิจารณาปัญหาและตัดสินใจร่วมกันร่วมรับผิดชอบในการบริหารงานบางอย่าง เพื่อประโยชน์ในการระดมกำลังความคิดและแบ่งภาระหน้าที่ของผู้บริหาร

ทรงวุฒิ เรืองวาทศิลป์ (2550) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีบทบาทร่วมในกิจกรรมทุกประการตามกำลังความสามารถของสมาชิก ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตามตรวจสอบ และการประเมินผลร่วมกัน นำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขพัฒนางานในกลุ่มให้มีประสิทธิภาพยิ่ง ๆ ขึ้น

จินตนา สุขจรรย์ (2549) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการดำเนินงาน รวมพลังประชาชนกับองค์กรของรัฐหรือองค์กรเอกชนเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาของชุมชน โดยให้สมาชิกเข้ามาร่วมวางแผน ปฏิบัติและประเมินงาน เพื่อแก้ปัญหาของชุมชน

จิราภรณ์ ศรีคำ (2547) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่บุคคลที่มีความสนใจหรือมีส่วนเกี่ยวข้องในเรื่องเดียวกันเข้ามาร่วมกัน เพื่อปฏิบัติการกิจ ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การดำเนินงาน การรับทราบผลการดำเนินงาน การติดตามประเมินผล หรือร่วมกันทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อบรรลุเป้าหมายตามที่ได้ตกลงกันไว้

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ที่ไม่เคยได้เข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ หรือเข้าร่วมการตัดสินใจหรือเคยเล็กน้อยได้เข้าร่วมด้วยมากขึ้น เป็นไปอย่างมีอิสรภาพ เสมอภาค มิใช่เพียงมีส่วนร่วมอย่างผิวเผินแต่เข้าร่วมด้วยแท้จริงยิ่งขึ้น

สมยศ นาวิการ (2545) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการของการให้ผู้ใต้บังคับบัญชาได้มีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ (Participative Management) เน้นการมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันของบุคคล PM ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และความเชี่ยวชาญของพวกเขาในการแก้ปัญหาของการบริหาร

พระ พรนวม (2544) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง เป็นการกระจายอำนาจให้ประชาชนได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาปัญหาความต้องการร่วมกัน ในการตัดสินใจร่วมกัน วางแผนดำเนินงานหรือแก้ปัญหาร่วมกัน ดำเนินการหรือปฏิบัติงานร่วมกัน ตลอดจนรับรู้ผลดี เสียจนเกิดความภาคภูมิใจร่วมกัน

อุทัย บุญประเสริฐ (2542) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้สมาชิกของชุมชนและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในกิจกรรมใดๆ ให้ความช่วยเหลือและมีอิทธิพลต่อการดำเนินกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อประชาชน

นิคม ผัดแสน (2540) กล่าวว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ให้ประชาชนได้คิดค้นแนวทางขึ้นเอง เป็นผู้กำหนดการตัดสินใจ คิดค้นปัญหา และการดำเนินการในขั้นตอนต่างๆ เช่น แสดงความคิดเห็น เสนอแนะ และสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ

จากที่นักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การเข้าร่วมหรือมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินงานในภารกิจหรือกิจกรรมต่าง ๆ อาทิเช่น การเข้ามามีส่วนร่วมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย ทั้งในระหว่างต้องโทษอยู่ใน

เรือนจำและภายหลังการปล่อยตัวพ้นโทษ โดยผู้วิจัยจะใช้แนวคิดและทฤษฎีของทฤษฎีการมีส่วนร่วมของโคเฮินและอัพฮอฟฟ์ (Cohen & Uphoff, 1980) ไปใช้เป็นกรอบแนวคิดในการมีส่วนร่วม

ตารางที่ 2.1 องค์ประกอบหลัก 4 ประการของการมีส่วนร่วม (Dimensions of Participation)

องค์ประกอบ	คำอธิบาย
1. Who participates?	ใครเป็นผู้เข้ามามีส่วนร่วม เช่น ชาวบ้าน กลุ่มสตรี หน่วยงานรัฐท้องถิ่น ฯลฯ
2. What is participated in?	มีส่วนร่วมในกิจกรรมใด เช่น การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การติดตามและประเมินผล
3. How does participation occur?	มีส่วนร่วมผ่านรูปแบบใด เช่น การประชุม เวทีชุมชน คณะกรรมการ สัมมนา ฯลฯ
4. When does participation occur?	การมีส่วนร่วมเกิดขึ้นในช่วงใดของโครงการ เช่น ก่อนเริ่ม ระหว่างดำเนินงาน หรือภายหลังโครงการสิ้นสุด

ตัวอย่างการประยุกต์ใช้ ในการศึกษาการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำ เช่น

Who: หน่วยงานราชทัณฑ์ สำนักงานคุมประพฤติ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น

What: มีส่วนร่วมในกระบวนการฟื้นฟูผู้กระทำผิด เช่น การฝึกอาชีพ การให้คำปรึกษา

How: ผ่านคณะกรรมการอำเภอ เวทีคืนคนดีสู่สังคม

When: ตั้งแต่ก่อนปล่อยตัว ระหว่างการดูแลหลังพ้นโทษ และในระยะติดตามผล

2.1.2 ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

สถาบันพระปกเกล้า (2549, หน้า 16) ได้กำหนดไว้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารจัดการ โดยแบ่งกระบวนการหรือขั้นตอนการมีส่วนร่วมในลักษณะเป็นกระบวนการต่อเนื่อง 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมด้านการวางแผน ประกอบด้วย การรับรู้เข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการวางแผน และร่วมวางแผนโครงการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ และการตัดสินใจ
3. การมีส่วนร่วมในการจัดสรรผลประโยชน์ เป็นการมีส่วนร่วมในการจัดสรรประโยชน์หรือผลของโครงการหรือผลของการตัดสินใจที่จะเกิดขึ้น

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล ประชาชนจะเข้ามาเกี่ยวข้องกับการคิดเกณฑ์ในการประเมินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย ซึ่งผลของการประเมินนี้จะกลายเป็นปัจจัยนำเข้าในกระบวนการมีส่วนร่วมขั้นที่ 1 ต่อไป

ชัยวัฒน์ วัฒนศักดิ์ (2549, หน้า 38) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการทำงานแบบมีส่วนร่วมว่า การมีส่วนร่วมไม่ว่าจะเป็นระดับครอบครัว ระดับโรงเรียน ระดับชุมชน ระดับองค์กร หรือระดับประเทศนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการทัศน์ปัจจุบัน เพราะจะช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ และจะทำให้ผู้มีส่วนร่วม หรือผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นยินยอมปฏิบัติตามและรวมถึงตกลงยอมรับได้อย่างสมัครใจ เต็มใจและสบาย

สนธยา พลศรี (2550, หน้า 5) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ เป็นสิทธิมนุษยชนที่ประชาชนมีโอกาสมามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาทุกระดับ
2. สอดคล้องกับปรัชญา แนวความคิด และหลักการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน
3. เป็นเครื่องชี้วัดความสำเร็จของนโยบายของรัฐบาล ในเรื่องการกระจายอำนาจไปสู่ประชาชนท้องถิ่น
4. นำไปสู่การพึ่งตนเองของชุมชน
5. ทำให้การดำเนินการพัฒนาชุมชนได้ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของประชาชนและชุมชน
6. เป็นการพัฒนาศักยภาพบุคคล กลุ่มและองค์กรในชุมชนให้มีประสิทธิภาพ
7. เป็นการสร้างความพึงพอใจร่วมกัน มีความชอบธรรม เป็นที่ยอมรับร่วมกันภายในกลุ่มไม่สร้างความขัดแย้งให้เกิดขึ้นในชุมชน
8. ทำให้เกิดความรัก ห่วงแทน รับผิดชอบ และเป็นเจ้าของชุมชน
9. เป็นกระบวนการสำคัญในการสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันของชุมชนให้ประสบความสำเร็จ
10. ช่วยแบ่งเบาภาระของรัฐบาล เพราะเป็นการพัฒนาคนในชุมชน โดยคนในชุมชนเพื่อคนในชุมชนอย่างแท้จริง รัฐบาลเป็นเพียงผู้สนับสนุนในบางส่วนเท่านั้น

สเตียร์ส และพอร์เตอร์ (Steers and Porter, 1991, หน้า 3) กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมว่าจะช่วยทำให้ตัดสินใจได้จากส่วนรวม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะเป็นการตัดสินใจเพียงอย่างเดียว แต่ยังใช้การตัดสินใจควบคู่ไปกับการดำเนินการด้วย เช่น การจัดองค์กร กำหนดกิจกรรมพัฒนา เป็นต้น และการตัดสินใจยังมีความเกี่ยวข้องกับประชาชนในเรื่องผลประโยชน์ และการประเมินผลอีกด้วย

ฮอดกิ้นสัน (Hodgkinson, 1991, หน้า 94) ได้กล่าวว่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วมคือการแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก หรือความปรารถนาของกลุ่มบุคคลใดบุคคลหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม และสร้างคุณประโยชน์เพื่อสังคม

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff, 1997, หน้า 17) ได้กล่าวว่า ความสำคัญของการมีส่วนร่วมในสถานศึกษา ทำให้เกิดความร่วมมือในการบริหารงาน ทำให้สถานศึกษาบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยสามารถจัดระดับ ได้ดังนี้

1. ระดับไม่มีส่วนร่วมเลย คือการที่โรงเรียนและชุมชนไม่มีการเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเลย ต่างฝ่ายอยู่โรงเรียน ไม่ให้โอกาสแก่ประชาชนที่จะมีส่วนร่วม ประชาชนก็ไม่สนใจ ไม่รับรู้ ไม่ร่วมกิจกรรมโรงเรียน

2. ระดับที่มีส่วนร่วมน้อย คือ การที่โรงเรียนติดต่อกับประชาชนในชุมชนเป็นบางครั้ง ลักษณะของการมีส่วนร่วมเป็นการรับฟังสิ่งซึ่งโรงเรียนได้แจ้งให้ทราบ

3. ระดับที่มีส่วนร่วมปานกลาง คือ การที่ประชาชนได้รับทราบเรื่องต่าง ๆ จากโรงเรียน เพิ่มขึ้นและมีคำถามจากประชาชนมาสู่โรงเรียนบ้างเป็นครั้งคราว แต่ส่วนใหญ่เป็นการรับฟังจากโรงเรียนฝ่ายเดียว

4. ระดับการมีส่วนร่วมมาก คือ การที่โรงเรียนและชุมชนเริ่มมีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกันมากขึ้น เป็นการติดต่อทั้ง 2 ฝ่าย มีการคิดหาเหตุผล แก้ไขปัญหาาร่วมกัน โรงเรียนรับฟังความคิดเห็น และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น

5. ระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด คือ การที่โรงเรียนและชุมชนเป็นส่วนหนึ่งของกันและกัน การคิดหาเหตุผล การตัดสินใจ การแก้ปัญหาร่วมกันทั้ง 2 ฝ่าย ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมมีความสำคัญเนื่องจากการที่องค์กรหรือหน่วยงานภาครัฐเข้าร่วมหรือการเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการในการปฏิบัติงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างองค์กรหรือหน่วยงาน มีการแก้ไขปัญหาร่วมกันขึ้น ทำให้สามารถดำเนินงานตามภารกิจงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ หรือการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสบความสำเร็จ บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย ตามบทบาทและหน้าที่ของแต่ละองค์กรหรือแต่ละหน่วยงาน อาทิเช่น การมีส่วนร่วมหรือร่วมกันในการดำเนินการในการปฏิบัติงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างเรือนจำและสำนักงานคุมประพฤติ ในแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำ หากได้ร่วมมือกัน มีการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ก็จะทำให้การแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำ มีประสิทธิภาพ ประสบความสำเร็จ บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายร่วมกัน

2.1.3 กระบวนการมีส่วนร่วม

ถวิลวดี บุรีกุล (2543) ได้ทำวิจัยเรื่องประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และได้ข้อสรุปกระบวนการมีส่วนร่วมว่าควรมีลำดับขั้นดังนี้ การให้ข้อมูล การเปิดรับความคิดเห็นของประชาชน

การปรึกษาหารือ การวางแผนร่วมกัน การร่วมปฏิบัติ และการควบคุมติดตามโดยประชาชน โดยเป็นการเริ่มจากการสื่อสารทางเดียว ซึ่งเป็นการให้ข้อมูลแต่เพียงอย่างเดียวไปจนถึงสื่อสารสองทางที่เป็น การปรึกษาหารือ ร่วมคิด ร่วมวางแผน และเมื่อสื่อสารกันเข้าใจตรงกันแล้ว จึงเป็นการร่วมทำ และในที่สุดเป็นการร่วมติดตามควบคุม ซึ่งนับเป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมสูงสุด

อภิญา กังสนารักษ์ (2544) ได้นำเสนอกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า ชุมชนต้องมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ 2) การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์วิธีการแนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยาการที่จะใช้ในโครงการ 3) การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน 4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าการดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผลรวมทั้งโครงการในคราวเดียวกันก็ได้

ประพันธ์ สร้อยเพชร (2547) ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมที่แท้จริงว่าประกอบด้วย 4 ขั้นตอนหลัก คือ 1) การค้นหาปัญหาและสาเหตุ 2) การวางแผนดำเนินกิจกรรม 3) การลงทุนและการปฏิบัติงาน 4) การติดตามและประเมินผล

สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (2548) ได้ชี้ให้เห็นถึงประเด็นสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วมที่มีความลึกลงไปอีก ได้แก่ 1) การตัดสินใจและผลกระทบที่สำคัญ 2) การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อบางคนมากกว่าคนอื่น 3) การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของบางคนหรือกลุ่มคนที่มีอยู่เดิม 4) การตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความขัดแย้งอยู่ก่อนแล้ว 5) ความจำเป็นเพื่อให้มีการสนับสนุนต่อผลการตัดสินใจ

อคิน รพีพัฒน์ (2547) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดจนแนวทางแก้ไข 2) การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา 3) การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนาตามแผน 4) การประเมินผลงานกิจกรรมการพัฒนา

ทรงวุฒิ เรืองวาทีศิลป์ (2550) ได้ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยใช้หลักการที่อิงแนวทางนโยบาย และพบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมมีลักษณะคล้ายกับการกำหนดนโยบาย เพราะในที่สุดแล้ว การกำหนดนโยบาย คือ การตัดสินใจและการตัดสินใจนี้เองเป็นเหตุเบื้องต้นของการกำหนดนโยบาย และเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามาแสดงความคิดเห็นเสมือนหนึ่งเป็นการขัดเกลา นโยบายให้มีความเหมาะสมกับความต้องการของประชาชน ดังนั้น กระบวนการการมีส่วนร่วมจะเริ่มจาก 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการประเมินผล

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2553) ได้กล่าวถึงกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เริ่มจาก 1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุ และความต้องการ 2) มีส่วนร่วมในการวางแผน 3) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 4) มีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ 5) มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล และ 6) มีส่วนร่วมในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526) กล่าวว่า กระบวนการมีส่วนร่วมเริ่มจาก 1) การมีส่วนร่วมในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร 2) การมีส่วนร่วมในการคิด 3) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 4) การมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินการ 5) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล และ 6) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

วรรณศิลป์ พิรพันธุ์ (2553) กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมในการวางแผนของประชาชนว่า ประกอบด้วย 1) การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร 2) การให้ความเห็น 3) การประชุมรับฟังความเห็น 4) การร่วมตัดสินใจ 5) การทำงานร่วมกัน

Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1980) เห็นว่า กระบวนการมีส่วนร่วมจะต้องประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการตัดสินใจ นั้น ประการแรกสุดที่ต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้นได้มาจากคำถามว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารการงานและการประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น มีสิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่างๆ ได้

ทานตะวัน อินทร์จันทร์ (2546) การมีส่วนร่วมของภาครัฐและภาคประชาชน คือ การที่ประชาชนทำตนเป็นผู้สร้างสรรค์กิจกรรมในกระบวนการพัฒนาซึ่งจะบังเกิดผลและสามารถแสดงบทบาทที่สร้างสรรค์ได้ ซึ่งผลของกิจกรรมต้องย้อนกลับมาสู่พวกเขาเอง United Nations Research Institute of Social Development (UNRISD) ได้ระบุความหมายว่าเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับภาครัฐและภาคประชาชน ในเรื่อง 1) การตัดสินใจ 2) การเข้าร่วมกิจกรรม 3) การร่วมรับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมที่เกิดจากกิจกรรมนั้น ๆ

สหประชาชาติ (United Nations, 1981) ให้ความหมาย การมีส่วนร่วม (Participation) ไว้ว่า 1) การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา 2) การเข้ามีส่วนร่วมให้เกิดการพัฒนา 3) การเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจในเรื่องพัฒนา

จากที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า กระบวนการมีส่วนร่วม (Process of Participation) หมายถึงการเข้ามีส่วนร่วมในกระบวนการในการดำเนินงานหรือการทำงานร่วมกัน การดำเนินกิจกรรมหรือโครงการร่วมกัน เพื่อการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน การร่วมติดตามควบคุมงานหรือกิจกรรมหรือโครงการให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ให้แล้วเสร็จตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด ประสบความสำเร็จ บรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย และการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการวิจัยนี้คือ เรือนจำจังหวัดเลย และสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลย หมายถึงการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานร่วมกันในการรับ-ส่งข้อมูลของผู้ต้องขังระหว่างหน่วยงานเพื่อการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำ

2.2 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำ

การกระทำผิดซ้ำ (Recidivism) ถือเป็นหนึ่งในประเด็นสำคัญที่ท้าทายต่อประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา โดยเฉพาะในมิติของการฟื้นฟูและคืนคนดีสู่สังคมอย่างยั่งยืน แม้ผู้กระทำผิดจะได้รับการลงโทษตามกฎหมายและผ่านกระบวนการฟื้นฟูในเรือนจำแล้ว แต่หากขาดปัจจัยสนับสนุนทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม ก็มีโอกาสสูงที่จะกลับไปสู่พฤติกรรมเดิมอีกครั้ง

การกระทำผิดซ้ำไม่เพียงส่งผลกระทบต่อผู้กระทำผิดและครอบครัว แต่ยังสร้างภาระต่อรัฐทั้งในด้านงบประมาณ ความมั่นคง และความเชื่อมั่นของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม การทำความเข้าใจถึงสาเหตุและกลไกของการกระทำผิดซ้ำจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการพัฒนาแนวทางการป้องกันและแก้ไขอย่างเป็นระบบ

ในการศึกษาทางวิชาการ ได้มีการพัฒนาแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ เพื่ออธิบายพฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำ ทั้งจากมุมมองของจิตวิทยา อาชญาวิทยา และสังคมวิทยา เช่น ทฤษฎีการเรียนรู้ทางอาญา (Differential Association Theory) ทฤษฎีป้ายชื่อ (Labeling Theory) และแนวคิดด้านการคืนคนดีสู่สังคม (Reintegration) เป็นต้น ซึ่งแนวคิดเหล่านี้จะช่วยให้สามารถวิเคราะห์ปัจจัยที่

เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมกรรมการกระทำผิดซ้ำในกลุ่มผู้ต้องขังหญิงได้อย่างลึกซึ้งมากขึ้น ดังนั้นเพื่อวางรากฐานในการวิเคราะห์และกำหนดแนวทางการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการป้องกันและลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในจังหวัดเลย การทบทวนแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำจึงเป็นส่วนสำคัญที่ไม่อาจละเลย

2.2.1 ความหมายของการกระทำผิดซ้ำ

นุชนาฏ มุกระ (2554) กล่าวว่า การกระทำผิดซ้ำ (Recidivism) เป็นศัพท์ที่ใช้ในสาขาวิชาอาชญาวิทยา แปลว่า การกระทำผิดซ้ำซ้อน หมายถึง มีการกระทำผิดเพิ่มเติมอีกหลังจากผู้กระทำผิดถูกจับและถูกลงโทษแล้ว และยังหมายถึงการละเมิดเงื่อนไขที่ผู้ได้รับการคุมประพฤติหรือผู้ที่ได้รับการพักการลงโทษกระทำขึ้น การกระทำผิดซ้ำอาจนับรวมถึงการกระทำผิดครั้งที่ 2 ขึ้นไป อาจเรียกได้ว่า เป็นการกระทำความผิดติดนิสัยและยากต่อการแก้ไขพฤติกรรมที่ติดนิสัยให้กลับคืนสู่สังคมปกติได้ นับว่าเป็นการก่อปัญหาอาชญากรรมให้กับสังคมเพิ่มมากขึ้น ทั้งที่ผู้กระทำผิดซ้ำได้ผ่านขั้นตอนการ ชัดเกล้าและการแก้ไขจากหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมโดยเฉพาะในการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมในเรือนจำมาแล้ว

ก๊อตเฟรดสัน (Gottfredson) (อ้างถึงใน สุวรรณ ใจคลองแคล่ว, 2546) กล่าวว่า ผู้กระทำผิดติดนิสัย (persistent offender) โดยทั่วไป หมายถึง ผู้ที่กระทำผิดซ้ำซากหรือกระทำความผิดบ่อยครั้งจนถือว่าเป็นนิสัย ซึ่งแต่เดิมมักจะใช้คำว่า ผู้กระทำผิดโดยสันดาน ทั้งนี้พฤติกรรมของผู้ติดคุกซ้ำซากเป็นลักษณะของอาชญากรติดนิสัย อาชญากรประเภทนี้ ได้แก่ บุคคลที่ไม่สามารถจะปฏิบัติตนให้เข้ากับมาตรฐานของสังคมได้ ไม่เกิดความเข็ดหลาบเมื่อต้องโทษ และประกอบอาชญากรรมซ้ำอีกเมื่อมีโอกาส โดยไม่คำนึงถึงว่า ผลที่เกิดขึ้นนั้นจะเป็นผลอย่างไร เขาดำรงชีวิตอยู่ด้วยการโจรกรรมไม่คิดจะเลิก เมื่อต้องโทษก็แสวงหาตัวดี พอพ้นโทษก็ทำผิดอีก มีความพอใจที่จะเป็นอยู่อย่างนี้ ซึ่งถือว่า มีความชั่วร้ายติดอยู่ในบุคลิกภาพ จึงเรียกว่า อาชญากรติดนิสัยหรืออาชญากรที่กระทำผิดซ้ำไม่เข็ดหลาบ อาชญากรประเภทนี้ปรากฏว่ามีร่างกายและจิตใจเป็นปกติตั้งแต่แรก คือไม่มีลักษณะที่แสดงว่าผิดปกติ ซึ่งมีแนวโน้มไปในทางชั่วร้าย แม้จะได้พิจารณาย้อนหลังไปถึงบุคคลอื่น ๆ ในตระกูลรวมทั้งการศึกษาเล่าเรียนของบิดามารดาด้วยก็ไม่ปรากฏว่าชั่วร้าย แต่กลับพบว่า สิ่งหลักดันให้เขากลายเป็นอาชญากรนั้นเกิดจากความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจของเขาในภายหลัง อาจเกิดเพราะความจำเป็นจากเหตุการณ์บางอย่างบีบบังคับให้ค่อย ๆ ประพฤติผิดไปทีละน้อย ๆ โดยมากมักเกิดขึ้นในวัยเด็ก เมื่อกระทำความผิดหลายครั้งหลายหนเข้า ก็กลายเป็นความเคยชิน และในช่วงนี้เองที่บุคลิกภาพของตนเองได้เปลี่ยนไป กลายเป็นชีวิตของอาชญากรอย่างสมบูรณ์ตั้งแต่เยาว์วัย

จากที่นักวิชาการให้ความหมายไว้ สรุปได้ว่า การกระทำผิดซ้ำ (Recidivism) หมายถึง การที่ผู้กระทำผิดถูกจับเข้าคุมขังในเรือนจำเพื่อรับการลงโทษแล้วปล่อยตัวพ้นโทษออกไป หลังจากนั้นกลับไปกระทำผิดซ้ำอีกแล้วถูกจับเข้ามาคุมขังในเรือนจำเพื่อรับโทษเป็นครั้งที่สองขึ้นไป รวมถึงการ

ละเมิดหรือการทำผิดเงื่อนไขการคุ้มครองประเพณีของสำนักงานคุ้มครองประเพณีแล้วถูกจับกุมดำเนินคดีใหม่ และนำตัวกลับเข้ามาคุมขังในเรือนจำตามคำพิพากษาของศาล

2.2.2 ประเภทของผู้กระทำความผิดคดีนี้

สุวรรณ ใจคลองแคลว (2546) กล่าวว่า ผู้ที่กระทำความผิดคดีนี้นั้นต้องพิจารณาจากการที่ผู้กระทำความผิดซ้ำซากคือกระทำความผิดซ้ำหลาย ๆ ครั้ง ถ้ากระทำความผิดซ้ำเพียงครั้งเดียวคือกระทำความผิดครั้งที่ 2 ยังไม่ถือเป็นการกระทำความผิดคดีนี้ เพราะอาจทำผิดเพราะความพลั้งได้ แต่ถ้ากระทำความผิดซ้ำตั้งแต่ 3 ครั้งขึ้นไป ควรจะถือได้ว่ากระทำความผิดซ้ำซาก ซึ่งสามารถแบ่งแยกออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

1. ผู้ต้องขังที่เป็นอาชญากรอาชีพ อาชญากรอาชีพเป็นผู้กระทำความผิด ที่มีความชำนาญในการประกอบอาชญากรรมหรือประกอบอาชญากรรมโดยอาศัยทักษะ หรือความชำนาญเป็นพิเศษ นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่มีรายได้หลักจากการประกอบอาชญากรรม มีลักษณะพิเศษ 3 ประการ คือ ประการที่ 1 มีทักษะหรือความชำนาญในการประกอบอาชญากรรม ประการที่ 2 มีรายได้หลักจากการประกอบอาชญากรรมและประการที่ 3 มีการประกอบอาชญากรรมอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น อาชญากรมืออาชีพเมื่อลงมือกระทำความผิดแล้วโอกาสพลาดจะมีน้อย นอกจากจะมีทักษะและความชำนาญแล้ว อาชญากรอาชีพ ยังจะต้องมีมูลเหตุจูงใจ ในการประกอบอาชญากรรมเป็นอาชีพ คือ กระทำต่อเนื่องติดต่อกัน ตามแต่โอกาสเพื่อมุ่งหารายได้ มิใช่กระทำไปเพราะความจำเป็นหรือความกดดันของสภาพแวดล้อม รวมทั้งจะต้องมีการทำผิดต่อ ๆ กันอย่างเป็นอาชีพ การประกอบอาชญากรรม ถือเป็นเรื่องที่ต้องเสี่ยงถ้าโชคดีก็ได้โชคร้ายก็ถูกจับ ดังนั้น เมื่อถูกจับและถูกจำคุกแล้วพวกนี้จะทำใจได้เพราะเตรียมตัวและเตรียมใจมาแล้ว นอกจากนี้หลายคนเคยผ่านการจองจำในเรือนจำมาก่อน การใช้ชีวิตในเรือนจำของผู้ต้องขังเหล่านี้จึงมุ่งใช้เวลาให้ผ่านไปวัน ๆ เพื่อรอการพ้นโทษ

2. ผู้ต้องขังที่มีจิตบกพร่อง ผู้ต้องขังที่มีจิตบกพร่องและเป็นผู้ที่กระทำความผิดซ้ำจนถือว่าเป็นผู้ต้องขังที่กระทำความผิดคดีนี้ เป็นผู้ต้องขังที่มีลักษณะพิเศษอีกประการหนึ่ง ก็คือเป็นพวกที่มีความบกพร่องทางจิตดังกล่าวนำไปสู่การประกอบอาชญากรรมซ้ำซาก การที่ผู้ต้องขังประเภทนี้กระทำความผิดซ้ำจึงไม่ได้เกิดจากความชั่วร้ายในจิตใจที่จะคิดทำผิด เพื่อหวังสิ่งตอบแทนทางเศรษฐกิจ ดังเช่น อาชญากรอาชีพ ซึ่งผลจากความผิดปกติทางจิตดังกล่าว อาจก่อให้เกิดการกระทำความผิดเกี่ยวกับการลักทรัพย์ซ้ำซาก หรือมีพฤติกรรมดุร้าย ที่ทำให้เกิดการกระทำความผิดเกี่ยวกับการฆ่าคนตายด้วยวิธีการที่ผิดปกติดังกล่าว

- 3) ผู้ต้องขังที่กระทำความผิดซ้ำในคดีเล็กน้อย ผู้ต้องขังที่กระทำความผิดคดีนี้ที่กระทำความผิดในคดีเล็กน้อย แยกได้เป็น 2 ประเภท คือ พวกที่ทำผิดในคดีลักทรัพย์เล็กน้อย และพวกที่ทำผิดในคดียาเสพติด พวกผู้ต้องขังที่ทำผิดในคดีเล็กน้อย ส่วนใหญ่จะกระทำความผิด ในคดีลักทรัพย์

ซึ่งจะมีโทษระยะสั้น ทำให้ผู้ต้องขังเหล่านี้จะมีโอกาสหมุนเวียนเข้ามาในเรือนจำ อยู่เป็นประจำ ผู้ต้องขังเหล่านี้จะเป็นผู้ที่มาจากครอบครัวแตกแยกหรือครอบครัวที่มีปัญหา และมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนมาตั้งแต่เด็ก ก้าวร้าวและมีพฤติกรรมซนเร้น โดยมีพัฒนาการ มาจากเด็กเกร่ หนีโรงเรียน ไม่ชอบเรียนหนังสือ และไม่ประสบความสำเร็จในด้านการศึกษา และไม่มีทักษะหรือฝีมือในการประกอบอาชีพใด ๆ อีกทั้งไม่ชอบที่จะทำงานสุจริตหรือการทำงาน หนักแต่ชอบสบายและหาเงินโดยการทุจริตหรือลักขโมย พวกผู้ต้องขังที่กระทำผิดติดนิสัย ที่กระทำความผิดซ้ำในคดีอาชญากรรม โดยเฉพาะกรณีที่เป็นผู้ติดหรือเสพติดจะมีพื้นฐาน ทางครอบครัวที่มีปัญหาเช่นเดียวกับผู้ต้องขังที่กระทำผิดติดนิสัยจากการที่มีปัญหาครอบครัวได้ นำไปสู่การคบเพื่อนเลวและการติดยาเสพติด ผู้ต้องขังเหล่านี้ส่วนใหญ่จะไม่สามารถหลุดพ้น จากวัฏจักรของยาเสพติดไปได้ เนื่องจากปัจจัยทางสังคมหลายประการ เช่น การแพร่ระบาด ของยาเสพติดในชุมชน การไม่มีงานทำ และการขาดการยอมรับของคนรอบข้างและคนทั่วไป ประกอบกับความไม่เข้มแข็งของจิตใจที่ทำให้ต้องกลับไปกระทำ ความผิดซ้ำอีก

พงศกร อินธิไชย (2552) กล่าวถึง อาชญากรติดนิสัย (habitual criminal) ว่า ในตำราอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาได้แบ่งประเภทของอาชญากรไว้ โดยเน้นว่า อาชญากรติดนิสัย เป็นอาชญากรประเภทหนึ่งในบรรดาผู้กระทำผิด ซึ่งบุคคลที่กระทำผิดประเภทนี้ได้แก่บุคคลที่ไม่สามารถจะปฏิบัติตนให้เข้ากับมาตรฐานของสังคมได้ ไม่เกิดความเข็ดหลาบเมื่อต้องโทษ และจะประกอบอาชญากรรมซ้ำอีกเมื่อมีโอกาส โดยไม่คำนึงถึงว่า ผลที่เกิดขึ้นนั้นจะเป็นอย่างไร ดำรงชีวิตอยู่ด้วยการเสพยาเสพติดหรือจำหน่ายยาเสพติด เลิกไม่ได้ เวลาต้องโทษก็แสวงทำตัวดี เล่นละครตบตา พอพ้นโทษแล้วก็ทำผิดอีก จึงเรียกว่า อาชญากรติดนิสัยหรือกระทำผิดซ้ำไม่เข็ดหลาบ อาชญากรประเภทนี้มีร่างกายและจิตใจเป็นปกติมาตั้งแต่แรก ไม่มีลักษณะที่แสดงว่าผิดปกติ แต่กลับพบว่า สิ่งผลักดันให้กลายเป็นอาชญากรเกิดจากความบกพร่องทางร่างกายและจิตใจในภายหลัง อาจเกิดจากความจำเป็นจากเหตุการณ์บางอย่างบีบบังคับให้ค่อย ๆ ประพฤติผิดไปทีละน้อย ๆ โดยมากมักเกิดขึ้นในวัยเด็ก เมื่อกระทำผิดหลายหน เกิดความเคยชิน ทำให้บุคลิกภาพของตนเอง ได้เปลี่ยนไปกลายเป็นชีวิตของอาชญากรอย่างสมบูรณ์แต่เยาว์วัย อาชญากรประเภทนี้ บางคนมาจากตระกูลที่ดีมีการศึกษาแต่ไปคบค้าสมาคมกับพวกมิจฉาชีพ หรืออาจเป็นเพราะความฟุ่มเฟือยในการใช้จ่ายของตนเอง จึงเป็นสาเหตุให้เริ่มหารายได้ จากการทุจริตมาใช้จ่ายจนเคยตัว นานเข้าก็เลยกลายเป็นผู้ร้ายชั้นสูง ขำนาญทำการล่อลวง และฉ้อโกงเป็นอาชีพ อาชญากรพวกนี้ มักเป็นคนติดสุรา ติดยาเสพติด พวกจู้จี้ พวกลักเล็กขโมยน้อย เป็นต้น นักทัณฑวิทยาตั้งข้อสังเกตว่า ผู้ที่กระทำผิดซ้ำถึง 4 ครั้ง มักเป็นผู้ที่หากินโดยทุจริตตลอดไป การลงโทษแก่อาชญากรพวกนี้จึงไม่เป็นผล เพราะมีความชั่วร้ายฝังอยู่ในบุคลิกภาพ

จากที่นักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ สรุปได้ว่า ผู้กระทำผิดติดนิสัย หมายถึง ผู้กระทำ ความผิดซ้ำหลายครั้งจนติดเป็นนิสัย และการกระทำผิดซ้ำตั้งแต่สามครั้งขึ้นไปถือเป็นการกระทำผิด ซ้ำซาก แบ่งออกได้เป็นอาชญากรรมมืออาชีพ ผู้มีจิตบกพร่อง และผู้กระทำผิดซ้ำในคดีเล็กน้อย

2.2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำ

หลักการสำคัญเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์มี 3 ประการ คือ 1) การที่บุคคลมีอิสระ ในการเลือกพฤติกรรมหรือมีเจตจำนงอิสระ 2) การใช้เหตุผลในการตัดสินใจ และ 3) การคำนึงถึง ประโยชน์ ที่จะได้รับการกระทำสูงสุด (พรชัย ชันดี, 2543) ปัจจุบันมีการพัฒนาปรับปรุงทฤษฎี ของสำนักอาชญาวิทยาดังเดิมขึ้นมาใหม่เป็นจำนวนมาก แต่ส่วนใหญ่ยังคงยึดถือหลักการสำคัญ เกี่ยวกับพื้นฐานของมนุษย์ 3 ประการอย่างเหนียวแน่น ดังนี้

1. ทฤษฎีป้องกัน (Deterrence Theory)

ทฤษฎีนี้เชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์ประเสริฐ จะกระทำการใด ๆ ต้องมีการคำนึงถึงผลลัพธ์ของการ กระทำก่อนที่จะมีพฤติกรรมอันนั้น เราจึงป้องกันบุคคลไม่ให้กระทำผิดได้หากมีกฎหมายที่มี ประสิทธิภาพและเหมาะสม ซึ่งหมายรวมถึงมีอัตราโทษรุนแรง ลงโทษอย่างรวดเร็ว และผู้กระทำผิด กฎหมายมีโอกาสถูกจับสูง ซึ่งจะเห็นได้ว่าทฤษฎีนี้เป็นรากฐานในการบัญญัติกฎหมายและเป็นหลัก ประชญาในการบริหาร งานยุติธรรมทางอาญาของหลายประเทศ ตัวอย่างเช่น การกำหนดอัตราโทษ

ที่รุนแรง สำหรับอาชญากรรมบางประเภท การเพิ่มกำลังตำรวจเพื่อลดโอกาสในการกระทำผิด กฎหมาย เนื้อหาสาระของทฤษฎีนี้จึงเกี่ยวข้องกับกระบวนการตัดสินใจของบุคคลว่าจะประกอบ อาชญากรรมหรือไม่ โดยคำนวณจากโทษที่จะได้รับหากถูกจับกุม กับผลที่คาดว่าจะได้รับจาก การกระทำผิดนั้น หากคิดว่าโทษที่จะได้รับเมื่อถูกจับกุมมากกว่า ความสุขที่จะได้จากการกระทำผิด บุคคลนั้น ก็จะไม่เลือกไม่ประกอบอาชญากรรมนั้น (พรชัย ชันดี, 2543)

การที่บุคคลประกอบอาชญากรรมเกี่ยวกับยาเสพติดก็เช่นเดียวกัน จะคิดก่อนว่าทำแล้วจะถูก จับหรือไม่ ถ้าเขาคิดว่าได้เงินมาใช้อย่างมีความสุขและไม่น่าจะถูกจับกุม เพราะไม่มีเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือถูกจับแต่โทษไม่รุนแรง หรือทำแล้วได้ผลคุ้มค่า เขาก็เลือกจะทำอาชญากรรมที่เกี่ยวกับยาเสพติด ทฤษฎีนี้จึงทำให้ผู้วิจัยสามารถใช้เป็นหลักอธิบายกระบวนการตัดสินใจของบุคคลที่จะประกอบ อาชญากรรมยาเสพติดได้

2. ทฤษฎีประทับตรา (Labeling Theory)

มนตรี บุนนาค (2542) กล่าวว่า การกระทำผิดเกิดขึ้นเพราะสังคมเป็นผู้กำหนดหรือเป็นผู้ ประทับตรา การประทับตรานั้นจะเกิดขึ้นเมื่อมีการกระทำผิดครั้งแรก และผู้กระทำผิดได้เข้าไป เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานอื่น ๆ ในสังคม สถาบัน เหล่านี้เป็นผู้กำหนดว่าเขามี พฤติกรรมเป็นอาชญากร เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้กระทำผิดก็ยอมรับ การประทับตราและเริ่มกำหนดทิศทาง

แห่งความประพัตติของตนเองในอนาคตให้สอดคล้องกับการรับรู้ของสังคม หรืออาจกล่าวได้ว่าการกระทำผิดเกิดขึ้นเพราะปฏิกิริยาระหว่างบุคคลกับสังคม

แซกร (Schrag, อ้างถึงใน มนตรี บุณนาค, 2542) ได้สรุปทฤษฎีตราหน้าเพื่อชี้ให้เห็นถึงลักษณะหรือองค์ประกอบของทฤษฎีนี้สรุปได้ 9 ประการ คือ

1. พฤติกรรมอาชญากรไม่มีความชั่วร้ายอยู่ภายใน
  2. นิยามของพฤติกรรมอาชญากรถูกกำหนดโดยผลประโยชน์ของผู้มีอำนาจในสังคม
  3. บุคคลกลายเป็นอาชญากรเพราะกระบวนการตราหน้าจากข้อมูลในโลกความจริง
  4. กระบวนการยุติธรรมจัดกลุ่มอาชญากรและกลุ่มที่ไม่ใช่อาชญากรแตกต่าง
  5. ผู้ประกอบอาชญากรรมซึ่งถูกจับกุมมีเพียงเล็กน้อย ส่วนผู้ประกอบอาชญากรรมซึ่งไม่ถูกจับกุมมีจำนวนมาก และมักกระทำผิดมาแล้วไม่น้อยกว่าพวกแรก
  6. การที่บุคคลจะถูกจับกุมหรือไม่ขึ้นอยู่กับบุคลิกลักษณะของบุคคลนั้นไม่ใช่จากฐานความผิด
  7. ความรุนแรงในการลงทัณฑ์ขึ้นอยู่กับบุคลิภาพของบุคคลเช่นกัน
  8. การวินิจฉัยสั่งการของกระบวนการยุติธรรมขึ้นอยู่กับแบบฝังในความคิดของบุคคลทั่วไปเกี่ยวกับผู้กระทำผิด
  9. เมื่อใดก็ตามที่บุคคลถูกตราหน้าจากสังคมว่าเป็นผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน บุคคลนั้นจะตกอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถกอบกู้ภาพพจน์ของตนในฐานะพลเมืองดีกลับคืนมา
- นิพนธ์ จำเริญพันธุ์ (2551) กล่าวว่า การที่บุคคลได้ถูกกล่าวหาว่ากระทำผิดในคดีค้ายาเสพติดและถูกศาลพิพากษาให้ลงโทษจำคุก ถือได้ว่าบุคคลนั้นได้ถูกสังคมประทับตราว่าเป็นผู้กระทำผิด และเมื่อพ้นโทษ ออกมาแล้วก็จะได้ไม่ได้รับการยอมรับและความไว้วางใจจากสังคม ทำให้บุคคลนั้นมีพฤติกรรม การแสดงออกและประพฤติไปในทางที่ผิดเพื่อให้เป็นไปตามที่สังคมได้กำหนดจากการประทับตรา อันเป็นสาเหตุของการกระทำผิดซ้ำ

พรชัย ขันดี (2543) กล่าวว่า ทฤษฎีตราหน้าเชื่อว่า การกระทำผิดที่เกิดขึ้นเพราะสังคมเป็นผู้กำหนดหรือเป็นผู้ประทับตรา การประทับตรานั้นจะเกิดขึ้นเมื่อมีการกระทำผิดครั้งแรก และผู้กระทำผิดได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม และหน่วยงานอื่น ๆ ในสังคม สถาบันเหล่านี้ เป็นผู้กำหนดว่าเขามีพฤติกรรมเป็นอาชญากร เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้กระทำผิดก็ยอมรับการประทับตรา และเริ่มต้นกำหนดทิศทางความประพัตติของตนเองในอนาคตให้สอดคล้องกับการรับรู้ของสังคม กล่าวคือ การกระทำผิดเกิดขึ้นเพราะปฏิกิริยาระหว่างบุคคลในสังคม หากกล่าวถึง เรื่องของความเกี่ยวพัน ทฤษฎีประทับตราจะมีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง เพราะเมื่อผู้ต้องขังถูกจับในการกระทำผิดครั้งแรกแล้ว หลังจากนั้นก็ถูกกระบวนการยุติธรรม ตัดสินว่าเป็นการกระทำผิดจริงและต้องเข้ารับโทษซึ่งถือเป็นการประทับตราแล้ว ภายหลัง เมื่อพ้นโทษสังคมกลับไม่ให้การ

ยอมรับ แม้ว่าจะได้ผ่านกระบวนการแก้ไขพฤติกรรมเสียเรียบร้อยแล้ว จากกรมราชทัณฑ์ หรือหน่วยงานที่มีหน้าที่โดยตรงในการแก้ไข พื้นฟูตลอดจนพัฒนาพฤติกรรม ของผู้กระทำความผิดให้มีพฤติกรรมที่ดีขึ้นกว่าเดิม

ดังนั้นการที่สังคมไม่ยอมรับจึงเป็นอีกเหตุผลที่สนับสนุนให้ผู้ต้องขังกลับไป กระทำผิดซ้ำอีก โดยเฉพาะผู้ต้องขังคดียาเสพติดที่มีปัจจัยชักจูงหลายด้านที่ส่งเสริม ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำขึ้นอีก ทฤษฎีประคับประคองความสัมพันธ์ต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง เพราะเมื่อผู้กระทำผิดถูกจับกุม

ในความผิดแรกแล้ว หลังจากนั้นผู้กระทำผิดก็ต้องเข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเป็นผู้ตัดสินว่ามีความผิดจริงหรือไม่ หากผิดจริงก็ได้รับการลงโทษ ตามกฎหมาย นั่นคือการทำผู้กระทำผิดได้ถูกประคับประคองแล้ว และเมื่อได้รับการพ้นโทษแล้ว มักจะไม่เชื่อถือนและไม่ไว้วางใจ ถึงแม้ว่าจะได้รับการอบรมแก้ไขพฤติกรรมจากราชทัณฑ์มาแล้ว บุคคลเหล่านี้ก็จะหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำดังเดิม อย่างมีอาจรู้จบ โดยเฉพาะคดียาเสพติด จะมีผู้กระทำผิดซ้ำ ๆ มากกว่าคดีอื่น ๆ

3. ทฤษฎีการเลียนแบบ (Theory of Imitation)

ของ กาเบรียล ทาร์ด (อ้างอิงใน จำเนียร ชุณหโสภาค, 2551) ได้เสนอแนวคิดด้านจิตวิทยาที่ เกี่ยวกับการเลียนแบบ ซึ่งกฎการเลียนแบบในงานวิจัยนี้มี 3 ประการ คือ ประการที่ 1

คนที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกันจะมีการเลียนแบบพฤติกรรมกัน ประการที่ 2 การเลียนแบบมี แนวโน้มจะแพร่จากสิ่งที่มีมากกว่าสู่สิ่งที่มีน้อยกว่า หมายถึง บุคคลจะเลียนแบบผู้ที่มีสถานะเหนือกว่า ตน เช่น ลูกเลียนแบบบิดามารดา ลูกน้องเลียนแบบเจ้านาย เป็นต้น และประการที่ 3 มีการแทรกแซง แทนพฤติกรรม โดยชี้ว่า การมีพฤติกรรมใหม่จะแทนที่พฤติกรรมเก่า เช่น นายกล้าหาญ ปกติมักจะ สูบบุหรี่เพียงอย่างเดียว แต่เมื่อเข้ามาอยู่ในกลุ่มเพื่อนที่เสพยาบ้า นายกล้าหาญจึงทั้งสูบบุหรี่และเสพยาบ้า หรือแต่เดิม มีพฤติกรรมลักเล็กขโมยน้อย ต่อมาถูกจับและติดคุก เมื่อพ้นโทษออกมากลับไป ปล้นทรัพย์แทน ซึ่งเป็นพฤติกรรมการกระทำความผิดที่เพิ่มขึ้น

4. ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง (Different Association Theory)

เอ็ดวิน เอช ซัทเทอร์แลนด์ (Edwin H. Sutherland, อ้างถึงใน นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล, 2541) ได้อธิบายพฤติกรรมของกลุ่มอาชญากรมืออาชีพ (Career Criminal) เช่น อาชญากรปล้นขว และหัวขโมยมืออาชีพ การกระทำความผิดจากการเรียนรู้ทางสังคม การเรียนรู้ทักษะ (Skill) และแรงจูงใจ ซึ่งเป็นผลจากการติดต่อสัมพันธ์กับคนที่เป็นอาชญากร จึงได้เรียนรู้ค่านิยม ทัศนคติ และรูปแบบของ การประกอบอาชญากรรม หลักการของทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่าง มีดังนี้

1. พฤติกรรมอาชญากรรมเกิดจากการเรียนรู้ เช่นเดียวกับการเรียนรู้พฤติกรรมปกติ
2. พฤติกรรมอาชญากรรมเกิดจากการเรียนรู้ในการมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันละกัน และ เกิดในกลุ่มที่มีความสนิทสนมกัน เช่น ครอบครัวและเพื่อน

3. การเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรม รวมถึงการเรียนรู้เทคนิคการประกอบอาชญากรรมด้วย บางครั้งยากบางครั้งง่าย

4. แนวทางเฉพาะของแรงจูงใจและแรงผลักดันจะเรียนรู้จากการรับรู้หลายด้านเกี่ยวกับข้อกฎหมายที่เลือกปฏิบัติตามและข้อกฎหมายที่จะละเมิด เพราะปฏิกิริยาการรับรู้หลายด้านเกี่ยวกับกฎหมายและสังคมไม่ได้เป็นรูปแบบเดียวกันทั่วไป จึงเกิดความขัดแย้งระหว่างทัศนคติ ของสังคมและบรรทัดฐานทางวัฒนธรรมของสังคม

5. การที่คนกลายเป็นอาชญากรรมเพราะเห็นผลจากการกระทำผิดทำให้เขาพอใจ

6. บุคคลกลายเป็นผู้กระทำความผิด เพราะการนิยามความหมายในทางที่พอใจฝ่าฝืนกฎหมายมีมากกว่าการนิยามความหมายในทางที่ไม่พอใจจะฝ่าฝืนกฎหมาย

7. ผลต่างของการสมาคมอาจจะแตกต่างกันด้านความถี่ ระยะเวลาลำดับความสำคัญ และความแรง หมายความว่า การติดต่อสมาคมกับพฤติกรรมอาชญาและพฤติกรรมต่อต้านมีความแตกต่างกันดังกล่าวยังขึ้นอยู่กับความถี่ ระยะเวลา ลำดับความสำคัญอันหมายถึง พัฒนาการตั้งแต่เด็กและคงทนถึงตลอดชีวิต

8. กระบวนการเรียนรู้กระทำความผิดโดยการติดต่อสมาคมกับแบบแผนอาชญากรรมและการต่อต้านอาชญากรรมจะเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เกิดการเรียนรู้การกระทำผิด ไม่จำกัดเฉพาะการเลียนแบบเท่านั้น

แม้ว่าพฤติกรรมอาชญากรรมแสดงให้เห็นถึงความต้องการและค่านิยมทั่วไป แต่ไม่ได้แปลว่า ค่านิยมและความต้องการของอาชญากรต้องแตกต่างจากคนทั่วไป เพราะอาชญากรและคนทั่วไปต่างก็มีความต้องการและค่านิยมที่ต่างกัน

5. ทฤษฎีความผูกพันทางสังคม (Social Bond Theory)

ทราวิส เฮอร์ชี (Travis Herschi) ทฤษฎีควบคุมที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดในวงการอาชญาวิทยา คือ ทฤษฎีความผูกพันทางสังคมของ ทราวิส เฮอร์ชี กล่าวว่า ไม่มีความจำเป็นต้องอธิบายแรงจูงใจหรือแรงกระตุ้นของพฤติกรรมอาชญากรรม เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มีความสามารถโดยธรรมชาติที่จะประกอบอาชญากรรมอยู่แล้ว โดยมีใจความสำคัญว่า บุคคลที่มีความผูกพันกับองค์กรหรือกลุ่มในสังคม เช่น ครอบครัว โรงเรียน และเพื่อนฝูง มักจะมีแนวโน้มที่จะไม่ประกอบอาชญากรรม หลักการสำคัญของทฤษฎีนี้ คือ พันธะทางสังคมหรือความผูกพันทางสังคม (Social Bond) ที่ได้แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ ความผูกพัน (Attachment) ข้อผูกมัด (Commitment) การเข้าร่วม (Involvement) และความเชื่อ (Belief) ทฤษฎีนี้มีสมมติฐานว่า “บุคคลที่มีความผูกพันทางสังคมน้อยมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมอาชญากรรม”

ศุภกานตา สุขศรีวงษ์ (2550) กล่าวว่า องค์ประกอบของความผูกพันทางสังคม มี 4 ประการ คือ

ประการที่ 1 ความผูกพัน (Attachment) คือการที่บุคคลมีความผูกพันหรือความรักใคร่กับบุคคลอื่นหรือมีความสนใจกับความรู้สึกนึกคิดของบุคคลอื่น ซึ่งความผูกพันนี้เป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้บุคคลมีพัฒนาการการยอมรับค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคม

ส่งผลให้บุคคลสร้างความรู้สึกรักที่จะควบคุมตนเองให้เป็นบุคคลที่ดีในสังคม ดังนั้นความผูกพันจึงเป็นองค์ประกอบด้านอารมณ์หรือด้านความรักของพันธะหรือสัญญาผูกมัดที่บุคคลมีต่อสังคม ดังนั้นการยอมรับบรรทัดฐานของสังคมและการพัฒนาความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ขึ้นอยู่กับความผูกพันซึ่งครอบครัว โรงเรียน และเพื่อน ๆ เป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ทำให้เกิดความผูกพันกันในสังคม

ประการที่ 2 ข้อผูกมัด (Commitment) คือ การที่บุคคลผูกมัดกับการดำเนินชีวิต

ตามทำนองคลองธรรมของสังคม ศึกษาเล่าเรียนเพื่อที่จะประกอบอาชีพสุจริต และเพื่อที่จะได้ ประสบความสำเร็จในชีวิต ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลไม่ย่อท้อกระทำผิดกฎหมาย เนื่องจาก จะเป็นการเสี่ยงต่อการสูญเสียความสำเร็จในชีวิต ดังนั้นข้อผูกมัดจึงเป็นองค์ประกอบ ด้านความมีเหตุผลของพันธะหรือสัญญาผูกมัดที่บุคคลมีต่อสังคม ดังนั้นคนที่ผูกมัดกับการดำเนินชีวิตตามรูปแบบของสังคม

การเรียนหนังสือให้สูง ๆ เพื่อที่จะประกอบอาชีพที่ดี ความสำเร็จในอนาคต ทำให้คนไม่ย่อท้อทำผิดกฎหมาย เพราะการกระทำผิดกฎหมายจะทำลาย โอกาสของความสำเร็จในชีวิต ดังนั้นข้อผูกมัดจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ควบคุมพฤติกรรม การเกิดอาชญากรรม

ประการที่ 3 การเข้าร่วมหรือการมีส่วนเกี่ยวข้อง (Involvement) คือการที่บุคคลได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมเป็นเหตุให้บุคคลถูกจำกัดเวลาที่จะไปประกอบอาชญากรรม เนื่องจากเวลาส่วนมากได้ถูกใช้ไปกับกิจกรรมของสังคม ดังนั้นการเข้าร่วมจึงเป็นองค์ประกอบด้านกิจกรรมของพันธะหรือสัญญาผูกมัดที่มีต่อสังคมดังนั้นการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม ทำให้เหลือเวลาน้อยที่จะคิดประกอบอาชญากรรม เพราะเวลาส่วนใหญ่ถูกใช้ไปกับการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคมนั่นเอง

ประการที่ 4 ความเชื่อ (Belief) คือ ระดับของความเชื่อถือที่บุคคลมีต่อค่านิยม และบรรทัดฐานของสังคม หากบุคคลมีระดับความเชื่อต่อค่านิยมและบรรทัดฐานในสังคมสูง ก็จะมีแนวโน้มที่จะไม่กระทำผิดกฎระเบียบของสังคม ดังนั้นความเชื่อจึงเป็นองค์ประกอบ ด้านจริยธรรมของพันธะหรือสัญญาผูกมัดที่บุคคลมีต่อสังคมดังนั้นคนที่อาศัยในพื้นที่เดียวกันจะมีความเชื่อที่เหมือนกัน ความรู้สึกต่อบรรทัดฐานและค่านิยมเหมือนกัน คนเหล่านี้ จะไม่ประกอบอาชญากรรมในทางกลับกันจะมีศีลธรรมและจริยธรรมที่ดีงาม

6) ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)

ฟรอยด์ (Freud, อ้างถึงใน สุดสงวน สุธีสร, 2541) เสนอทฤษฎีจิตวิเคราะห์เชื่อว่าการประกอบอาชญากรรม เป็นการแสดงออกของสัญชาตญาณที่ขาดการควบคุม โดยแบ่งบุคลิกภาพของ

มนุษย์ออกเป็นสามส่วน ซึ่งการขัดแย้งกันระหว่างส่วนต่าง ๆ จะก่อให้เกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบน หรือ ประกอบอาชญากรรมได้โดยง่าย

สุดสงวน สุธีสร (2541) กล่าวว่า ส่วนที่หนึ่งของบุคลิกภาพเป็นขั้นพื้นฐานที่ต่ำสุดเรียกว่า “I” เป็นลักษณะของสัญชาตญาณที่ฝังลึกเป็นบุคลิกภาพของมนุษย์ มีที่มาจากแรงผลักดันทางชีววิทยา เป็นองค์ประกอบติดตัวมาตั้งแต่แรกเกิด ซึ่งองค์ประกอบนี้จะช่วยให้รู้จักช่วยเหลือตนเองภายหลัง การเกิดและถือว่เป็นจุดเริ่มต้นของจิตได้สำนึกที่มีต่อสภาพต่าง ๆ รอบ ๆ ตัว อันจะมีส่วนช่วยในการ ปรับปรุงตัวเพื่อรับทราบหรือสำนึกในข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในโลกมนุษย์ นับว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ จะชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อม และจะเป็นฝ่ายกำหนดการปฏิบัติต่อ สภาพแวดล้อมเพื่อสนองความต้องการของตนเอง

นวลจันทร์ ทศนชัยกุล (2541) กล่าวว่า Id เป็นโครงสร้างทางจิตใจขั้นพื้นฐาน มีลักษณะ สัญชาตญาณที่ฝังลึก เป็นบุคลิกภาพของมนุษย์ที่มาจากแรงผลักดันทางชีววิทยา Id เป็นสภาพจิตใจที่ ยังไม่ขัดเกล่าอย่างใดเลย เป็นความคิดความต้องการแรกเริ่มและสำคัญของชีวิต เช่น ความต้องการ อาหาร ความต้องการทางเพศ id เป็นองค์ประกอบที่ติดมาตั้งแต่เกิด ซึ่งองค์ประกอบนี้จะช่วยให้เด็ก รู้จักช่วยเหลือตัวเองภายหลังการเกิด และถือว่เป็นจุดเริ่มต้นของจิตได้สำนึกที่มีต่อสภาพต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว

ส่วนประกอบที่สองของบุคลิกภาพคือ “Ego” เป็นองค์ประกอบที่ได้รับการพัฒนา เมื่อผ่าน การเรียนรู้ถึงความแตกต่างระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อม แล้ว Ego มาจาก Id จะเป็นเครื่องมืออัน สำคัญยิ่งของ Id ที่นำมาใช้เพื่อแสวงหาความพอใจจากความต้องการ ในภาวะ เช่นนี้ Ego ยังมิได้รับ การปรุงแต่งทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่าง Id กับ Ego ในระยะนี้ จะเห็นได้จากลักษณะของเด็ก ภายหลังแรกเกิดจนถึงอายุ 1 หรือ 2 ขวบ ที่มีความต้องการในสิ่งใด จะพยายามให้ได้มา ซึ่งสิ่งนั้น ทันทีโดยการแย่งชิง หรือฉุดกระชาก ความสัมพันธ์ระหว่าง เด็กกับบุคคลอื่นยังขาดการขัดเกล่าและ ขาดความรับผิดชอบในสิ่งที่ตนต้องการ ความประพฤติของเด็กในช่วงอายุระหว่างนี้ย่อมไม่แตกต่างกับ พฤติกรรมของอาชญากร แต่ความประพฤติของเด็กจะเป็นอยู่เช่นว่านี้เพียงชั่วระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งต่อมา เด็กได้รับการเรียนรู้การปฏิบัติตน

Ego เพื่อสนองต่อความต้องการของตน Id ได้รับการขัดขวางจากผู้ใหญ่หรือผู้มีความ ปรารถนาดี ประสบการณ์ที่เด็กได้รับการลงโทษ การอบรมสั่งสอน ทำให้เด็กเรียนรู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ ดี ที่ควรจะทำและอะไรเป็นสิ่งที่เลวที่ควรจะละเว้น การปฏิบัติตัวของเด็กจะได้รับการพัฒนา เพื่อให้ เหมาะสมและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม แต่ในช่วงของการพัฒนานี้เอง จะก่อให้เกิดความ ขัดแย้งและความลังเลใจ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นข้อขัดแย้งระหว่าง วัตถุประสงค์ที่แท้จริง (Objective Reality) ของ Id กับสภาพข้อเท็จจริงของสังคม (Social Reality) บุคลิกลักษณะของ มนุษย์ในระยะนี้ จึงอยู่ในขั้นวิกฤติ กล่าวคือจะต้องตัดสินใจว่าจะยอมรับ กฎเกณฑ์ของสังคมและ ปฏิบัติตนตามเกณฑ์นั้น หรือจะปฏิเสธต่อกฎเกณฑ์ดังกล่าว และดำเนินตามความปรารถนาของ Id

ถ้า Ego ยอมรับกฎเกณฑ์ทางสังคมเพราะสภาพความมีสติหรือความรู้สึกนึกคิด (Consciousness) Ego ก็จะพัฒนาไปสู่ส่วนประกอบส่วนที่สามของบุคลิกภาพ

นวลจันทร์ ทศนชัยกุล (2541) กล่าวว่า Ego เป็นส่วนประกอบที่สองของบุคลิกภาพเป็นองค์ประกอบที่ได้รับการพัฒนา เมื่อผ่านการเรียนรู้ถึงความแตกต่างระหว่างตนเองและสิ่งแวดล้อมแล้ว Ego มาจาก Id จะเป็นเครื่องมือสำคัญของ Id ที่จะนำมาใช้เพื่อแสวงหาความต้องการในภาวะเช่นนี้ Ego ยังไม่ได้ปรุงแต่งทางสังคม จิตใจขั้นนี้เริ่มรู้จักเข้าใจอะไรมากขึ้น เริ่มรู้จักตนเอง รู้จักภาวะที่เป็นจริง เหตุการณ์ บุคคลและสถานที่เริ่มมีความรู้สึกที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ในความเป็นจริง

สุดสงวน สุธีสร (2541) กล่าวว่า ส่วนประกอบที่สามของบุคลิกภาพ เรียกว่า "Super Ego" ได้กำหนดขึ้นเป็นเครื่องมือเพื่อรับกับสภาพความต้องการของสังคม เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการปฏิบัติให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทางสังคม ส่วนประกอบของบุคลิกภาพประเภทนี้ Super Ego จะทำให้ Ego ยอมรับกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ทางสังคมอย่างไม่มีเงื่อนไข การตอบสนองของ Ego ต่อสภาพแวดล้อมในลักษณะดังกล่าว เกิดขึ้นเพราะหลักขนัตติธรรมซึ่งได้รับการอบรมเลี้ยงดู โดยผ่านขบวนการของการเรียนรู้จนสามารถ ละทิ้งนายเก่า คือ Id และจะเป็นทาสต่อนายใหม่คือ Super Ego กล่าวคือจะไม่ปฏิบัติตาม ความต้องการของ Id อีกต่อไป ซึ่งกลไกที่เกิดขึ้นจากการที่ Ego ไม่ยอมรับฟังคำเรียกร้องของ Id นี้ เรียกว่าความกดดัน (Repression) แต่อย่างไรก็ตามกลไกนี้ ไม่สามารถที่จะกำจัด Id ให้หมดไปได้ เพียงแต่ช่วย Ego ให้หลบเลี่ยงการควบคุมของ Id เท่านั้น

นวลจันทร์ ทศนชัยกุล (2541) กล่าวว่า Super Ego เป็นภาวะจิตใจขั้นสูงสุดมีการขัดเกลาพัฒนาด้วยการที่คน ๆ นั้น ได้รับอิทธิพลจากศีลธรรม ศาสนา การคำนึงถึงความผิดบาป การยึดมั่นในจารีตประเพณี กฎเกณฑ์ของสังคม รวมถึงประสบการณ์ที่เคยได้รับ การอบรมสั่งสอน ทำให้ได้เรียนรู้ว่า อะไรเป็นสิ่งที่ดี ที่ควรกระทำและอะไรที่ควรละเว้นไม่ปฏิบัติ

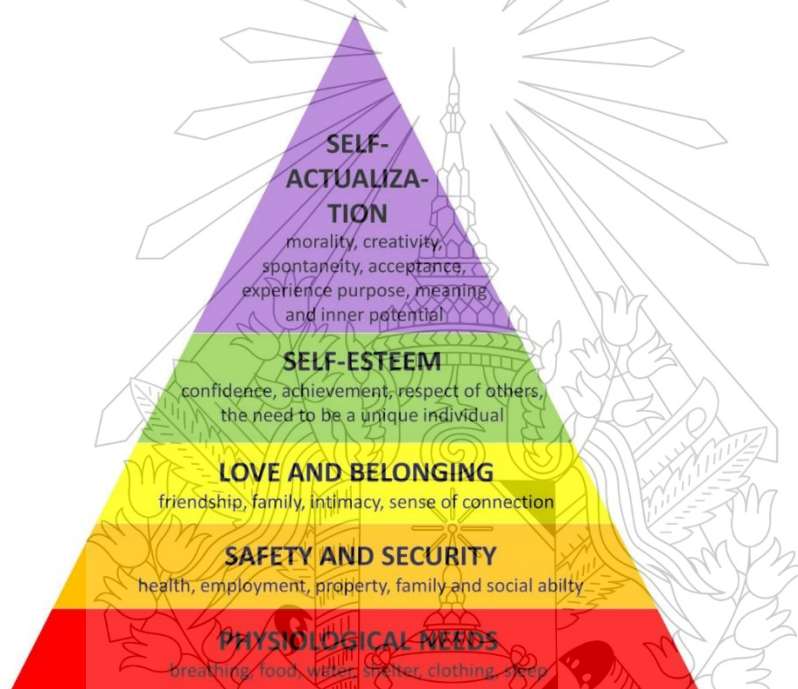
การใช้ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ของฟรอยด์ สามารถอธิบายได้ว่า ถ้าคนเราพบกับเหตุการณ์สภาพแวดล้อมหรือเมื่อมีสิ่งเร้าต่าง ๆ มากระตุ้นให้เกิดความต้องการอย่างใดอย่างหนึ่งสุดแล้วแต่กรณีจิตใจจะเกิดความขัดแย้งสองอย่างคือ การกระทำที่ถูกและการกระทำในสิ่งที่ผิด ถ้าบุคคลใดมีภาวะจิตใจก่อนไปในทาง Super Ego สูงกว่า Id และ Ego บุคคลนั้นก็จะไม่กระทำความผิด สามารถเอาชนะใจในตัวเองได้ ไม่นิยมต่ำ ส่วนประกอบของบุคลิกภาพทั้งสามส่วนนี้เป็นส่วนประกอบที่สำคัญของมนุษย์ในบุคคลปกติ ส่วนประกอบทั้งสามจะมีความสัมพันธ์กันอย่างสมดุล การขัดแย้งที่เกิดขึ้นเป็นต้นว่า Ego ไม่สามารถพัฒนาหรือปรับให้เข้ากับ Super Ego ได้ อีกทั้งพฤติกรรมตามความต้องการของ Id ไม่สามารถควบคุมได้หรือถูกควบคุมมากเกินไปนั้น อาจเป็นเหตุให้บุคคลนั้นกลายสภาพเป็นอาชญากรได้

7) ทฤษฎีความต้องการ (Theory of Needs)

โดยทั่วไปทฤษฎีทางจิตวิทยาจะกล่าวถึงแรงจูงใจ บุคลิกภาพ ความเครียด ความรู้สึกขัดแย้ง ทางอารมณ์ ความไม่สมปรารถนาว่าเป็นพื้นฐานในการกระทำความผิดของคนจากทฤษฎี

ทางจิตวิทยา แยกให้เห็น 2 ประเด็น คือ ทฤษฎีทางจิตวิทยาจะเน้นลักษณะเฉพาะของบุคคล มากกว่า พิจารณากลุ่มบุคคล และทฤษฎีทางจิตวิเคราะห์ จะพิจารณาในเรื่องของจิตใต้สำนึก ที่มีส่วน ผลักดัน ให้เกิดอาชญากรรม ทั้ง 2 ทฤษฎีนี้กล่าวถึงสาเหตุที่บุคคลกระทำความผิดต่างกัน

ทฤษฎีความต้องการ (Theory of Needs) ซึ่งมาสโลว์ (Abraham Maslow) ได้สร้างลำดับ ความต้องการมนุษย์เป็น 5 ระดับ โดยเริ่มจากการสนองความต้องการทางด้านร่างกายไปสู่จุดยอด คือ ความต้องการที่จะยอมรับตัวเอง

ภาพที่ 2.1 ลำดับขั้นความต้องการของ Maslow

ที่มา: Abraham Maslow ค.ศ. 1970 (สาวิตรี ไพฑูรย์ 2533)

สาวิตรี ไพฑูรย์ (2533) กล่าวว่า ตามแนวคิดของมาสโลว์ สามารถนำมาอธิบายสาเหตุของการกระทำความผิดได้ คือ คนเราต้องการที่จะตอบสนองความต้องการในแต่ละขั้นตอนของตัวเอง แต่เมื่อไม่สามารถบรรลุต่อความต้องการของตัวเอง โดยวิธีทางที่สังคมยอมรับได้ เขาจึงตอบสนองความต้องการของตน โดยไม่ยึดหลักวิธีทางที่สังคมยอมรับได้ เขาจึงตอบสนองความต้องการของตน โดยไม่ยึดหลัก วิธีทางที่สังคมยอมรับได้ คือการละเมิดกฎหมาย

นอกจากนี้แนวคิดทางจิตวิเคราะห์ยังได้พูดถึงการกระทำความผิดของคนเรานั้น เกิดขึ้นจากสภาวะทางจิตใจเป็นสำคัญอีกด้วย กล่าวคือภาวะจิตใจทำให้มีผลต่อการกระทำ หรือพฤติกรรมต่าง ๆ คนเราทุกคนจะทำอะไรลงไปเรื่อยแล้วแต่การสั่งการของจิตใจ ดังนั้น ภาวะจิตใจจึงเป็นตัวการที่ทำให้มนุษย์ทำในสิ่งที่ผิดหรือถูก

จากที่นักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ สรุปได้ว่า การกระทำผิดเกิดขึ้นเพราะผู้กระทำผิดรู้ผลลัพธ์ของการกระทำก่อนแล้ว (ทฤษฎีป้องกัน) เพราะสังคมเป็นผู้กำหนด (ทฤษฎีประคับประคอง) เพราะเกิดจากการเลียนแบบคนที่มีสถานะเหนือกว่า (ทฤษฎีการเลียนแบบ) เพราะกระบวนการเรียนรู้ที่จะทำความผิดที่แตกต่างกันตามความต้องการและค่านิยมที่แตกต่างกัน (ทฤษฎีการคบหาสมาคมที่แตกต่างกัน) เพราะมนุษย์โดยธรรมชาติสามารถประกอบอาชญากรรมอยู่แล้ว โดยคนที่มีความผูกพันทางสังคมน้อยมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมอาชญากรรม (ทฤษฎีความผูกพันทางสังคม) เพราะสัญชาตญาณจากจิตสำนึกที่ขาดการควบคุม (ทฤษฎีจิตวิเคราะห์) หรือเพราะมนุษย์มีความต้องการที่จะได้รับการยอมรับ (ทฤษฎีความต้องการ)

2.2.4 สาเหตุของการกระทำผิดซ้ำ (Causes of Recidivism)

นักอาชญาวิทยาส่วนใหญ่มีความเห็นค่อนข้างแตกต่างกันเกี่ยวกับสาเหตุของการกระทำความผิดหรืออาชญากรรม บางกลุ่มเห็นว่าสาเหตุหรือปัจจัยหลักเพียงแค่ 2 ประการ เช่น เฮร์แมนน์ แมนน์ไฮน์ (Hermann Mannheim อ้างถึงใน ประเทือง ธนิยผล, 2556, หน้า 72) นักอาชญาวิทยาชาวอังกฤษที่อธิบายถึงกระบวนการและความสัมพันธ์ของสาเหตุหรือปัจจัยที่ทำให้เกิดการกระทำความผิดว่าประกอบด้วย 1) ปัจจัยทางกายภาพหรือปัจจัยทางด้านสังคม และ 2) ปัจจัยทางด้านจิตใจ โดยปัจจัยทั้งสองประการนี้จะต้องผลักดันกันและกันจึงจะทำให้เกิดการกระทำผิดขึ้น ขณะที่บางกลุ่ม เช่น กิบบอนส์ (Don C. Gibbons, อ้างถึงใน เสริมศรี ประสงค์สุข, 2546, หน้า 8) ได้แบ่งสาเหตุหรือปัจจัยในการกระทำความผิดหรืออาชญากรรมออกเป็น 3 สาเหตุ/ปัจจัย คือ 1) สาเหตุหรือปัจจัยทางด้านชีวกายภาพหรือทางด้านร่างกาย 2) สาเหตุหรือปัจจัยทางด้านจิตวิทยาหรือทางด้านจิตใจ และ 3) สาเหตุหรือปัจจัยทางด้านสังคม ครอบครัวและสภาพแวดล้อม

1. สาเหตุหรือปัจจัยทางด้านชีวกายภาพหรือทางด้านร่างกาย

1.1 สาเหตุเกิดจากการเป็นอาชญากรโดยกำเนิด

ซีซา ลอมโบโรโซ (Cesare Lombroso, อ้างถึงใน สุวรรณ ใจคลองแคล่ว, 2546, หน้า 9) ได้เสนอทฤษฎีอาชญากรโดยกำเนิด โดยสนับสนุนแนวคิดที่ว่า อาชญากรรมส่วนใหญ่เกิดจากอาชญากรที่มีความบกพร่องทางกายภาพซึ่งได้รับการถ่ายทอดทางพันธุกรรม อาชญากรโดยกำเนิดได้รับการถ่ายทอดลักษณะบกพร่องทางกายภาพโดยทางสายเลือดจากบรรพบุรุษมาหลายชั่วคน (Atavism) การเป็นอาชญากรโดยกำเนิดก็คือการที่สภาพของธรรมชาติได้กำหนดให้บุคคลนั้นมีนิสัยจิตใจชอบทำร้ายและเบียดเบียนผู้อื่น มักต่อต้านสังคมไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับระเบียบ แบบแผน

ของสังคมอย่างคนปกติได้ (ปุระชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2531, หน้า 115, 140 – 142) เอนริโก เฟอร์รี (Enrico Ferri) สนับสนุนทฤษฎีของ ซีซา ลอมโบโรโซ (Cesare Lombroso) พร้อมเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ปัจจัยทางสังคมและสิ่งแวดล้อมเป็นองค์ประกอบสำคัญด้วย และ การ์โฟาโล (Garofalo) ได้เสนอแนวคิดเพิ่มเติมว่า ปัจจัยด้านจิตใจก็เป็นองค์ประกอบสำคัญด้วยเหมือนกัน (จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย, 2551, หน้า 45)

1.2 สาเหตุเกิดจากทฤษฎีของฮูตัน (Hooton's Theory)

ฮูตัน (Hooton) สรุปผลการศึกษาวิจัยออกมาเป็นทฤษฎี (Hooton's Theory) ดังนี้

1. พฤติกรรมของอาชญากรเป็นผลโดยตรงมาจากความบกพร่องของชีวภาพ หรือ ลักษณะด้อยซึ่งได้รับการถ่ายทอดมาจากบรรพบุรุษ
2. อาชญากรรมแต่ละประเภทจะมีสาเหตุมาจากความบกพร่องทางชีวภาพ หรือลักษณะด้อยเฉพาะอย่างยิ่ง ซึ่งพิจารณาได้จากความแตกต่างในด้านสภาพร่างกาย เช่น พวกผอมสูงมักประกอบอาชญากรรมประเภทปล้นทรัพย์และฆ่าคนตาย พวกสูงใหญ่มักเป็นนักข่มขืนหรือฉ้อโกง พวกตัวเล็กบางมักชอบลักขโมยหรือตัดช่องย่องเบา พวกอ้วนเตี้ยชอบมักทำร้ายร่างกายหรือก่ออาชญากรรมทางเพศ และพวกรูปร่างสมส่วนมักชอบกระทำความผิดหลายประเภทโดยไม่เลือก
3. ในกลุ่มบุคคลที่มีเชื้อชาติต่างกัน จะประกอบอาชญากรรมในลักษณะที่ต่างกัน คือแต่ละเชื้อชาติจะประกอบอาชญากรรมไม่เหมือนกัน

ฮูตันยังมีความเห็นว่า “สาเหตุเบื้องต้นของอาชญากรรม คือความมีลักษณะด้อยของบุคคล ซึ่งได้รับถ่ายทอดทางกรรมพันธุ์” พร้อมเสนอวิธีแก้ไขสาเหตุดังกล่าวโดยการทำหมันอาชญากรโดยกำเนิดเหล่านี้เสีย และแก้ไขปรับปรุงสภาพสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในสังคมให้ดีขึ้น ซึ่งอาจจะช่วยแก้ไขพวกที่มีลักษณะด้อยและมีแนวโน้มที่จะเป็นอาชญากร มิให้กระทำความผิดได้ (ประเทือง ธนียผล, 2551, หน้า 74)

1.3 สาเหตุเกิดจากทฤษฎีต่อมไร้ท่อ

หลุยส์ เบอร์แมน (Louis Burman) เสนอทฤษฎีต่อมไร้ท่อ โดยระบุว่า ความไม่สมดุลหรือความแปรปรวนผิดปกติของร่างกายในระบบต่าง ๆ ของต่อมไร้ท่อ (Endocrine of Ductless Glands) อาจเป็นสาเหตุหรือปัจจัยอย่างหนึ่ง ถ้าต่อมไร้ท่อในร่างกายของบุคคลใดผิดปกติ การขับฮอร์โมนไม่สมดุลจะมีผลทำให้บุคคลนั้นมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดการกระทำความผิดหรืออาชญากรรมขึ้นได้ง่ายกว่าคนปกติทั่วไป เช่น คนที่มีฮอร์โมนเพศชายถูกขับออกมามากเกินไปจะมีพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง หรือผู้หญิงที่อยู่ในระยะใกล้มีประจำเดือน หลายคนจะมีฮอร์โมนไม่สมดุลส่งผลให้ผู้หญิงคนนั้นเครียด หงุดหงิดง่าย และก่อให้เกิดการกระทำความผิดหรืออาชญากรรมได้ง่ายกว่าคนปกติทั่วไป (ประเทือง ธนียผล, 2551, หน้า 78)

1.4 สาเหตุเกิดจากทฤษฎีนิเวศวิทยา (Ecological Theory)

Tarf and England (1964 อ้างถึงใน ประหยัด พวงจำปา, 2537, หน้า 47 – 48, เกษรารักษ์ จิณะเสน, 2542, หน้า 25 – 26) นักอาชญาวิทยาชาวอเมริกัน ได้แบ่งแยกลักษณะของชุมชนที่มีอิทธิพลต่อการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน ดังนี้

1. ละแวกบ้านที่ยากจน บุคคลส่วนใหญ่ยากจน แต่ไม่ได้หมายความว่า จะมีการกระทำความผิดมาก เพียงแต่มีการลักขโมยบ้าง ซึ่งมีอยู่ทั่วไปในเขตนี้

2. เขตชุมชนแออัดหรือเขตสลัม เป็นเขตที่มีความยากจนมีความซับซ้อนในประชากรและปัญหาอื่น ๆ มีตรอกแคบ ๆ มีตึก ๆ และชั้น ๆ โดยมีความเป็นอยู่แบบตัวใครตัวมัน มีคนย้ายเข้าย้ายออกอยู่เสมอและไม่ค่อยรู้จักหน้ากัน สลัมเป็นเขตที่มีคนหลายพวกหลายเหล่าที่ประสบความล้มเหลว ในชีวิตขาดสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต

3. เขตที่อยู่กันอย่างหนาแน่นไม่ใช่สลัมมีลักษณะคล้ายเป็นเขตบ้านเช่าขาดการเคารพ นับถือ ประเพณีอันดีงาม และขาดความสัมพันธ์กันเป็นส่วนตัว เป็นสภาพสังคมที่ขาดระเบียบวินัยขาดความต้องการในการรักษาระเบียบวินัย ไม่มีใครเอาใจใส่กัน คนที่อยู่ในห้องต่างอยู่อย่างโดดเดี่ยว มักแสดงพฤติกรรมในทางผิดปรกติหรือมีฉันทันทีประกอบอาชญากรรม

4. เขตโจรผู้ร้ายและแหล่งอบายมุข เขตนี้จะได้รับการปกป้องคุ้มครองจากเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อลดการประกอบอาชญากรรม ธุรกิจที่ผิดกฎหมาย เช่น ย่านโสเภณี แหล่งการพนัน เขตนี้จะเป็นเขตมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี ที่ดึงดูดอาชญากรร้ายกาจ ก็คอยไปแสวงหาอยู่ด้วยการเดิบทของเด็กจะเกิดขึ้นมาพร้อมกับค่านิยมที่ผิด และก็ได้รับอิทธิพลที่เป็นปรีชาชาญต่อสังคมต่อไป

5. เขตชนบทเสื่อมโทรม มีความเป็นอยู่ไม่ดี ผู้คนที่อาศัยในแถบนี้ประพฤติดินฝ่าฝืนกฎ ของสังคมซึ่งเป็นเขตที่มีอิทธิพลต่อการเกิดอาชญากรรม บางแห่งก็เป็นที่พักผ่อนของพวกแก๊ง (gang) ที่หลบออกไปจากเมือง เป็นที่เสื่อมคลายในทางธุรกิจการค้า ขาดผู้นำชุมชนเป็นที่ยึดของคนจนตรอกเมื่อเด็กได้เห็นความประพฤติที่ไม่ดีของผู้ใหญ่ก็จะเกิดความนิยม ชมชอบ เด็กในละแวกบ้านก็จะขาดการควบคุมของ ครอบครัวที่ดีเช่นกัน อาจจะชักจูงกันกระทำความผิดได้

6. เขตที่เป็นในลักษณะมีสิ่งกันไม่ว่าจะเป็นทางกายภาพหรือสังคม เช่น เขตแบ่งแดนระหว่าง 2 กลุ่มชน ไม่ว่าจะเป็นเขตชายแดนที่มีแม่น้ำกั้น เป็นต้น ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งนำไปสู่

อาชญากรรมได้ ลักษณะชุมชนที่อยู่อาศัยนี้มีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดซ้ำตรงที่หากบุคคลที่มี พฤติกรรมเสี่ยงต่อการ กระทำที่ฝ่าฝืนทางสังคมได้อาศัยอยู่ในลักษณะชุมชนตามที่ Taft and England ได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้วนั้น ก็จะมีความเสี่ยงสูงที่จะกลับมากระทำความผิดซ้ำได้อีกอันเนื่องมาจาก การกลับมาเจอสภาพแวดล้อมเดิม ๆ ย่อมหันกลับมาดำเนินชีวิตแบบเดิมก่อนกระทำความผิดแล้วถูกจับได้ มากกว่าการเปลี่ยนลักษณะชุมชนใหม่

จากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีนิเวศวิทยา สรุปได้ว่า การกระทำผิดซ้ำ ภายหลังการคุมประพฤติ ผู้ถูกคุมประพฤติส่วนใหญ่มีสภาพแวดล้อมของชุมชนเป็นแหล่งหรือใกล้เคียงแหล่งยาเสพติด อบายมุข หรือปัญหาอื่น ๆ ทำให้หวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีกเป็นต้น ดังนั้นจากแนวคิดทางด้าน นิเวศวิทยาเราก็สามารถสรุปได้ว่า สภาพลักษณะชุมชนที่อยู่อาศัยก็เป็นสาเหตุหนึ่งของการเกิด อาชญากรรมซึ่งเป็นการกระทำผิดซ้ำได้

2. สาเหตุหรือปัจจัยทางด้านจิตวิทยาหรือทางด้านจิตใจ

2.1 สาเหตุเกิดจากแรงจูงใจ

นักวิชาการส่วนใหญ่มีความเห็นในทำนองเดียวกันว่า บุคคลปกติมักจะกระทำ ความผิดหรืออาชญากรรมเพราะมีแรงจูงใจเป็นปัจจัยหรือสาเหตุสำคัญ เช่น ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน ปัจจัยหรือสาเหตุจูงใจสำคัญก็คือ ทรัพย์สินที่มุ่งกระทำต่อนั้นเป็นสำคัญ หรือการฆ่าผู้อื่น การทำร้ายร่างกาย ปัจจัยหรือสาเหตุสำคัญหลักจะมาจากความแค้น ความเกลียดชัง ความเสียใจ ความโมโหเสแสร้ง เป็นต้น

2.2 สาเหตุเกิดจากปัจจัยทางจิตวิทยา

ธีระพล ประไซโย (2546, หน้า 24) กล่าวว่า ปัจจัยทางจิตวิทยาได้อธิบายสาเหตุของการ กระทำความผิดว่าเป็นผลมาจากภาวะทางจิตใจ โดยจะศึกษาวิเคราะห์ใน 2 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะทางจิตวิทยาทั่วไป ซึ่งศึกษาวิเคราะห์ปัญหาด้านการพัฒนาทางด้าน ความเจริญเติบโตทางร่างกายและจิตใจ ปัญหาที่เกี่ยวกับอุปนิสัยที่ต่อต้านสังคม และ 2. การศึกษา ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของอาชญากรกับจิตใจที่มีแนวโน้มเบี่ยงเบน รวมถึงความไม่ สมประกอบทางบุคลิกภาพ ความกระหืดกระหุนทางอารมณ์ การขาดความสามารถในการควบคุม ตนเอง เป็นต้น

ดังนั้น บุคคลที่มีจิตใจปกติการก่อเกิดความผิดหรืออาชญากรรม ต้องมีมูลเหตุชักจูงใจ เป็นหลัก แต่ในทางตรงกันข้ามบุคคลที่จิตใจผิดปกติมักจะก่อเกิดการกระทำความผิดหรืออาชญากรรม โดยไม่มีมูลเหตุชักจูงใจภายนอก บุคคลเหล่านี้จะกระทำความผิดหรือก่อเกิดอาชญากรรมเพราะ ความผิดปกติของจิตใจ แรงกระตุ้น แรงเร้า ความกดดันภายในที่เก็บซ่อนไว้ในจิตใจได้สำนึก ส่งผลให้ บุคคลเหล่านี้ลงมือกระทำความผิดหรือก่อเกิดอาชญากรรมขึ้น โดยไม่สามารถบังคับตนเองได้ แต่ อย่างไรก็ตามบุคคลที่จิตใจผิดปกติเชื่อว่าจะต้องก่อเกิดอาชญากรรมหรือการกระทำความผิดทุกคน เสมอไปไม่ เพราะบุคคลที่มีความผิดปกติอย่างรุนแรงถึงขั้นวิกลจริต (บ้า) มักจะไม่ใช่ผู้ก่อเกิด อาชญากรรมหรือก่อเกิดการกระทำความผิด ส่วนมากบุคคลที่ก่ออาชญากรรมหรือก่อให้เกิดการ กระทำความผิด มักจะเป็นบุคคลที่จิตผิดปกติไม่อยู่ในระดับถึงขั้นวิกลจริต ดังนั้นเมื่อบุคคลเหล่านี้ มี สิ่งกระตุ้น หรือเร้าความผิดปกติในจิตใจที่เก็บซ่อนไว้จะมีแรงขับให้แสดงพฤติกรรมที่เกิดจากความ ผิดปกตินั้นออกมา (อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม, 2532, หน้า 58)

2.3 สาเหตุเกิดจากระดับความผิดปกติของจิตใจ

นักจิตวิทยาได้แบ่งประเภทบุคคลตามระดับความผิดปกติของจิตใจไว้ ดังนี้

1. พวกโรคจิต มีความผิดปกติทางจิตใจอย่างรุนแรงมากจนถึงขั้นวิกลจริต (บ้า)
2. พวกจิตบกพร่อง ได้แก่ พวกจิตทรมาน จิตผันผวน ผิดปกติทางเพศ ปัญญาอ่อน และพวกที่มีอาการวิปริตทางจิตอื่น ๆ

3. พวกปัญญาอ่อน บุคคลที่มีเชาวน์ปัญญาดำกว่าบุคคลปกติและมักจะปรากฏให้เห็นได้ ทางด้านร่างกาย

4. พวกคาบเส้น ระหว่างจิตปกติกับจิตไม่ปกติ บุคคลประเภทนี้เก็บซ่อนอาการที่ไม่ค่อยจะปกติของตนไว้ได้แนบเนียนหรือเร้าจากสิ่งรอบตัว จัดเป็นบุคคลอันตรายมากจะก่อเกิดอาชญากรรมได้ง่ายเมื่อถูกกระตุ้น

5. พวกอารมณ์แปรปรวน บุคคลประเภทนี้มีบุคลิกภาพผิดปกติมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปตามอารมณ์ จิตใจ และประสาท บุคคลเหล่านี้เก็บกดสูง มีความกดดันสูง อารมณ์รุนแรงไม่คงที่ ไม่แน่นอน มีความคิดสับสน วิดกจริต เครียดมากจนอาจถึงประสาทหลอน

2.4 สาเหตุเกิดจากโรคจิตที่เชื่อมโยงกับพฤติกรรมของอาชญากร

นักจิตวิทยาและอาชญาวิทยายังได้ศึกษาโรคจิตที่เชื่อมโยงกับพฤติกรรมของอาชญากรอีก 2 ประเภท ได้แก่ โรคจิตผันผวน (Psychopath) และโรคจิตเภท (Schizophrenia) ดังนี้

โรคจิตผันผวน (Psychopath) โรคนี้เป็นความผิดปกติในด้านความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ นิสัยใจคอ และสภาวะความเสื่อมด้านศีลธรรมของบุคคล ชอบแสดงออกมีความรู้สึกต่อสิ่งเร้าน้อยกว่าปกติ ส่งผลให้ ไม่ค่อยมีความเกรงกลัวในการถูกลงโทษจึงกล้าที่จะกระทำความผิด และเห็นการกระทำความผิดเป็นเรื่อง เล็กน้อยไม่ใช่เรื่องร้ายแรง

โรคจิตเภท (Schizophrenia) โรคนี้มักพบในบุคคลวัยหนุ่มสาว มีอาการเก็บตัว ไม่มีสมาธิ มีความคิดวิตกฟุ้งซ่านมากจนเกิดการหลอนทางประสาท และแสดงออกโดยการทำร้ายตนเอง หรือ คนใกล้ชิด สามารถถ่ายทอดทางพันธุกรรมได้ด้วย เพราะมีสาเหตุมาจากการผิดปกติในเรื่องสารเคมีในสมองและส่งผลมายังระบบประสาท

2.5 สาเหตุเกิดจากทฤษฎีจิตวิเคราะห์หรือทฤษฎีจิตวิทยา

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ หรือทฤษฎีจิตวิทยา (Psychological Theory) เจ้าของทฤษฎีคือ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) นักจิตวิทยาวิเคราะห์ที่มีความเชื่อว่าบุคคลที่กระทำความผิดคือ ผู้ที่ปฏิบัติตนไปตามสันดานดิบ (id) ขาดการควบคุม ขาดสติ ขาดวัฒนธรรมและคุณธรรม โดยฟรอยด์ (Sigmund Freud) ได้กล่าวถึงอิทธิพลแรงจูงใจที่เป็นสาเหตุให้มนุษย์กระทำสิ่งต่างๆ ซึ่งนำมาศึกษาพฤติกรรมทางอาชญากรรม โดยกล่าวว่า การประกอบอาชญากรรมเป็นการแสดงออกที่เป็นผลมาจากการขาดการควบคุมจิตใจ

ตามทฤษฎีนี้กล่าวว่า บุคลิกภาพของมนุษย์ที่ก่อรูปขึ้นมาในลักษณะ แตกต่างกันนั้น เป็นผลมาจากส่วนต่าง ๆ ที่ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) เรียกว่า id, Ego, Super Ego จากบุคลิกภาพของมนุษย์ที่เป็นผลมาจากทั้ง 3 สิ่งอาจมีความขัดแย้งระหว่างกัน และเกิดพฤติกรรมเบี่ยงเบนหรือประกอบอาชญากรรมได้ (อุษา เลิศโตมรสกุล และอณณพ ชูบำรุง, 2561, หน้า 180)

id สันดานดิบ เป็นแรงผลักดันทางชีววิทยาที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด เป็นจุดเริ่มต้นของจิตใจสำนึกที่มีต่อสภาพต่าง ๆ รอบตัว เป็นส่วนที่ยังมิได้มีการขัดเกลาอบรม ถือเป็นองค์ประกอบ สำคัญที่จะชี้ถึงความแตกต่างระหว่างตนเองกับสภาพแวดล้อม กล่าวคือ เป็นส่วนที่ประกอบด้วยความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ได้แก่ ความต้องการทางเพศ ความก้าวร้าว อันเป็นรากฐานของสัญชาตญาณที่มีมาแต่กำเนิดของมนุษย์ เป็นตัวผลักดันให้คนเราแสดงพฤติกรรมออกมาตามความพอใจ โดยไม่ฟังเหตุผลใด ๆ ทั้งสิ้น มีความอยากหรือความต้องการอยู่เสมอ เป็นสันดานอย่างสัตว์

Ego อัตตา หรือ ตนเอง เป็นผลมาจากการเรียนรู้ การปฏิบัติตนเพื่อสนองตอบต่อความต้องการ โดยพิจารณาว่า ตนเองจะยอมรับต่อระเบียบปฏิบัติของสังคมหรือไม่เพียงใด กล่าวคือ เป็นส่วนที่ทำหน้าที่ควบคุมพฤติกรรมอันเกิดจากความต้องการของ id (สันดานดิบ) ให้แสดงออกมาในทางที่เหมาะสม เป็นที่ยอมรับของสังคม ego เป็นตัวคอยเหนี่ยวรั้ง id ไว้จึงมีความขัดแย้งกัน ตลอดเวลา

Super Ego สติ หรือ มโนธรรม ซึ่งเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวให้บุคคลได้ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เงื่อนไขของสังคม ซึ่งบุคคลได้รับการอบรมเรียนรู้มา กล่าวคือ เป็นส่วนที่เกิดจากการเรียนรู้ทางด้านวัฒนธรรมของสังคมและการอบรมสั่งสอนของพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ในสังคม จึงเป็นตัวที่มีหน้าที่สร้างอุดมคติ (ideal) ที่พึงปรารถนาของสังคมเป็นมโนธรรม (conscience) ที่คอยเตือน ego ให้รู้ว่าสิ่งใดผิดไม่ควรทำ มนุษย์เกิดมาพร้อมกับ id ส่วน ego และ super ego ค่อย ๆ พัฒนาขึ้นมาเรื่อย ๆ และมีส่วนสัมพันธ์กันอย่างดี ในการที่มนุษย์จะดำเนินชีวิตอยู่ในสังคม ประสบการณ์ในวัยเด็กและ องค์ประกอบทางเพศมีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตและชีวิตของมนุษย์มาก ระบบทั้ง 3 นี้ต้องต่อสู้ มีความขัดแย้ง ต้องปรับตัวกันตลอดเวลา ถ้าการกระทำบางอย่างของมนุษย์ไม่ถูกต้อง ผิดทำนองคลองธรรม ego ก็คอยห้ามไว้ไม่ให้ทำ เมื่อถูกห้ามความรู้สึกอยากทำนั้นก็จะถูกเก็บกดลงไปได้จิตสำนึก (unconscious mind) เมื่อถูกเก็บกดไว้นาน ๆ บางครั้งเมื่อ ego และ super ego อ่อนกำลังลง ก็อาจเกิดการกระทำความผิดขึ้นได้ (ณัฐวุฒิ ยอดระบำ, 2549, หน้า 26)

3. สาเหตุหรือปัจจัยทางด้านสังคม ครอบครัวและสภาพแวดล้อม

3.1 สาเหตุทางด้านเศรษฐกิจ

คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) ได้เสนอแนวคิดที่ว่า ระบบเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนดตัวเดียวที่สำคัญในการเกิดอาชญากรรม และเมื่ออาชญากรรมเป็นเสมือนปรากฏการณ์ทางสังคมอื่น ๆ ซึ่งมีผลมาจากระบบเศรษฐกิจ ดังนั้น ทางเดียวที่จะป้องกันอาชญากรรมก็คือการเปลี่ยนแปลงระบบนั้นโดยวิธีปฏิวัติทางสังคมจึงจะสามารถเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและระบบอื่น ๆ

ของสังคมได้ (โสภา ชูพิกุลชัยและ คณะ, ม.ป.ป., หน้า 57) โดยแนวคิดของคาร์ล มาร์กซ์ได้รับการสนับสนุนจาก วิลเลียม บองเช (William Adrien Bonger, 1876 – 1940) ที่เห็นว่า ระบบเศรษฐกิจเป็นตัวก่อให้เกิดบรรยากาศของกระบวนการผลักดันให้มีพฤติกรรมอาชญากร พร้อมระบุว่า ในสังคมที่มีการแข่งขันทางด้านเศรษฐกิจที่มุ่งหวังผลกำไรจนเกิดควรร การประกอบธุรกิจแบบเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนโดยขาดความรับผิดชอบต่อส่วนรวม จะส่งผลให้สังคมเกิดความสับสน ขัดแย้งคืออาชญากรรมประทุษร้ายมากยิ่งขึ้น เพราะจากสถิติอาชญากรรมส่วนมากพบว่า ผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ขาดเสถียรภาพในการประกอบอาชีพเป็นสาเหตุสำคัญ (อมรรัตน์ กรียาผล, 2527, หน้า 60 – 98)

3.2 สาเหตุจากการไร้บรรทัดฐาน

ทฤษฎีสภาพไร้บรรทัดฐาน (Anomie Theory) หรือทฤษฎีสภาพไร้กฎหมาย หรือทฤษฎีไม่ยอมรับค่านิยมทางสังคมเป็นแนวความคิดของ เดอร์ไคม์ (Emile Durkeim, 1858 – 1917) นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศสที่ได้แสดงความคิดเห็นว่า “อาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ปกติของสังคมเมื่อใดที่บรรทัดฐานของสังคมไม่สามารถควบคุมการกระทำของบุคคลในสังคมหรือไม่สามารถตอบสนองความต้องการทางสังคมของบุคคล ก็จะเป็นเหตุให้บุคคลล่องละเมิดฝ่าฝืนบรรทัดฐานทางสังคมนำไปสู่การกระทำความผิด ” (วรเดช จันทรศร, 2522, หน้า 48 – 49)

เดอร์ไคม์ (Emile Durkeim) เรียกสภาพดังกล่าวนี้ว่า Anomie และได้อธิบายว่าอาชญากรรมมีลักษณะเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับกฎเกณฑ์ในปัจจุบันของสังคม ซึ่งเป็นการปูพื้นฐานทางจริยธรรมในอนาคต อัตราการเกิดของอาชญากรรมสามารถใช้เป็นดัชนีบอกถึงระดับความสงบเรียบร้อยในระบบสังคม กล่าวคือ การที่สังคมใดมีปริมาณอาชญากรรมสูงเกินไป ย่อมแสดงถึงความผิดปกติในสังคมและความไร้สมรรถภาพของกลไกควบคุมทางสังคม แต่ถ้าสังคมใดมีปริมาณอาชญากรรมต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ยจนเกินไปก็เป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงเพราะเป็นการบ่งบอกถึงความผิดปกติบางอย่างในระบบสังคมนั้น ซึ่งอาจจะได้แก่ กลไกควบคุมสังคมที่เฉื่อยขาดหรือรุนแรงเกินไปจนไม่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของสมาชิกในสังคม เป็นต้น (ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์, 2531, หน้า 98 – 99)

เดอร์ไคม์ (Emile Durkeim) ได้ให้ความหมายของ Anomie ว่าหมายถึง การที่สังคมสลับซับซ้อน มากขึ้น จะทำให้ความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคมไม่มั่นคง กล่าวคือ สภาพที่เป็น Anomie หมายถึง การไม่สามารถปรับตัวของบุคคลได้เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงความเป็นปึกแผ่นขึ้นอย่างรวดเร็วจากความเป็น ปึกแผ่นที่เป็นเอกภาพไปสู่ความเป็นปึกแผ่นที่สลับซับซ้อน จึงส่งผลทำให้เกิดภาวะ Znomie ขึ้นในที่สุด (ฉัตรกุล พงษ์ธรรม, 2556, หน้า 17)

3.3 สาเหตุเกิดจากการเลียนแบบ (Law of Imitation)

กฎการเลียนแบบ (Law of Imitation) หมายถึง การเลียนแบบพฤติกรรมและค่านิยมทางสังคมโดยเกิดจากการ เรียนรู้ กฎการเลียนแบบนี้ตั้งขึ้นโดย ทาร์ด (Gabriel Tarde) ซึ่ง

อธิบายว่า อาชญากรก่ออาชญากรรมได้เพราะเคยรู้เคยเห็นมาก่อน กล่าวคือ อาชญากรรมเกิดจากการเลียนแบบ โดยการเลียนแบบต่าง ๆ จะกระจายจากชนชั้นสูงในสังคมไปสู่ชนชั้นต่ำในสังคม การเลียนแบบเกิดจากการติดต่อสัมพันธ์หรือพบ เห็นเรียนรู้ (อุษา เลิศโตมรสกุล และอัมณพ ชูบำรุง, 2561, หน้า 222)

3.4 สาเหตุเกิดจากความสัมพันธ์ที่แตกต่าง

ทฤษฎีความสัมพันธ์แตกต่าง (Theory of Differential Association) หรือทฤษฎีความแตกต่างในการคบหาสมาคม หรือทฤษฎีสมาคมกับกลุ่มที่แตกต่าง โดยซัทเธอร์แลนด์ (Edwin H. Sutherland) ได้ตั้งทฤษฎีนี้ขึ้นใน ค.ศ. 1934 ในหนังสือ Principles of Criminology โดยได้รับแนวความคิดจากทฤษฎี “กฎการเลียนแบบ (Law of Imitation)” ของ ทาร์ต (Gabriel Tarde) ทฤษฎีนี้กำหนดว่า กระบวนการที่บุคคลได้มีประสบการณ์ในการให้การยอมรับหรือไม่ยอมรับพฤติกรรมผิดกฎหมายหรือถูกต้องตามกฎหมาย หลักการนี้ครอบคลุมทั้งมิติในการคบหาสมาคมและค่านิยมของสังคม มิติในการคบหาสมาคมคือการที่บุคคลได้มากระติดต่อกับบุคคลอื่นที่เข้าร่วมในพฤติกรรมเดียวกัน ส่วนมิติค่านิยมนั้นเป็นประสบการณ์ที่บุคคลได้ประสบกับรูปแบบต่าง ๆ ของบรรทัดฐานและค่านิยมในการคบหาสมาคมกับบุคคลอื่น

ซัทเธอร์แลนด์ (Edwin H. Sutherland) ได้อธิบายว่า พฤติกรรมทางอาญาเป็นผลต่างของการสมาคม โดยมีสมมุติฐานว่า การกระทำความผิดเกิดขึ้นเมื่อสถานการณ์เหมาะสมตามความคิดของผู้กระทำความผิดเอง และสถานการณ์ที่อาจทำให้บุคคลบางคนที่มีความโน้มเอียงที่จะประกอบอาชญากรรม จะเกิดประสบการณ์ในอดีตของบุคคลนั้นด้วย (ฉัตรกุล พงษ์ธรรม, 2556, หน้า 17-21)

ซัทเธอร์แลนด์ (Edwin H. Sutherland) ได้อธิบายว่า พฤติกรรมทางอาชญากรรมสามารถถ่ายทอด จากบุคคลหนึ่งไปสู่บุคคลอื่น ๆ ได้ โดยขบวนการดังต่อไปนี้

1. พฤติกรรมการเป็นอาชญากรเกิดจากการเรียนรู้ การเรียนรู้นั้นได้จากการอบรมสั่งสอน โดยตรง และการเรียนรู้จากปัจจัยอื่นๆ ที่มีอิทธิพลจากกระบวนการทางสังคม
2. การเรียนรู้เกิดจากการคบหาสมาคมกับผู้อื่น รวมทั้งการรับรู้ทางการสื่อสารหรือสื่อสัมพันธ์ใน รูปแบบต่างๆด้วย การติดต่อสื่อสารนั้นมิอยู่หลายวิธี อาทิเช่น การเรียนรู้จากการเล่นทาง รวมทั้งการ เรียนรู้จากการติดต่อสื่อสารโดยสัญลักษณ์ เช่นการแสดงกริยาอาการ ท่าทางต่างๆ หรือสัญลักษณ์ อันใดที่ทำให้เข้าใจความหมายที่สื่อสารนั้น
3. การเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรเกิดขึ้นภายในกลุ่ม ถือเป็นการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุด กล่าวคือ การเรียนรู้จากบุคคลที่มีการติดต่อกับกันอย่างใกล้ชิดสนิทสนม เนื่องจากการยอมรับ ซึ่งกันและกัน การถ่ายทอดพฤติกรรมย่อมทำได้ดีในบุคคลที่ ไม่คุ้นเคยกันมากกว่าบุคคลที่ ไม่คุ้นเคย

4. การเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากร หมายถึง วิธีประกอบอาชญากรรม เทคนิค แรงจูงใจ ทัศนคติ และการหาเหตุผลเข้าข้างตัวเองเพื่อจะประกอบอาชญากรรม ดังนั้น องค์ประกอบ ของการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรม ประกอบด้วยการเรียนรู้จากสิ่งต่างๆ ที่มากระตุ้น ให้บุคคล กระทำความผิด อาทิเช่น เทคนิคและวิธีการในการประกอบอาชญากรรม การวางแผนที่เป็น รูปแบบ เฉพาะของตนเอง รวมทั้งมีแนวคิดต่างๆ

5. แรงจูงใจและแรงผลักดันภายในของบุคคลที่จะทำให้ประกอบอาชญากรรมนั้น เรียนรู้ได้ จากกลุ่มสมาคมที่บุคคลนั้นอยู่ในแวดวงด้วย ว่ากลุ่มสมาคมนั้นมีความเคารพต่อกฎหมาย หรือชอบละเมิดฝ่าฝืนกฎหมายซึ่งทั้งสองกลุ่มนี้มีอิทธิพลต่อบุคคลที่อยู่ด้วยเป็นอย่างมาก กล่าวคือ หากบุคคลอยู่ในสังคมที่บุคคลอื่นให้ความสำคัญแก่การเคารพกฎหมายบุคคลนั้นก็จะเป็นคนเคารพกฎหมาย ไปด้วย แต่หากบุคคลไปอยู่ในสังคมท่ามกลางบุคคลอื่นที่คอยแต่จะละเมิดต่อกฎหมายบุคคลนั้นก็จะเป็นคนละเมิดกฎหมายตามไปด้วย ดังนั้น บุคคลในสังคมจะปฏิบัติตามกฎหมายหรือไม่ เป็นสิ่งที่สามารถ เรียนรู้ได้ จากบุคคลในสังคมนั้น ๆ เป็นสำคัญ

6. การที่บุคคลจะกระทำความผิดต่อกฎหมายจนเป็นอาชญากร เป็นเพราะบุคคลมีความพึงพอใจ ที่จะละเมิดกฎหมายมากกว่าเคารพกฎหมายหรือปฏิบัติตามกฎหมาย กล่าวคือ บุคคลมีแนวโน้มเอียงไปทางกลุ่มบุคคล (กลุ่มสมาคม) ที่ชอบละเมิดฝ่าฝืนกฎหมายมากกว่ากลุ่มบุคคล (กลุ่มสมาคม) ที่เคารพกฎหมาย แนวคิดนี้เป็นหลักสำคัญของทฤษฎีนี้

7. ความถี่ ระยะเวลาที่บุคคลมีการติดต่อสัมพันธ์หรือเข้ากลุ่มบุคคล (กลุ่มสมาคม) ที่มีพฤติกรรมอาชญากรรม และพฤติกรรมที่เป็นปฏิปักษ์ต่ออาชญากรรม ผลที่ได้ย่อมทำให้บุคคลนั้น ได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากกลุ่มบุคคล (กลุ่มสมาคม) มากยิ่งขึ้น ซึ่งยิ่งมีมากเท่าใดก็ยิ่งทำให้เกิดการเรียนรู้มาก และเลียนแบบได้มากและง่ายขึ้น

8. ในขณะที่พฤติกรรมของอาชญากร เป็นการแสดงออกถึงความต้องการและ ค่านิยมโดยทั่ว ๆ ไป ของแต่ละบุคคล แต่ความต้องการและค่านิยมเหล่านี้ก็ไม่ว่าจะใช้อธิบายพฤติกรรม ของอาชญากรได้ เพราะพฤติกรรมที่เป็นอาชญากรก็แสดงออกถึงความต้องการและค่านิยมแบบ เดียวกัน (ปกรณ์ มณีปกรณ์, 2553, หน้า 181-183)

3.5 สาเหตุเกิดจากความขัดแย้งทางวัฒนธรรม

ทฤษฎีความขัดแย้งทางวัฒนธรรม (Theory of Culture Conflict) ตั้งขึ้นจาก แนวความคิดของ เซลลิน (Thorsten Selin) (สง่า ลีนะสมิต, 2522, หน้า 60 – 69) เป็นทฤษฎีที่ อธิบายถึงความขัดแย้ง การปรับตัวเข้ากันไม่ได้ทางวัฒนธรรมของกลุ่มบุคคล บางกลุ่ม ซึ่งอยู่ในสังคม ใหญ่ที่มีต่อวัฒนธรรมมาตรฐานของสังคมส่วนรวม โดยเซลลิน อธิบายว่า ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม ในรูปแบบต่าง ๆ จนเป็นสาเหตุนำไปสู่การก่อเกิดอาชญากรรม เมื่อกลุ่มบุคคลที่มีวัฒนธรรมที่ต่ำกว่า หรือวัฒนธรรมรอง ไปอยู่ท่ามกลางสังคมใหญ่ ซึ่งมีวัฒนธรรมที่มีมาตรฐานสูงกว่า พวกที่มีวัฒนธรรม

รองหรือต่ำกว่าไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมที่สูงกว่าได้จึงเกิดการขัดแย้งทางวัฒนธรรมทำให้กลุ่มบุคคลที่มีวัฒนธรรมต่ำกว่านั้นมีพฤติกรรมฝ่าฝืนละเมิดกฎระเบียบและมาตรฐานของวัฒนธรรมที่สูงกว่า จนกลายเป็นการกระทำความผิด ก่อเกิดความไม่สงบในสังคม เซลลิน (Thorsten Selin) สรุปว่า ความขัดแย้งดังกล่าวจะปะทุเกิดเป็นปัญหาขึ้นเมื่อ 1. แนวประเพณีเกิดกระทบกันในเขตแดนของวัฒนธรรมที่อยู่ติดกัน เช่น ชุมชน แออัด กับ บริเวณหมู่บ้านที่มีมาตรฐานการครองชีพสูงกว่ามาก ก็จะเกิดปัญหาการลักขโมยและมีการ กระทบกระทั้งกันอยู่เสมอ 2. กฎหมายของวัฒนธรรมหนึ่งเข้าไปครอบงำอาณาเขตของอีกวัฒนธรรมหนึ่ง และ 3. สมาชิกของวัฒนธรรมหนึ่งอพยพเข้าไปอยู่ในเขตแดนของอีกวัฒนธรรมหนึ่ง โดย เซลลิน (Thorsten Selin) กล่าวอีกว่า การขัดแย้งทางวัฒนธรรมมีหลายแง่ เช่น ความขัดแย้งในกลุ่มวัฒนธรรมเดียวกัน และความขัดแย้งของกลุ่มวัฒนธรรมที่ต่างกัน

3.6 สาเหตุเกิดจากทฤษฎีวัฒนธรรมรอง

ทฤษฎีวัฒนธรรมรองหรือทฤษฎีวัฒนธรรมย่อย (Sub-culture Theory) เป็นแนวความคิดของ อัลเบิร์ต โคเฮน (Albert K. Cohen) ซึ่งได้อธิบายว่า “วัฒนธรรมย่อยของบุคคลที่กระทำความผิดนั้นเกิดขึ้นภายในวัฒนธรรมของสังคม” วัฒนธรรมย่อยหรือวัฒนธรรมรองเป็นสิ่งที่ตรงกันข้ามกับ วัฒนธรรมใหญ่ ส่วนมากผู้กระทำความผิดมักจะยึดถือวัฒนธรรมย่อยของตนเองเป็นสิ่งที่ถูกต้อง แม้ว่า วัฒนธรรมนั้นจะมีลักษณะมุ่งร้าย ผิดกฎหมายและปฏิเสธวัฒนธรรมใหญ่

3.7 สาเหตุเกิดจากทฤษฎีวัฒนธรรมของชนชั้นต่ำ

วอลเตอร์ มิลเลอร์ (Walter B. Miller) นักสังคมวิทยาได้อธิบายว่า ลักษณะของวัฒนธรรมของกลุ่มชนในสังคมที่มีฐานะการครองชีพต่ำ การศึกษาต่ำ หรือเป็นชนชั้นต่ำกว่าระดับกลาง หรือที่เรียกว่า ทฤษฎีวัฒนธรรมของชนชั้นต่ำ (Theory of Low Class Culture) กลุ่มวัยรุ่นจะมั่วสุมกันเป็นแก๊งและมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนอันขัดกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของสังคม พวกเขามีแนวพฤติกรรมตามแบบแนวของกลุ่มของแก๊ง มีพฤติกรรมเป็นนักเลง อดแบ่ง ทำตัวโก้ ไม่มีงานทำเป็นหลักแหล่ง รับจ้างทำได้ทุกอย่างและชอบทำอะไรแปลก ๆ ให้เป็นจุดสนใจของคนอื่น ๆ ซึ่งนักจิตวิทยาวิเคราะห์ว่า การที่คนชั้นต่ำมีแบบแนวประเพณีตามวัฒนธรรมของตน ก็เพื่อแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมกันทางสังคมที่ถูกกดดันอยู่ พวกเขาไม่สามารถเข้ากับกลุ่มชนในสังคมชั้นสูงและชนชั้นกลางได้อย่างเสมอภาค พวกนี้เป็นพวกที่สร้างปัญหาให้แก่สังคมมาก

3.8 สาเหตุเกิดจากทฤษฎีการควบคุมสังคม (Social Control Theory)

ทฤษฎีการควบคุมสังคม (Social Control Theory) ได้สะท้อนแนวความคิดของบุคคล โดยทั่วไปที่เห็นว่าคนเป็นอาชญากรเพราะคบเพื่อนไม่ดี เพราะครอบครัวเลี้ยงดูอบรมสั่งสอนไม่ดี เพราะขาดการนับถือศาสนา เพราะขาดการยอมรับในสังคม หรือเพราะการขาดการศึกษาที่ดี โดยสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของสิ่งเหล่านี้ นอกจากนั้น ทฤษฎีการควบคุมสังคม (Social Control

Theory) ยังได้นำความคิดในเรื่องความไร้ระเบียบในสังคมและความไร้บรรทัดฐานของความประพฤติมาผสมผสานจนกลายเป็นทฤษฎีที่มีความนิยมอย่างมากในปัจจุบัน

วอลเตอร์ ซี เร็คเลส (Walter C. Reckless) นักอาชญาวิทยาชาวอเมริกัน ผู้ตั้งทฤษฎีแห่งการควบคุม (Containment Theory) ได้อธิบายว่า การควบคุมมีอยู่ 2 ระบบ คือ ระบบการควบคุมภายใน (Inner Control System) และระบบการควบคุมภายนอก (Outer Control System) ข้อสมมุติฐานมีอยู่ว่า ระบบการควบคุมภายนอก ได้แก่ จิตใจที่เข้มแข็งและสภาพสังคมที่เข้มแข็งย่อมป้องกันการก่อเกิดอาชญากรรมในสังคมได้ การที่สังคมมีการก่อเกิดอาชญากรรมมากนั้นแสดงให้เห็นว่าทั้งระบบการควบคุมภายในและระบบการควบคุมภายนอก มีความอ่อนแอ ไม่อาจต้านทานพลังกดดันและพลังดึงดูดทางสังคม และค้นหาอันแรงกล้าของคนในสังคมได้

3.9 สาเหตุเกิดจากทฤษฎีความผูกพันทางสังคม

ทราวิส เฮิร์สชชี (Travis Hirschi) ได้เสนอทฤษฎีความผูกพันทางสังคม (Social Bond Theory) โดยกล่าวว่า คนเรามีความรู้สึกในจิตใจที่จะกระทำความผิดหรือละเมิดกฎหมายของสังคมอยู่ร่ำไป จึงจำเป็นต้องมีการควบคุมทางสังคม โดยอาศัยข้อผูกมัดของสังคมเป็นเครื่องมือสำคัญ ข้อผูกมัดนี้จะนำมาใช้ในกระบวนการมีความสัมพันธ์ทางสังคม หากขาดการยึดถือข้อผูกมัดอาชญากรรมก็ย่อมจะเกิดมีขึ้น ที่สำคัญ เฮิร์สชชีได้ให้ความสำคัญต่อบังคับภายนอกหรือสังคมมากกว่าปัจจัยภายใน ซึ่งก็คือ จิตใจ โดยให้ความเห็นว่า หากสถาบันทางสังคมโดยเฉพาะโรงเรียนและครอบครัวมีความเข้มแข็งแล้ว อาชญากรรมก็จะเกิดมีขึ้นน้อยมาก

3.10 สาเหตุเกิดจากการควบคุมตนเอง

ในปี ค.ศ. 1990 ทราวิส เฮิร์สชชี (Travis Hirschi) และไมเคิล อาร์ กอตต์เฟรดซัน (Michael R. Gottfredson) ได้ร่วมกันตั้งทฤษฎีการเกิดอาชญากรรมโดยทั่วไป (A General Theory of Crime) เพื่ออธิบายการควบคุมตนเอง (Self-control) ที่มีผลต่อการก่ออาชญากรรม โดยให้ความหมายว่า “อาชญากรรมเป็นการกระทำด้วยกำลังหรือการฉ้อโกงในการแสวงหาความสนใจของตนเอง” (Acts of force or fraud undertaken in pursuit of self-interest) ผู้ที่มีการควบคุมตนเองต่ำมีโอกาสมากที่จะกระทำความผิดหรือก่ออาชญากรรมได้สูง และผู้ที่มีการควบคุมตนเองต่ำ นอกจากจะมีแนวโน้มในการก่ออาชญากรรมสูงแล้วยังมีการกระทำอื่น ๆ ที่เบี่ยงเบนและมีความเสี่ยงสูงด้วย เช่น การดื่มสุรา เสพยา สูบบุหรี่ การพนัน การแสวงหาความตื่นเต้น และการใช้เงินอย่างไม่ฉลาด เป็นต้น โดยไม่รู้สึกละอายต่อการกระทำเบี่ยงเบนและเสี่ยงเช่นนั้น ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับการก่ออาชญากรรมอย่างใกล้ชิด (Siegel, Welsh, and Senna, 2006 อ้างถึงใน สุรีย์ กาญจนวงศ์, 2549, หน้า 14) หากเด็กได้รับการเลี้ยงดูโดยให้รับรู้ถึงข้อผูกมัดต่าง ๆ ที่มีอยู่ เด็กก็จะควบคุมตนเองได้อย่างเหมาะสม กล่าวคือ สามารถควบคุมตนเองได้สูง (High Self Control) การก่ออาชญากรรมก็จะน้อย แต่หากเด็กควบคุมตนเองได้ในระดับต่ำ (Low Self Control) การก่ออาชญากรรมก็จะ

เกิดขึ้นมาก ดังนั้น การควบคุมตนเองให้อยู่ในระดับสูงจึงเป็นเงื่อนไขสำคัญในการป้องกันการกระทำ ความผิดจากปัจจัยอื่น ๆ เช่น การคบเพื่อน เศรษฐกิจ ค่านิยม ความยากจน เงื่อนไขทางด้านจิตใจ เช่น ความเครียด ไม่ถือว่าเป็นเหตุให้เกิดการกระทำผิด สิ่งสำคัญที่ต้องกระทำก็คือการฝึกฝน ให้เด็กมีความสามารถในการควบคุมตนเองในวัยที่ยังเยาว์อยู่

กล่าวโดยสรุปทฤษฎีการควบคุมทางสังคม ทฤษฎีความผูกพันทางสังคม และทฤษฎีการ ควบคุมตนเองมีความสัมพันธ์กันตรงประเด็นสำคัญที่ว่า คนเรามีความผูกพันอยู่กับความมีระเบียบ ทางศีลธรรม ความผูกพันนี้เริ่มจากการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ในวัยเด็ก และเมื่อเติบโต ขึ้นก็เป็นหน้าที่ของสถาบันทางสังคมที่จะควบคุมให้คนอยู่ในระเบียบของสังคม (ปกรณ มณีปกรณ, 2553 หน้า 190-192)

3.11 สาเหตุเกิดจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ประกอบด้วยแนวคิดของ นักวิชาการ 2 คน คือ ซี เรย์ เจฟเฟอร์รี (C. Ray Jeffery) และโรนัลด์ อาร์เคอร์ (Ronald Akers)

ซี เรย์ เจฟเฟอร์รี (C. Ray Jeffery) นำเสนอแนวคิดที่ประยุกต์ความรู้ทางด้าน จิตวิทยาพฤติกรรมมาอธิบายสาเหตุการกระทำผิด โดยเสนอทฤษฎีแรงเสริมที่แตกต่างกัน (Differential Reinforcement Theory) โดยกล่าวว่า “คนเรามีประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีต แตกต่างกันไป ดังนั้นสิ่งเร้าที่คนเราประสบในชีวิตประจำวันจึงมีความหมายและมีความสำคัญแตกต่าง กันไป เมื่อเป็นเช่นนั้นคุณภาพของสิ่งเร้าจึงมีอิทธิพลต่อจิตใจของแต่ละคนย่อมแตกต่างกันไปด้วย และ สิ่งเร้าบางอย่างอาจมีผลหรือมีอิทธิพลต่อการก่อเกิดการกระทำผิดหรืออาชญากรรมขึ้นได้ เช่น บางคนเมื่อประกอบอาชญากรรมแล้วมิได้ถูกลงโทษ ก็จะเป็นแรงเสริมให้กระทำผิดหรือก่อ อาชญากรรมต่อไปอีก แต่ถ้าถูกลงโทษ แรงเสริมในการกระทำผิดก็จะไม่เกิดขึ้นอีก

เจฟเฟอร์รี (C. Ray Jeffery) เน้นว่าแรงเสริมที่สำคัญมากก็คือสิ่งที่เป็นวัตถุ เช่น ทรัพย์สินแกวแหวนเงินทองต่าง ๆ เป็นต้น การกระทำผิดเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สินเหล่านี้ จึงเป็น แรงเสริมที่ทำให้คนประกอบอาชญากรรม นอกจากนี้สมองของคนเรามี ศูนย์กลางแห่งความพึงพอใจ และ ศูนย์กลางแห่งความเจ็บปวด ศูนย์กลางดังกล่าวนี้ทำหน้าที่เป็นสื่อและคอยตีความสิ่งเร้าต่าง ๆ ที่ อยู่ภายนอก ดังนั้น แรงเสริมทางสังคมยังเป็นรองแรงเสริมในทางชีวภาพซึ่งมีความต้องการในทางวัตถุ เป็นสำคัญ

โรนัลด์ อาร์เคอร์ (Ronald Akers) อาศัยความรู้ด้านจิตวิทยาพฤติกรรม เช่นเดียวกับ ซี เรย์ เจฟเฟอร์รี (C. Ray Jeffery) แต่แตกต่างตรงที่ โรนัลด์ อาร์เคอร์ (Ronald Akers) เน้นสภาพแวดล้อมทางสังคม (Social Environment) แทนสิ่งเร้าทางวัตถุ (Material Stimulus) โดยได้ตั้งทฤษฎีการมีความสัมพันธ์และแรงเสริมที่แตกต่างกัน (The Differential Association Reinforcement) ซึ่งระบุว่า สภาพแวดล้อมทางสังคมเป็นแหล่งเสริมที่มีความสำคัญ

มากที่สุด การเรียนรู้พฤติกรรมเบี่ยงเบนเป็นผลมาจากการมีปฏิสัมพันธ์กันในสังคม ในความเป็นจริง สังคมประกอบด้วยวัฒนธรรมรอมมากมาย ทำให้สามารถคาดคะเนได้ว่า สิ่งเร้าใดที่จะเป็นแรงเสริมอย่างมีประสิทธิภาพต่อบุคคล พฤติกรรมเบี่ยงเบนจะมีความเข้มแข็งหนักแน่นขึ้นหากได้รับแรงเสริมหรือได้รับรางวัล และจะอ่อนตัวลงหากถูกลงโทษ พฤติกรรมแห่งการเบี่ยงเบนจะดำรงอยู่ต่อไปหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับแรงเสริมและคุณภาพของแรงเสริมว่าได้รับผลตอบแทนมากน้อยเพียงใด หากเงื่อนไขให้การกระทำความผิดเพิ่มแรงเสริมขึ้นเรื่อย ๆ และไม่มีทางเลือกอื่นที่จะเป็นแรงเสริมเข้ามา คนเราก็ชอบที่จะมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนต่อไป

ทฤษฎีการเรียนรู้ของ ซี เรย์ เจฟเฟอร์รี (C. Ray Jeffery) เสนอว่าแรงเสริมเป็นเรื่องทางชีวภาพ โดยมีศูนย์กลางแห่งความพอใจและความเจ็บปวดอยู่ในสมอง ความพอใจเป็นแรงเสริมให้พฤติกรรมดำเนินต่อไป ส่วนความเจ็บปวดจะหยุดยั้งแรงเสริมไม่ให้พฤติกรรมดำเนินต่อไป ส่วนแนวความคิดทฤษฎีของ โรนัลด์ อาร์เคอร์ (Ronald Akers) ให้ความสำคัญแก่เงื่อนไขในทางสังคม การหาเหตุผลเข้าข้างตัวเองที่คนอื่นเขาทำกัน และการยึดถือวัฒนธรรมที่มีอยู่ในสังคมพร้อมกันไปด้วย (ปกรณ มณีปกรณ, 2553 หน้า 193-195)

จากแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับสาเหตุของการกระทำความผิดซ้ำ สรุปได้ว่า สาเหตุของการกระทำความผิด ประกอบด้วย 2 สาเหตุ คือ 1) สาเหตุหรือปัจจัยภายใน ได้แก่ สาเหตุทางด้านชีวภาพหรือทางด้านร่างกาย และสาเหตุทางด้านจิตวิทยาหรือทางด้านจิตใจ และ 2) สาเหตุหรือปัจจัยภายนอก ได้แก่ สาเหตุทางด้านสังคม ครอบครัว เศรษฐกิจ และสภาพแวดล้อม เช่น ความยากจน สภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัย การศึกษา การเรียนรู้พฤติกรรมและค่านิยมทางสังคม พฤติกรรมทางอาชญากรรมสามารถถ่ายทอดจากบุคคลหนึ่งไปสู่บุคคลอื่นๆ ได้โดยการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรม หมายถึง วิธีการประกอบอาชญากรรม เทคนิค แรงจูงใจ ทัศนคติ และการหาเหตุผลเข้าข้างตัวเองเพื่อจะประกอบอาชญากรรม

2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำ

ในการป้องกันหรือแก้ไขไม่ให้ผู้พ้นโทษแล้วกลับมากระทำผิดซ้ำอีกนั้น พบว่ามีแนวคิดทฤษฎีที่มีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องอยู่หลายทฤษฎี ตัวอย่างเช่น ทฤษฎีการควบคุมทางสังคม ทฤษฎีความผูกพันทางสังคม ทฤษฎีการยับยั้ง ทฤษฎีประคับประคอง ทฤษฎีการเลือก ทฤษฎีการมีความสัมพันธ์ที่แตกต่าง ทฤษฎีกระบวนการทางสังคม และทฤษฎีลำดับขั้นความสำคัญของมาส์โลว์

2.3.1 ทฤษฎีการควบคุมทางสังคม (Social Control Theory)

เฮิร์สชี (Hirschi, 1990) เขียนหนังสือ Causes of Delinquency (สาเหตุการกระทำผิดของเด็ก) โดยเชื่อว่า คนเราทุกคนมีศักยภาพในการละเมิดกฎหมาย แต่ที่เขายังสามารถ

ควบคุมตัวเองได้ เพราะเขาเกิดความกลัวว่า พฤติกรรมละเมิดกฎหมายจะทำลายความสัมพันธ์ของครอบครัวและเพื่อนร่วมงาน ถ้าคนเราขาดความผูกพันทางสังคม ไม่สนใจว่าใครจะเป็นอย่างไร คนจะเกิดอิสระในการกระทำผิด องค์ประกอบของความผูกพันทางสังคม ได้แก่

1. ความผูกพัน (Attachment) การยอมรับบรรทัดฐานทางสังคม และการ พัฒนาความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ขึ้นอยู่กับความผูกพัน เฮิร์สไฮ มองว่าครอบครัว เพื่อน และ โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ทำให้ผูกพันกันในสังคม

2. ข้อผูกมัด (Commitment) คือ คนที่ผูกมัดกับการดำเนินชีวิตตามรูปแบบของสังคม เช่น เรียนหนังสือสูงเพื่อที่จะประกอบอาชีพที่ดีมีความสำเร็จในชีวิต ทำให้คนไม่อยากทำผิดกฎหมาย เพราะการกระทำผิดกฎหมายจะทำลายโอกาสของความสำเร็จในชีวิต ดังนั้น ข้อผูกมัดจึงเป็นส่วนหนึ่งที่ควบคุมพฤติกรรมอาชญากรรม

3. การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้อง (Involvement) หมายถึง การทำกิจกรรมต่าง ๆ ของ สังคม ทำให้เหลือน้อยที่จะคิดประกอบอาชญากรรม เพราะเวลาส่วนใหญ่ใช้ไปทำกิจกรรม

4. ความเชื่อ (Belief) หมายถึง คนที่อาศัยในพื้นที่เดียวกันจะมีความเชื่อที่เหมือนกันความรู้สึกต่อบรรทัดฐาน และค่านิยมเหมือนกัน คนเหล่านี้จะไม่ประกอบอาชญากรรมในทางกลับกันจะมีจริยธรรมที่ดีงาม

จากทฤษฎีการควบคุมทางสังคม สรุปได้ว่า ถ้าคนเราขาดความผูกพันทางสังคม ไม่สนใจว่าใครจะเป็นอย่างไร คนจะเกิดอิสระในการกระทำผิด โดยมีองค์ประกอบของความผูกพันทางสังคม ได้แก่ ความผูกพัน ข้อผูกมัด การมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องและความเชื่อ

2.3.2 ทฤษฎีความผูกพันทางสังคม (Social Bond Theory)

ทฤษฎีควบคุมที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดในวงการอาชญาวิทยาคือ ทฤษฎีความผูกพันทางสังคมของ Travis Hirschi (1969 อ้างถึงใน ศุภกานดา สุขศรีวงศ์, 2550, หน้า 30-32) ที่กล่าวว่า ไม่มีความจำเป็นต้องอธิบายแรงจูงใจหรือแรงกระตุ้นของพฤติกรรมอาชญากรรม เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มีความสามารถโดยธรรมชาติที่จะ ประกอบอาชญากรรมอยู่แล้ว โดยเฮิร์สชี่ได้นำเสนอทฤษฎีควบคุมโดยมีใจความสำคัญว่า บุคคลที่มีความผูกพันกับองค์กรหรือกลุ่มในสังคม ซึ่ง ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน และเพื่อนฝูง มักจะมีแนวโน้มที่จะไม่ประกอบอาชญากรรม

หลักการสำคัญของทฤษฎีนี้ คือ พันธะทางสังคมหรือความผูกพันทางสังคม (Social Bond) ที่ได้แบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ ความผูกพัน (Attachment) ข้อผูกมัด (Commitment) การเข้าร่วม (Involvement) และความเชื่อ (Belief) ทฤษฎีนี้มีสมมุติฐานว่า “บุคคลที่มีความผูกพันทางสังคมน้อย จะมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมอาชญากรรม”

องค์ประกอบของความผูกพันทางสังคม มี 4 ประการคือ

1) ความผูกพัน (Attachment) หมายความว่า การที่บุคคลมีความผูกพันหรือ รักใคร่กับบุคคลอื่นหรือมีความสนใจกับความรู้สึคนึกคิดของบุคคลอื่น ซึ่งความผูกพันนี้เป็น องค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้บุคคลมีพัฒนาการการยอมรับ ค่านิยม และบรรทัดฐาน ของสังคม ส่งผลให้บุคคลสร้างความรู้สึทึ่จะควบคุมตนเองให้เป็น บุคคลที่ดีในสังคม ดังนั้นความ ผูกพันจึงเป็นองค์ประกอบด้านอารมณ์หรือด้านความรักของ พันธะหรือสัญญาผูกมัดที่บุคคลมีต่อ สังคม

2) ข้อผูกมัด (Commitment) หมายความว่า การที่บุคคลผูกมัดกับการดำเนินชีวิต ตามทำนองคลองธรรมของสังคม กล่าวคือ ได้ศึกษาเล่าเรียนเพื่อที่จะประกอบอาชีพที่ สุจริต และ เพื่อที่จะได้ประสบความสำเร็จในชีวิต ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลไม่ย่อถากกระทำผิด กฎหมาย เนื่องจากจะ เป็นการเสี่ยงต่อการสูญเสียความสำเร็จในชีวิต ดังนั้น ข้อผูกมัดจึง เป็นองค์ประกอบด้านความมีเหตุมี ผลของพันธะหรือสัญญาผูกมัดที่บุคคลมีต่อสังคม

3) การเข้าร่วม (Involvement) หมายความว่า การที่บุคคลได้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม เป็นเหตุให้บุคคลถูกจำกัดเวลาที่จะไปประกอบอาชีพการงาน เนื่องจากเวลา ส่วนมากได้ถูกใช้ไปกับกิจกรรมของสังคม ดังนั้น การเข้าร่วมจึงเป็นองค์ประกอบด้านกิจกรรมของ พันธะหรือสัญญาผูกมัดที่บุคคลมีต่อสังคม

4) ความเชื่อ (Belief) หมายความว่า ระดับของความเชื่อถือที่บุคคลมีต่อ ค่านิยม และบรรทัดฐานของสังคม หากบุคคลมีระดับความเชื่อต่อค่านิยม และบรรทัดฐาน ในสังคมสูง ก็จะมี ของพันธะหรือสัญญาผูกมัดที่บุคคลมีต่อสังคม

จากทฤษฎีความผูกพันทางสังคม สรุปได้ว่า การที่บุคคลได้กระทำผิดโดยการเข้าไป เกี่ยวข้องกับยาเสพติดเกิดจากปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล และความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ด้านความ รัก ความอบอุ่น และจากการถูกกีดกันไม่ให้เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม ทำให้เกิดการไม่ยอมรับ และไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม มีพฤติกรรมเบี่ยงเบน และหันไปพึ่งพาเสพติดจนเป็นเหตุ ให้เกิดการกระทำผิดซ้ำ

2.3.3 ทฤษฎีการยับยั้ง (Deterrence Theory)

เอกรินทร์ วรรณเวช (2549, หน้า 12-13) กล่าวถึงทฤษฎีการยับยั้งว่าเน้นการ ควบคุมอาชญากรรมโดยกฎหมาย ทฤษฎีนี้มีพื้นฐานมาจากหลักคำสอนของศาสนา กล่าวคือบุคคลจะ ระงับการเบี่ยงเบนเพราะกลัวการถูกลงโทษก่อนที่จะถูกชักนำให้มีการกระทำเบี่ยงเบน บุคคลมีเหตุผล

ในการคาดการณ์การปฏิบัติว่าจะได้รับผลเป็นความพอใจหรือความเจ็บปวดมากกว่ากัน ถ้า การตัดสินใจนั้นเป็นผลของการกระทำเบี่ยงเบนมีอำนาจเหนือความเจ็บปวด มีความเป็นไปได้ที่บุคคล นั้นจะไม่ละเมิดบรรทัดฐาน

สาระสำคัญของทฤษฎีการยับยั้ง คือ การใช้กฎหมายลงโทษอย่างไรจึงเป็นการป้องกัน

การละเมิดบรรทัดฐานโดยเฉพาะการลงโทษอย่างเป็นทางการ การป้องกันเริ่มจากทฤษฎีที่เป็นจริง จุดสำคัญการใช้อำนาจที่เป็นจริงลงโทษอย่างไรให้เหมาะสมกับพฤติกรรมที่ละเมิดบรรทัดฐาน

นักทฤษฎีการยับยั้งรู้ถึงข้อแตกต่างระหว่างการยับยั้งทั่ว ๆ ไปกับการยับยั้งเฉพาะเจาะจง การยับยั้งทั่วไปถึงตัวอย่างบุคคลซึ่งไม่กระทำผิด ประชาชนทั่วไปจะป้องกันจากการเบี่ยงเบนเริ่มขึ้นเพราะพวกเขาเชื่อว่าพวกเขาจะได้รับการลงโทษจากการละเมิดบรรทัดฐานการป้องกันโดยเฉพาะกล่าวถึงตัวอย่างของบุคคลซึ่งเป็นการยับยั้งการเบี่ยงเบนในอนาคต ซึ่งส่งผลถึงการลงโทษจากความประพฤติของบุคคลที่เบี่ยงเบนที่ผ่านมานิยมกันมากที่สุด ตัวอย่างของการป้องกันทั่ว ๆ ไป คือ จำนวนความเชื่อถือประชากรทั่ว ๆ ไป ฆาตกรรมถูกป้องกันโดยการประหารชีวิต นั่นคือใครเป็นผู้ถูกกำหนดว่าเป็นฆาตกรรม ตัวอย่างของการยับยั้งโดยเฉพาะ คือ ความเชื่อว่าการตัดสินจำคุกเป็นเวลานานจากการตัดสินลงโทษบุคคลที่ปล้นทรัพย์จะลดลงมีความเป็นไปได้ที่เขาจะกลับตัวเป็นคนดีเมื่อได้รับการปล่อยตัวจากเรือนจำ

นักทฤษฎีการยับยั้งได้กำหนดความเหมาะสมของการลงโทษ 3 ประการ ที่แสดงในทฤษฎีเป็นผลที่เป็นไปได้ของการเบี่ยงเบน

ประการแรกคือ ความแน่นอนของการลงโทษจากเทคนิคการป้องกันทั่ว ๆ ไป การลงโทษแน่นอนมองเห็นได้ชัดเจน บุคคลมีโอกาสน้อยที่จะละเมิดบรรทัดฐานเป็น ส่วนที่สำคัญ มีการบันทึกจุดสำคัญของการป้องกันทั่ว ๆ ไป บุคคลมีโอกาสน้อยที่จะรับสิ่งที่พบเห็น และการลงโทษจากการเบี่ยงเบนที่ชัดเจนอย่างไร ถ้ามีความเป็นไปได้ที่จะรับรู้จากการพูด การไต่สวนสอบสวน แต่ศึกษาด้วยการสังเกตมีโอกาสน้อยละ 90 การศึกษานี้มีความเป็นไปได้ที่จะป้องกัน โดยเฉพาะความจริงจากการลงโทษที่ต่ำ

ประการที่สอง คือ สิทธิในการลงโทษอย่างรุนแรงจากเทคนิคการยับยั้งทั่ว ๆ ไป การลงโทษที่เห็นความรุนแรงได้ชัดเจนมีความเป็นไปได้ที่น้อยที่บุคคลเริ่มมีการกระทำของ บุคคลที่เริ่มเบี่ยงเบน

ประการที่สาม คือ สิทธิในการลงโทษมีผลกระทบต่อพฤติกรรม คือ การสังเกต ที่รวดเร็วของการลงโทษจากเทคนิคการยับยั้งทั่ว ๆ ไป ถ้าการลงโทษทำให้พบเห็นได้ทันที หรือรวดเร็วจะมีผลกระทบที่แตกต่างกัน

จากทฤษฎีการยับยั้ง สรุปได้ว่า บุคคลจะตัดสินใจกระทำผิดหรือไม่ ขึ้นอยู่กับการเปรียบเทียบระหว่างความพอใจที่ตนเองจะได้รับจากการกระทำกับความรู้สึกเจ็บปวดที่จะได้รับการละเมิดกฎระเบียบของสังคม เพราะเมื่อความพอใจมีมากกว่า บุคคลก็จะตัดสินใจละเมิด

กฎระเบียบของสังคม ในทำนองเดียวกับการที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาบ้า เพราะรับรู้และมีความพอใจที่ได้จากการเสพมากกว่าการถูกลงโทษ

2.3.4 ทฤษฎีประทับตรา (Labeling Theory)

แนวคิดนี้มีสาระสำคัญ คือ การกระทำผิดที่เกิดขึ้นเพราะสังคมเป็นผู้กำหนด หรือเป็นผู้ประทับตรา การประทับตรานั้นจะเกิดขึ้นเมื่อมีการกระทำผิดครั้งแรก และผู้กระทำผิดได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรมและหน่วยงานอื่น ๆ ในสังคม สถาบัน เหล่านี้เป็นผู้กำหนดว่าเขามีพฤติกรรมเป็นอาชญากร เมื่อเป็นเช่นนั้นผู้กระทำผิดก็ยอมรับ การประทับตรา และเริ่มกำหนดทิศทางแห่งความประพฤติของตนในอนาคตให้สอดคล้อง กับการรับรู้ของสังคมหรืออาจกล่าวได้ว่าการกระทำผิดเกิดขึ้นเพราะปฏิกิริยาระหว่าง

บุคคลกับสังคม (Silver, 1981 อ้างถึงใน มนตรี บุญนาค, 2542, หน้า 25; Schrag (1983 อ้างถึงใน มนตรี บุญนาค, 2542, หน้า 25-26) ได้สรุปทฤษฎีตราหน้า เพื่อชี้ให้เห็นถึงลักษณะหรือองค์ประกอบของทฤษฎีนี้ สรุปได้ 9 ประการ

1. พฤติกรรมอาชญากรไม่มีความชั่วร้ายอยู่ภายใน
2. นิยามของพฤติกรรมอาชญากรถูกกำหนดโดยผลประโยชน์ของผู้มีอำนาจในสังคม
3. บุคคลกลายเป็นอาชญากรเพราะกระบวนการตราหน้า
4. กระบวนการยุติธรรมจัดกลุ่มอาชญากร และกลุ่มที่ไม่ใช่อาชญากรแตกต่างจากข้อมูลในโลกความจริง
5. ผู้ประกอบอาชญากรรมซึ่งถูกจับกุมมีเพียงเล็กน้อย ส่วนผู้ประกอบอาชญากรรมซึ่งไม่ถูกจับกุมมีจำนวนมาก และมักกระทำผิดมาแล้วไม่น้อยกว่าพวกแรก
6. การที่บุคคลจะถูกจับกุมหรือไม่ ขึ้นอยู่กับบุคลิกลักษณะของบุคคลนั้น ไม่ใช่จากฐานความผิด
7. ความรุนแรงในการลงโทษ ขึ้นอยู่กับบุคลิกลักษณะของบุคคลเช่นกัน
8. การวินิจฉัยสั่งการของกระบวนการยุติธรรม ขึ้นอยู่กับแบบฝังในความคิดของบุคคลทั่วไปเกี่ยวกับผู้กระทำผิด
9. เมื่อใดก็ตามที่บุคคลถูกตราหน้าจากสังคมว่าเป็นผู้มีพฤติกรรมเบี่ยงเบนบุคคลนั้นจะตกอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถกอบกู้ภาพพจน์ของตนในฐานะพลเมืองดีกลับคืนมา

จากทฤษฎีประทับตรา สรุปได้ว่า การกระทำผิดที่เกิดขึ้นนั้นเพราะสังคมเป็นผู้กำหนดหรือเป็นผู้ประทับตราการกระทำผิดครั้งแรก กำหนดว่าเขาเป็นอาชญากร บุคคลกลายเป็นอาชญากรเพราะกระบวนการตราหน้า ทำให้บุคคลนั้นตกอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถกอบกู้ภาพพจน์ของตนในฐานะพลเมืองดีกลับคืนมาได้

2.3.5 ทฤษฎีการเลือก (Choice Theory)

ทฤษฎีการเลือกมองว่าการละเมิดกฎหมายของคน เช่น ขโมยของ ข่ายยาเสพติด หรือยกพวกตีกัน เกิดจากเหตุผลส่วนตัวหลายเหตุผล รวมถึงความอยาก การแก้แค้น ความต้องการ ความโกรธ ความหึงหวง ความคับแค้น ความท้อแท้ เป็นต้น แต่เมื่อเหตุผลส่วนตัวได้มีการชั่งน้ำหนัก ระหว่างการที่ได้มาซึ่งผลประโยชน์ และผลที่ตามมาจากการประกอบอาชญากรรมคือบทลงโทษต่าง ๆ แนวคิดของทฤษฎีการเลือกอย่างมีเหตุผล (Rational Choice Theory) ได้แตกแขนงจากแนวคิดของสำนักดั้งเดิม คือ ทฤษฎีเจตจำนงอิสระนั่นเอง ทฤษฎีการเลือกมองว่าอาชญากรเป็นคนมีเหตุผลในการตัดสินใจ ได้ใช้เหตุผล ชั่งน้ำหนักของการกระทำแล้ว พฤติกรรมสามารถควบคุมหรือยับยั้งได้ถ้าอาชญากรกลัวการถูกลงโทษ

แนวคิดของเบกการ์เรีย (Beccaria, 1764) ให้นิยามของคนว่าเป็นผู้ที่ยึดหลักสิทธิประโยชน์ เป็นคนที่เห็นแก่ตัว และมองตัวเองเป็นหลัก ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องมีการลงโทษมาเป็นตัวสกัดให้เกิดความกลัวต่อความผิดที่คิดจะทำ ในขณะที่ทฤษฎีการเลือกมองว่า คนจะละเมิดกฎหมายเมื่อได้ตัดสินใจเสี่ยง เมื่อทบทวนแล้วทั้งด้านปัจจัยส่วนบุคคล (ความต้องการเงิน แก้แค้น ความตื่นเต้น และความสนุกสนาน) และปัจจัยด้านสถานการณ์ (เป้าหมายที่ต้องการได้รับการป้องกัน เพียงพอจากเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือไม่) ดังนั้น ก่อนที่จะเลือกทำผิด อาชญากรผู้ใช้เหตุผลได้ประเมินความเสี่ยงที่จะเกิดด้วยการพิจารณาไตร่ตรองแล้ว และคาดคะเนถึงโทษสถานหนักที่จะได้รับ โดยใช้ค่านิยมของอาชญากร คือ “กล้าได้ กล้าเสีย” เมื่อได้ทบทวนด้วยเหตุผลต่าง ๆ แล้วเขาจะตัดสินใจที่จะประกอบอาชญากรรมตามประเภทที่ต้องการ ได้มีการชั่งน้ำหนักการกระทำ และผลที่จะเกิดขึ้น การชั่งน้ำหนักดังกล่าว อาชญากรอาจจะเลิกล้มความคิดทำผิดก็ได้ ถ้าผล (ถ้าถูกจับได้) การลงโทษจะรุนแรงพิจารณาแล้วได้ไม่คุ้มเสียนั่นเอง เช่น อาชญากรอาจเลิกความคิดที่จะบุกเข้าไปโจรกรรมทรัพย์สินของคนในหมู่บ้าน เพราะไปสังเกตแล้วเห็นรถสายตรวจของตำรวจตรวจตราอยู่ตลอดเวลา อาชญากรจึงย้ายออกไปก่ออาชญากรรมที่อื่นแทน

การเรียนรู้ (Learning) และประสบการณ์ (Experience) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของโครงสร้างทฤษฎีการเลือก (Akers, 1990) อาชญากรอาชีพ (Career Criminal) รู้จักข้อจำกัดของตนเองรู้ว่าเมื่อไรควรหยุด เมื่อไรควรเสี่ยง และอาชญากรที่มีประสบการณ์ อาจจะเลิกอาชีพอาชญากรเมื่อเขาเกิดความเชื่อว่าการเสี่ยงประกอบอาชญากรรมมีมากกว่าประโยชน์ที่จะได้รับ บุคลิกภาพและวิถีชีวิต (Lifestyle) มีผลต่อการควบคุมตัวเองอย่างยิ่ง เช่น อาชญากรเลือกประกอบอาชญากรรมมากกว่าปฏิบัติตัวตามแนวทางของสังคมเพราะเป็นวิถีชีวิตของเขา

โครงสร้างของอาชญากรรมตามแนวคิดทฤษฎีการเลือกในการตัดสินใจจะประกอบอาชญากรรมนั้นจะมีองค์ประกอบ คือ 1. จะประกอบอาชญากรรมที่ไหน 2. ลักษณะของเป้าหมายเป็นอย่างไร และ 3. หนทางที่จะทำให้การประกอบอาชญากรรมสำเร็จ

จากโครงสร้างดังกล่าวทฤษฎีการเลือกได้ขยายความโครงสร้างแต่ละข้อในความหมายดังต่อไปนี้

1. การเลือกสถานที่ก่ออาชญากรรม (Choosing The Place of Crime) อาชญากรจะเลือกสถานที่ เพราะเขาต้องรู้ว่าสถานที่นั้น เมื่อเขาประกอบอาชญากรรมแล้ว เขาจะหนีพ้นการจับกุมของตำรวจได้ ยกตัวอย่าง เช่น เด็กขายยาบ้าจะขายในละแวกบ้านของตน เพราะถ้ามีสายตรวจเข้ามาเพื่อน ๆ ของเด็กจะเตือนเด็กได้ว่าอันตรายกำลังมาถึง

2. การเลือกเป้าหมาย (Choosing Targets) เลือกเป้าหมายเพราะอาชญากรต้องการทำงานของตัวเองให้สำเร็จ คือ การเลือกในสิ่งที่ต้องการนั่นเอง เช่น อาชญากร ต้องการขโมยของในบ้าน อาจแกล้งกดกริ่งเพื่อให้แน่ใจว่าไม่มีใครอยู่บ้าน จึงจะบุกเข้าไป ขโมยของ แต่ถ้ามีคนมาเปิดประตูอาจจะแกล้งถามหาคนแล้วบอกว่าได้ที่อยู่มา เป็นต้น

3. การเรียนรู้เทคนิควิธีการเป็นอาชญากร (Learning Criminal Techniques) การเรียนรู้เทคนิคช่วยให้หลุดรอดจากการถูกจับกุมได้ เช่น คนที่ใช้อยาเสพติดรู้ว่าตำรวจมักตรวจรอยเข็มฉีดยา จึงหาวิธีการอื่นซึ่งเรียนรู้จากพวกที่ติดยาเสพติดด้วยกันว่าถ้าใช้วิธีนี้แล้ว เช่น เผลอแล้วสุดดมจะหลุดรอดจากการถูกจับกุมได้

จากทฤษฎีการเลือก สรุปได้ว่า ผู้กระทำความผิดหรืออาชญากรรม มีเหตุผลส่วนตัวในการกระทำความผิดกฎหมายเมื่อชั่งน้ำหนักระหว่างการได้มาซึ่งผลประโยชน์หรือการกระทำที่มีความคุ้มค่ามากกว่ากับบทลงโทษต่าง ๆ ที่เป็นผลมาจากการกระทำความผิดหรือการละเมิดกฎหมาย เขาอาจเลือกที่จะทำความผิด หรือเลือกที่จะยับยั้งการกระทำความผิดด้วยเหตุผลที่ตัดสินใจเลือก พฤติกรรมการกระทำความผิดสามารถควบคุมหรือยับยั้งได้ถ้าอาชญากรกลัวการถูกลงโทษ ก่อนที่จะเลือกทำความผิด ดังนั้น การลงโทษจึงเป็นตัวสกดให้เกิดความกลัวต่อความผิดที่คิดจะกระทำ คนจะละเมิดกฎหมายเมื่อได้ตัดสินใจเสี่ยงและจะใช้อุปกรณ์ประกอบในการตัดสินใจคือ 1) จะประกอบอาชญากรรมที่ไหน 2) ลักษณะของเป้าหมายเป็นอย่างไร และ 3) หนทางที่จะทำให้การประกอบอาชญากรรมสำเร็จ

2.3.6 ทฤษฎีการมีความสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน (Differential Association Theory)

Ward, Carter, Perrin (1994, pp. 40-41, อ้างถึงใน มนต์รี บุนนาค, 2542, หน้า 28-29) ได้เสนอทฤษฎีความแตกต่างในการคบค้าสมาคม ซึ่งมีแนวคิดที่สำคัญว่า พฤติกรรมทางอาชญากรรม เรียนรู้กันได้โดยการติดต่อกันอย่างใกล้ชิดภายในกลุ่ม และ พฤติกรรมที่แสดงออกมาในลักษณะที่จะเป็นอาชญากรนั้นขึ้นอยู่กับความแตกต่างในช่วง ระยะเวลา และความสม่ำเสมอในการติดต่อสัมพันธ์กัน

Sutherland (1939, p. 59 อ้างถึงใน สาธิต บุษยากุล, 2555, หน้า 14) ได้อธิบายพฤติกรรมทางอาชญากรสามารถถ่ายทอดจากบุคคลหนึ่งไปสู่บุคคลอื่น ๆ ได้โดยขบวนการ ดังต่อไปนี้

1. พฤติกรรมที่มีลักษณะเป็นอาชญากรรม เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้

2. พฤติกรรมที่มีลักษณะเป็นอาชญากรรม สามารถเรียนรู้ได้จากบุคคลอื่นโดย
ขบวนการติดต่อ

3. หลักการสำคัญของการเรียนรู้พฤติกรรมมีลักษณะเป็นอาชญากรรม จะเกิดขึ้นได้
มากที่สุดจากการติดต่อกันอย่างใกล้ชิดภายในกลุ่มที่สนิทสนมกัน

4. เมื่อมีการเรียนรู้พฤติกรรมที่มีลักษณะเป็นอาชญากร การเรียนรู้จะประกอบด้วย
(ก) วิธีประกอบอาชญากรรม ซึ่งอาจจะมี ความยากง่ายแตกต่างกันออกไป และ (ข) แรงบันดาลใจ แรง
ขับเคลื่อนภายใน ความมุ่งมั่นหมายและทัศนคติ

5. การที่แรงจูงใจโดยเฉพาะการเรียนรู้จากการกำหนดของกฎหมายว่าจะ ปฏิบัติ
ตามหรือไม่ปฏิบัติตาม

6. คนเราจะกลายเป็นผู้กระทำความผิดเมื่อการแปลความหมายว่า กฎหมายเป็นสิ่งที่
น่าละเมิดมากกว่าการแปลความหมายว่ากฎหมายเป็นสิ่งที่น่าเคารพปฏิบัติตาม

7. การคบค้าสมาคมที่แตกต่างกันอาจจะแตกต่างในด้านความถี่ ความนาน การ
จัดลำดับก่อนหลัง และความรู้สึกแรงกล้า

8. ขบวนการของการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรม สัมพันธ์กับแบบของ
อาชญากรรม และแบบที่ต่อต้านอาชญากร ซึ่งเกี่ยวกับกลไกของการเรียนรู้ทางอื่น ๆ ได้

9. ขณะที่พฤติกรรมที่มีลักษณะเป็นอาชญากร เป็นการแสดงออกถึงความ ต้องการ
โดยทั่วไปและค่านิยมไม่อาจกล่าวได้ว่า พฤติกรรมที่มีลักษณะเป็นอาชญากรรมนั้น เกิดจากความ
ต้องการและค่านิยมอย่างเดียว

Sutherland ได้ชี้ให้เห็นว่า พวกที่กระทำความผิดกฎหมาย เกี่ยวกับทรัพย์สิน
เพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สิน และกรรมกรที่ทำงานด้วยความสุจริตก็เพื่อต้องการทรัพย์สิน เช่นเดียวกัน
เงินหรือทรัพย์สินย่อมหมายถึง ความมั่นคงในฐานะ ซึ่งเป็น “ค่านิยมอย่างหนึ่ง สังคม” และเป็น

“ความต้องการ” จึงไม่สามารถนำมาอธิบายว่า เป็นสาเหตุของอาชญากรรมได้

จากทฤษฎีการมีความสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน สรุปได้ว่า ในการคบค้าสมาคม
พฤติกรรมทางอาชญากรรมสามารถเรียนรู้และถ่ายทอดกันได้โดยการติดต่อกันอย่างใกล้ชิดภายใน
กลุ่ม ขึ้นอยู่กับระยะเวลา ความใกล้ชิด และความสม่ำเสมอในการติดต่อสัมพันธ์กันภายในกลุ่ม อาทิ
เช่น กลุ่มผู้ต้องขังที่ถูกคุมขังอยู่ร่วมกันเป็นเวลานานและได้เรียนรู้ ถ่ายทอดวิธีการ การประกอบ
อาชญากรรมให้กันและกัน

2.3.7 ทฤษฎีกระบวนการทางสังคม (Socialization Theory)

กระบวนการทางสังคมมองว่า คนที่ถูกขัดเกลา (Socialization) จากสถาบันต่าง ๆ

ในสังคม ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน เพื่อน ที่ทำงาน เป็นต้น ซึ่งถ้าหากความสัมพันธ์เป็นไปในทางบวก และได้รับการสนับสนุน คนจะปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมเป็นอย่างดี ในทางตรงกันข้ามหากความสัมพันธ์เป็นไปในทางลบ คนจะฝ่าฝืนกฎระเบียบนำไปสู่พฤติกรรมอาชญากรรม

ทฤษฎีกระบวนการทางสังคมเชื่อว่า คนไม่ว่าจะเป็นเชื้อชาติ ชนชั้น หรือเพศใดก็ตามต่างก็มีศักยภาพที่จะเป็นอาชญากรได้ทั้งสิ้น คนจนหรือคนชั้นต่ำมีปัญหาด้านเศรษฐกิจสูง ได้รับการดูถูก

มีการศึกษาน้อย ครอบครัวแตกสลาย จึงมีโอกาสน้อยหรือมีความสามารถในการก่ออาชญากรรมสูง ในขณะที่ชนชั้นกลางมักมีสังคมที่ดีกว่า ครอบครัวอบอุ่น ไม่มีปัญหาด้านเศรษฐกิจ มีเพื่อนดี เป็นที่ยอมรับของสังคม จึงมีโอกาสน้อยหรือความสามารถในการกระทำความผิดน้อย แต่อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่ชนชั้นกลางหรือกลุ่มที่มีความพร้อมจะไม่กระทำความผิดเลย สิ่งนี้จะขึ้นอยู่กับบริบททางสังคมเป็นสำคัญ เช่น ชนชั้นกลางมีฐานะดี เลี้ยงลูกแบบตามใจ ไม่ฝึกให้มีความอดทน ต้องการอะไรก็จะได้รับเสมอ ๆ ก็อาจจะกลายเป็นคนที่มีโอกาสในการกระทำความผิดหรือก่ออาชญากรรมได้เช่นกัน เราจะเห็นว่าการขัดเกลาทางสังคมเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะอยู่ในชนชั้นไหน ๆ แต่หากได้รับการขัดเกลา

ไปในทางที่ดีแล้ว เขาก็จะเป็นบุคคลที่มีโอกาสหรือศักยภาพในการก่ออาชญากรรมต่ำ

ความสัมพันธ์ในครอบครัว (Family Relation) เป็นสิ่งสำคัญและมีบทบาท อย่างมากต่อพฤติกรรมของมนุษย์ การสื่อสารที่สร้างความเข้าใจภายในครอบครัว การฝึกให้มีวินัยที่ถูกต้องสามารถกำหนดพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวได้ทั้งสิ้น ยกตัวอย่าง เช่น หากเด็กได้รับการอบรมอย่างถูกต้องจากครอบครัวแล้ว เมื่อโตขึ้นเด็กก็จะประพฤติตน ไปในแนวทางที่ได้รับการอบรมมา

การที่เด็กมาจากครอบครัวที่แตกแยก (Broken Home) ก็ มีได้แปลว่าเด็กคนนั้นจะต้องกลายเป็นเด็กกระทำความผิดเพราะหากพ่อแม่คนใดคนหนึ่งสามารถทำหน้าที่ของตน และชดเชยส่วนที่ขาดหายไปของเด็กได้ จนเด็กรู้สึกว่าเขาดี อะไร และรู้สึกว่าเขาดีทุกอย่าง นักอาชญากรรมวิทยาบางคนมองว่า หากเด็กไม่ได้ รับการชดเชยที่เพียงพอเพราะพ่อแม่ต้องแบกรับภาระในเรื่องเศรษฐกิจ ไม่มีเวลาให้เด็กอย่างเพียงพอ ทำให้เด็กมีปัญหา จึงหันไปคบเพื่อนซึ่งอาจเป็นเพียงโอกาสที่เด็กจะประสบความสำเร็จทางการศึกษาก็มีสูง

ความสัมพันธ์ของเพื่อน (Peer Relations) นักจิตวิทยาเชื่อว่าเพื่อนมีความสำคัญ อย่างยิ่งต่อพฤติกรรมมนุษย์ และมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและเลือกที่จะมีพฤติกรรมต่าง ๆ ในช่วงอายุของเด็กแต่ละช่วง เพื่อนมีอิทธิพลในลักษณะที่ต่างกัน เช่น ในช่วงวัยรุ่น (Teen) เพื่อนจะมีบทบาทเป็นผู้ให้กำลังใจ เพราะเป็นวัยที่ต้องการการสนับสนุนทางอารมณ์ จึงมีความเชื่อใจเพื่อนมาก และมักจะเปิดเผยข้อมูลส่วนตัวหรือความลับของตนให้เพื่อนได้รับรู้ ส่วนเด็กที่ไม่เป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน มักจะแสดงอาการก้าวร้าว และชอบแกล้งคนอื่น เด็กอาจมีกลุ่มเพื่อนมากกว่า 1 กลุ่ม ในกลุ่มหนึ่งเด็กอาจมีบทบาทเป็นหัวหน้ากลุ่ม แต่ในขณะเดียวกันในอีกกลุ่มหนึ่ง เด็กอาจมีบทบาทเป็นผู้ตามก็ได้ จะเห็นได้ว่าเด็กและเพื่อนต่างมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน

จากทฤษฎีกระบวนการทางสังคม สรุปได้ว่า สถาบันต่าง ๆ ในสังคม ได้แก่ ครอบครัว โรงเรียน เพื่อน ที่ทำงาน เป็นต้น เป็นสาเหตุในการหล่อหลอมและขัดเกลาคนในสังคม หากความสัมพันธ์เป็นไปในทางบวกและได้รับการสนับสนุน ผู้ที่ถูกขัดเกลาก็จะปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคมเป็นอย่างดี ในทางตรงกันข้ามหากความสัมพันธ์เป็นไปในทางลบ ผู้นั้นจะฝ่าฝืนกฎระเบียบนำไปสู่พฤติกรรมอาชญากรรม

2.3.8 ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow Need Hierarchy)

ทฤษฎีความต้องการลำดับขั้นของ Abraham Maslow ถือได้ว่าเป็นทฤษฎีพื้นฐานที่สุดเมื่อกล่าวถึงเรื่องแรงจูงใจ คนส่วนใหญ่ที่ได้ศึกษาเรื่องแรงจูงใจก็มักจะรู้จักหรือเคยได้ยินมาก่อน อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้แม้ว่าจะเป็นทฤษฎีที่เกิดขึ้นมานาน (ประมาณ ปี ค.ศ. 1954) และมีข้อวิจารณ์หลายประการ แต่ปัจจุบันก็พบว่าทฤษฎีที่อธิบายเนื้อหาความต้องการของบุคคลได้ดีในระดับหนึ่ง และสามารถเข้าใจได้ง่าย และหลายองค์การก็นำไปประยุกต์ใช้ในการตอบสนองความต้องการของบุคคลในองค์การ ทฤษฎีนี้จึงเป็นกรอบแนวคิดพื้นฐานที่เกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์ในองค์การที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักมากที่สุด (Maslow, A.H., Stephens, D.C., and Heil, G., 1998, p. 256, อ้างถึงใน Greenberg and Baron, 2003, p. 174)

มาสโลว์ (Maslow, 1954 อ้างถึงใน Tucker and other, 2002, p. 256) กล่าวว่ามนุษย์ทุกคนมีความต้องการพื้นฐานเหมือนกันหมด แม้จะอยู่ในวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ความพึงพอใจ ในความต้องการเหล่านั้นมีวิธีการที่แตกต่างกัน แต่ตัวความต้องการเหล่านั้นยังคงเหมือนกัน

Maslow (Greenberg and Baron, 2003 อ้างถึงใน รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2560, หน้า 78) อธิบายความต้องการของบุคคลสามารถเรียงเป็นลำดับขั้นได้จากต่ำไปสูง ดังนี้

1. ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physical Needs) เป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เพื่อการอยู่รอด เช่น ความต้องการในเรื่องอาหาร น้ำ ที่อยู่อาศัย อุณหภูมิที่เหมาะสม ยารักษาโรค และความต้องการทางเพศ ความต้องการทางด้านร่างกายจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนก็ต่อเมื่อความต้องการทั้งหมดของคนที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองเลย เมื่อมนุษย์ได้รับการตอบสนองความต้องการดังกล่าวจะเป็นเครื่องกระตุ้นพฤติกรรมของมนุษย์

2. ความต้องการทางด้านความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) เป็นเรื่องเกี่ยวกับการป้องกันเพื่อให้เกิดความปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นกับ ร่างกาย ความเจ็บปวดและความสูญเสียทางเศรษฐกิจ รวมถึงการรับประกันความมั่นคง ในหน้าที่การงานและการส่งเสริมเพื่อให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ความต้องการด้านนี้ มี 2 แบบ คือ ความต้องการความปลอดภัยด้านร่างกายและจิตใจ ได้แก่ ความปลอดภัย จากโจรผู้ร้าย อุบัติเหตุ กับความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ความมั่นคงในการทำงาน เช่น ไม่ถูกออกจากงานโดยง่าย เมื่อออกจากงานก็ได้รับบำเหน็จบำนาญ มีหลักประกัน ในการทำงานอย่างเพียงพอ

3. ความต้องการทางสังคม (Social Needs) เป็นความต้องการขั้นที่สาม เกิดขึ้นเมื่อความต้องการความปลอดภัยได้รับการตอบสนองแล้ว เป็นความต้องการความรัก การมีเพื่อน การได้รับความเข้าใจ การได้มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ การได้รับการยอมรับ จากคนอื่นและรู้สึกมีส่วนร่วมในกลุ่ม กลุ่มของความต้องการด้านร่างกาย ความต้องการความปลอดภัย และ ความต้องการทางสังคม รวมเรียกว่า ความต้องการที่ขาดแคลนหรือไม่สมบูรณ์ (Deficiency Needs) มีแนวคิดที่ว่า หากความต้องการเหล่านั้นไม่ได้รับการตอบสนอง คนจะ ไม่สามารถพัฒนาเป็นคนที่สมบูรณ์ได้ (Healthy) ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ ในทางตรงกันข้าม ความต้องการขั้นสูงอีก 2 ขั้นขึ้นไป คือ ความต้องการได้รับการนับถือ และ ความต้องการพัฒนาศักยภาพของตนเองตามความเป็นจริง เรียกว่าเป็นความต้องการ เจริญงอกงาม (Growth Needs) หากความต้องการเหล่านี้ ได้รับการตอบสนอง จะช่วยให้คนเติบโตและพัฒนาศักยภาพของพวกเขาอย่างสูงสุด

4. ความต้องการเกียรติยศ ชื่อเสียง (Esteem Needs) หมายถึง การให้ผู้อื่น ยอมรับนับถือ ต้องการเป็นบุคคลที่มีคุณค่า มีความมั่นใจในตนเอง ต้องการเป็นผู้มีความสามารถ ความต้องการเกียรติยศของแต่ละคนมีมากน้อยต่างกัน บางคนพึงพอใจที่จะได้รับความสำคัญระดับที่ทำงาน บางคนต้องการระดับชาติ และบางคนต้องการระดับนานาชาติ งานเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้คนมีโอกาสแสดงความสามารถ แต่งานประจำโดยเฉพาะงานที่ได้รับการควบคุมตรวจสอบอย่างใกล้ชิด มักไม่มีโอกาสให้คนได้แสดงความสามารถอย่างเต็มที่และไม่เปิดโอกาสแข่งขัน ทำให้เกิดความเบื่อหน่าย

5. ความต้องการที่ได้รับความสำเร็จในชีวิต (Self-Actualization Needs) ความต้องการที่พิจารณาถึงสมรรถนะที่เป็นไปได้ของคนที่จะบรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการ เมื่อบุคคลมีการพิจารณาถึงบทบาทของเขาในชีวิตว่าเป็นอย่างไร บุคคลนั้นจะผลักดันชีวิต ตนเองให้เป็นไปในทางที่ดีสุดที่คาดหวังไว้ อย่างไรก็ตาม ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถของ เขาเองด้วยความต้องการขั้นสูงสุดของบุคคล ได้แก่ ความต้องการขึ้นอยู่กับความสามารถ ของเขาเองด้วย ตามความนึกคิด ความคาดหวังของตนได้ทำอะไรตามที่ตนต้องการ และมี ความสุขอยู่กับสิ่งที่ตนเองทำ

ตัวอย่างลักษณะของคนที่มี Self-Actualization ได้แก่ มีเป้าหมายให้ความสำคัญกับงาน มีบุคลิกที่เป็นจริง มีความสามารถในการจัดการอารมณ์ ใจกว้าง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ถ่อมตน ไม่โอ้อวด เข้าใจและเห็นอกเห็นใจคนอื่น มีจริยธรรม มีความกล้าหาญ มีวินัยในตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีบูรณาการ (Integrated) ทั้งความคิดและการกระทำ ในองค์การหากพนักงานมี Self-Actualization พวกเขาจะเป็น สินทรัพย์ที่มีคุณค่าสูงสุดขององค์การและเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิผลสูงสุด

มีงานวิจัยที่สนับสนุนทฤษฎีของ Maslow ที่จำแนกระหว่างความต้องการที่ขาดแคลนกับความต้องการที่เจริญงอกงาม อย่างไรก็ตาม งานวิจัยพบว่า ไม่ใช่ทุกคนที่จะจะสามารถบรรลุความต้องการขั้นสูงจากงาน ตัวอย่างเช่น งานวิจัยพบว่า ผู้จัดการระดับต้น สามารถบรรลุความ

พอใจในงานเพียงความต้องการที่ขาดแคลน ส่วนผู้จัดการระดับสูง ในองค์การสามารถบรรลุความพอใจทั้งความต้องการที่ขาดแคลนกับความต้องการเจริญ งามงาม (Potter, 1961 อ้างถึงใจ Greenberg and Baron, 2003) นอกจากนั้นม้งงานวิจัยจำนวนมากที่ไม่พบผลยืนยันว่ามีความต้องการพื้นฐานเพียง 5 ชั้นและลำดับขั้นตามที่ Maslow เสนอ

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีของ Maslow ได้ถูกนำมาใช้อย่างกว้างขวางแพร่หลายในองค์การ ใช้เป็นองค์ประกอบการจูงใจพฤติกรรมพนักงานได้หลายระดับตามระดับความต้องการที่แตกต่างกันไป ดังตัวอย่างต่อไปนี้ (รัตติกรณ์ จงวิศาล, 2560, หน้า 80)

1. ความต้องการด้านร่างกาย สิ่งที่ต้องการจัดให้ เช่น ค่าจ้าง โบนัสสวัสดิการ เงื่อนไขการทำงานที่น่าพอใจ สภาพแวดล้อมการทำงานที่ดี อากาศ อุณหภูมิที่ พอเหมาะ มีช่วงเวลาพัก มีสถานที่ และอุปกรณ์ออกกำลังกาย หรือมีโปรแกรมให้ไปออก กำลังกาย

2. ความต้องการความปลอดภัย สิ่งที่ต้องการจัดให้ เช่น เงื่อนไขสภาพการทำงานที่ปลอดภัย อุปกรณ์ป้องกันความปลอดภัย เงินสงเคราะห์ต่าง ๆ ขององค์การ ความมั่นคงของงานมีประกันชีวิต และประกันสุขภาพ ไม่มีการใช้วิธีปลดพนักงานออก และไม่มีการบังคับขู่เข็ญให้พนักงานทำงาน

3. ความต้องการทางสังคม สิ่งที่ต้องการส่งเสริมหรือจัดให้ เช่น ความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อนร่วมงาน ความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้บังคับบัญชา ความสัมพันธ์ใน กลุ่มวิชาชีพ กิจกรรมกลุ่มต่าง ๆ ใน องค์การและการกระตุ้นให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม หรืองานสร้างสรรค์ขององค์การ

4. ความต้องการได้รับการนับถือ สิ่งที่ต้องการจัดให้ เช่น สถานภาพในการทำงานการได้รับการยกย่องในองค์การ ตำแหน่งหน้าที่การงาน มีผลตอบแทนที่เกิดจากงานที่ทำสำเร็จ การจัดงาน เลี้ยงแสดงความยินดีกับความสำเร็จ การให้เงินโบนัสพิเศษ และการให้รางวัลที่ไม่เกี่ยวกับเงินเป็นใน รูปของรางวัล ของที่ระลึกหรือโล่ หรือประกาศ เกียรติคุณ หรือการให้รางวัลพนักงานดีเด่น ที่แสดงถึง การยอมรับและเห็นความสำคัญ ของพนักงาน หรือการยกย่อง ลงข่าว หรือประกาศเกียรติคุณลง วารสารขององค์การรวมถึงการมีภาพข่าวในจดหมายเวียน

5. ความต้องการการพัฒนาศักยภาพตนเอง สิ่งที่ต้องการจัดให้ เช่นโครงการพัฒนา ความสามารถและศักยภาพด้านต่าง ๆ มอบหมายงานที่ท้าทาย ให้โอกาส ในการสร้างสรรค์ ความก้าวหน้าในองค์การ ความต้องการของมนุษย์มีอยู่มากมายทั้งปริมาณและขอบเขต เพราะมนุษย์ อยู่ในสภาพแวดล้อมต่างกัน การกำหนดความต้องการปัจจัยพื้นฐานจึงแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม อาจกล่าวได้ว่า หากความต้องการของมนุษย์ได้รับการตอบสนอง แล้วมนุษย์จะเกิดความพึงพอใจใน ระดับหนึ่ง เหล่านี้ส่งผลถึงประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้วย ดังนั้นการทำความเข้าใจเรื่องความ ต้องการของมนุษย์จึงนับว่ามีความสำคัญต่อผู้บริหารเป็นอย่างสูงมาก ในด้านการกำหนดสิ่งจูงใจหรือ ปัจจัยที่เหมาะสมกับความต้องการ

จากทฤษฎีลำดับชั้นความต้องการของมาสโลว์ สรุปได้ว่าการกระทำผิดกฎหมายของบุคคลเกิดจากแรงจูงใจที่มีความต้องการเป็นพื้นฐาน เมื่อเขารู้สึกว่าต้องการเติมเต็มในสิ่งที่ขาดหายไป เขาจึงตัดสินใจทำบางสิ่งบางอย่างเพื่อให้ได้มาตามความต้องการนั้นด้วยวิธีการต่าง ๆ แม้ว่าบางครั้งอาจเป็นการกระทำที่ขัดหรือผิดกฎหมาย

2.3.9 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำ

1. พระราชบัญญัติมาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. 2565 การแก้ไขการกระทำผิดซ้ำนี้มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องอยู่ 1 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติมาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. 2565 (2565, 25 ตุลาคม, หน้า 6 – 7) หรือที่นิยมเรียกกันว่า กฎหมาย JSOC (ย่อมาจาก Justice Safety Observation Ad Hoc Center (JSOC) หมายถึง ศูนย์เฉพาะกิจเฝ้าระวังความปลอดภัยของประชาชน กฎหมายฉบับนี้มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 23 มกราคม 2566 ซึ่งกำหนดให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งใช้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูนักโทษอุกฉกรรจ์ตั้งแต่เข้ารับโทษไปจนถึงคำสั่งติดตามเฝ้าระวังหลัง พ้นโทษ ประกอบด้วย 1) ไม่มีการใช้มาตรการ เมื่อเล็งเห็นว่าไม่มีพหุติณภัยเสี่ยงก่อเหตุซ้ำ และมีผลทดสอบสุขภาพจิตที่ดี กรมราชทัณฑ์สามารถปล่อยได้โดยไม่ต้องขอใช้กำไล EM 2) มาตรการเฝ้าระวังภายหลังพ้นโทษ ไม่เกิน 10 ปี และใช้กำไล EM 3) มาตรการคุมขังภายหลังพ้นโทษ ไม่เกิน 3 ปี และ 4) มาตรการคุมขังภายหลังพ้นโทษ ร่วมกับมาตรการเฝ้าระวังภายหลังพ้นโทษ รวมกันไม่เกิน 10 ปี เช่น หากใช้มาตรการคุมขัง 3 ปี จะเฝ้าระวังได้เพียง 7 ปี หลังการประกาศใช้กฎหมายฉบับนี้ หากศาลมีคำสั่งให้ใช้มาตรการใดมาตรการหนึ่ง กรมคุมประพฤติที่เป็นหนึ่งในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงจะเป็นผู้กำกับติดตามและเฝ้าระวังภายหลังพ้นโทษ ส่วนกรมราชทัณฑ์มีหน้าที่บำบัดแก้ไขให้ตรงตามสภาพของผู้ต้องขังแต่ละคน และจะทำการประเมินและรายงานแบบทดสอบสุขภาพจิตก่อนถึงกำหนดพ้นโทษไม่น้อยกว่า 270 วัน

สำหรับเหตุผลที่จำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ เนื่องจากผู้กระทำความผิดอาญาบางประเภทที่เกี่ยวข้องกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง เช่น การฆาตกรรม การข่มขืนกระทำชำเรา การกระทำความผิดทางเพศกับเด็ก การทำร้ายจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย การทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้รับอันตรายสาหัส รวมทั้งการนำตัวบุคคลไปเรียกค่าไถ่ เมื่อได้รับการจำคุกจนพ้นกำหนดโทษและได้รับการปล่อยตัวสู่สังคมแล้ว ถึงแม้ว่าจะมีการติดตามจากเจ้าพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจบ้าง แต่ไม่มีสภาพบังคับเป็นกฎหมายและไม่มีประสิทธิภาพในการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ผู้กระทำความผิดเหล่านี้ส่วนหนึ่งยังมีแนวโน้มที่จะกระทำความผิดในรูปแบบเดียวกันหรือรูปแบบใกล้เคียงกันซ้ำอีก สมควรมีกฎหมายเฉพาะที่กำหนดมาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดดังกล่าว โดยการกำหนดให้มีมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด มาตรการเฝ้าระวังภายหลังพ้นโทษ และมาตรการคุมขังภายหลังพ้นโทษเพื่อป้องกันสังคมและผู้เสียหายจากการกระทำความผิดที่อาจเกิดขึ้นอีก

และเพื่อส่งเสริมการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด โดยคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องคำสั่งดังกล่าวอย่างเหมาะสม จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ (สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2565, หน้า 2)

กฎหมายฉบับนี้กำหนดใช้บังคับแก่การกระทำความผิดตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 (ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา) มาตรา 277 (ความผิดฐานกระทำชำเราเด็กอายุยังไม่เกิน 15 ปี) มาตรา 278 (ความผิดฐานกระทำอนาจารแก่บุคคลอายุกว่า 15 ปี) มาตรา 279 (ความผิดฐานกระทำอนาจารแก่เด็กอายุยังไม่เกิน 15 ปี) มาตรา 280 (ความผิดฐานกระทำอนาจารตามมาตรา 278 หรือมาตรา 279 เป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำได้รับอันตรายสาหัส หรือถึงแก่ความตาย) มาตรา 283 ทวิ (ความผิดฐานพาบุคคลอายุเกิน 15 ปี แต่ยังไม่เกิน 18 ปี ไปเพื่อการอนาจาร) มาตรา 284 (ความผิดฐานพาผู้อื่นไปเพื่อการอนาจาร) มาตรา 288 (ความผิดฐานฆ่าผู้อื่น) มาตรา 289 (ความผิดฐานฆ่าบุพการี ฆ่าเจ้าพนักงาน ฆ่าผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงาน ฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน ฆ่าผู้อื่นโดยทรนหรือโดยกระทำทารุณโหดร้าย ฆ่าผู้อื่นเพื่อเตรียมการ หรือเพื่อความสะดวกในการที่จะกระทำความผิดอย่างอื่น ฆ่าผู้อื่นเพื่อจะเอาหรือเอาไว้ซึ่งผลประโยชน์อันเกิดแต่การที่ตนได้กระทำความผิดอื่น เพื่อปกปิดความผิดอื่นของตน หรือเพื่อหลีกเลี่ยงให้พ้นอาญาในความผิดอื่นที่ตนได้กระทำได้) มาตรา 290 (ความผิดฐานทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้นั้นถึงแก่ความตาย) มาตรา 297 (ความผิดฐานทำร้ายร่างกายเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำร้ายรับอันตรายสาหัส) มาตรา 298 (ความผิดฐานทำร้ายร่างกายเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำร้ายรับอันตรายสาหัส โดยความผิดนั้นมีลักษณะตามมาตรา 289) และมาตรา 333 (ความผิดฐานเรียกค่าไถ่) (ร่างมาตรา 3 วรรคหนึ่ง) (สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2565, หน้า 2-3)

2. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2560 มาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (2560, 6 เมษายน, หน้า 8) ระบุว่า “การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง”

3. พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 มาตรา 3 ของพระราชบัญญัติมาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. 2565 (2565, 25 ตุลาคม, หน้า 6 – 7) ให้ใช้บังคับแก่การกระทำความผิดตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 276 มาตรา 277 มาตรา 278 มาตรา 279 มาตรา 283 ทวิ มาตรา 284 มาตรา 288 มาตรา 289 มาตรา

290 มาตรา 297 มาตรา 298 มาตรา 313 แห่งประมวลกฎหมายอาญา (พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499, 13 พฤศจิกายน, หน้า 1 - 123)

มาตรา 276 ผู้ใดข่มขืนกระทำชำเราผู้อื่นโดยขู่เข็ญด้วยประการใด ๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยผู้อื่นนั้นอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้หรือโดยทำให้ผู้อื่นนั้นเข้าใจผิดว่าตนเป็นบุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงยี่สิบปีและปรับตั้งแต่แปดหมื่นบาทถึงสี่แสนบาท

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง ได้กระทำโดยทำให้ผู้ถูกกระทำเข้าใจว่า ผู้กระทำมีอาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่เจ็ดปีถึงยี่สิบปีและปรับตั้งแต่หนึ่งแสนสี่หมื่นบาทถึงสี่แสนบาท ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง ได้กระทำโดยมีอาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด หรือโดยใช้อาวุธ หรือโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันอันมีลักษณะเป็นการโทรมหนี้ยหรือกระทำกับชาย ในลักษณะเดียวกัน ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปีและปรับตั้งแต่สามแสนบาทถึงสี่แสนบาทหรือจำคุกตลอดชีวิต

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง เป็นการกระทำความผิดระหว่างคู่สมรสและคู่สมรสนั้นยังประสงค์จะอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้เพียงใดก็ได้หรือจะกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองความประพฤติด้านการลงโทษก็ได้ในกรณีที่ศาลมีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุกและคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ประสงค์จะอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยาต่อไป และประสงค์จะหย่าให้คู่สมรสฝ่ายนั้นแจ้งให้ศาลทราบ และให้ศาลแจ้งพนักงานอัยการให้ดำเนินการฟ้องหย่าให้ (มาตรา 276 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 27) พ.ศ. 2562)

มาตรา 277 ผู้ใดกระทำชำเราเด็กอายุยังไม่เกินสิบห้าปีซึ่งมิใช่ภริยาหรือสามีของตน โดยเด็กนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปีและปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสี่แสนบาท

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง เป็นการกระทำแก่เด็กอายุยังไม่เกินสิบสามปี ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่เจ็ดปีถึงยี่สิบปีและปรับตั้งแต่หนึ่งแสนสี่หมื่นบาทถึงสี่แสนบาท หรือจำคุกตลอดชีวิต

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ได้กระทำโดยทำให้ผู้ถูกกระทำเข้าใจว่า ผู้กระทำมีอาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีถึงยี่สิบปีและปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงสี่แสนบาท หรือจำคุกตลอดชีวิต

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ได้กระทำโดยมีอาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด หรือโดยใช้อาวุธ หรือโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันอันมีลักษณะเป็นการโทรมเด็กหญิงหรือกระทำกับเด็กชายในลักษณะเดียวกัน ต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต

ความผิดตามทั้บัญญัติไว้ในวรรคหนึ่ง ถ้าเป็นการกระทำโดยบุคคลอายุไม่เกินสิบแปดปีกระทำต่อเด็กซึ่งมีอายุกว่าสิบสามปีแต่ยังไม่เกินสิบห้าปีโดยเด็กนั้นยินยอม ศาลที่มีอำนาจพิจารณา

คดีเยาวชนและครอบครัวจะพิจารณาให้มีการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กผู้ถูกระทำหรือผู้กระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็กแทนการลงโทษก็ได้ในการพิจารณาของศาล ให้คำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สติปัญญา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ สิ่งแวดล้อมของผู้กระทำความผิดและเด็กผู้ถูกระทำ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำความผิดกับเด็กผู้ถูกระทำหรือเหตุอันควรเพื่อประโยชน์ของเด็กผู้ถูกระทำด้วย

ในกรณีที่ได้มีการดำเนินการคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กผู้ถูกระทำหรือผู้กระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเด็กแล้ว ผู้กระทำความผิดไม่ต้องรับโทษ แต่ถ้าการคุ้มครองสวัสดิภาพดังกล่าวไม่สำเร็จ ศาลจะลงโทษผู้กระทำความผิดน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น เพียงใดก็ได้ในการพิจารณาของศาล ให้คำนึงถึงเหตุตามวรรคห้าด้วย (มาตรา 277

แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 27) พ.ศ. 2562)

มาตรา 278 ผู้ใดกระทำอนาจารแก่บุคคลอายุกว่าสิบห้าปีโดยขู่เข็ญด้วยประการใด ๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยบุคคลนั้นอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ หรือโดยทำให้บุคคลนั้นเข้าใจผิดว่าตนเป็นบุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ (มาตรา 278 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 8) พ.ศ. 2530)

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง เป็นการกระทำโดยใช้วัตถุหรืออวัยวะอื่น ซึ่งมีใช่อวัยวะเพศล่วงล้ำอวัยวะเพศหรือทวารหนักของบุคคลนั้น ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่แปดหมื่นบาทถึงสี่แสนบาท (มาตรา 278 วรรคสอง เพิ่มโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 27) พ.ศ. 2562)

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคสอง ได้กระทำโดยทำให้ผู้ถูกระทำเข้าใจว่าผู้กระทำความผิดมีอาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่เจ็ดปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งแสนสี่หมื่นบาท ถึงสี่แสนบาท (มาตรา 278 วรรคสาม เพิ่มโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 27) พ.ศ. 2562)

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคสอง ได้กระทำโดยมีอาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด หรือโดยใช้อาวุธ หรือโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันอันมีลักษณะเป็นการโทรมหนี้ยหรือกระทำกับชายในลักษณะเดียวกัน ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่สามแสนบาทถึง สี่แสนบาท หรือจำคุกตลอดชีวิต (มาตรา 278 วรรคสี่ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 27) พ.ศ. 2562)

มาตรา 279 ผู้ใดกระทำอนาจารแก่เด็กอายุยังไม่เกินสิบห้าปีโดยเด็กนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปีหรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง เป็นการกระทำแก่เด็กอายุไม่เกินสิบสามปีต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปีหรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสอง ผู้กระทำได้กระทำให้ผู้ชู้เช็ดด้วยประการใด ๆ โดยใช้กำลังประทุษร้าย โดยเด็กนั้นอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้หรือโดยทำให้เด็กนั้นเข้าใจผิดว่าตนเป็นบุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบห้าปีหรือปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสามแสนบาทหรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสาม เป็นการกระทำโดยใช้วัตถุหรืออวัยวะอื่น ซึ่งมีใช่อวัยวะเพศล่วงล้ำอวัยวะเพศหรือทวารหนักของเด็กนั้น ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ห้าปีถึงยี่สิบปีและปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสี่แสนบาท

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคสี่ เป็นการกระทำแก่เด็กอายุยังไม่เกินสิบสามปี ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่เจ็ดปีถึงยี่สิบปีและปรับตั้งแต่หนึ่งแสนบาทถึงสี่แสนบาท หรือจำคุกตลอดชีวิต

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคสี่หรือวรรคห้า ได้กระทำให้ผู้ถูกกระทำเข้าใจว่าผู้กระทำมีอาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบปีถึงยี่สิบปีและปรับตั้งแต่สองแสนบาทถึงสี่แสนบาท หรือจำคุกตลอดชีวิต

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคสี่หรือวรรคห้า ได้กระทำให้มีอาวุธปืนหรือวัตถุระเบิด หรือใช้อาวุธ หรือโดยร่วมกระทำความผิดด้วยกันอันมีลักษณะเป็นการโทรมเด็กหญิงหรือกระทำความผิดด้วยกันในลักษณะเดียวกัน ต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต (มาตรา 279 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 27) พ.ศ. 2562)

มาตรา 283 ทวิ ผู้ใดพาบุคคลอายุเกินสิบห้าปีแต่ยังไม่เกินสิบแปดปีไปเพื่อการอนาจาร แม้ผู้นั้นจะยินยอมก็ตาม ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคแรกเป็นการกระทำแก่เด็กอายุยังไม่เกินสิบห้าปี ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ผู้ใดซ่อนเร้นบุคคลซึ่งถูกพาไปตามวรรคแรกหรือวรรคสอง ต้องระวางโทษตามที่บัญญัติ

ในวรรคแรกหรือวรรคสอง แล้วแต่กรณี

ความผิดตามวรรคแรกและวรรคสามเฉพาะกรณีที่กระทำแก่บุคคลอายุเกินสิบห้าปี

เป็นความผิดอันยอมความได้ (มาตรา 283 ทวิ เพิ่มโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2540)

(อัตราโทษ แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2560)

มาตรา 284 ผู้ใดพาผู้อื่นไปเพื่อการอนาจาร โดยใช้อุบายหลอกลวงขู่เข็ญ ใช้กำลังประทุษร้าย ใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรม หรือใช้วิธีข่มขืนใจด้วยประการอื่นใด ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หนึ่งปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สองหมื่นบาทถึงสองแสนบาท

ผู้ใดซ่อนเร้นบุคคลซึ่งถูกพาไปตามวรรคแรก ต้องระวางโทษเช่นเดียวกับผู้พาไปนั้น

ความผิดตามมาตรา 284 เป็นความผิดอันยอมความได้ (มาตรา 284 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 14) พ.ศ. 2540)

(อัตราโทษ แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2560)

มาตรา 288 ผู้ใดฆ่าผู้อื่น ต้องระวางโทษประหารชีวิต จำคุกตลอดชีวิต หรือจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี

มาตรา 289 (1) ฆ่าบุพการี (2) ฆ่าเจ้าพนักงาน ซึ่งกระทำการตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่จะกระทำ หรือได้กระทำการตามหน้าที่ (3) ฆ่าผู้ช่วยเหลือเจ้าพนักงาน ในการที่เจ้าพนักงานนั้นกระทำตามหน้าที่ หรือเพราะเหตุที่บุคคลนั้นจะช่วยหรือได้ช่วยเจ้าพนักงานดังกล่าวแล้ว (4) ฆ่าผู้อื่นโดยไตร่ตรองไว้ก่อน (5) ฆ่าผู้อื่นโดยทรนหรือโดยกระทำทารุณโหดร้าย (6) ฆ่าผู้อื่นเพื่อเตรียมการ หรือเพื่อความสะดวกในการที่จะกระทำความผิดอย่างอื่น หรือ (7) ฆ่าผู้อื่นเพื่อจะเอา หรือเอาไว้ซึ่งผลประโยชน์อันเกิดแต่การที่ตนได้กระทำความผิดอื่น เพื่อปกปิดความผิดอื่นของตน หรือเพื่อหลีกเลี่ยงให้พ้นอาญาในความผิดอื่นที่ตนได้กระทำไว้ ต้องระวางโทษประหารชีวิต

มาตรา 290 ผู้ใดมิได้มีเจตนาฆ่า แต่ทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้นั้นถึงแก่ความตาย

ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงสิบห้าปี ถ้าความผิดนั้นมีลักษณะประการหนึ่งประการใดดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 289 ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สามปีถึงยี่สิบปี

มาตรา 297 ผู้ใดกระทำความผิดฐานทำร้ายร่างกาย จนเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำร้ายรับอันตรายสาหัส ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่หกเดือนถึงสิบปี และปรับตั้งแต่หนึ่งหมื่นบาทถึงสองแสนบาท

อันตรายสาหัสนั้น คือ (1) ตาบอด หูหนวก ลิ่นขาด หรือเสียอวัยวะประสาท (2) เสียอวัยวะสืบพันธุ์ หรือความสามารถสืบพันธุ์ (3) เสียแขน ขา มือ เท้า นิ้วหรืออวัยวะอื่นใด (4) หน้ำเสียโฉมอย่างติดตัว (5) แผลลึก (6) จิตพิการอย่างติดตัว (7) ทุพพลภาพ หรือป่วยเจ็บเรื้อรังซึ่งอาจถึงตลอดชีวิต (8) ทุพพลภาพ หรือป่วยเจ็บด้วยอาการทุกขเวทนาเกินกว่ายี่สิบวัน หรือจนประกอบกรณียกิจตามปกติไม่ได้เกินกว่ายี่สิบวัน

(อัตราโทษ แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2560)

มาตรา 298 ผู้ใดกระทำความผิดตามมาตรา 297 ถ้าความผิดนั้นมีลักษณะประการหนึ่ง ประการใดดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 289 ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สองปีถึงสิบปี และปรับตั้งแต่สี่หมื่นบาทถึงสองแสนบาท

(อัตราโทษ แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2560)

มาตรา 313 ผู้ใดเพื่อให้ได้มาซึ่งค่าไถ่ (1) เอาตัวเด็กอายุไม่เกินสิบห้าปีไป (2) เอาตัวบุคคลอายุกว่าสิบห้าปีไป โดยใช้อุบายหลอกลวง ชูเชิญ ใช้กำลังประทุษร้าย ใช้อำนาจครอบงำผิดคลองธรรม หรือใช้วิธีข่มขืนใจด้วยประการอื่นใด หรือ (3) หน่วงเหนี่ยวหรือกักขังบุคคลใด ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สิบห้าปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่สามแสนบาทถึงสี่แสนบาท หรือจำคุกตลอดชีวิต หรือประหารชีวิต

ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคแรกเป็นเหตุให้ผู้ถูกเอาตัวไป ผู้ถูกหน่วงเหนี่ยว หรือผู้ถูกกักขังนั้นรับอันตรายสาหัส หรือเป็นการกระทำโดยทรमान หรือโดยทารุณโหดร้าย จนเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำนั้นรับอันตรายแก่กาย หรือจิตใจ ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิต

ถ้าการกระทำความผิดนั้นเป็นเหตุให้ผู้ถูกเอาตัวไป ผู้ถูกหน่วงเหนี่ยว หรือผู้ถูกกักขังนั้นถึงแก่ความตาย ผู้กระทำความผิดต้องระวางโทษประหารชีวิต

(อัตราโทษ แก้ไขเพิ่มเติมโดยมาตรา 11 แห่งพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา (ฉบับที่ 26) พ.ศ. 2560)

2.4 หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำ

การออกกฎหมายใหม่ป้องกันการกระทำผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง (พระราชบัญญัติมาตรการป้องกันการกระทำผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. 2565 (2565, 25 ตุลาคม, หน้า 6 – 21) ซึ่งมีผลใช้บังคับในวันที่ 23 มกราคม 2566 เป็นต้นมานั้นถือเป็นการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมให้มีความทันสมัยตามหลักสากล โดยการกำหนดให้มีมาตรการพิเศษทางกฎหมายและทางปฏิบัติ 4 มาตรการเพื่อแก้ไขฟื้นฟู ป้องกัน และเฝ้าระวังการก่ออาชญากรรมสะท้อนขวัญ สร้างความปลอดภัยให้สังคม รวมถึงแก้ไขปัญหาและลดการกลับมากระทำผิดซ้ำ โดยเป็นการใช้บังคับกับผู้ที่ทำความผิด 3 กลุ่ม ได้แก่ คดีเพศ คดีชีวิตและร่างกาย และคดีเรียกค่าไถ่ ซึ่งจะเน้นการใช้มาตรการที่เหมาะสมกับการแก้ไขฟื้นฟู/รักษา ผู้กระทำความผิดมากกว่าการลงโทษ ดังนี้

1. มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด รวมถึงมาตรการทางการแพทย์

2. มาตรการเฝ้าระวังนักโทษเด็ดขาดภายหลังพ้นโทษ

3. มาตรการคุมขังภายหลังพ้นโทษ

4. การคุมขังฉุกเฉิน

จากการออกกฎหมายฉบับดังกล่าวนี้ หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องมีหน้าที่จำเป็นต้องจัดทำกฎหมายลำดับรองเพื่อขับเคลื่อนพระราชบัญญัติฯ และเตรียมความพร้อมก่อนมีผลบังคับใช้ 4 ฉบับ ได้แก่

1. กรมคุมประพฤติ ร่างกฎกระทรวงว่าด้วยหลักเกณฑ์ การปฏิบัติเกี่ยวกับมาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือใช้ความรุนแรง พ.ศ. ...

2. กรมราชทัณฑ์ ร่างกฎกระทรวงกำหนดมาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดซ้ำ พ.ศ. ...

3. สำนักงานศาลยุติธรรม ร่างข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการกำหนดมาตรการป้องกันการกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือใช้ความรุนแรง พ.ศ. ...

4. สำนักงานอัยการสูงสุด ร่างข้อบังคับของอัยการสูงสุดว่าด้วยการใช้มาตรการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิด มาตรการเฝ้าระวังนักโทษเด็ดขาดภายหลังพ้นโทษ มาตรการคุมขังภายหลังพ้นโทษและการคุมขังฉุกเฉิน พ.ศ. ... (สำนักงานกิจการยุติธรรม (สจร.), 2565, 26 ตุลาคม)

ในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเฉพาะในส่วนของผู้ปฏิบัติจาก 2 หน่วยงาน คือ กรมราชทัณฑ์ และ กรมคุมประพฤติ โดยในส่วนของกรมราชทัณฑ์ จะเป็นเจ้าหน้าที่จากเรือนจำจังหวัดเลย และ ในส่วนของกรมคุมประพฤติจะเป็นเจ้าหน้าที่จากสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลย

2.4.1 กรมราชทัณฑ์ (Department of Corrections)

เป็นหน่วยงานภายใต้ กระทรวงยุติธรรม มีภารกิจหลักในการควบคุม แก้ไขฟื้นฟู และส่งเสริมการกลับคืนสู่สังคมของผู้ต้องขัง เพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ (Recidivism) ผ่านกระบวนการบำบัดฟื้นฟูทั้งในด้านพฤติกรรม สุขภาพจิต และทักษะชีวิตในเรือนจำมีบทบาทสำคัญ ได้แก่

1. การแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรม จัดอบรมจริยธรรม จิตสำนึก และพฤติกรรมสร้างสรรค์ ส่งเสริมกิจกรรมศาสนาและจิตอาสา และจัดโครงการบำบัดฟื้นฟูผู้ติดยาเสพติดในระบบปิด

2. การฝึกอาชีพ โดยฝึกทักษะด้านอาชีพต่าง ๆ เช่น งานช่าง เย็บผ้า ทำอาหาร ฯลฯ และมีการร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เช่น กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน เพื่อออกไปรับรองทักษะ

3. การศึกษาภายในเรือนจำ มีการจัดการศึกษาในทุกระดับ ตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐาน จนถึงระดับปริญญาตรี (เช่น ร่วมมือกับ กศน. และมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช) ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น ห้องสมุด วิทยุเพื่อการศึกษา

4. การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย (Pre-release Program) จัดโครงการ “คืนคนดีสู่สังคม” โดยฝึกอบรมแนวคิด ชีวิต และอาชีพ มีการประเมินความเสี่ยงของผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัว การติดตามผลหลังพ้นโทษ (Throughcare) ประสานงานกับสำนักงานคุมประพฤติ และองค์กรท้องถิ่นเพื่อช่วยเหลือหลังปล่อย จัดตั้ง “ศูนย์ช่วยเหลือผู้พ้นโทษ” (One Stop Service) (กรมราชทัณฑ์, 2564)

2.4.2 กรมคุมประพฤติ (Department of Probation)

เป็นหน่วยงานภายใต้ กระทรวงยุติธรรม ที่รับผิดชอบการควบคุมดูแลผู้กระทำผิดที่ไม่ถูกจำคุก รวมถึงผู้พ้นโทษที่อยู่ในระบบการติดตามหรือเงื่อนไข โดยมีเป้าหมายเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และป้องกันการกระทำผิดซ้ำ มีบทบาทสำคัญ ดังนี้

1. ควบคุมดูแลผู้ถูกคุมประพฤติ (Probation Supervision) กำหนดเงื่อนไขตามคำพิพากษา เช่น รายงานตัว ตรวจสอบเสพติด ตรวจสอบเยี่ยมสถานที่ทำงาน/บ้าน เพื่อประเมินความเสี่ยง
2. พัฒนาและปรับพฤติกรรม จัดกิจกรรมอบรม เช่น โครงการสานใจไฟธรรม หรือ Life Skill ส่งต่อบำบัดกรณีปัญหาเสพติดหรือสุขภาพจิต
3. พัฒนาอาชีพและการศึกษา ร่วมมือกับกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน หรือสถานศึกษาท้องถิ่น เพื่อให้เข้าถึงโอกาสในการเรียนและประกอบอาชีพ จัดโครงการพัฒนาศักยภาพผู้กระทำผิด เช่น ฝึกอาชีพรายบุคคล
4. ประสานภาคีเครือข่าย ทำงานร่วมกับองค์กรชุมชน ศูนย์ยุติธรรมชุมชน และภาคเอกชน ประสานทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนยุติธรรม
5. ระบบข้อมูลและการติดตามผล มีระบบข้อมูลการกระทำผิดซ้ำ (DOP Data Center) ประเมินผลลัพธ์การฟื้นฟูเพื่อปรับปรุงกระบวนการต่อไป (กรมคุมประพฤติ, 2565)

ตารางที่ 2.2 สรุปภาพรวม

หน่วยงาน	บทบาทหลัก	การสนับสนุนการไม่กระทำผิดซ้ำ
กรมราชทัณฑ์	ควบคุม ฟื้นฟู ฝึกอาชีพ การศึกษา การเตรียมปล่อย	สร้างพื้นฐานภายในเรือนจำก่อนกลับสู่สังคม
สำนักงานคุมประพฤติ	ดูแลผู้พ้นโทษและผู้ถูกคุมประพฤติในชุมชน	ป้องกันการกระทำผิดซ้ำในสังคมโดยตรงผ่านระบบติดตามและพัฒนา

2.5 หลักเบญจธรรม

การกระทำผิดซ้ำในกลุ่มผู้ต้องขังหญิงจำนวนมากมักเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมที่ละเมิดหลักเบญจธรรม เช่น การลักทรัพย์ การค้ายาเสพติด การกระทำความรุนแรง หรือเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเสี่ยง เช่น การเสพยาและยาเสพติด การมีเพศสัมพันธ์ที่ไม่ปลอดภัย หรือการตกเป็นเหยื่อในบริบททางสังคมที่เปราะบาง

การนำหลักเบญจธรรมมาใช้ในการฟื้นฟูผู้ต้องขัง มีบทบาทสำคัญในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การปรับเปลี่ยนแนวคิดและจิตสำนึก หลักเบญจธรรมเน้นการรู้ผิดชอบชั่วดี และการเว้นจากสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดทุกข์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งช่วยปลูกฝังจิตสำนึกทางศีลธรรมที่อาจขาดหายไปในช่วงชีวิตก่อนต้องโทษ
2. ลดพฤติกรรมเสี่ยงต่อการกระทำผิดซ้ำ ข้อที่ 2, 4 และ 5 โดยเฉพาะ สามารถช่วยลดพฤติกรรมลักทรัพย์ พนันเถื่อน หลอกหลวง และการเสพยาเสพติด ซึ่งเป็นต้นเหตุของการกระทำผิดซ้ำจำนวนมาก
3. สร้างหลักคิดใหม่ในการดำเนินชีวิต หลักเบญจธรรมจะส่งเสริมความเคารพในชีวิตและสิทธิของผู้อื่น มีส่วนในการพัฒนาทัศนคติที่เห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการกลับตัวและไม่หวนกลับไปสู่การกระทำผิด
4. เป็นเครื่องมือการฟื้นฟูจิตใจในเรือนจำ โดยหลายเรือนจำในประเทศไทยใช้กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การสวดมนต์ ทำสมาธิ และการบรรยายธรรม โดยอิงหลักเบญจธรรม เพื่อฟื้นฟูจิตใจผู้ต้องขัง สร้างความสงบภายใน และเปิดโอกาสให้พวกเขาทบทวนพฤติกรรมตนเอง

2.5.1 ความหมายของเบญจธรรม

เบญจธรรม หมายถึง กัลยาณธรรม แปลว่าธรรมที่มีความงามเป็นข้อปฏิบัติพิเศษที่ยิ่งขึ้นไปกว่าศีล ซึ่งเป็นสถานะของผู้ทรงไว้แห่งความดีหรือเป็นผู้รักษาความดี ไว้ด้วยการประกอบคุณงามความดีและเบญจธรรมประกอบไปด้วย คำว่า “ธรรม” และ คำว่า “เบญจ” ซึ่ง ทั้ง 2 คำนี้มีความหมายแตกต่างกันดังนี้

1. ธรรม หมายถึง “ข้อที่ควรนำมาประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เป็นที่พึงทางใจหรือการปฏิบัติเพื่อให้เกิดที่พึงทางใจ ซึ่งเป็นหนทางนำไปสู่มรรคผลนิพพาน” และเป็นคำสั่งสอนที่พระพุทธเจ้าทรงค้นพบจากธรรมชาติของมนุษย์ เป็นสิ่งที่มีอยู่กับมนุษย์ก่อนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ มนุษย์มองข้ามไป” ซึ่งสามารถแบ่งความหมายออกได้ 2 ลักษณะคือ คำว่า “ธรรม” (ขุ.ขุ. (ไทย) 47/25/245) มาจากคำว่า ธรรมาตุ ที่แปลว่า ทรง ที่หมายถึง ทรงตนเองไว้ตลอดถ้าดีก็ดีตลอด ถ้าไม่ดีก็ไม่ดีตลอดเช่นกัน และความหมายที่ตรงกับภาษาไทย หมายถึงมานะหรือมโนที่เป็นธรรมอยู่ภายในที่คอยรับรู้ธรรมภายนอกที่เข้าไปกระทบภายใน เพื่อให้มีความรู้สึกดีและไม่ดีและเป็นกลาง ๆ ที่ไม่ดีไม่ชั่ว” ดังนั้น ธรรมจึงหมายถึง

ข้อที่ควรนำไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดเป็นที่พึงทางใจเพื่อให้เป็นผู้มีความสุขมีทรัพย์และนำชีวิตมุ่งสู่นิพพานในที่สุด

2. เบญจ หมายถึง ห้า หรือหลักการ 5 ประการ เมื่อนำคำว่า ธรรม มารวมกับคำว่าเบญจ ก็จะได้คำว่าเบญจธรรม ซึ่งหมายถึงข้อควรนำมาประพฤติปฏิบัติ 5 ประการคือ “เป็นผู้มีความเมตตาต่อสัตว์ทั้งปวง เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตประกอบอาชีพสุจริตตามหน้าที่ของตน มีความสำรวมในกามยินดีในคู่ครองของตน มีความซื่อสัตย์สุจริตพูดแต่ความจริง มีสติสัมปชัญญะที่สมบูรณ์” ดังนั้น เบญจธรรมเหล่านี้เป็นหลักที่มนุษย์ทุกคนสมควรที่จะต้องประพฤติปฏิบัติโดยเฉพาะสำหรับผู้มีหน้าที่ในการช่วยคนให้พ้นจากความทุกข์

3. เบญจธรรม เป็นหลักของการปฏิบัติเพื่อให้เป็นที่พึงทางใจทำให้มีอายุยืน มีโรคภัยน้อย ไม่ฝืนร้าย เป็นที่รักของมนุษย์ทั้งหลาย เทวดารักษาไม่มีคนทำร้าย ทำให้เกิดสมาธิมีความเบิกบานเข้าถึงพรหมโลกและพระนิพพานในที่สุด๗๙ ดังนั้นประโยชน์ของการประพฤติปฏิบัติตามหลักของเบญจธรรมจึงหาประมาณไม่ได้ ว่ามีประโยชน์มากเท่าใดซึ่งมีประโยชน์มากสำหรับผู้นำไปประพฤติปฏิบัติ (กรมการศาสนา, 2560)

เบญจธรรม หรือ เบญจกัลยาณธรรม (ธรรม 5, ธรรมอันดีงามห้าอย่าง, คุณธรรมห้าประการ คู่กับเบญจศีล เป็นธรรมเกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีล ผู้รักษาเบญจศีลควรมีไว้ประจำใจ - the five ennobling virtues; virtues enjoined by the five precepts)

1. เมตตาและกรุณา (ความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุขความเจริญ และความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์ - loving-kindness and compassion) คู่กับศีลข้อที่ 1

2. สัมมาอาชีวะ (การหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต - right means of livelihood) คู่กับศีลข้อที่ 2

3. กามสังวร (ความสำรวมในกาม, ความสำรวมระวังรู้จักยับยั้งควบคุมตนในทางกามารมณ์ไม่ให้หลงไหลในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส - sexual restraint) คู่กับศีลข้อที่ 3

4. สัจจะ (ความสัตย์ ความซื่อตรง - truthfulness, sincerity) คู่กับศีลข้อที่ 4

5. สติสัมปชัญญะ (ระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอ คือ ฝึกตนให้เป็นคนรู้จักยั้งคิด รู้สึกตัวเสมอว่าสิ่งใดควรทำ และไม่ควรรทำ ระวังมิให้เป็นคนมัวเมาประมาท - mindfulness and awareness; temperance) คู่กับศีลข้อที่ 5

ข้อ 2 บางแห่งเป็น ทาน (การแบ่งปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ - giving; generosity)

ข้อ 3 บางแห่งเป็น สทวารสันโดษ (ความพอใจด้วยภรรยาตน - contentment with one's own wife)

ข้อ 5 บางแห่งเป็น อัปมาทะ (ความไม่ประมาท - heedfulness) (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

เบญจธรรมนี้ ท่านผูกเป็นหมวดธรรมขึ้นภายหลัง จึงมีแปลกกันไปบ้าง เมื่อว่าโดยที่มา หัวข้อเหล่านี้ส่วนใหญ่ประมวลได้จากความท่อนท่ายของกุศลกรรมบถข้อต้นๆเบญจศีลเบญจธรรมแยกเป็น 2 คำหลัก คือ เบญจศีลกับเบญจธรรม คำว่า เบญจศีล เป็น คำสมาสที่มาจาก คำว่า เบญจ ที่แปลว่า 5 กับ ศีล ที่แปลว่า ปกติ (สีลนะ) เย็น (สีตละ) ศีระชะ (สีระ, สีสะ) เกษม (สีวะ) (Buddhaghosa, 2012, หน้า 9) ในที่นี้แปลว่า ปกติ ดังนั้น เบญจศีล จึงหมายถึง การรักษา กายวาจาให้เรียบร้อยเป็นปกติ และเนื่องจากเป็นศีลที่ชาวพุทธต้องรักษาอยู่เนื่องนิตย์จึงเรียกว่า นิจศีล ซึ่งมี 5 ข้อ เรียกว่า 5 สิกขาบท หมายถึง ข้อที่พึงศึกษาและปฏิบัติมิให้ขาดหรือต่างพร้อย ฉะนั้น เบญจศีล จึงเป็นข้อที่ควรเว้น คือ เว้นจากการล่วงละเมิด (เวรมณิ) ส่วนเบญจธรรมเป็นข้อที่ควรประพฤติคือ น ำไป ปฏิบัติ ควบคู่กับเบญจศีล คำว่า เบญจธรรม เป็นคำสมาสมาจากคำว่า เบญจ กับ ธรรม ธรรมนั้นแปลว่า ข้อปฏิบัติหรือ สภาพที่ทรงไว้หมายถึง ข้อปฏิบัติที่ทำให้เป็นคนดีงามมี 5 ประการ จึงเรียกอีกชื่อว่า เบญจกัลยาณธรรม (Brahmagunabhorn, 2016, หน้า 239) เป็นธรรมที่ควรปฏิบัติคู่กับเบญจศีล เพราะสนับสนุนให้การรักษาศีล 5 มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เมื่อบุคคลปฏิบัติตามเบญจศีล เบญจธรรมแล้ว จึงได้ชื่อว่า สาธุชนหรือกัลยาณชน คือ

2.5.2 ประเภทของเบญจธรรม

ตารางที่ 2.3 ประเภทของเบญจธรรม

ข้อ	ธรรม	ความหมาย	จุดประสงค์
1	เมตตากรุณา	ไม่เบียดเบียนชีวิตของผู้อื่น ทั้งทางกาย วาจา ใจ	ส่งเสริมความปรารถนาดี ความเห็นใจ และละเว้นจากการฆ่าสัตว์
2	สัจจะ	พูดความจริง ไม่หลอกลวง ไม่โกหก ไม่กล่าววาจาหยาบ	ส่งเสริมความจริงใจและความไว้วางใจในสังคม
3	ข่มใจ (อินทริยสังวร)	ระงับความใคร่และความกำหนัด ควบคุมกิเลสตัณหา	ส่งเสริมความซื่อสัตย์ทางเพศ และ ความรับผิดชอบต่อครอบครัว
4	สติสัมปชัญญะ	มีสติรู้ตัวอยู่เสมอ ไม่ประมาทในการกระทำ	ป้องกันการประพฤติดี เช่น การเมาสุรา ยาเสพติด ฯลฯ
5	สัมมาอาชีวะ	ประกอบอาชีพสุจริต ไม่เบียดเบียนผู้อื่น	สร้างรากฐานของการดำเนินชีวิตที่ไม่ทำร้ายตนเองและผู้อื่น

เบญจธรรมคือ คุณธรรมที่คู่กับศีล 5 และแสดงในเชิง “หลักธรรมเชิงบวก” (positive values) ที่ควบคู่กับ “ข้อห้าม” ในศีล 5 (พุทธทาสภิกขุ, 2556)

2.5.3 เเบบญจธรรมกับการปฏิบัติตน

เบญจธรรม หรือธรรม 5 ประการ เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่ถือเป็นพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้บุคคลประพฤติชอบทั้งทางกาย วาจา และใจ หลักธรรมทั้ง 5 ข้อนี้ประกอบด้วย เมตตากรุณา สัจจะ ข่มใจ สติสัมปชัญญะ และสัมมาอาชีวะ ซึ่งเป็นหลักคุณธรรมที่สามารถนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระไพศาล วิสาโล, 2565)

ประการแรก เมตตากรุณา เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมให้มนุษย์เคารพในชีวิตของกันและกัน ไม่เบียดเบียน ไม่ฆ่า ไม่ทำร้ายทั้งทางกายและวาจา การมีเมตตาทำให้บุคคลสามารถอยู่ร่วมกันได้โดยไม่หวาดระแวง เป็นรากฐานของความปลอดภัยในครอบครัว ชุมชน และสังคม นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้ผู้คนมีความอ่อนโยน เห็นอกเห็นใจ และช่วยเหลือกันในยามยาก

ประการที่สอง สัจจะ หรือความจริงใจ เป็นคุณธรรมที่ส่งเสริมให้บุคคลยึดมั่นในความซื่อสัตย์ ไม่พูดเท็จ ไม่หลอกลวง และไม่กล่าววาจาที่เป็นเหตุให้เกิดความแตกแยก การปฏิบัติตนด้วยสัจจะจะสร้างความไว้วางใจในสังคม และยังเป็นพื้นฐานของความยุติธรรม ไม่ว่าจะในครอบครัว สถานที่ทำงาน หรือระดับนโยบายของรัฐ

ประการที่สาม ข่มใจ หรือการรู้จักระงับความโกรธและควบคุมตัณหา เป็นหลักธรรมที่เน้นการรู้จักยับยั้งชั่งใจ โดยเฉพาะในเรื่องความสัมพันธ์ทางเพศและความอยากทางกาย หากบุคคลสามารถฝึกฝนตนเองให้มีวินัยทางจิตใจ ย่อมลดความลุ่มหลง ลดความขัดแย้ง และไม่ประพฤติก่อวุ่นวายต่อผู้อื่น อันเป็นสาเหตุสำคัญของความแตกแยกในครอบครัวและสังคม

ประการที่สี่ สติสัมปชัญญะ คือการรู้ตัวทั่วพร้อมในการกระทำ คำพูด และความคิด เป็นคุณธรรมที่ช่วยให้บุคคลไม่ประมาท โดยเฉพาะต่อพฤติกรรมเสี่ยง เช่น การดื่มสุรา การใช้สารเสพติด หรือการตัดสินใจที่ขาดไตร่ตรอง การมีสติช่วยป้องกันไม่ให้เกิดพฤติกรรมที่นำไปสู่ความเสียหายต่อตนเองและผู้อื่น อีกทั้งยังเป็นพื้นฐานของการพัฒนาจิตใจให้มั่นคงและสงบเย็น

ประการสุดท้าย สัมมาอาชีวะ หมายถึงการประกอบอาชีพสุจริต ไม่เบียดเบียน ไม่เอาเปรียบ ไม่หลอกลวง เป็นหลักธรรมที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตและการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน การปฏิบัติตนตามสัมมาอาชีวะส่งเสริมให้บุคคลยืนอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องและไม่ทำร้ายผู้อื่นเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง อีกทั้งยังช่วยลดปัญหาอาชญากรรมและความขัดแย้งทางเศรษฐกิจในสังคม

การนำหลักเบญจธรรมมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตไม่เพียงเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนเพื่อความสุขส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างสังคมที่มีคุณธรรม ความไว้วางใจ และความมั่นคงทางจิตใจ โดยเฉพาะในยุคปัจจุบันที่สังคมเผชิญกับความซับซ้อนและความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การยึดมั่นในหลักธรรมเหล่านี้จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและลดความรุนแรงหรือพฤติกรรมเบี่ยงเบน เช่น การกระทำผิดซ้ำในกลุ่มผู้ต้องขัง การติดยาเสพติด หรือการทุจริต

ด้วยเหตุนี้ เบญจธรรมจึงมิใช่เพียงหลักธรรมทางศาสนา แต่ยังเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีศักดิ์ศรีและสันติสุขในสังคมไทย

2.5.4 การประยุกต์ใช้หลักเบญจธรรมกับการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำ

การกระทำผิดซ้ำ (Recidivism) เป็นปัญหาท้าทายของกระบวนการยุติธรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวในการคืนคนดีสู่สังคมอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ต้องขังหญิง ซึ่งมักเผชิญปัจจัยเสี่ยงทางสังคมและครอบครัว ทั้งการถูกกระทำความรุนแรง ความยากจน และขาดการศึกษา การฟื้นฟูผู้ต้องขังจึงจำเป็นต้องใช้แนวทางแบบองค์รวมที่ครอบคลุมทั้งร่างกาย จิตใจ พฤติกรรม และคุณธรรม ซึ่งหนึ่งในแนวทางที่ได้รับความสนใจคือ การประยุกต์ใช้หลักเบญจธรรม (พุทธทาสภิกขุ, 2556)

เบญจธรรม คือหลักธรรมพื้นฐาน 5 ประการในพระพุทธศาสนา ได้แก่ เมตตา กรุณา สังฆะ ข่มใจ สติสัมปชัญญะ และสัมมาอาชีวะ (พระพรหมคุณาภรณ์, 2563) ซึ่งเมื่อพิจารณาเชิงพฤติกรรมจะพบว่า แต่ละข้อนี้สามารถเชื่อมโยงโดยตรงกับพฤติกรรมเบี่ยงเบนที่เป็นพื้นฐานของการกระทำผิดซ้ำ

เมตตา กรุณา ช่วยปลูกฝังให้ผู้ต้องขังรู้จักเคารพชีวิตของตนและผู้อื่น ลดความโกรธ ความอาฆาต และความรุนแรง ซึ่งเป็นต้นเหตุของการทะเลาะวิวาทหรือการทำร้ายผู้อื่นซ้ำ (พระไพศาล วิสาโล, 2565)

สังฆะ ส่งเสริมความซื่อสัตย์ต่อตนเองและผู้อื่น ผู้กระทำผิดที่ฝึกสังฆะย่อมสามารถยอมรับความผิดและตั้งใจเริ่มต้นใหม่อย่างตรงไปตรงมา ช่วยลดโอกาสในการโกหก หลอกลวง หรือปกปิดพฤติกรรมเสี่ยง

ข่มใจ หรือการควบคุมตัณหา เป็นแนวทางสำคัญในการลดพฤติกรรมผิดศีลธรรม เช่น การล่วงละเมิดทางเพศ การเสพติดยา หรือการตัดสินใจด้วยอารมณ์ ซึ่งมักนำไปสู่การกระทำผิดซ้ำในกลุ่มผู้ต้องขังหญิง

สติสัมปชัญญะ มีบทบาทในการควบคุมความคิดและการกระทำ ช่วยให้ผู้ต้องขังมีความยังคิด รู้จักผิดชอบชั่วดี และสามารถปฏิเสธสิ่งชั่วร้าย เช่น การเสพยาเสพติด หรือการกลับไปคบหากลุ่มเสี่ยงในอดีต

สัมมาอาชีวะ เป็นหลักที่เกี่ยวข้องกับการกลับเข้าสู่สังคมอย่างสุจริต ด้วยอาชีพที่ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ซึ่งสามารถลดแรงจูงใจในการหันกลับไปสู่อาชญากรรม เช่น การลักทรัพย์ ค้ายา หรือหลอกลวง

งานวิจัยหลายชิ้นระบุว่า การส่งเสริมหลักธรรมในเรือนจำช่วยให้ผู้ต้องขังมีความสงบในจิตใจ ลดพฤติกรรมก้าวร้าว และเพิ่มความตั้งใจที่จะกลับตัวเป็นคนดี (โชติกา แก่นธัญญา, พระเทพปริยัติเมธี และ สุกัญญาณัฐ ออบสิน, 2562) ได้ศึกษา การแก้ไขปัญหการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขัง

หญิง เรือนจำกลางนครสวรรค์ โดยการบูรณาการตามหลักเบญจธรรม นอกจากนี้ แนวทางนี้ยังสามารถเสริมศักยภาพการทำงานของกรมราชทัณฑ์และสำนักงานคุมประพฤติ ที่เน้นการฟื้นฟูพฤติกรรมควบคู่กับการส่งเสริมคุณธรรม

แม้หลักเบญจธรรมจะเป็นหลักธรรมทางศาสนา แต่เมื่อพิจารณาเชิงพฤติกรรม จะพบว่าเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้าง “จริยธรรมภายใน” ที่ยั่งยืนมากกว่าการลงโทษหรือบำบัดเพียงภายนอก การส่งเสริมหลักธรรมนี้ในเรือนจำควรดำเนินควบคู่กับกิจกรรมฝึกอาชีพ และระบบติดตามภายหลังปล่อยตัว เพื่อให้เกิดการคืนคนดีสู่สังคมอย่างแท้จริง

2.6 บริบทพื้นที่วิจัย

2.6.1 เรือนจำจังหวัดเลย

เรือนจำจังหวัดเลยตั้งอยู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เรือนจำจังหวัดเลย สังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ก่อสร้างเมื่อปี พ.ศ. 2443 แต่เดิมเรือนจำจังหวัดเลยตั้งอยู่ที่วิทยาลัยอาชีวศึกษาจังหวัดเลย ที่ก่อตั้งขึ้นแทนในปัจจุบัน มีท้าวจันทร์พรหมเป็นพัศดีคนแรก พัศดีเป็นผู้บังคับบัญชาและบริหารงาน ผู้ว่าราชการจังหวัดเลย เป็นผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดเลย โดยตำแหน่ง ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดเลยคนปัจจุบัน (พ.ศ. 2567) คือ นายพนมกร พงณา

ประมาณ พ.ศ. 2491 สมัยที่ ม.ร.ว. ดิมากร อรุณวงศ์ ณ อยุธยา ดำรงตำแหน่งเป็นพัศดี เรือนจำ ได้พิจารณาเห็นว่า เรือนจำจังหวัดเลย สถานที่เดิมคับแคบเนื่องจากเป็นที่ชุมชนและไม่เหมาะสมในการควบคุมผู้ต้องขัง จึงได้ย้ายมาสร้างใหม่บริเวณที่ทางเข้าชุมชนบ้านน้อยสนามบึง ถนนจรัสศรี ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย ในปัจจุบัน

พื้นที่เรือนจำจังหวัดเลย มีพื้นที่ทั้งหมด 21 ไร่ 2 ตารางวา โดยแยกออกได้เป็น 2 ส่วน คือ พื้นที่ภายนอกและพื้นที่ภายในกำแพงเรือนจำ พื้นที่ส่วนภายนอกประกอบด้วย บ้านพักเจ้าหน้าที่จำนวน 7 ไร่ 56 ตารางวา

เรือนจำจังหวัดเลยเป็นหน่วยงานหนึ่งในสังกัดกรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม ซึ่งมีหน้าที่ในการปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดตามคำพิพากษาของศาลและตามคำสั่งลงโทษของผู้ที่มีอำนาจทางกฎหมาย ดำเนินการตามกฎหมายราชทัณฑ์และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง ปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560 ตามหลักสิทธิมนุษยชน ตามนโยบายของรัฐบาล มีอำนาจในการควบคุมตัวผู้ต้องขังชายและหญิงที่มีกำหนดโทษไม่เกิน 15 ปี ในความควบคุม ซึ่งผู้ต้องขังส่วนหนึ่งเป็นผู้ที่เคยกระทำความผิดมาแล้วหลายครั้ง ส่วนสาเหตุและเหตุผลของการกระทำผิดซ้ำก็แตกต่างกันไปตามลักษณะของแต่ละคน ซึ่งผู้วิจัยในฐานะที่ปฏิบัติงานสังกัดกรมราชทัณฑ์และปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวข้องกับผู้ต้องขังหญิงโดยตรง ได้เห็นความสำคัญของปัญหา

การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษาบทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย ทั้งในส่วนของเรือนจำจังหวัดเลยและสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลย โดยทั้งสองหน่วยงานนี้เป็นหน่วยงานหลักที่มีหน้าที่และมีส่วนร่วมในการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังทั้งระหว่างถูกคุมขังในเรือนจำจังหวัดเลยและภายหลังการพ้นโทษ ซึ่งจะทำให้ได้แนวทางในการป้องกันและแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลยร่วมกัน ผสานความร่วมมือกันในการป้องกันและดูแลส่งเสริมให้ผู้ต้องขัง เมื่อได้รับการปล่อยตัวออกจากเรือนจำแล้วสามารถช่วยเหลือตัวเองได้ไม่เป็นการกระทำซ้ำและกลับมาก่อทำความผิดซ้ำอีก อันจะเป็นประโยชน์ในการลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงและลดจำนวนผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างให้ผู้ต้องขังหญิงกลุ่มนี้ไปเป็นกำลังสำคัญในการ “พัฒนาสังคม” และเพื่อ “คืนคนดีสู่สังคม” อย่างแท้จริงต่อไป

จากรายงานข้อมูลผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดเลย ณ วันที่ 10 กรกฎาคม 2566 (งานจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ฝ่ายทัณฑปฏิบัติ ส่วนควบคุมผู้ต้องขัง เรือนจำจังหวัดเลย) มีผู้ต้องขังทั้งสิ้น จำนวน 1,288 คน แยกเป็นผู้ต้องขังชาย จำนวน 1,075 คน และ ผู้ต้องขังหญิง จำนวน 213 คน แยกประเภทผู้ต้องขังได้ดังนี้

ประเภท	ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)
นักโทษเด็ดขาด	661	165	826
ผู้ต้องขังระหว่าง	414	48	462
รวม	1,075	213	1,288

เรือนจำจังหวัดเลยมีเจ้าหน้าที่รวมทั้งสิ้น จำนวน 79 คน (ณ วันที่ 30 กันยายน 2566) แยกประเภทได้ดังนี้

1. ข้าราชการ จำนวน 62 คน (ชาย จำนวน 51 คน หญิง จำนวน 11 คน)
2. พนักงานราชการ จำนวน 9 คน (ชาย จำนวน 6 คน หญิง จำนวน 3 คน)
3. ลูกจ้าง จำนวน 6 คน (ชาย จำนวน 3 คน หญิง จำนวน 3 คน)
4. เจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย ชาย 2 คน

อาคารสถานที่ประกอบด้วยอาคารสถานที่ภายในและภายนอกประกอบด้วยดังนี้

อาคารสถานที่ภายในเรือนจำจังหวัดเลย ประกอบด้วย

1. เรือนนอนผู้ต้องขัง จำนวน 4 หลัง แยกออกได้ดังนี้

- เรือนนอนสองชั้นสำหรับควบคุมผู้ต้องขังชาย จำนวน 2 หลัง เรียกว่าเรือนนอน 1

และเรือนนอน 2

- เรือนนอนชั้นเดียวสำหรับควบคุมผู้ต้องขังแยกประเภท เช่น ผู้ต้องขังจ่ายออกทำงานภายนอกเรือนจำ หรือผู้ต้องขังพิเศษ ผู้ต้องขังป่วย จำนวน 1 หลัง

- เรือนนอนตึกสามชั้นสำหรับควบคุมผู้ต้องขังหญิง จำนวน 1 หลัง ชั้นล่างเป็นพื้นที่โล่ง ใช้เป็นสถานที่ประกอบกิจกรรม ฝึกวิชาชีพ จัดเลี้ยงอาหาร และควบคุมผู้ต้องขังหญิงระหว่างปล่อยตัวออกจากห้องขังหรือห้องนอน ชั้นที่สองและชั้นที่สาม เป็นห้องนอนสำหรับใช้ควบคุมผู้ต้องขังหญิงในเวลากลางคืน เรียกว่า เรือนนอนผู้ต้องขังหญิง

2. สถานพยาบาลเรือนจำจังหวัดเลย จำนวน 1 หลัง เป็นอาคารชั้นเดียวใช้เป็นที่บริการด้านสาธารณสุข ตรวจรักษาผู้ต้องขังป่วยทั่วไป

3. ที่ทำการฝ่ายควบคุมและรักษาการณ์ เป็นอาคารชั้นเดียว จำนวน 2 หลัง ใช้เป็นที่นั่งทำงานของเจ้าหน้าที่ภายในเรือนจำจังหวัดเลย

4. ร้านส่งเคราะห์ผู้ต้องขัง จำนวน 1 หลัง เป็นอาคารชั้นเดียว

5. โรงเลี้ยงและโรงอบรม จำนวน 1 หลัง เป็นอาคารชั้นเดียว

6. อาคารที่ทำการฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ จำนวน 1 หลัง เป็นอาคารชั้นเดียว กั้นห้องใช้เป็นห้องเรียน ห้องอบรม ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ และห้องทำงานเจ้าหน้าที่ประจำฝ่ายการศึกษาและพัฒนาจิตใจ

7. โรงงานฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง เป็นอาคารชั้นเดียว เป็นพื้นที่โล่ง ใช้ในการฝึกวิชาชีพช่างไม้ งานแรงงานรับจ้างผู้ต้องขังภายในเรือนจำจังหวัดเลย

8. สุทกรรม จำนวน 1 หลัง เป็นอาคารชั้นเดียว ใช้ในการประกอบอาหาร และจัดเก็บวัตถุดิบในการประกอบอาหารจัดเลี้ยงผู้ต้องขัง

9. อาคารจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง จำนวน 1 หลัง เป็นอาคารชั้นเดียวเป็นพื้นที่ใช้ในการรับผู้ต้องขังเข้าใหม่จากภายนอกเรือนจำ ทำการสอบประวัติ พิมพ์ลายนิ้วมือผู้ต้องขัง 0

10. เรือนพักเวรยามเจ้าหน้าที่ชาย จำนวน 1 หลัง เป็นอาคารชั้นเดียว ห้องเดียวมีเตียงนอนเรียงกัน เพื่อใช้เป็นที่นอนพักผ่อนของเจ้าหน้าที่เวรผลัด ซึ่งทำการผลัดเปลี่ยนอยู่เวรยามตลอดทั้งคืน ในการปฏิบัติหน้าที่นอกเวลาราชการ

11. ป้อมรักษาการณ์ภายในเรือนจำ จำนวน 4 ป้อม เป็นที่อยู่รักษาการณ์ของเจ้าหน้าที่รักษาการณ์ประจำป้อมรักษาการณ์ทั้งสี่ด้านของกำแพงภายในเรือนจำจังหวัดเลย

อาคารสถานที่ภายนอกเรือนจำจังหวัดเลย ประกอบด้วย

1. ตึกที่ทำการเรือนจำจังหวัดเลย จำนวน 1 หลัง เป็นตึกสองชั้นชั้นบนเป็นห้องทำงานผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดเลย และเป็นห้องทำงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารทั่วไป ชั้นล่างตรงกลางเป็นประตูเข้าไปภายในเรือนจำเรียกว่า ประตู 1-2 และเป็นห้องมุมเรียนรู้ ห้องทนายพบผู้ต้องขัง

2. อาคารเยี่ยมญาติ จำนวน 1 หลัง

3. อาคารที่ทำการฝ่ายทัณฑปฏิบัติกันห้องต่อเนื่องเป็นห้องที่ทำงานเจ้าหน้าที่ศูนย์แคร่ จำนวน 1 หลัง (เป็นอาคารชั้นเดียวต่อเนื่องยาวถึงอาคารเยี่ยมญาติ)

4. อาคารที่ทำการฝ่ายสวัสดิการและสงเคราะห์ผู้ต้องขัง จำนวน 1 หลัง เป็นอาคารชั้นเดียว เป็นที่ทำงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายสวัสดิการและสงเคราะห์ผู้ต้องขังในการติดต่อจากญาติเพื่อขอเยี่ยมญาติ ผากเงิน/ซื้อสินค้าให้กับผู้ต้องขัง

5. ที่ทำการฝ่ายฝึกวิชาชีพ จำนวน 1 หลัง เป็นอาคารชั้นเดียว เป็นห้องทำงานผู้อำนวยการส่วนพัฒนาผู้ต้องขัง จำนวน 1 ห้อง เป็นที่ทำงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายฝึกวิชาชีพด้านนอกเรือนจำ ต่อเนื่องด้วยพื้นที่ใช้สำหรับฝึกวิชาชีพผู้ต้องขัง ร้านค้าแคร่ ล้างรถ

6. ห้องประชุมกบอดปิด จำนวน 1 หลัง เป็นอาคารชั้นเดียว เป็นห้องประชุมอยู่บริเวณด้านหน้าเรือนจำ

7. บ้านพักผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดเลย จำนวน 1 หลัง เป็นบ้านสองชั้น ครึ่งไม้ ครึ่งปูน มีรั้ว อยู่ตรงข้ามถนนด้านหน้าเรือนจำจังหวัดเลย

8. บ้านพักข้าราชการเรือนจำจังหวัดเลย เป็นหลัง จำนวน 15 หลัง

9. บ้านพักห้องแถวไม้ จำนวน 1 หลัง

10. บ้านพักแฟลต 6 หน่วย จำนวน 3 หลัง

ขั้นตอนการปฏิบัติในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงเรือนจำจังหวัดเลย

1. เมื่อมีการรับตัวผู้ต้องขังหญิงเข้าใหม่ เจ้าหน้าที่ที่จะทำการสอบประวัติผู้ต้องขังอย่างละเอียด ทั้งประวัติการกระทำผิด ประวัติส่วนตัว ครอบครัว และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ตามแบบที่กรมราชทัณฑ์กำหนด เพื่อจัดเตรียมข้อมูลให้คณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง

2. คณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ร่วมกันพิจารณาจำแนกลักษณะผู้ต้องขังและวางแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล เช่น ถ้ามีการเจ็บป่วยก็ให้ได้รับการรักษา เยียวยา ให้ได้รับการศึกษาสายสามัญหรือสายวิชาชีพ การจัดให้เข้าอบรมปฐมนิเทศผู้ต้องขังเข้าใหม่ การอบรมพัฒนาจิตใจในรูปแบบต่างๆ การจัดเข้ากองงานฝึกวิชาชีพภายในแดนหญิง การปฏิบัติต่อผู้ต้องขังหญิงตามหลักมาตรฐานสากล การจัดเข้าอบรมตามโปรแกรมเฉพาะคดีที่กรมราชทัณฑ์กำหนด การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ทั้งการให้เข้าอบรมโครงการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย การประสานข้อมูลให้กับสำนักงานคุมประพฤติในการสืบเสาะข้อเท็จจริงด้านผู้อุปการะและชุมชนที่ผู้ต้องขังจะเข้าไปพักอาศัยอยู่ภายหลังปล่อยตัวพ้นโทษ เพื่อประโยชน์ของผู้ต้องขังในการทำวันลดวันต้องโทษจำคุก หรือพักการลงโทษ คือ การปล่อยตัวก่อนกำหนดโทษที่ศาลพิพากษาโดยมีเงื่อนไขการคุมประพฤติจนครบระยะเวลาตามกำหนดโทษที่ศาลพิพากษา

3. เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องดำเนินการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังให้เป็นไปตามมติคณะกรรมการจำแนกลักษณะผู้ต้องขัง ตามแผนการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังเป็นการเฉพาะราย

4. มีการติดตามประเมินผลการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังเป็นรายบุคคล โดยการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังซ้ำ

5. เมื่อผู้ต้องขังได้รับการปล่อยตัวแบบมีเงื่อนไขการคุมประพฤติ เรือนจำจังหวัดเลยจะทำการส่งต่อข้อมูลให้กับสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลยหรือสำนักงานคุมประพฤติในเขตพื้นที่ที่ผู้ต้องขังเข้าไปพักอาศัยอยู่ตามภูมิลำเนาของผู้อุปการะ เพื่อดำเนินการคุมประพฤติ สอดส่อง ดูแล และให้การสงเคราะห์ตามระบบต่อไป

6. เมื่อผู้ต้องขังปฏิบัติตามเงื่อนไขการคุมประพฤติ ตามระยะเวลาการคุมประพฤติด้วยดี สำนักงานคุมประพฤติจะแจ้งผลการพ้นคุมประพฤติให้ทางเรือนจำออกหนังสือรับรองการพ้นโทษให้กับผู้ต้องขังหรือที่เรียกกันว่า “ใบบริสุทธิ์”

2.5.2 สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลย

1. ประวัติ

ประเทศไทยเริ่มมีการนำระบบคุมประพฤตินำมาใช้เป็นครั้งแรกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2495 โดยนำมาใช้กับผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนก่อน ส่วนผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่เน้นแม่ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499 มาตรา 56, 57 และ 58 จะได้บัญญัติถึงวิธีการเกี่ยวกับการคุมประพฤติไว้แต่อย่างใดก็ตามศาลคงใช้มาตรการรอกการกำหนดโทษหรือรอกการลงโทษเพียงอย่างเดียว โดยไม่ใช้วิธีการคุมความประพฤติ เนื่องจากยังไม่มีหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ที่จะรับผิดชอบดำเนินการตามคำพิพากษาของศาลได้ จนกระทั่งรัฐบาลได้ผ่านพระราชบัญญัติวิธีดำเนินการคุมความประพฤติประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2522 และได้มีการจัดตั้งสำนักงานคุมประพฤติกลาง ซึ่งเป็นหน่วยงานระดับกองสังกัดสำนักงานส่งเสริมงานตุลาการกระทรวงยุติธรรม และได้เปิดดำเนินการเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม 2522 โดยดำเนินการในกรุงเทพมหานครก่อน จนปรากฏผลเป็นที่น่าพอใจ และเพื่อเป็นการให้โอกาสแก่ประชาชนในทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ให้ได้รับประโยชน์จากวิธีการคุมความประพฤติ จึงได้มีการเปิดดำเนินการสำนักงานคุมความประพฤติในส่วนภูมิภาคทั่วประเทศ เนื่องจากมีการขยายงานออกสู่ส่วนภูมิภาคมากขึ้น จึงให้สำนักงานคุมประพฤติกลางมีปริมาณงาน ขอบเขตอำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้น ดังนั้นเพื่อประสิทธิภาพและความคล่องตัวในการปฏิบัติงาน สำนักงานคุมประพฤติกลางจึงได้รับการยกฐานะให้เป็น "กรมคุมประพฤติ" เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2535 และพระราชบัญญัติโอนอำนาจหน้าที่ และกิจการบริหารบางส่วนของสำนักงานส่งเสริมงานตุลาการกระทรวงยุติธรรมไปเป็นของกรมคุมประพฤติกระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2535 ดังนั้น วันที่ 15 มีนาคม ของทุกปี จึงถือเป็น "วันก่อตั้งกรมคุมประพฤติ"

ประวัติสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลย

สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลย เปิดดำเนินการครั้งแรกเมื่อวันที่ 21 เมษายน 2546 ไม่มีสำนักงานของตนเองได้เช่าอาคารพาณิชย์ เลขที่ 35-36 ถนนนกกแก้ว ซอย 3 ตำบลกุดป่อง

อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย เป็นอาคารสำนักงานในครั้งแรก เมื่อ พ.ศ.2551 ได้ย้ายมาเช่าอาคารพาณิชย์ ถนนเลย – ด่านซ้าย ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย เป็นอาคารที่ทำการ หลังจากนั้นได้งบประมาณมาสร้างสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลย และได้ย้ายมาที่ทำการแห่งใหม่ ในวันที่ 9 เมษายน 2552 ที่ทำการสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลย ณ ปัจจุบัน เป็นอาคารที่ทำการของหน่วยงาน เป็นอาคาร 3 ชั้น มีเนื้อที่สำนักงาน 3 งาน 87 ตารางวา ที่ตั้งเลขที่ 1/4 ถนนจรัสศรี ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย มีอัตรากำลังเจ้าหน้าที่รวม จำนวน 39 คน เป็นข้าราชการ จำนวน 10 คน ลูกจ้างประจำ จำนวน 1 คน พนักงานราชการ จำนวน 17 คน ลูกจ้างชั่วคราว จำนวน 5 คน พนักงานจ้างเหมาบริการ จำนวน 4 คน ลูกจ้างโครงการคืนคนดีสู่สังคม จำนวน 2 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 30 พฤศจิกายน 2566)

2. วิสัยทัศน์ (Vision)

“มุ่งมั่นแก้ไขและพัฒนาผู้ถูกคุมความประพฤติอย่างมีมาตรฐาน โดยบูรณาการกับทุกภาคส่วนเพื่อสร้างความปลอดภัยในชุมชน”

3. พันธกิจ (Mission)

- 3.1 แก้ไขและพัฒนาผู้ถูกคุมความประพฤติตามมาตรฐานงานคุมประพฤติ
- 3.2 ส่งเสริมและเฝ้าระวังความปลอดภัยในชุมชนด้วยระบบงานคุมประพฤติ
- 3.3 ขับเคลื่อนการบูรณาการกับทุกภาคส่วนในการแก้ไขและพัฒนาผู้ถูกคุมความประพฤติ

4. การคุมความประพฤติ

การคุมความประพฤติหรือการควบคุมและสอดส่อง (Supervision) เป็นวิวัฒนาการของการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในแนวทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู ซึ่งเชื่อว่า พฤติกรรมการกระทำผิดของมนุษย์เป็นผลมาจากเหตุปัจจัยต่างๆ ทั้งด้านชีวภาพและสภาพแวดล้อม ดังนั้น การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้กลับตนเป็นพลเมืองดี จึงจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการทางสังคมที่จะส่งเสริมให้ผู้กระทำผิดได้รับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ทั้งด้วยกระบวนการทางกฎหมายและกระบวนการทางพฤติกรรมศาสตร์

5. ความหมายของการคุมความประพฤติ

การควบคุมและสอดส่อง เป็นรูปแบบและวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่ให้โอกาสแก่ผู้กระทำผิดในการปรับปรุงแก้ไขตนเองในชุมชน โดยไม่ต้องถูกควบคุมตัวไว้ แต่กำหนดเงื่อนไขการคุมความประพฤติไว้ให้ผู้กระทำผิดปฏิบัติ และมีพนักงานคุมประพฤติเป็นผู้ทำหน้าที่ควบคุมดูแลและสนับสนุนช่วยเหลือผู้กระทำผิดตามระดับความเสี่ยงต่อการกระทำผิดซ้ำและสภาพปัญหาและความ

ต้องการของผู้กระทำผิดแต่ละราย เพื่อให้ผู้กระทำผิดไม่หวนกลับไปกระทำผิดซ้ำขึ้นใหม่ ตลอดจนได้รับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม มีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข

6. วัตถุประสงค์การคุมความประพฤติ

6.1 เพื่อให้โอกาสผู้กระทำผิดได้ปรับปรุงแก้ไขตนเองให้เป็นพลเมืองดี โดยไม่ต้องถูกควบคุมตัว

6.2 เพื่อควบคุมพฤติกรรมและตัดโอกาสในการกระทำผิดซ้ำ ด้วยการควบคุมดูแลตามระดับความเสี่ยงในการกระทำผิดซ้ำและสงเคราะห์ช่วยเหลือตามความรุนแรงของสภาพปัญหาและความต้องการของผู้กระทำผิดแต่ละราย ให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต

6.3 เพื่อส่งเสริมสวัสดิภาพของสังคมและปกป้องชุมชนสังคมให้ปลอดภัยจากอาชญากรรม

7. ประโยชน์ของการคุมความประพฤติ

7.1 การคุมความประพฤติผู้กระทำผิด สามารถแก้ไขฟื้นฟูและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้กระทำผิด เพื่อให้ผู้กระทำผิดกลับตนเป็นพลเมืองดีและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติ

7.2 ผู้กระทำผิดได้รับโอกาสให้ปรับปรุงแก้ไขตนเองด้วยมาตรการแก้ไขฟื้นฟูในชุมชน โดยไม่ต้องถูกควบคุมตัว

7.3 การแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล มีผลดีต่อผู้กระทำผิดมากกว่าการจำคุก เนื่องจากผู้กระทำผิดจะไม่ได้รับผลกระทบจากการตีตรา และหลีกเลี่ยงการเรียนรู้ประสบการณ์อาชญากรรมจากเรือนจำ

7.4 เป็นวิธีการส่งเสริมให้ผู้กระทำผิดยังคงมีความสัมพันธ์กับครอบครัว สามารถประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและครอบครัวได้

7.5 ลดการกระทำผิดซ้ำของผู้กระทำผิด

7.6 ป้องกันสังคมจากอาชญากรรม

7.7 ประหยัดค่าใช้จ่ายของภาครัฐในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดด้วยระบบควบคุมตัว เนื่องจากค่าใช้จ่ายในการควบคุมในสถานควบคุมสูงกว่าค่าใช้จ่ายในการคุมความประพฤติ

7.8 บรรเทาความแออัดในเรือนจำ

ปัจจุบันการดำเนินงานคุมความประพฤติในความรับผิดชอบโดยตรงของกรมคุมประพฤติ แบ่งออกตามกลุ่มผู้กระทำผิดได้เป็น 3 ลักษณะ คือ 1. การคุมความประพฤติผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ 2. การคุมความประพฤติผู้ได้รับการพักโทษหรือลดวันต้องโทษจำคุก และ 3. การคุมความประพฤติผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชน

8. กฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2561 กำหนดให้ กรมคุมประพฤติมีภารกิจเกี่ยวกับการคุมประพฤติผู้กระทำผิด ทั้งเด็ก เยาวชน และผู้ใหญ่ โดยการ สืบเสาะประวัติเพื่อประกอบการพิจารณาคดี การสอดส่อง ติดตาม และแก้ไขพฤติกรรมและฟื้นฟู สมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด และสนับสนุนให้ชุมชนและภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วม ในการ ป้องกันอาชญากรรมและการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดและผู้ที่อยู่ในกระบวนการคุมประพฤติเพื่อ เสริมสร้างความสงบสุขในสังคม โดยให้มีหน้าที่และอำนาจ ดังต่อไปนี้

1) ดำเนินการสืบเสาะและพินิจ ควบคุมและสอดส่อง แก้ไข ฟื้นฟู และสงเคราะห์ ผู้กระทำผิดในชั้นก่อนฟ้องชั้นพิจารณาของศาล และภายหลังที่ศาลมีคำพิพากษา ตามที่กฎหมาย กำหนด

2) ดำเนินการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดตามกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟู สมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด

3) ส่งเสริมสนับสนุนเกี่ยวกับการดำเนินการแก้ไข ฟื้นฟู และสงเคราะห์ผู้กระทำผิด ในชุมชน

4) พัฒนาระบบ รูปแบบ และดำเนินการเพื่อสร้างความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เพื่อ บรรเทาผลร้ายหรือการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิด

5) พัฒนาระบบ รูปแบบ และวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในชุมชน

6) จัดทำและประสานแผนงานของกรมให้สอดคล้องกับนโยบายและแผนแม่บทของ กระทรวง รวมทั้งเร่งรัด ติดตาม และประเมินผลการปฏิบัติงานของหน่วยงานในสังกัด

7) เสริมสร้าง สนับสนุน ส่งเสริม และประสานงานให้ชุมชน เครือข่าย และภาค ประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบเครือข่ายยุติธรรมชุมชนหรือรูปแบบอื่นในการป้องกันสังคม จากอาชญากรรม และการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดและผู้ที่อยู่ในกระบวนการคุมประพฤติของกรม

8) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของกรม หรือตามที่ รัฐมนตรี หรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย

2.5.3 การมีส่วนร่วมของเรือนจำจังหวัดและสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลย

1. การมีส่วนร่วมด้านการสืบเสาะข้อเท็จจริงของผู้ต้องขังก่อนปล่อยคุมประพฤติ และการ ประสานให้สำนักงานคุมประพฤติดำเนินการคุมความประพฤตินักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการปล่อยตัวคุม ประพฤติ

จากแนวทางปฏิบัติในการจัดเตรียมเอกสารประกอบการพิจารณาพักการลงโทษ (2562) แนวทางการปฏิบัติงานลดวันต้องโทษจำคุก (2563) กรมราชทัณฑ์ และ ตามแผนปฏิบัติการการกรม คุมประพฤติ ด้านการดำเนินการคุมประพฤติ การแสวงหาข้อเท็จจริงและการดำเนินงานคุมประพฤติ มีแนวทางปฏิบัติงานด้านการสืบเสาะข้อเท็จจริงของผู้ต้องขังก่อนปล่อยคุมประพฤติ ที่มีส่วนร่วมใน

การดำเนินงานร่วมกัน ดังนี้ ขณะผู้ต้องขังถูกคุมขังภายในเรือนจำ เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนปฏิบัติ เรือนจำ จังหวัดเลย จะจัดทำข้อมูลในแบบสืบเสาะข้อเท็จจริง ตามแบบ ส.1-46 และ ส.2-46 แล้วจัดส่งให้ สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลยไปสืบเสาะข้อเท็จจริงล่วงหน้าอย่างน้อย 1 ปี ทุกราย เพื่อให้ได้รับผลการสืบเสาะข้อเท็จจริงภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด เมื่อสำนักงานคุมประพฤติได้รับหนังสือประสานจากเรือนจำจังหวัดเลยแล้วจะดำเนินการลงรับคดีเข้าในระบบเพื่อจ่ายคดีให้กับพนักงานคุมประพฤติ ดำเนินการสืบเสาะข้อเท็จจริงให้ครบตามประเด็นในข้อมูลของผู้ต้องขังแต่ละรายให้ครบถ้วน ให้แล้วเสร็จภายในเวลาที่กฎหมายกำหนด แล้วส่งกลับคืนให้เรือนจำจังหวัดเลย เพื่อดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องต่อไป กระบวนการสืบเสาะข้อเท็จจริง ถือเป็นกระบวนการบังคับโทษตามกระบวนการยุติธรรม จะต้องรักษาข้อมูลเกี่ยวกับการสืบเสาะข้อเท็จจริงนักโทษเด็ดขาดไว้เป็นความลับโดยมิให้ผู้ต้องขังหรือญาติของผู้ต้องขังล่วงรู้ และห้ามมิให้ญาติหรือผู้ใดซึ่งมิใช่เจ้าหน้าที่ ผู้เกี่ยวข้องแทรกแซงการปฏิบัติงานของพนักงานคุมประพฤติ เมื่อนักโทษเด็ดขาดได้รับอนุมัติให้ปล่อยตัวคุมประพฤติ ผู้บัญชาการเรือนจำจังหวัดเลยจะออกหนังสือสำคัญการปล่อยตัว มอบให้นักโทษเด็ดขาดนำไปรายงานตัวกับสำนักงานคุมประพฤติ และจัดส่งให้สำนักงานคุมประพฤติ ดำเนินการคุมความประพฤติ สอดส่อง ดูแล ให้การช่วยเหลือ สงเคราะห์ภายหลังการปล่อยตัว คุมประพฤติและภายหลังพ้นโทษ เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมภายนอกได้อย่างปกติ ไม่หวนกลับไปกระทำความผิดซ้ำ โดยในหนังสือสำคัญการปล่อยตัวจะระบุเงื่อนไขที่นักโทษเด็ดขาดซึ่งได้รับการปล่อยตัวก่อนครบกำหนดโทษต้องปฏิบัติไว้ด้วย ก่อนปล่อยตัวเจ้าหน้าที่จะแจ้งให้นักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการปล่อยตัวคุมประพฤติแต่ละคนทราบและให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขการคุมประพฤติที่กำหนด เมื่อสำนักงานคุมประพฤติได้รับหนังสือการปล่อยตัวคุมประพฤติและได้รับการรายงานตัวจากนักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการปล่อยตัวคุมประพฤติแล้วก็จะดำเนินการคุมความประพฤติตามเงื่อนไขการคุมประพฤติของนักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการปล่อยตัวคุมประพฤติเฉพาะรายจนกว่าจะพ้นการคุมความประพฤติ เมื่อนักโทษเด็ดขาดที่ได้รับการปล่อยตัวคุมประพฤตรายใดพ้นการคุมประพฤติและพ้นโทษ สำนักงานคุมประพฤติจะทำหนังสือแจ้งการพ้นคุมประพฤติให้เรือนจำทราบ และแจ้งให้นักโทษเด็ดขาดที่พ้นคุมประพฤติไปติดต่อรับใบสำคัญการปล่อยตัวนักโทษเด็ดขาดที่พ้นโทษ (ร.ท.25) หรือที่เรียกกันว่า ใบบริสุทธิ์ ที่เรือนจำภายใน 30 วันนับแต่วันพ้นโทษ จากกระบวนการดำเนินงานตามภารกิจงานที่กล่าวมาข้างต้นพอสรุปได้ว่า เรือนจำจังหวัดเลยและสำนักงานคุมประพฤติ จังหวัดเลย มีส่วนร่วมในการดำเนินงานตามภารกิจงานระหว่างกันอย่างต่อเนื่องทั้งในขณะผู้ต้องขังถูกคุมขังอยู่ในเรือนจำจังหวัดเลยและภายหลังการปล่อยตัวพ้นโทษ

2. การมีส่วนร่วมด้านการให้การสงเคราะห์ ช่วยเหลือภายหลังพ้นโทษ

2.1 พระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ.2559 หมวด 6 การสงเคราะห์ กำหนดให้พนักงานคุมประพฤตินับสนุนและส่งเสริมผู้ถูกคุมความประพฤติหรือผู้พ้นจากการคุมประพฤติ ผู้อยู่

ระหว่างการทำงานบริการสังคมหรือสาธารณประโยชน์แทนค่าปรับ ผู้ได้รับการปล่อยตัวเมื่อพ้นโทษ หรือได้รับพระราชทานอภัยโทษฯ ให้สามารถช่วยเหลือตนเองและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ตามสมควร ให้คำนึงถึงความจำเป็นและความต้องการของบุคคลนั้น ให้ได้รับการสงเคราะห์ในด้านสิ่งจำเป็นในการดำรงชีพ ด้านการบำบัดรักษาอาการเจ็บป่วยทางกายและจิต ด้านการให้ความรู้และการฝึกอบรมด้านทักษะชีวิต ตลอดจนการให้ความช่วยเหลืออื่นๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีพ ในกรณีที่บุคคลดังกล่าวจะทำงาน ให้พนักงานคุมประพฤติสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคคลดังกล่าวเข้าร่วมกิจกรรม เพื่อเตรียมความพร้อมในการทำงาน ให้รัฐสนับสนุนหรือส่งเสริมให้นายจ้างหรือเจ้าของสถานประกอบการรับบุคคลดังกล่าวเข้าทำงานในสถานประกอบการ เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้และเพื่อเป็นการป้องกันการกระทำผิดซ้ำ ตลอดจนป้องกันอาชญากรรม

2.2 ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการสงเคราะห์ พ.ศ. 2560 กำหนดให้ การสงเคราะห์บุคคลที่ควรได้รับการสงเคราะห์ให้เป็นความรับผิดชอบของกรมคุมประพฤติ และหน่วยงานในสังกัด ให้การสงเคราะห์บุคคลที่ควรได้รับการสงเคราะห์ เพื่อให้บุคคลเหล่านั้นสามารถช่วยเหลือตนเองและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ตามสมควร ประเภทของการสงเคราะห์ มีดังนี้ (1) การส่งเสริมการมีงานทำ หรือส่งเสริมด้านการหางาน (2) การส่งเสริมด้านการฝึกวิชาชีพ (3) การส่งเสริมด้านการศึกษา (4) การส่งเสริมด้านทุนประกอบอาชีพ (5) การสงเคราะห์ด้านการรักษาพยาบาล (6) การสงเคราะห์ค่าอาหาร (7) การสงเคราะห์ค่าพาหนะ (8) การสงเคราะห์ค่า ยิงชีพ (9) การสงเคราะห์ด้านที่พักอาศัย (10) การให้คำปรึกษาแนะนำ (11) ด้านการให้ความรู้และการฝึกอบรม ด้านทักษะชีวิต ตลอดจนการให้ความช่วยเหลือในด้านอื่นๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต

2.3 คู่มือการปฏิบัติงานคุมความประพฤติ ผู้ถูกคุมความประพฤติที่เป็นผู้ใหญ่ตามพระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ. 2559 ตามแนวทางการช่วยเหลือสงเคราะห์ผู้ที่อยู่ในความดูแลของกรมคุมประพฤติ (2564) มีกระบวนการคุมความประพฤติด้านการควบคุมพฤติกรรม(การควบคุมดูแลพฤติกรรมตามระดับความเสี่ยง/แนวโน้มการกระทำผิดซ้ำ) ด้วยวิธีการ 1) การรายงานตัว 2) การสอดส่อง 3) การว่ากล่าวตักเตือน (เมื่อมีพฤติกรรมเสี่ยง) 4) การตำหนิ (เมื่อมีพฤติกรรมไม่พึงปรารถนา) 5) การบังคับโทษ (เมื่อไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมได้) ด้านการสนับสนุนการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนิสัย (การสนับสนุน ช่วยเหลือ สงเคราะห์ ตามสภาพปัญหาความต้องการ) ด้วยวิธีการ 1) การให้คำแนะนำเกี่ยวกับการประพฤติตน 2) การให้คำปรึกษา คำชี้แนะในการปฏิบัติตนหรือแก้ไขปัญหา 3) การให้กำลังใจ 4) การให้ความช่วยเหลือทางวัตถุ/ข้อมูล 5) การสร้างแรงจูงใจในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม 6) การสงเคราะห์ตามความจำเป็น 7) การเสริมแรงด้วยการให้รางวัลเมื่อมีพฤติกรรมที่พึงปรารถนา เมื่อมีการดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ จะเกิดสัมฤทธิ์ผลของการคุมความประพฤติ (ผู้กระทำผิดกลับตัวเป็นพลเมืองที่ดี) โดยผู้ถูกคุมความประพฤติจะมีลักษณะที่พึง

ประสงค์ เกิดผลสำเร็จบรรลุเป้าหมายในการคุมประพฤติ ได้แก่ 1) ปฏิบัติตามเงื่อนไข 2) ไม่กระทำความผิดซ้ำ 3) ปรับปรุงพฤติกรรม 4) มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 5) อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข

ตามกฎหมาย ระเบียบและแนวทางปฏิบัติงานด้านการให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือ ภายหลังพ้นโทษดังกล่าวข้างต้น เป็นความรับผิดชอบของสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลยที่ต้องดำเนินงานตามภารกิจให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นภารกิจงานที่ต้องดำเนินงานต่อเนื่องจากเรือนจำจังหวัดเลย เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้หน่วยงานภาครัฐ คือ เรือนจำจังหวัดเลยและสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลยมีส่วนร่วมในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตฤณห์ โพธิ์รักษา และอุนิษา เลิศโตมรสกุล (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง เส้นทางชีวิตของนักโทษหญิงที่กระทำผิดซ้ำคดียาเสพติด ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในคดีเกี่ยวกับยาเสพติด โดยก่อคดีครั้งแรกยังเป็นเด็กและ เยาวชน มีสาเหตุมาจากปัจจัยด้านครอบครัว กลุ่มเพื่อน สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคม การศึกษา การติดยาเสพติดและการบำบัด อายุในขณะเริ่มเสพยาเสพติด และสภาพจิตใจ ข้อเสนอแนะของการวิจัยพบว่าแนวทางในการป้องกันการกระทำผิดของเด็ก เยาวชนและผู้หญิง ได้แก่ การร่วมมือกันของทุกภาคส่วนทั้งรัฐบาล เอกชน และชุมชนช่วยกันสอดส่องดูแล เฝ้าระวังพฤติกรรมของเด็กในชุมชน พร้อมทั้งให้ความรู้ถึงโทษของยาเสพติด มีการฝึกงานอาชีพที่เป็นที่ต้องการของตลาด มีการพบปะเยี่ยมเยียนสมาชิกในชุมชนจากผู้นำของชุมชนเป็นประจำ และให้โอกาสกลับคืนสู่สังคมสำหรับสมาชิกที่ผิดพลาดเพื่อป้องกันปัญหาการกระทำผิดซ้ำอย่างถาวร

ชวลิต กลิ่นแข (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผลการวิจัยพบว่า สาเหตุของการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำแห่งหนึ่งของจังหวัดแม่ฮ่องสอนพบว่า สาเหตุของการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำของจังหวัดแม่ฮ่องสอน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง คือ ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ รองลงมาคือ ปัจจัยด้านครอบครัวและปัจจัยด้านสังคมและชุมชน ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำแห่งหนึ่ง พบว่า อิทธิพลของปัจจัยด้านครอบครัว ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และด้านสังคมและชุมชน ส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำแห่งหนึ่งของจังหวัดแม่ฮ่องสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

วราพัฒน์ มั่นยา (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง สาเหตุและแนวทางการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในคดีลักทรัพย์: กรณีศึกษาเรือนจำจังหวัดปทุมธานี ผลการศึกษาพบว่า จังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดที่เขตพื้นที่ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้มีการเปลี่ยนสภาพเป็นสังคมอย่าง

รวดเร็วและแฝงไปด้วยอาชญากรรมตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ กลายเป็นปัญหาอาชญากรรมที่มีอัตราการกระทำผิดที่สูงในสังคมไทย ปัจจัยสาเหตุและแรงจูงใจในการกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังในคดีเกี่ยวกับทรัพย์ สามารถแบ่งได้ออกเป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) สภาพสภาวะเศรษฐกิจ 2) สภาพแวดล้อมทางสังคม และ 3) เพื่อนปัจจัยที่สำคัญที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินชีวิตหลังพ้นโทษ คือ การไม่ยอมรับจากสังคม การถูกตีตราว่าเป็นคนชั่วก ทำให้ผู้กระทำความผิดเหล่านี้ไม่สามารถไปประกอบอาชีพที่เป็นของตนเองได้ จึงนำไปสู่การกระทำความผิดซ้ำ ส่งผลให้ผู้กระทำความผิดล้นคุกจนกลายเป็นปัญหาใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อระบบกระบวนการยุติธรรมไทย

ศิริวรรณ กมลสุขสถิต (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางในการป้องกันและแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดโดยอาศัยปัจจัยที่เป็นตัวทำนายทางด้านอาชญาวิทยา ผลการวิจัย พบว่า ผลการศึกษาถึงปัจจัยทางด้านอาชญาวิทยาที่สามารถทำนายการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พบว่า ตัวแปรทำนายที่มีนัยสำคัญในการทำนายการกระทำผิดซ้ำในคดีเกี่ยวกับยาเสพติด ได้แก่ ตัวแปรพฤติกรรมการคบหาสมาคมกับเพื่อน ($B = 1.226^{**}$) ตัวแปรพื้นฐาน อายุในขณะกระทำผิด ($B = -.522^{**}$) ตัวแปรพื้นฐาน อาศัยอยู่กับมารดา ($B = 2.969^{**}$) ตัวแปรพื้นฐาน อาชีพของบิดา (เกษตรกร) ($B = 3.279^{**}$) และตัวแปรพื้นฐาน อาชีพของบิดา (ลูกจ้างบริษัท/ห้างร้าน) ($B = 3.008^{**}$) ผลการศึกษาหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดบนพื้นฐานของอิทธิพลของปัจจัยทางด้านอาชญาวิทยา ปรากฏผล ดังนี้

1) ครอบครัว ควรดูแลเอาใจใส่เด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พุดคุย ทำความเข้าใจ ช่วยแก้ปัญหา และลดสิ่งกระตุ้นที่จะทำให้เด็กและเยาวชนกระทำผิด ตลอดจนให้โอกาสเด็กและเยาวชนในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดประโยชน์ รวมถึงคำนึงในการดำรงชีวิตในทางที่ดี 2) โรงเรียน/สถานศึกษา/ครู-อาจารย์ ควรให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษของยาเสพติด รวมทั้งการอบรมสั่งสอนในเรื่องของการประพฤติปฏิบัติตัวที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน 3) ชุมชน/คนในชุมชน/วัด ควรมีส่วนร่วมในการดูแล ติดตาม และสอดส่องพฤติกรรม แต่ไม่ใช่การจ้องจับผิดในพฤติกรรม ตลอดจนจัดทำโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วม รวมถึงการให้โอกาสเด็กและเยาวชนสามารถดำรงอยู่กับคนในชุมชน สังคม ได้อย่างมีความสุข เช่น การเรียนต่อ การมีงานทำอย่างสุจริต ผูกอบรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรม 4) หน่วยงาน องค์กร หรือบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีทักษะการตัดสินใจที่ถูกต้องเหมาะสม ควรจัดให้มีพื้นที่ในการบำบัดฟื้นฟูแก้ไขเฉพาะทาง และ คอยกำกับ ติดตาม ในการดูแลสงเคราะห์เด็กและเยาวชน รวมถึงครอบครัว โดยเน้นการฝึกอาชีพนอกจากนี้ควรเพิ่มโทษผู้ต้องหาคดียาเสพติด รวมถึงกลุ่มนายทุนหรือผู้สนับสนุน ตลอดจนมีการป้องกัน ปรามปรามแหล่งมั่วสุม แหล่งอบายมุขต่าง ๆ ที่จะทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและอาจนำไปสู่การกระทำผิดซ้ำได้

โชติกา แก่นธียา และคณะ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การแก้ไขปัญหาคาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง เรือนจำกลางนครสวรรค์ โดยการบูรณาการตามหลักเบญจธรรม ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาคาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง เรือนจำกลางนครสวรรค์ ประกอบด้วย 1) ด้านความผูกพัน ควรส่งเสริมความผูกพันในครอบครัวให้กับผู้ต้องขัง ผ่านกิจกรรมเสริมสร้างความรัก ความอบอุ่นและความเข้าใจภายในครอบครัว รวมถึงการบูรณาการหลักธรรมเพื่อยึดเหนี่ยวทางจิตใจ 2) ด้านข้อผูกมัด ควรพัฒนาศักยภาพผู้ต้องขัง เน้นการให้การศึกษา ส่งเสริมการฝึกอาชีพผู้ต้องขังตาม ถนัด ตรงตามความต้องการของตลาดแรงงาน และส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ดำเนินชีวิตตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา 3) ด้านการเข้าร่วม เน้นการปรับทัศนคติ ค่านิยมที่ถูกต้องให้กับผู้ต้องขัง การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยให้กับผู้ต้องขังที่ใกล้ปล่อยตัวทุกคน และการบูรณาการร่วมกันของทุกภาคส่วนในการดำเนินงานของกรมราชทัณฑ์ 4) ด้านความเชื่อ ผู้ต้องขังต้องได้รับการพัฒนาจิตใจ เจริญสมาธิภาวนาอย่างต่อเนื่อง เป็นแนวทางในการกล่อมเกล าจิตใจ ฟั่นฟู ปรับสภาพจิตใจ และส่งเสริมผู้ต้องขังร่วมกันทำกิจกรรมจิตอาสาเพื่อสังคม 5) ด้านการ เรียนรู้ทางสังคมขณะอยู่ในเรือนจำ สอดแทรกหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาในทุกกิจกรรมของ ผู้ต้องขังให้ผู้ต้องขังเกิดความรู้สึกสำนึกผิดซ้ำอีก มีหลักการในการดำเนินชีวิต รวมถึงการ ให้ความรู้ สร้างความเข้าใจในเรื่องของโทษและพิษภัยยาเสพติด

นคพัฒน์ สิ้นเย็น (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยพบว่า ผู้ต้องขังที่กระทำผิดซ้ำในเรือนจำจังหวัด ประจวบคีรีขันธ์ มีอายุระหว่าง 26-30 ปี ร้อยละ 53.60 เป็นเพศชาย ร้อยละ 86.96 โสด ร้อยละ 50.70 จบมัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 30.40 กระทำผิดจำนวน 2 ถึง 8 ครั้ง เป็นผู้ติดคุกซ้ำ 2, 3, 4 และครั้งที่ 8 ร้อยละ 56.50, 17.40, 11.60, 4.30 และ 10.1 ตามลำดับ ระยะเวลาต้องโทษจำคุก น้อยกว่า 1 ปี, 1-5 ปี และ ขึ้นไป ร้อยละ 4.30, 60.90 และ 34.70 ตามลำดับ ก่อนต้องโทษประกอบ อาชีพ รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 71.00 ฐานะทางครอบครัว ระดับปานกลาง ร้อยละ 72.50 อาศัยอยู่กับบิดา มารดา ร้อยละ 56.50 และอยู่ในหมู่บ้านชนบท ร้อยละ 47.80 สภาพแวดล้อมการดำรงชีวิตนอก เรือนจำที่ผู้ต้องขังทำความผิดซ้ำ 3 อันดับแรก คือ เศรษฐกิจของครัวเรือนมีรายได้ต่ำ รายได้ไม่ แน่นนอนจากการรับจ้างทั่วไป สภาพทางกายภาพของครอบครัวส่วนใหญ่เป็นโสด อาศัยอยู่กับพ่อแม่ และสิ่งแวดล้อมชุมชนที่อยู่อาศัยมีแนวโน้มการพึ่งพาอาศัยตามรูปแบบดั้งเดิมของชาวชนบทในชุมชน ปัจจุบันน้อยลง ทั้งชุมชนในชนบทและในเมือง ตามลำดับ

2.8 กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาบทบาทและหน้าที่ของเรือนจำจังหวัดเลยและสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลยในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย โดยเน้นบริบทของการมีส่วนร่วมระหว่างหน่วยงานและมีทฤษฎีมารองรับ ดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังต่อไปนี้

- 3.1 ขั้นตอนการวิจัย
- 3.2 กลุ่มเป้าหมาย
- 3.3 เครื่องมือวิจัย
- 3.4 การสร้างเครื่องมือวิจัย
- 3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ขั้นตอนการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม เช่น แนวคิดของ Cohen & Uphoff, Arnstein, และหลักธรรมเช่น เบญจธรรม ศึกษาเอกสาร นโยบาย และรายงานของกรมราชทัณฑ์ สำนักงานคุมประพฤติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูผู้ต้องขัง ทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับการกระทำผิดซ้ำในกลุ่มผู้ต้องขังหญิง

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดวัตถุประสงค์ ขอบเขต และประเด็นการวิจัย วางกรอบแนวคิดการวิจัย และกำหนดกลุ่มเป้าหมาย สร้างคำถามวิจัย เช่น หน่วยงานรัฐมีบทบาทในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำอย่างไร ความร่วมมือและอุปสรรคคืออะไร และแนวทางส่งเสริมการมีส่วนร่วมควรเป็นอย่างไร

ขั้นตอนที่ 3 ออกแบบเครื่องมือวิจัย สร้างเครื่องมือวิจัย 3 ประเภท ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบบันทึกภาคสนาม / แบบสังเกตพฤติกรรม และ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม โดยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล ขออนุญาตหน่วยงานต้นสังกัดและขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูล ดำเนินการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย 10 กลุ่ม รวม 18 คน โดยใช้เครื่องมือที่เหมาะสม

เก็บข้อมูลภาคสนามเพิ่มเติมจากการสังเกตกิจกรรมหรือเวทีที่เกี่ยวข้องกับการฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิง และบันทึกเสียง/ถอดคำสัมภาษณ์ (พร้อมแบบฟอร์มบันทึก)

ขั้นตอนที่ 5 การวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้ การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เช่น การจัดกลุ่มข้อมูลตามประเด็น คำหลัก และการตีความเชิงความหมาย สังเคราะห์ข้อมูลจากหลายแหล่งด้วยเทคนิค Triangulation เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือ

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผล อภิปรายผล และเสนอข้อเสนอแนะ โดยการสรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับรูปแบบการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ วิเคราะห์ความเชื่อมโยงกับทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมเชิงระบบ และแนวทางเชิงนโยบายเพื่อลดการกระทำผิดซ้ำ

ขั้นตอนที่ 7 จัดทำรายงานวิจัย เรียบเรียงผลการวิจัยตามรูปแบบรายงาน ตรวจสอบความถูกต้องทางวิชาการ และส่งรายงานต่อหน่วยงานต้นสังกัด/ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

3.2 กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย (target group) ที่ใช้ในการวิจัยนี้ เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ การมีส่วนร่วม และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย ผู้วิจัยเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (purposive) ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ดังนี้

1. เรือนจำจังหวัดเลย จำนวน 3 คน
2. สำนักงานคุมประพฤติ จำนวน 3 คน
3. ตัวแทนผู้ต้องขัง จำนวน 3 คน
4. ผู้ปกครองผู้ต้องขัง จำนวน 3 คน
5. ทนายความ จำนวน 1 คน
6. นักสิทธิมนุษยชน จำนวน 1 คน
7. นักจิตวิทยา จำนวน 1 คน
8. นักสังคมสงเคราะห์ จำนวน 1 คน
9. ตำรวจ จำนวน 1 คน
10. พระสงฆ์ จำนวน 1 รูป

รวมทั้งสิ้น 18 รูป/คน

3.3 เครื่องมือวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) โดยมีเนื้อหาครอบคลุม 3 ประเด็นสำคัญ คือ 1. บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย 2. การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย และ 3. ข้อเสนอแนะของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย โดยผู้วิจัยใช้เครื่องมือ ดังนี้

3.3.1 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ใช้กับกลุ่มเป้าหมายทั้งหมดแบบรายบุคคล (10 กลุ่ม) สอบถามตามประเด็น เช่น

- บทบาทของท่านในการดูแลหรือสนับสนุนผู้ต้องขัง
- มุมมองต่อปัญหาการกระทำผิดซ้ำ
- แนวทางหรือข้อเสนอแนะเชิงระบบ

3.3.2 แบบบันทึกภาคสนาม / การสังเกตพฤติกรรม

ใช้สังเกตระหว่าง การฝึกอาชีพ / การให้คำปรึกษาในเรือนจำ, กิจกรรมทางธรรมะ / การอบรมของพระสงฆ์ และเวทีคืนคนดีสู่สังคม / การติดตามผู้พ้นโทษในชุมชน

สิ่งที่ควรบันทึก ได้แก่ พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์ ระดับความร่วมมือ การตอบสนองของเจ้าหน้าที่และผู้ต้องขัง

3.3.3 แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion Record) เสนอจัดวงสนทนากลุ่ม 1-2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 เจ้าหน้าที่เรือนจำ คุมประพฤติ และ นักสังคมสงเคราะห์

กลุ่มที่ 2 ครอบครัวผู้ต้องขัง พระสงฆ์ และ นักจิตวิทยา

ประเด็นสนทนา ได้แก่ ปัญหา-อุปสรรคในการฟื้นฟู การบูรณาการของหน่วยงาน และโอกาสและแนวทางลดการกระทำผิดซ้ำ

3.4 การสร้างเครื่องมือวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Guide) ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นขั้นตอนการสร้าง ดังนี้

1) กำหนดวัตถุประสงค์ ของการสัมภาษณ์ เช่น ศึกษาบทบาทหน่วยงาน, ปัญหาการกระทำผิดซ้ำ, แนวทางแก้ไข

2) กำหนดกลุ่มเป้าหมาย เช่น เจ้าหน้าที่เรือนจำ คุมประพฤติ ครอบครัว พระสงฆ์ ฯลฯ

3) วิเคราะห์ประเด็นคำถามหลัก จากวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในงานวิจัย เช่น บทบาท, มุมมองต่อการกระทำผิดซ้ำ, แนวทางสนับสนุน

4) ออกแบบคำถามปลายเปิด เช่น “ท่านมองว่าปัจจัยใดสำคัญที่ทำให้ผู้ต้องขังหญิงกลับไปกระทำผิดซ้ำ?”

5) จัดเรียงลำดับคำถาม จากง่ายไปยาก เริ่มจากข้อมูลทั่วไป บทบาทหน้าที่ ปัญหา และแนวทางแก้ไข

6) เพิ่มคำถามย่อย/Probe เพื่อเจาะลึก เช่น “ช่วยยกตัวอย่างกรณีจริงได้หรือไม่”

7) ตรวจสอบความสอดคล้อง (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เพื่อความถูกต้องและความสอดคล้องของเนื้อหากับวัตถุประสงค์

2. แบบบันทึกภาคสนาม/การสังเกต (Field Note & Observation Sheet) ผู้วิจัยได้ดำเนินการกำหนดการสร้าง ดังนี้

1.) ระบุสถานการณ์ที่จะสังเกต เช่น การฝึกอาชีพในเรือนจำ, การอบรมธรรมะ, การติดตามผู้พ้นโทษในชุมชน

2.) กำหนดสิ่งที่จะบันทึก เช่น ปฏิสัมพันธ์, การมีส่วนร่วม, การตอบสนองของเจ้าหน้าที่, บรรยายากิจกรรม

3.) สร้างเช็กลิสต์หรือหัวข้อบันทึก เช่น ความร่วมมือของผู้ต้องขัง บทบาทเจ้าหน้าที่ ความสัมพันธ์ในกลุ่ม

4.) กำหนดสเกลประเมิน (ถ้าต้องการ) เช่น 1–5 ระดับความร่วมมือ

5.) เพิ่มช่องบันทึกเชิงพรรณนา เพื่อบันทึกคำพูด/เหตุการณ์สำคัญ

6.) ออกแบบฟอร์มมาตรฐาน มีส่วนหัว (กิจกรรม/สถานที่/วันเวลา) และส่วนท้าย (ข้อสังเกต/ข้อเสนอแนะของผู้สังเกต)

7.) ตรวจสอบความสอดคล้อง (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เพื่อความถูกต้องและความสอดคล้องของเนื้อหากับวัตถุประสงค์

3. แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion Record – FGD) ผู้วิจัยดำเนินการการสร้าง ดังนี้

1) กำหนดกลุ่มเป้าหมาย (เช่น กลุ่มเจ้าหน้าที่ กับกลุ่มครอบครัว/พระสงฆ์/นักจิตวิทยา)

2) ออกแบบคำถามหลัก ตามกรอบการวิจัย เช่น ปัญหา-อุปสรรค, การบูรณาการ, แนวทางแก้ไข

3) เพิ่มคำถามโพรบ (Probe) เพื่อกระตุ้นการแลกเปลี่ยน เช่น “มีประสบการณ์ใดที่สะท้อนความท้าทายชัดเจนบ้าง?”

4) สร้างตารางบันทึก FGD ที่มีคอลัมน์ ประเด็นหลัก ความเห็นต่าง/ฉันทามติ คำอ้างสำคัญ ข้อเสนอเชิงปฏิบัติ

5) กำหนดบทบาททีมวิจัย เช่น ผู้ดำเนินรายการ, ผู้บันทึก, ผู้ช่วยสังเกต

6) ออกแบบคู่มือสำหรับผู้นำสนทนา (Moderator Guide) เพื่อใช้คุมทิศทางการสนทนา

7) ทดลองใช้ (Pilot) กับกลุ่มเล็ก ๆ และปรับปรุงคำถามให้ชัดเจน
โดยเป็นตาราง ดังนี้

ตารางที่ 3.1 กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

กลุ่มเป้าหมาย	จำนวน	วิธีการเก็บข้อมูลที่เหมาะสม	หมายเหตุเพิ่มเติม
1. เจ้าหน้าที่เรือนจำจังหวัดเลย	3 คน	สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง + บันทึกภาคสนาม	สัมภาษณ์รายบุคคลหรือกลุ่มเล็กเพื่อสอบถามบทบาทการฟื้นฟู
2. เจ้าหน้าที่สำนักงานคุมประพฤติ	3 คน	สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง + บันทึกภาคสนาม	สอบถามเกี่ยวกับกระบวนการติดตามผู้พ้นโทษ
3. ตัวแทนผู้ต้องขังหญิง	3 คน	สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (ในเรือนจำ)	ดำเนินการร่วมกับเจ้าหน้าที่เรือนจำและจิตวิทยา
4. ผู้ปกครอง/ครอบครัวของผู้ต้องขัง	3 คน	สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง	สัมภาษณ์ที่บ้าน/ศูนย์ยุติธรรมชุมชน
5. ทนายความ	1 คน	สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง	สอบถามมุมมองเชิงกฎหมายและสิทธิผู้ต้องขัง
6. นักสิทธิมนุษยชน	1 คน	สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง	มุมมองเชิงนโยบาย สิทธิมนุษยชนในระบบราชทัณฑ์
7. นักจิตวิทยา	1 คน	สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง + สังเกตพฤติกรรม	วิเคราะห์เชิงจิตวิทยาของผู้กระทำผิดซ้ำ
8. นักสังคมสงเคราะห์	1 คน	สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง	สอบถามบทบาทสนับสนุนผู้พ้นโทษในชุมชน
9. ตำรวจ	1 คน	สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง	มุมมองการเฝ้าระวังและเงื่อนไขของผู้พ้นโทษ

กลุ่มเป้าหมาย	จำนวน	วิธีการเก็บข้อมูลที่เหมาะสม	หมายเหตุเพิ่มเติม
10. พระสงฆ์	1 รูป	สัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง + สนทนากลุ่ม	กรณีมีบวชในเรือนจำหรือทำกิจกรรมธรรมะกับผู้ต้องขัง

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.5.1 ขอนหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง เพื่อขอเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (key informant) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกในประเด็นที่เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ การมีส่วนร่วม และข้อเสนอแนะของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย คือ เรือนจำจังหวัดเลย และสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลย

3.5.2 ส่งหนังสือถึงผู้ให้ข้อมูลหลักด้วยตนเองเพื่อขออนุญาตวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ ขออนุญาตหน่วยงานต้นสังกัดและผู้เข้าร่วมทุกคนอย่างเป็นทางการ

3.5.3 แจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย และขอความยินยอมก่อนสัมภาษณ์หรือบันทึกเสียงนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาเรียบเรียงและจัดหมวดหมู่เพื่อทำการวิเคราะห์ต่อไป

3.5.4 จัดเวลาและสถานที่ที่เหมาะสมกับบริบทของผู้ให้ข้อมูล เช่น ห้องเยี่ยมญาติในเรือนจำ , ห้องประชุมท้องถิ่น

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก นำมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยพรรณนาวิธี (descriptive analytics)

ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ การถอดข้อมูล (Transcription) ถอดเสียงจากการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มเป็นข้อความลายลักษณ์อักษรอย่างละเอียด ตรวจสอบความถูกต้องโดยเปรียบเทียบกับการบันทึกเสียงหรือการสังเกตภาคสนาม

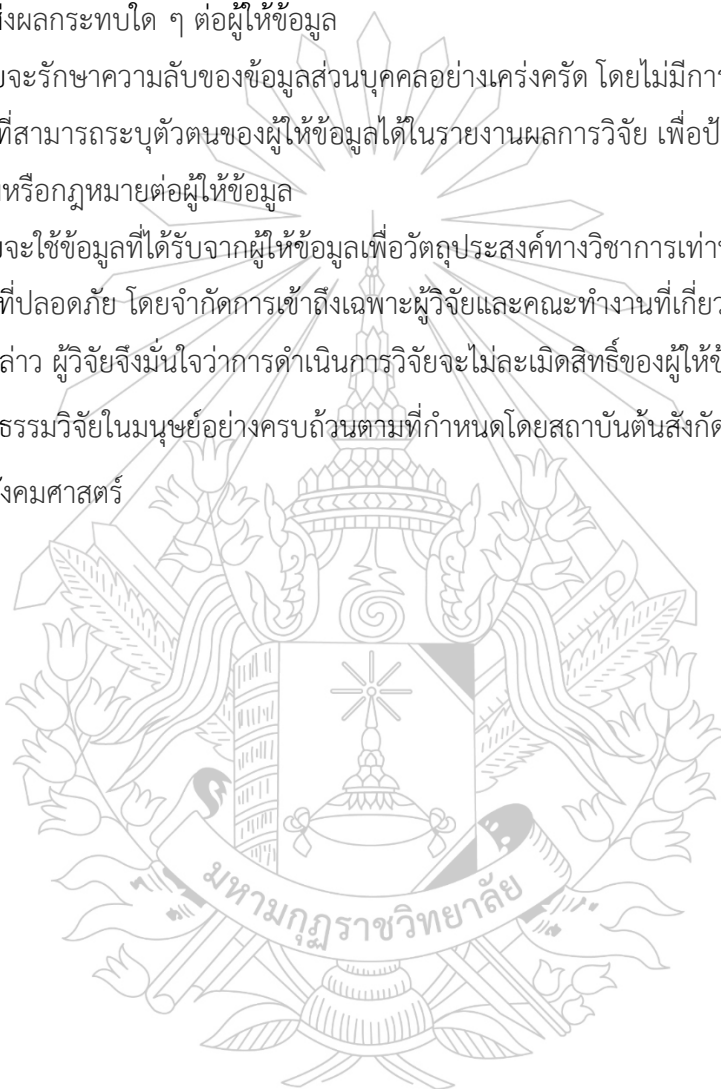
การจัดระเบียบข้อมูล (Data Organization) แยกข้อมูลตามเครื่องมือ (แบบสัมภาษณ์ / สนทนากลุ่ม / บันทึกภาคสนาม) จัดกลุ่มข้อมูลตามกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เช่น เจ้าหน้าที่เรือนจำ นักจิตวิทยา ผู้ต้องขัง ฯลฯ

การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยอ่านข้อมูลซ้ำหลายรอบเพื่อเข้าใจความหมายอย่างลึกซึ้ง สรุปประเด็นที่ปรากฏซ้ำและความสัมพันธ์ระหว่างหมวดหมู่ต่าง ๆ และใช้การสังเคราะห์ร่วมกับทฤษฎี (Cohen & Uphoff, Arnstein, แนวคิดธรรมะ ฯลฯ)

3.7 การปกป้องสิทธิ์ผู้ให้ข้อมูล

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยให้ความสำคัญต่อหลักจริยธรรมในการวิจัยอย่างเคร่งครัด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการปกป้องสิทธิ์และศักดิ์ศรีของผู้ให้ข้อมูล ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามหลักการดังต่อไปนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลทุกคนจะต้องให้ความยินยอมอย่างสมัครใจ โดยผ่านการอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของคำถาม ขั้นตอนการเก็บข้อมูล ตลอดจนสิทธิ์ในการถอนตัวจากการให้ข้อมูลได้ทุกเมื่อโดยไม่ส่งผลกระทบต่อ ใดๆ ต่อผู้ให้ข้อมูล
2. ผู้วิจัยจะรักษาความลับของข้อมูลส่วนบุคคลอย่างเคร่งครัด โดยไม่มีการระบุชื่อ นามสกุล หรือข้อมูลใด ๆ ที่สามารถระบุตัวตนของผู้ให้ข้อมูลได้ในรายงานผลการวิจัย เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบทางสังคมหรือกฎหมายต่อผู้ให้ข้อมูล
3. ผู้วิจัยจะใช้ข้อมูลที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูลเพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาการเท่านั้น และจะจัดเก็บข้อมูลในลักษณะที่ปลอดภัย โดยจำกัดการเข้าถึงเฉพาะผู้วิจัยและคณะทำงานที่เกี่ยวข้องเท่าที่จำเป็น ด้วยแนวทางดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมั่นใจว่าการดำเนินการวิจัยจะไม่ละเมิดสิทธิ์ของผู้ให้ข้อมูล และอยู่ภายใต้กรอบจริยธรรมวิจัยในมนุษย์อย่างครบถ้วนตามที่กำหนดโดยสถาบันต้นสังกัดและจรรยาบรรณของนักวิจัยทางสังคมศาสตร์

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทนี้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการบวนการแก้ไขปัญหการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย ประกอบด้วยผู้ต้องขังหญิง เจ้าหน้าที่เรือนจำ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ หน่วยงาน นักสิทธิมนุษยชน เจ้าหน้าที่สำนักงานคุมประพฤติ พระสงฆ์ นักพัฒนาสังคม ตลอดจนตัวแทนครอบครัวและชุมชน โดยมุ่งศึกษาบทบาท กลไกการฟื้นฟู และข้อเสนอแนะแนวทางเชิงนโยบายและจิตวิญญาณ

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้กรอบแนวคิดการมีส่วนร่วมของ Cohen & Uphoff เป็นแนวทางหลักเพื่อสะท้อนการมีส่วนร่วมทั้งในมิติการตัดสินใจ การดำเนินการ การได้รับประโยชน์ และการประเมินผล นอกจากนี้ยังบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนาในการพิจารณากระบวนการเยียวยาทางจิตใจ โดยผลที่นำเสนอจะถูกจัดเรียงตามวัตถุประสงค์การวิจัย พร้อมแทรกมุมมองจากบทสัมภาษณ์ที่สะท้อนประสบการณ์ตรงของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.1 บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ

4.1.1 บทบาทของเรือนจำจังหวัดเลย

บทบาทของเรือนจำในการกระบวนการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง จังหวัดเลย การแก้ไขพฤติกรรมผู้ต้องขังหญิงไม่ให้เกิดมากระทำผิดซ้ำอีกนั้นเป็นภารกิจสำคัญของเรือนจำ โดยเฉพาะเรือนจำจังหวัดเลยที่ได้ดำเนินงานอย่างเป็นระบบผ่านกระบวนการ 5 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

1. การจำแนกผู้ต้องขังและประเมินความเสี่ยง (Classification and Risk Assessment)

เมื่อผู้ต้องขังหญิงเข้ารับโทษ เรือนจำจะทำการจำแนกประเภทผู้ต้องขังตามระดับความเสี่ยง และลักษณะการกระทำผิด เพื่อวางแผนการฟื้นฟูอย่างเหมาะสม ใช้เครื่องมือประเมินความเสี่ยง เช่น แบบประเมินความเสี่ยงต่อการกระทำผิดซ้ำ (Risk Assessment Tool) พิจารณาปัจจัยทางจิตวิทยา สังคม เศรษฐกิจ และครอบครัว แบ่งกลุ่มผู้ต้องขังเป็นกลุ่มเสี่ยงต่ำ กลาง และสูง เพื่อจัดกิจกรรมฟื้นฟูให้เหมาะสม

2. การพัฒนาและฟื้นฟูพฤติกรรม (Behavioral Rehabilitation)

เรือนจำจัดกิจกรรมที่มุ่งเปลี่ยนแปลงความคิด พฤติกรรม และทัศนคติของผู้ต้องขัง เพื่อลดแนวโน้มการกระทำผิดซ้ำ การให้คำปรึกษาแบบรายบุคคลโดยนักจิตวิทยา การบำบัดกลุ่ม เช่น กลุ่ม

บำบัดผู้ติดยาเสพติด กลุ่มเสริมสร้างวินัยตนเองการอบรมคุณธรรม จริยธรรม และจิตสำนึกทางศาสนา โดยพระสงฆ์และครูจิตอาสา

3. การศึกษาและพัฒนาทักษะอาชีพ (Education and Vocational Training)

เพื่อลดโอกาสกลับไปกระทำผิดซ้ำเนื่องจากขาดรายได้และทักษะอาชีพ เรือนจำได้ดำเนินการด้านการศึกษาและฝึกอาชีพ ดังนี้ เปิดการเรียนการสอนระดับประถม-มัธยม ผ่านโครงการ กศน. ฝึกอาชีพ เช่น การตัดเย็บผ้า ทำขนม งานหัตถกรรม ฯลฯ สนับสนุนให้มีการนำผลงานไปจัดแสดงและจำหน่าย สร้างความภาคภูมิใจแก่ผู้ต้องขัง

4. การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย (Pre-release Program)

ช่วงเวลาสุดท้ายก่อนปล่อยตัวเป็นช่วงสำคัญที่เรือนจำจะต้องเตรียมผู้ต้องขังให้พร้อมกลับคืนสู่สังคม การประชุมวางแผนแบบรายกรณี (Case Conference) โดยมีเจ้าหน้าที่เรือนจำ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และพระสงฆ์ร่วมพิจารณา

จัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมด้านจิตใจและอารมณ์ เช่น การฝึกสมาธิ และแนะแนวการใช้ชีวิตหลังพ้นโทษประสานกับครอบครัว และสำนักงานคุมประพฤติเพื่อวางแผนการติดตามต่อเนื่อง

5. การติดตามช่วยเหลือภายหลังพ้นโทษ (Aftercare and Reintegration)

แม้พ้นโทษแล้ว แต่เรือนจำยังมีบทบาทในการร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อไม่ให้ผู้พ้นโทษกลับมากระทำผิดซ้ำ ส่งข้อมูลผู้พ้นโทษให้สำนักงานคุมประพฤติ ติดตามพฤติกรรมระยะ 6-12 เดือน เชื่อมโยงกับภาคประชาสังคม เช่น องค์กรฝึกอาชีพ NGO และชุมชน เพื่อสนับสนุนอาชีพและความเป็นอยู่ประเมิณผลการปรับตัวของผู้พ้นโทษ และปรับปรุงกิจกรรมฟื้นฟูภายในเรือนจำให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ผลการสัมภาษณ์ทั้งจากผู้ต้องขังหญิงที่เคยกระทำผิดซ้ำ และเจ้าหน้าที่ภายในเรือนจำจังหวัดเลย สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทและความพยายามของเรือนจำในการฟื้นฟูพฤติกรรมและเตรียมความพร้อมก่อนผู้ต้องขังจะพ้นโทษ ดังนี้

1) ด้านการอบรมจริยธรรมและพัฒนาจิตใจ

เจ้าหน้าที่เรือนจำให้ข้อมูลว่าเรือนจำมีการจัดกิจกรรมพัฒนาจิตใจอย่างต่อเนื่อง เช่น การสวดมนต์ ฟังธรรมบรรยาย การทำสมาธิ และการเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรม โดยมีพระวิทยากรจากวัดใกล้เคียงเข้าร่วมให้การอบรม

“...เราพยายามใช้ธรรมะในการปรับพฤติกรรม เพราะผู้ต้องขังหญิงหลายคนมีปัญหาทางอารมณ์ เราเชื่อว่าการฟังธรรมจะช่วยให้เขารู้จักระงับจิตใจ....” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เรือนจำ, 20 พฤษภาคม, 2568)

2) ด้านการฝึกอาชีพในเรือนจำ

ผู้ต้องขังหญิงให้ข้อมูลว่าตนได้รับโอกาสในการฝึกอาชีพ เช่น งานฝีมือ การเย็บผ้า และถักไหมพรม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำระหว่างการรับโทษ เพื่อให้มีทักษะติดตัวเมื่อต้องกลับคืนสู่สังคม

“...เราฝึกงานเย็บผ้า ทำกระเป๋าผ้า แต่พอออกไปก็ขายไม่ได้ ไม่มีทุน ไม่มีตลาด..”

(สัมภาษณ์ผู้ต้องขังหญิง ค. อายุ 35 ปี, 29 พฤษภาคม 2568)

เจ้าหน้าที่เรือนจำเองก็ยอมรับว่า หลักสูตรฝึกอาชีพภายในยังไม่สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงานได้มากนัก

“บางอย่างเป็นงานฝีมือแบบเดิม ไม่ค่อยมีตลาดรับรอง ต้องปรับหลักสูตรให้ทันสมัยกว่านี้”

(สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เรือนจำ, 20 พฤษภาคม, 2568)

3) ด้านการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว

เจ้าหน้าที่ระบุว่ามีการจัดอบรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย เช่น การสอนวางแผนการเงิน การปรับตัวในสังคม และการสื่อสารกับครอบครัว แต่ยอมรับว่าขาดการติดตามหลังการปล่อยตัว เนื่องจากไม่ใช่ภารกิจหลักของเรือนจำ และไม่มีบุคลากรเฉพาะด้านนี้

“..หลังปล่อยตัว เราไม่มีเจ้าหน้าที่ไปตามดูได้ เพราะหน้าที่เราคือดูแลตอนอยู่ข้างใน...”

(สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เรือนจำ, 20 พฤษภาคม, 2568)

ในการแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในพื้นที่จังหวัดเลย เรือนจำมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินกระบวนการฟื้นฟูและเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีและลดโอกาสการหวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีกครั้ง โดยบทบาทของเรือนจำจังหวัดเลยสามารถสรุปได้ใน 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การจำแนกผู้ต้องขังและประเมินความเสี่ยง การฟื้นฟูพฤติกรรม การศึกษาและฝึกอาชีพ การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และการประสานการดูแลภายหลังพ้นโทษ

ในขั้นตอนแรก เรือนจำจะดำเนินการจำแนกประเภทผู้ต้องขังหญิงตามระดับความเสี่ยงและลักษณะการกระทำผิด โดยใช้เครื่องมือการประเมินที่เป็นระบบ ครอบคลุมมิติด้านจิตวิทยา เศรษฐกิจ และครอบครัว เพื่อนำไปสู่การจัดกิจกรรมฟื้นฟูที่เหมาะสมกับแต่ละราย ต่อมาคือการฟื้นฟูพฤติกรรมผ่านกิจกรรมปรับเปลี่ยนทัศนคติ เช่น กลุ่มบำบัด การอบรมคุณธรรมจริยธรรม และกิจกรรมทางศาสนา โดยเฉพาะการใช้ธรรมะและการทำสมาธิเพื่อปลูกฝังจิตสำนึก โดยได้รับความร่วมมือจากพระวิทยากรในพื้นที่

ด้านการฝึกอาชีพนั้น ผู้ต้องขังหญิงได้รับโอกาสในการฝึกทักษะต่าง ๆ เช่น การเย็บผ้า งานหัตถกรรม และการทำขนม เพื่อให้มีอาชีพติดตัวเมื่อต้องกลับไปใช้ชีวิตภายนอก อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลการสัมภาษณ์ พบว่า หลักสูตรฝึกอาชีพในเรือนจำยังไม่สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลง

ของตลาดแรงงานภายนอกได้นัก ผู้ต้องขังบางรายระบุว่า หลังจากพ้นโทษยังขาดทุน ขาดช่องทาง การขาย และไม่มีเครือข่ายตลาดรองรับ ส่งผลให้ทักษะที่ได้จำไม่ได้ก่อให้เกิดรายได้ที่ยั่งยืน

การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวเป็นอีกบทบาทสำคัญ โดยเรือนจำได้จัดอบรมในเรื่องการ วางแผนชีวิต การบริหารจัดการเงิน และการกลับไปอยู่ร่วมกับครอบครัว แต่ยังคงขาดการติดตามผลหลัง พ้นโทษ เนื่องจากไม่ใช่ภารกิจโดยตรงของเรือนจำ และไม่มีบุคลากรเฉพาะด้านติดตามผลในระยะยาว เจ้าหน้าที่ยอมรับว่าความต่อเนื่องของกระบวนการฟื้นฟูหลังการปล่อยตัวยังมีช่องว่าง และจำเป็นต้อง มีการบูรณาการกับหน่วยงานภายนอก เช่น สำนักงานคุมประพฤติ และนักสังคมสงเคราะห์ เพื่อช่วย เสริมการดูแลอย่างต่อเนื่อง

โดยสรุป บทบาทของเรือนจำจังหวัดเลยในการฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิงมีความเป็นระบบและ ครอบคลุมมิติสำคัญทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และทักษะอาชีพ อย่างไรก็ตาม จุดอ่อนยังอยู่ที่การขาด การเชื่อมต่อระหว่างภายในเรือนจำกับชีวิตจริงภายนอก และข้อจำกัดด้านทรัพยากรบุคคลที่ทำให้ไม่ สามารถติดตามการปรับตัวของผู้พ้นโทษได้อย่างทั่วถึง จำเป็นต้องพัฒนาแนวทางแบบบูรณาการและ ยั่งยืนเพื่อเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว

4.1.2 บทบาทของสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลย

การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลยให้ข้อมูลว่า หน่วยงานมีบทบาท สำคัญในการติดตามผู้พ้นโทษหญิง โดยเน้นทั้งด้านพฤติกรรมและการให้คำปรึกษาเชิงจิตสังคม

(1) การติดตามพฤติกรรมหลังพ้นโทษ

เจ้าหน้าที่ทำหน้าที่ติดตามผู้พ้นโทษหญิง โดยมีการนัดหมายเป็นระยะ พร้อมประเมิน พฤติกรรมและความเสี่ยงในการกลับไปกระทำผิดซ้ำ

“...เรามีระบบการเยี่ยมบ้าน สอบถามข้อมูลครอบครัว และติดตามความเป็นอยู่ แต่เจ้าหน้าที่ เราน้อย ทำให้ดูแลได้ไม่ทั่วถึง...” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานคุมประพฤติ, 20 พฤษภาคม 2658)

(2) การประสานงานกับหน่วยงานช่วยเหลืออื่น ๆ

สำนักงานคุมประพฤติทำหน้าที่ส่งต่อผู้พ้นโทษหญิงที่ต้องการความช่วยเหลือ เช่น การหางานหรือที่ พัก ไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือองค์กรภาค ประชาชน

(3) การส่งเสริมบทบาทใหม่

สำนักงานยังส่งเสริมให้ผู้พ้นโทษเข้าร่วมกิจกรรมอาสาสมัคร เช่น การปลูกต้นไม้ หรือการทำกิจกรรม กับชุมชน เพื่อฟื้นฟูภาพลักษณ์และสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง

“...เราทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อม เช่น บางคนไม่มีบ้านอยู่ เราก็ส่งไปบ้านพักพิงของกรม พัฒนาสังคม....” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานคุมประพฤติ, 20 พฤษภาคม 2658)

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลย พบว่าสำนักงานมีบทบาทสำคัญในการติดตามและฟื้นฟูผู้พ้นโทษหญิงหลังจากออกจากเรือนจำ โดยครอบคลุมทั้งการติดตามพฤติกรรม การประสานงานกับหน่วยงานอื่น และการส่งเสริมบทบาทใหม่ของผู้พ้นโทษ ดังนี้:

1. การติดตามพฤติกรรมหลังพ้นโทษ

สำนักงานคุมประพฤติทำหน้าที่ติดตามผู้พ้นโทษหญิงอย่างต่อเนื่องผ่านการนัดหมาย การเยี่ยมบ้าน และการประเมินความเสี่ยงเพื่อป้องกันการกระทำผิดซ้ำ แม้จะมีข้อจำกัดด้านจำนวนบุคลากร แต่เจ้าหน้าที่ก็พยายามดูแลผู้พ้นโทษให้ทั่วถึงและเหมาะสมกับบริบทแต่ละราย

2. การประสานงานกับหน่วยงานช่วยเหลืออื่น ๆ

เจ้าหน้าที่คุมประพฤติทำหน้าที่เป็น “ตัวกลาง” ในการเชื่อมโยงผู้พ้นโทษกับหน่วยงานที่สามารถให้การช่วยเหลือเพิ่มเติม เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ บ้านพักพิงหรือองค์กรภาคประชาชน เพื่อให้ผู้พ้นโทษสามารถตั้งหลักชีวิตใหม่ได้หลังจากออกจากเรือนจำ

3. การส่งเสริมบทบาทใหม่ของผู้พ้นโทษ

นอกจากการติดตามพฤติกรรมและให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นแล้ว สำนักงานยังสนับสนุนให้ผู้พ้นโทษมีบทบาทในสังคม ผ่านกิจกรรมอาสาสมัคร การทำกิจกรรมสาธารณะ หรือกิจกรรมฟื้นฟูสภาพลักษณ์ เพื่อเสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง และลดอคติทางสังคม

โดยรวมแล้ว สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลยมีบทบาทในฐานะกลไกสนับสนุนหลังการปล่อยตัว ช่วยลดโอกาสการกลับไปกระทำผิดซ้ำผ่านการดูแล ติดตาม และส่งเสริมให้ผู้พ้นโทษมีโอกาสกลับเข้าสู่สังคมอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน จากการวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้น แสดงให้เห็นว่าแม้ทั้ง

สองหน่วยงานจะมีบทบาทสำคัญในการลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง แต่ยังเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ อาทิ การขาดความเชื่อมโยงของข้อมูลระหว่างหน่วยงาน ความไม่ต่อเนื่องของมาตรการช่วยเหลือหลังปล่อยตัว และภาระงานของเจ้าหน้าที่ที่ไม่สมดุลกับจำนวนผู้พ้นโทษ ทำให้กระบวนการแก้ไขและฟื้นฟูยังไม่บรรลุผลอย่างเต็มที่ จำเป็นต้องมีแนวทางในการพัฒนาให้ครอบคลุมและยั่งยืนยิ่งขึ้น โดยสรุปเป็นตารางดังนี้

ตารางที่ 4.1 สรุปเปรียบเทียบบทบาทและข้อจำกัด

หน่วยงาน	บทบาทเด่น	ข้อจำกัดที่พบ
เรือนจำจังหวัด เลย	- ส่งเสริมจริยธรรมและจิตใจ - ฝึกอาชีพภายในเรือนจำ - จัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว	- หลักสูตรฝึกอาชีพยังไม่ตอบโจทย์ตลาดแรงงาน - ขาดงบประมาณ/บุคลากรแนะนำชีวิต - ไม่มีระบบติดตามผู้พ้นโทษ
สำนักงานคุม ประพฤติ	- ติดตามพฤติกรรมและให้คำปรึกษา - ประสานงานกับหน่วยงานภายนอก - ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้พ้นโทษในกิจกรรมชุมชน	- เจ้าหน้าที่มีภาระงานมาก - ขาดระบบข้อมูลเชื่อมโยงกับเรือนจำ - ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานยังไม่เข้มแข็ง

4.2 การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision-making Participation)

การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหมายถึงการที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้าร่วมในการกำหนดทิศทางแนวทาง หรือมาตรการฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ โดยเฉพาะในช่วงก่อนการปล่อยตัว ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สำคัญต่อการปรับตัวของผู้ต้องขังสู่สังคมภายนอกอีกครั้ง ข้อมูลจากภาคสนามสะท้อนให้เห็นว่า กระบวนการตัดสินใจในเรื่องการฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิงไม่ได้กระทำโดยหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเพียงลำพัง แต่เป็นการร่วมกันของหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่เรือนจำ นักจิตวิทยา และทนายความ ซึ่งต่างมีบทบาทสำคัญในมิติเฉพาะด้าน

จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เรือนจำจังหวัดเลย พบว่า มีการประชุมทีมสหวิชาชีพเพื่อวางแผนการฟื้นฟูรายบุคคล โดยเฉพาะผู้ต้องขังหญิงที่มีแนวโน้มจะกระทำผิดซ้ำ ซึ่งทีมที่ร่วมตัดสินใจประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ นักจิตวิทยา พระสงฆ์ และบางครั้งรวมถึงนักสังคมสงเคราะห์ด้วย เจ้าหน้าที่เรือนจำคนหนึ่งระบุว่า

“...เราประชุมกันทุกครั้งก่อนจะมีการปล่อยตัวผู้ต้องขัง โดยเฉพาะรายที่เคยกระทำผิดซ้ำ จะมีทีมวางแผนเฉพาะกิจร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่ นักจิตวิทยา และพระสงฆ์ เพื่อให้เขาพร้อมกลับสู่สังคม..” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เรือนจำ, 20 พฤษภาคม 2568)

ในขณะเดียวกัน ทนายความก็มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในมุมมองของสิทธิผู้ต้องขังและกรอบทางกฎหมาย โดยให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับมาตรการหรือแนวทางฟื้นฟูที่ไม่ละเมิดสิทธิของผู้ต้องขังหญิง และส่งเสริมให้สามารถกลับคืนสู่สังคมอย่างมีศักดิ์ศรี โดยทนายความที่ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า

“...บางคนเข้าใจผิดว่าทนายมีหน้าที่เฉพาะในศาล แต่จริง ๆ แล้วเราพยายามให้ข้อมูลเชิงสิทธิ เช่น เขาควรจะได้รับ การฟื้นฟูอย่างไร และควรมีมาตรการอะไรช่วยให้ไม่กลับไปกระทำผิดอีก...” (สัมภาษณ์ทนายความ, 27 พฤษภาคม 2568)

ด้านนักจิตวิทยา มีบทบาทสำคัญในการประเมินสภาพจิตใจและความพร้อมของผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัว โดยนำเสนอข้อมูลต่อคณะผู้ตัดสินใจ ซึ่งถือเป็นฐานข้อมูลที่ช่วยให้การวางแผนมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพจริงของผู้ต้องขัง นักจิตวิทยากล่าวว่า

“...การตัดสินใจไม่ได้มาจากเราคนเดียว เรามีข้อมูลจากการประเมินสภาพจิตใจของผู้ต้องขังร่วมด้วยเสมอ เพื่อให้คำแนะนำต่อเจ้าหน้าที่เรือนจำว่าควรเตรียมอะไรให้ผู้ต้องขังหญิงก่อนปล่อยตัว” (สัมภาษณ์นักจิตวิทยา, 26 พฤษภาคม 2568)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก สะท้อนว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกระบวนการแก้ไข การกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลยเป็นกระบวนการที่มีลักษณะของ "การบูรณาการความรู้หลายสาขา" โดยอาศัยทั้งข้อมูลทางจิตวิทยา ข้อพิจารณาทางกฎหมาย และประสบการณ์จากภาคปฏิบัติของเจ้าหน้าที่เรือนจำ การมีส่วนร่วมดังกล่าวทำให้เกิดการวางแผนแบบเฉพาะบุคคลที่สอดคล้องกับบริบทของผู้ต้องขังแต่ละราย และเพิ่มโอกาสที่ผู้ต้องขังจะสามารถปรับตัวกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างยั่งยืนและลดโอกาสในการกระทำผิดซ้ำ

2) การมีส่วนร่วมเสียสละและลงมือปฏิบัติ (Implementation Participation)

การมีส่วนร่วมในกระบวนการลงมือปฏิบัติถือเป็นหัวใจสำคัญของการฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิงก่อนการปล่อยตัว เพราะนอกจากการวางแผนแล้ว ความร่วมมือในการดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรมจะช่วยลดโอกาสของการกระทำผิดซ้ำและเสริมสร้างความเข้มแข็งภายในจิตใจของผู้ต้องขัง บทบาทที่โดดเด่นในด้านนี้ได้แก่ พระสงฆ์ เจ้าหน้าที่สำนักงานคุมประพฤติ และนักสังคมสงเคราะห์ ซึ่งเป็นผู้ลงพื้นที่จริง เข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ และให้ความช่วยเหลือโดยตรง

พระสงฆ์ เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการฟื้นฟูจิตใจของผู้ต้องขังหญิง โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการเสริมสร้างกำลังใจให้แก่ผู้ต้องขัง หลายคนเริ่มกลับมามีความหวังในชีวิตอีกครั้ง ผ่านการฟังธรรมและการปฏิบัติสมาธิ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงพลังของศาสนาในการเยียวยาจิตใจ ดังที่พระสงฆ์ท่านหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า

“...ผมเข้าไปสอนธรรมะเดือนละ 2 ครั้ง และหลายคนก็ตั้งใจจริง บางคนร้องไห้ระหว่างฟังธรรม ผมเห็นความหวังในแววตาเขา และผมก็รู้ว่าหน้าที่เราคือให้กำลังใจ...” (พระสงฆ์, 28 พฤษภาคม 2568)

เจ้าหน้าที่สำนักงานคุมประพฤติ ก็มีบทบาทสำคัญในกระบวนการลงมือปฏิบัติ โดยเฉพาะการจัดเตรียมข้อมูลและการวางระบบการดูแลต่อเนื่องหลังการปล่อยตัว เพื่อให้แน่ใจว่าผู้พ้นโทษจะไม่ถูกทอดทิ้งและได้รับการติดตามช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด

“ก่อนปล่อยตัว เราต้องเตรียมแฟ้มข้อมูลของผู้ต้องขังหญิง ส่งต่อให้ทีมติดตามหลังปล่อยตัว เราเริ่มจากจุดนี้เพื่อไม่ให้หลุดระบบการดูแล” (เจ้าหน้าที่คุมประพฤติ, 20 พฤษภาคม 2568)

นักสังคมสงเคราะห์ มีบทบาทที่ละเอียดอ่อนในการเชื่อมโยงผู้ต้องขังหญิงกับครอบครัวและชุมชน โดยการลงพื้นที่พูดคุยกับครอบครัว ตรวจสอบความพร้อมของสภาพแวดล้อมและสนับสนุนในกรณีที่ยังไม่มีอาชีพรองรับ โดยประสานกับองค์กรฝึกอาชีพก่อนการปล่อยตัว

“เราลงพื้นที่คุยกับพ่อแม่ของผู้ต้องขังบางราย เพื่อเช็คว่าครอบครัวเขาพร้อมไหม มีงานให้เขาทำไหม ถ้าไม่ เราก็ต้องประสานกับองค์กรฝึกอาชีพก่อนที่เขาจะออก” (นักสังคมสงเคราะห์, 26 พฤษภาคม 2568)

จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการลงมือปฏิบัติของกลุ่มผู้เกี่ยวข้องทั้งพระสงฆ์ เจ้าหน้าที่คุมประพฤติ และนักสังคมสงเคราะห์ เป็นการสะท้อนถึงความเสียสละและความเอาใจใส่ต่อผู้ต้องขังหญิงในเชิงลึก ทั้งด้านจิตใจ ระบบข้อมูล และเครือข่ายครอบครัว การลงมือปฏิบัติจริงเหล่านี้ทำให้การฟื้นฟูไม่ใช่เพียงแผนบนกระดาษ แต่เป็นกระบวนการที่มีผลต่อชีวิตของผู้ต้องขังอย่างแท้จริง และเป็นกุญแจสำคัญในการป้องกันการกระทำผิดซ้ำในอนาคต

3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ (Benefit-sharing Participation)

การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ คือ การที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ สังคม หรือจิตใจ จากกระบวนการฟื้นฟูและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของรัฐ โดยเฉพาะในกรณีของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย กลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์อย่างชัดเจน ได้แก่ ผู้ต้องขังหญิงครอบครัวของผู้ต้องขัง และเจ้าหน้าที่ดูแลในระบบฟื้นฟู

เสียงสะท้อนจากตัวแทนผู้ต้องขังหญิงคนหนึ่ง ระบุถึงความภาคภูมิใจที่ได้ฝึกอาชีพและนำผลงานไปจำหน่ายในนิทรรศการว่า

“...ตอนอยู่ในเรือนจำหนูฝึกทำถุงผ้า พอมีนิทรรศการก็ได้ขายจริง ๆ หนูรู้สึกภูมิใจมาก นี่เป็นครั้งแรกในชีวิตที่ได้เงินจากน้ำพักน้ำแรงตัวเอง...” (ผู้ต้องขังหญิง, อายุ 35 ปี, 29 พฤษภาคม 2568)

นอกจากผู้ต้องขังแล้ว ครอบครัวของผู้พ้นโทษก็มีส่วนร่วมในกระบวนการนี้เช่นกัน โดยเฉพาะผู้ปกครองที่ได้รับข้อมูลและการดูแลจากนักสังคมสงเคราะห์จนเกิดความมั่นใจมากขึ้นในการต้อนรับลูกกลับบ้าน

“...เราก็ออยากให้ลูกกลับมาอยู่บ้าน แต่เรากลัวว่าเขาจะไม่มีงานทำ... คราวนี้นักสังคมสงเคราะห์มาคุยด้วย เราเลยกล้าเปิดใจ...” (ผู้ปกครองผู้ต้องขังหญิง, 25 พฤษภาคม 2568)

ด้านเจ้าหน้าที่เรือนจำเอง ก็สะท้อนให้เห็นว่าการดำเนินกิจกรรมฝึกงานในเรือนจำมิใช่เพียงการสร้างทักษะ แต่เป็นการสร้าง “คุณค่าในตนเอง” ให้แก่ผู้ต้องขังหญิง

“...ผู้ต้องขังหญิงบางคนได้ฝึกงานในโครงการของกรมราชทัณฑ์แล้วมีผลงานไปโชว์ ทำให้เขารู้สึกมีคุณค่า ได้รับคำชมจากสังคม...” (เจ้าหน้าที่เรือนจำ, 20 พฤษภาคม 2568)

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ผู้ต้องขังหญิงได้รับความภาคภูมิใจและคุณค่าในตนเอง ขณะที่ครอบครัวเกิดความเชื่อมั่นและพร้อมให้โอกาสใหม่ในขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเองก็เห็นผลลัพธ์เชิงบวกของการฟื้นฟูในระดับที่เป็นรูปธรรมทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่า การแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำมิใช่เพียงเรื่องของบทลงโทษ แต่คือกระบวนการสร้าง “ผลตอบแทนทางคุณค่า” ที่ส่งผลต่อการกลับคืนสู่สังคมอย่างมีศักดิ์ศรี

4) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation Participation)

การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นกระบวนการที่ช่วยให้การฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิงเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการติดตาม ตรวจสอบ และรายงานผลการดำเนินงานเพื่อใช้ปรับปรุงแนวทางให้เหมาะสมกับแต่ละราย บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการประเมินผล ได้แก่ เจ้าหน้าที่คุมประพฤติ นักสิทธิมนุษยชน และนักจิตวิทยา

เจ้าหน้าที่คุมประพฤติคือผู้ที่รับผิดชอบในการติดตามผู้พ้นโทษอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะในรายที่เคยมีประวัติกระทำผิดซ้ำ พวกเขามีบทบาทสำคัญในการเฝ้าระวังเชิงพฤติกรรม พร้อมทั้งจัดทำรายงานส่งให้กรมควบคุมดูแลอย่างเป็นระบบ

“...เราทำรายงานติดตามผลของผู้พ้นโทษเป็นรายเดือน ส่งเข้าไปที่กรม ถ้าใครมีความเสี่ยงก็จะถูกติดตามใกล้ชิดมากขึ้น...” (เจ้าหน้าที่คุมประพฤติ, 20 พฤษภาคม 2568)

ในอีกมุมหนึ่ง นักสิทธิมนุษยชนทำหน้าที่เป็นกระบอกสะท้อนความยุติธรรมในกระบวนการฟื้นฟู โดยเฉพาะการตรวจสอบว่าสิทธิพื้นฐานของผู้ต้องขังหญิงได้รับการคุ้มครองหรือไม่ และมีการเลือกปฏิบัติหรือไม่

“...เราตั้งคำถามอยู่เสมอว่าสิทธิของผู้ต้องขังหญิงในกระบวนการฟื้นฟูได้รับการเคารพหรือไม่ มีการเลือกปฏิบัติหรือไม่...” (นักสิทธิมนุษยชน, 27 พฤษภาคม 2568)

ในขณะเดียวกัน นักจิตวิทยาก็มีบทบาทสำคัญในการประเมินสภาพจิตใจของผู้ต้องขังหญิงทั้งก่อนปล่อยตัวและภายหลังได้รับอิสรภาพ เพื่อวิเคราะห์พัฒนาการด้านอารมณ์ ทักษะ และความสามารถในการปรับตัว

“...ในฐานะนักจิตวิทยา เราต้องทำแบบประเมินก่อนปล่อยตัว และมีรายงานส่งกลับทุกครั้งเพื่อดูว่าผู้ต้องขังมีพัฒนาการด้านอารมณ์มากแค่ไหน...” (นักจิตวิทยา, 26 พฤษภาคม 2568)

สรุปได้ว่า การประเมินผลมิใช่เพียงขั้นตอนทางเทคนิค แต่คือกระบวนการสำคัญที่ช่วยวัดความสำเร็จและความล้มเหลวของระบบฟื้นฟูในแต่ละระดับ ทั้งในเชิงพฤติกรรม จิตใจ และสิทธิ

มนุษยชน บทบาทของเจ้าหน้าที่คุมประพฤติ นักจิตวิทยา และนักสิทธิมนุษยชน จึงเปรียบเสมือน “ระบบควบคุมคุณภาพ” ของการแก้ไขฟื้นฟูที่ยึดถือความเป็นมนุษย์และความเป็นธรรมเป็นหลัก

ตารางที่ 4.2 การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐตามแนวคิดของ Cohen & Uphoff

ด้านการมีส่วนร่วม	รายละเอียด	หน่วยงานและบทสัมภาษณ์ที่สะท้อน
1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision-making participation)	การมีส่วนร่วมของหน่วยงานในการกำหนดแนวทางว่าควรทำอะไร และควรดำเนินการอย่างไรในกระบวนการฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิง	- เจ้าหน้าที่เรือนจำมีบทบาทในการวางแผนกิจกรรมพัฒนาจิตใจและฝึกอาชีพ - หน่วยงานให้ข้อเสนอแนะด้านสิทธิและเงื่อนไขกฎหมายที่เกี่ยวข้อง - นักจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์มีส่วนร่วมในกระบวนการประเมินความพร้อมก่อนปล่อยตัว
2) การมีส่วนร่วมในการเสียสละและลงมือปฏิบัติ (Implementation participation)	การที่หน่วยงานและภาคีร่วมกันดำเนินกิจกรรมและให้ความช่วยเหลืออย่างเป็นรูปธรรม	- พระสงฆ์เข้าจัดอบรมธรรมะและภาวนาในเรือนจำ - เจ้าหน้าที่คุมประพฤติเริ่มประสานเตรียมข้อมูลเพื่อรองรับผู้พ้นโทษ - นักจิตวิทยาเข้าร่วมประเมินพฤติกรรมและสภาพจิตใจของผู้ต้องขัง - นักสังคมสงเคราะห์ลงพื้นที่พูดคุยกับครอบครัวและเตรียมการต้อนรับผู้พ้นโทษ
3) การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์	การที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับผลจากกระบวนการ เช่น ผู้ต้องขัง ครอบครัว ชุมชน	- ผู้ต้องขังหญิงได้รับการฝึกอาชีพและอบรมธรรมะ ซึ่งช่วยสร้างทักษะและกำลังใจ

ด้านการมีส่วนร่วม	รายละเอียด	หน่วยงานและบทสัมภาษณ์ ที่สะท้อน
(Benefit-sharing participation)		– ครอบคลุมที่ให้ความร่วมมือ มีโอกาสได้รับการสนับสนุน จากหน่วยงาน เช่น การฝึก อาชีพ การบรรเทาทาง เศรษฐกิจ
4) การมีส่วนร่วมในการ ประเมินผล (Evaluation participation)	การที่หน่วยงานร่วมติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการ ดำเนินงานเพื่อพัฒนา	– สำนักงานคุมประพฤติมีการ ประเมินผลการติดตามผู้พ้น โทษอย่างต่อเนื่อง – นักสิทธิมนุษยชนเสนอแนะ ให้มีการประเมินการปฏิบัติต่อ ผู้ต้องขังตามหลักสิทธิ

4.3 ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ จังหวัดเลย

1. พัฒนา “แผนฟื้นฟูเฉพาะบุคคล” (Individual Rehabilitation Plan)

ควรมีการจัดทำแผนรายบุคคลที่อิงจากการประเมินสภาพจิต พฤติกรรม ความเสี่ยง และ
บริบทของผู้ต้องขัง โดยมีกลไกการทำงานแบบคณะสหวิชาชีพที่ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่เรือนจำ
นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ เช่น พระสงฆ์หรือเจ้าหน้าที่คุมประพฤติ เพื่อ
กำหนดแนวทางฟื้นฟูที่เหมาะสมกับผู้ต้องขังหญิงรายบุคคล โดยเฉพาะกลุ่มเสี่ยงที่เคยกระทำผิดซ้ำ
จากการสัมภาษณ์ภาคสนาม เจ้าหน้าที่เรือนจำจังหวัดเลยกล่าวถึงการเปลี่ยนแนวคิดในการวางแผน
ฟื้นฟูจากลักษณะ “แบบเหมารวม” ไปสู่ “แบบเฉพาะราย” โดยอธิบายว่า

“...ผู้ต้องขังหญิงไม่ได้เหมือนกันทุกคน บางคนมีพื้นฐานครอบครัวที่ต่างกัน บางคนติดยา
บางคนโดนบังคับให้ทำผิด ถ้าเราใช้แผนเดียวกันหมด มันไม่ตรงจุด เราจึงเริ่มทำแผนรายบุคคล โดย
เชิญนักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และบางครั้งก็มีพระเข้าร่วมด้วย เพื่อออกแบบการฟื้นฟูที่เขาจะ
ยอมรับและเห็นคุณค่าในตัวเอง...” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เรือนจำ, 20 พฤษภาคม 2568)

บทบาทของนักจิตวิทยาในการวางแผนรายบุคคลก็มีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในการ
วิเคราะห์พฤติกรรม ความเสี่ยง และอารมณ์ของผู้ต้องขังก่อนปล่อยตัว

“...เราทำแบบประเมินสภาพจิตใจเบื้องต้นของผู้ต้องขังทุกคนที่ใกล้จะพ้นโทษ แล้วเรานำผลนั้นมาวิเคราะห์ว่าใครยังมีภาวะซึมเศร้า ใครมีพฤติกรรมเสี่ยงด้านความรุนแรง หรือใครที่ต้องการกลุ่มสนับสนุนเฉพาะทาง... ถ้าไม่มีข้อมูลพวกนี้ แผนฟื้นฟูมันก็กลายเป็นแค่กิจกรรมที่ไม่ตรงจุด...” (สัมภาษณ์นักจิตวิทยา, 26 พฤษภาคม 2568)

นอกจากนี้ นักสังคมสงเคราะห์ยังชี้ให้เห็นว่าการออกแบบแผนฟื้นฟูไม่ควรละเลยเงื่อนไขของครอบครัวและชุมชนของผู้ต้องขัง

“...เราต้องรู้ว่าเขาอยู่กับใครเมื่อออกไป บางคนไม่มีครอบครัวเลย หรือเคยถูกครอบครัวรังเกียจ พอเรารู้ตรงนี้ เราจะไปออกแบบร่วมกับนักจิตวิทยาและเจ้าหน้าที่ให้เขามีแนวทางในการไปอยู่บ้านพักชั่วคราวหรือหางานก่อน เพื่อไม่ให้เขารู้สึกเคือง...” (สัมภาษณ์นักสังคมสงเคราะห์, 26 พฤษภาคม 2568)

ในมุมมองของผู้ต้องขังหญิงเอง เธอสะท้อนว่า การได้รับความสนใจเฉพาะบุคคล ทำให้รู้สึกมีความหวังและกล้าคิดถึงชีวิตใหม่

“...มีเจ้าหน้าที่กับพี่นักจิตวิทยามาคุยหลายรอบ เขาถามว่าอยากทำงานอะไร อยากอยู่ที่ไหน หนูเคยไม่คิดว่าคนจะมาสนใจแบบนี้ พอเขามีแผนให้ หนูเลยตั้งใจเรียนฝึกอาชีพ เพราะอยากออกไปแล้วไม่ทำผิดอีก...” (สัมภาษณ์ผู้ต้องขังหญิง, อายุ 34 ปี, 29 พฤษภาคม 2568)

สรุปได้ว่า การพัฒนา “แผนฟื้นฟูเฉพาะบุคคล” เป็นแนวทางที่สำคัญในการลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง โดยเน้นการประเมินแบบรอบด้าน ทั้งด้านจิตใจ พฤติกรรม เครือข่ายครอบครัว และบริบทสังคม การมีส่วนร่วมของคณะสหวิชาชีพ และการรับฟังเสียงของผู้ต้องขังเอง ช่วยทำให้แผนฟื้นฟูมีความหมายและเป็นไปได้จริง ซึ่งจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงบวกที่ยั่งยืน

2. เสริมพลังด้วยการศึกษาวิชาชีพและฝึกทักษะชีวิต (Skills & Livelihood Training)

การเสริมสร้างศักยภาพของผู้ต้องขังหญิงก่อนการพ้นโทษผ่านการฝึกอบรมอาชีพและทักษะชีวิต ถือเป็นแนวทางสำคัญในการลดโอกาสการกระทำผิดซ้ำ และช่วยให้ผู้พ้นโทษสามารถกลับไปดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีคุณค่า มีอาชีพสุจริต และรู้จักวางแผนอนาคตของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของเรือนจำจังหวัดเลย ที่มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและจริงจังในด้านนี้

จากข้อมูลภาคสนาม พบว่าหน่วยงานราชทัณฑ์ได้ร่วมมือกับองค์กรภายนอก เช่น องค์กรบริหารส่วนตำบล (อบต.) ศูนย์การเรียนรู้ และกลุ่มสหกรณ์ต่าง ๆ เพื่อเปิดหลักสูตรฝึกอาชีพที่ตอบโจทย์ตลาดแรงงานในแต่ละพื้นที่ อาทิ งานฝีมือ เช่น การตัดเย็บถุงผ้า การแปรรูปอาหาร งานเกษตรขั้นพื้นฐาน รวมถึงการอบรมในประเด็นที่ผู้ต้องขังสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ เช่น การวางแผนการเงิน การจัดการอารมณ์ และการตั้งเป้าหมายชีวิต

เจ้าหน้าที่เรือนจำจังหวัดเลย ได้อธิบายถึงกระบวนการดังกล่าวว่า

“...เราไม่ได้สอนแค่ให้เย็บผ้าเป็น หรือทำกับข้าวเก่ง แต่เราพยายามเชิญวิทยากรจากข้างนอก เข้ามาเสริมเรื่องการตลาด การจัดการต้นทุน พอเขารู้ว่าเขาทำแล้วขายได้จริง ก็มีแรงบันดาลใจ และเราก็พยายามจับคู่กับอบต. ในพื้นที่ที่เขาจะกลับไปด้วย...” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เรือนจำจังหวัดเลย, 20 พฤษภาคม 2568)

ในขณะที่ นักสังคมสงเคราะห์ เน้นย้ำถึงความสำคัญของ “ทักษะชีวิต” ที่จะช่วยให้ผู้พ้นโทษ สามารถปรับตัวได้อย่างมั่นคงว่า

“บางคนไม่มีทักษะอะไรเลย พอเข้ามาเรียนรู้กับเรา ทั้งเรื่องการวางแผนชีวิต การควบคุม อารมณ์ และการออมเงิน เขาบอกว่าเขาเริ่มรู้สึกว่าเขามีคุณค่า มีอนาคต แล้วคนพวกนี้จะไม่อยาก กลับมาอีก” (สัมภาษณ์นักสังคมสงเคราะห์, 26 พฤษภาคม 2568)

ที่น่าสนใจคือเสียงจาก ผู้ต้องขังหญิง เอง ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงพลังจากการฝึกอาชีพว่า

“...หนูไม่เคยทำกับข้าวเป็นเลย ตอนแรกก็คิดว่าแค่ให้ทำผ่านๆ แต่พอครูที่มาสอนเขาให้ลอง ทำจริง บอกว่าเอาไปขายได้ หนูเริ่มฝันว่าอยากเปิดร้านเล็ก ๆ พอได้ทำอาหารแล้วคนชม มันเหมือน เราเป็นคนใหม่อีกครั้ง...” (สัมภาษณ์ผู้ต้องขังหญิง, ค. อายุ 35 ปี, 29 พฤษภาคม 2568)

จากบทสัมภาษณ์ทั้งสามแหล่งข้างต้น สะท้อนให้เห็นว่า การเสริมพลังผ่านการฝึกอาชีพและ ทักษะชีวิตไม่ใช่แค่การให้โอกาสทำงานหลังพ้นโทษเท่านั้น แต่เป็นการสร้างความมั่นใจในตนเอง ให้ ผู้ต้องขังรู้สึกว่าคุณค่าและมีทางเลือกใหม่ในชีวิต ซึ่งแนวทางนี้ช่วยเปลี่ยนมุมมองของผู้ต้องขังที่ เคยรู้สึกติดอยู่กับความผิดพลาดในอดีต ให้เริ่มต้นใหม่ได้อย่างภาคภูมิใจ และลดแรงจูงใจในการกลับไปสู่ พฤติกรรมเสี่ยงอีกครั้ง

สรุปได้ว่า การฝึกอาชีพและอบรมทักษะชีวิตให้กับผู้ต้องขังหญิงควรเป็นกระบวนการที่มี เป้าหมายชัดเจน เชื่อมโยงกับชุมชนภายนอก และดำเนินควบคู่กับการให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง แนวทางนี้ไม่เพียงช่วยลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ แต่ยังเป็นการฟื้นฟูศักดิ์ศรีและความหวังของมนุษย์ ให้กลับมาอีกครั้งภายใต้การดูแลและสนับสนุนจากทุกภาคส่วนอย่างมีส่วนร่วม

3. สร้าง “ระบบเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย” ที่ต่อเนื่องและยั่งยืน (Pre-release Preparation Program for Sustainable Reintegration)

การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวผู้ต้องขังหญิงเป็นช่วงเวลาสำคัญที่มีผลต่อความสามารถ ในการปรับตัวและการกลับคืนสู่สังคมอย่างมั่นคง หากไม่มีการวางแผนที่ดี ผู้พ้นโทษอาจเผชิญกับ ภาวะความเครียด ความกลัวการปฏิเสธจากสังคม และอาจกลับไปสู่พฤติกรรมเสี่ยงซ้ำ การสร้าง ระบบเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่เป็นรูปธรรมจึงเป็นแนวทางสำคัญในการลดอัตราการกระทำผิด ซ้ำอย่างยั่งยืน

เรือนจำจังหวัดเลยได้ริเริ่มจัดกิจกรรมที่เป็นระบบขึ้นในช่วง 3 เดือนสุดท้ายก่อนปล่อยตัว เช่น การจัดกิจกรรมปรับบุคลิกภาพ ฝึกพูดในที่สาธารณะ การเขียนเป้าหมายชีวิต และกิจกรรมแนะแนวกับครอบครัวและชุมชน เพื่อให้ผู้ต้องขังเริ่มปรับตัวและสร้างภาพจิตใจของชีวิตใหม่ที่จะเกิดขึ้น

เจ้าหน้าที่เรือนจำจังหวัดเลย อธิบายว่า

“...3 เดือนสุดท้ายก่อนปล่อยตัว เราจะจัดโปรแกรมเข้มข้นขึ้น เช่น ฝึกจำลองสถานการณ์ชีวิตจริง ให้เขาซื้อของ วางแผนรายจ่าย เจอคำถามจากคนข้างนอก เพื่อให้เขาพร้อมรับมือ... ยิ่งเราฝึกไว้มาก่อน ยิ่งลดความเสี่ยงที่จะหลุดกลับไปเหมือนเดิม...” (สัมภาษณ์เรือนจำจังหวัดเลย, 20 พฤษภาคม 2568)

ในมิติทางจิตวิญญาณ พระสงฆ์ ได้มีบทบาทสำคัญในการสื่อสารเชิงบวกและเสริมสร้างแรงบันดาลใจผ่านการอบรมธรรมะและการใช้ธรรมบำบัด เช่น การเจริญสติ การฟังธรรม และการบรรยายเรื่องการให้อภัยตนเอง พระท่านหนึ่งเล่าว่า

“...ตอนใกล้ปล่อย เขาจะกลัวมากกว่าจะอยู่ข้างนอกได้ไหม ผมจะเน้นให้เขากลับมาเชื่อว่าตัวเองเปลี่ยนแปลงได้ และให้เขารู้ว่าทุกชีวิตมีค่าหมด ไม่ว่ามาจากจุดไหน...” (สัมภาษณ์พระสงฆ์, 28 พฤษภาคม 2568)

ในอีกมุมหนึ่ง อาสาสมัครครูฝึก ที่เป็นอดีตผู้พ้นโทษได้กลับเข้ามาเป็นครูแนะแนวให้ผู้ต้องขังหญิง ซึ่งช่วยให้การสื่อสารมีพลังและเข้าถึงผู้ฟังมากขึ้น อาสาสมัครคนหนึ่งให้สัมภาษณ์ว่า

“...เราเคยอยู่ในจุดนั้นมาก่อน เลยรู้ว่าเขารู้สึกยังไง เราไม่ได้สอนแค่เทคนิคชีวิต แต่เราบอกเขาว่าเราทำได้ เขาก็ทำได้ คนเราต้องให้โอกาสตัวเองก่อน...” (สัมภาษณ์อาสาสมัครครู, 29 พฤษภาคม 2568)

จากบทสัมภาษณ์ทั้งหมดจะเห็นได้ว่า การสร้างระบบเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่มีทั้งมิติความรู้ ทักษะชีวิต และการสร้างแรงบันดาลใจ ช่วยทำให้ผู้ต้องขังหญิงเกิดการเปลี่ยนแปลงภายในอย่างแท้จริง และกล้าที่จะก้าวข้ามอดีตไปสู่ชีวิตใหม่ โดยไม่รู้สึกละอายหรือหมดหวังอีกต่อไป

สรุปได้ว่า ระบบเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยที่มีลักษณะต่อเนื่องและยั่งยืนควรครอบคลุม 3 มิติ ได้แก่ 1. การฝึกจำลองชีวิตจริง เพื่อเตรียมผู้ต้องขังให้เผชิญกับโลกภายนอก 2. การสนับสนุนเชิงจิตวิญญาณ ผ่านพระสงฆ์และกิจกรรมธรรมะ 3. การสื่อสารเชิงบวก ผ่านอาสาสมัครที่เข้าใจชีวิตผู้ต้องขังจริง ๆ แนวทางนี้ไม่ได้มุ่งเพียงให้ “พร้อมปล่อย” แต่คือการ “เตรียมให้พร้อมใช้ชีวิตใหม่” อย่างมีคุณค่าและมั่นคง ซึ่งหากดำเนินการต่อเนื่องจะช่วยลดอัตราการกระทำผิดซ้ำในระยะยาวอย่างมีประสิทธิภาพ

4. พัฒนาระบบติดตามหลังพ้นโทษ (Post-release Monitoring System)

หนึ่งในช่วงเปราะบางที่สุดของผู้ต้องขังหญิงคือระยะหลังการพ้นโทษ ซึ่งเป็นช่วงที่ต้องปรับตัวอย่างรวดเร็วต่อสภาพแวดล้อมใหม่ ความคาดหวังจากครอบครัว สายตาของชุมชน และภาระปากท้อง ความล้มเหลวในการปรับตัวในช่วงนี้มักนำไปสู่การกระทำผิดซ้ำ การพัฒนาระบบติดตามหลังพ้นโทษจึงมีบทบาทสำคัญในการช่วยประคับประคอง ให้ผู้พ้นโทษสามารถตั้งหลักได้อย่างมั่นคง และลดโอกาสที่จะกลับเข้าสู่ระบบเรือนจำอีกครั้ง

สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลยมีบทบาทหลักในกระบวนการนี้ โดยมีการติดตามรายเดือนในช่วง 6 เดือนแรก โดยเน้นการพบตัวจริง สอบถามข้อมูลความเป็นอยู่ การทำงาน การใช้ชีวิต และเครือข่ายทางสังคม เพื่อประเมินความเสี่ยงและให้คำปรึกษา

เจ้าหน้าที่คุมประพฤติ คนหนึ่งกล่าวว่า “...ผู้หญิงที่เพิ่งพ้นโทษต้องใช้คนคอยคุ้ย คอยให้กำลังใจมากกว่าผู้ชาย เพราะบางคนออกมาแล้วยังไม่มั่นใจในตัวเอง เราพยายามให้เขาเล่าชีวิตประจำวัน และเราก็จดบันทึกทุกครั้ง ถ้าเห็นว่าเริ่มเครียดหรือขาดรายได้ เราก็จะประสานนักสังคมสงเคราะห์หรือหน่วยงานในพื้นที่ทันที...” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่คุมประพฤติ, 20 พฤษภาคม 2568)

เพื่อให้การติดตามมีความแม่นยำและมีข้อมูลที่เป็นปัจจุบัน จึงมีความพยายามในการสร้างระบบฐานข้อมูลร่วม ระหว่างเรือนจำ สำนักงานคุมประพฤติ และนักสังคมสงเคราะห์ เพื่อให้แต่ละฝ่ายสามารถเข้าถึงข้อมูลที่เป็นต่อการดูแลผู้พ้นโทษอย่างบูรณาการ

นักสังคมสงเคราะห์ อธิบายว่า “...ถ้าไม่มีฐานข้อมูล เราจะทำงานเหมือนคนตาบอด เช่น เราไม่รู้ว่าเขาเคยผ่านการฝึกอะไร หรือมีประวัติการใช้สารเสพติดแค่ไหน เราเลยพยายามทำระบบที่เชื่อมโยงข้อมูลให้คนดูแลในพื้นที่เข้าถึงได้แบบปลอดภัย...” (สัมภาษณ์นักสังคมสงเคราะห์, 26 พฤษภาคม 2568)

อีกหนึ่งกลไกที่สำคัญคือการจัดตั้ง “พี่เลี้ยงชุมชน” (Community Mentor) ซึ่งมักเป็นอาสาสมัครในพื้นที่ที่เคยผ่านประสบการณ์หรือมีใจอาสา ทำหน้าที่ใกล้ชิดกับผู้พ้นโทษในลักษณะของเพื่อนคู่คิด ผู้ให้คำปรึกษา และผู้เฝ้าระวังความเสี่ยงแบบไม่เป็นทางการ

พี่เลี้ยงชุมชนคนหนึ่ง กล่าวว่า “...เราจะโทรหาเขาอาทิตย์ละครั้ง บางทีก็เจอกันที่ร้านกาแฟ เราไม่ใช่เจ้าหน้าที่ แต่เราเข้าใจว่าเขาไม่อยากถูกจับตามองเหมือนนักโทษ เราเลยแค่คุยเรื่องชีวิต ให้กำลังใจ และชวนไปทำกิจกรรมในชุมชน เพื่อให้เขารู้ว่าเขายังเป็นส่วนหนึ่งของสังคม...” (สัมภาษณ์พี่เลี้ยงชุมชน, 29 พฤษภาคม 2568)

สรุปได้ว่า ระบบติดตามหลังพ้นโทษควรออกแบบให้เป็น “เครือข่ายร่วมดูแล” ระหว่างหน่วยงานรัฐและภาคประชาสังคม โดยมีองค์ประกอบสำคัญคือ

1. การติดตามรายเดือนโดยสำนักงานคุมประพฤติใน 6 เดือนแรก

2. การใช้ฐานข้อมูลร่วมเพื่อการทำงานที่แม่นยำและไม่ซ้ำซ้อน

3. การมีพี่เลี้ยงชุมชนที่ช่วยดูแลผู้พ้นโทษในชีวิตประจำวัน

แนวทางนี้จะช่วยให้ผู้ต้องขังหญิงสามารถตั้งหลักได้ในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิตหลังพ้นโทษ เพิ่มโอกาสในการกลับเข้าสู่สังคมอย่างปลอดภัย และลดความเสี่ยงของการกระทำผิดซ้ำในระยะยาว

5. สร้างเครือข่ายครอบครัวและชุมชนให้เป็นแรงสนับสนุน (Family and Community Reintegration Support)

หนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของการฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิงหลังพ้นโทษ คือ การได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน การกลับคืนสู่บ้านโดยปราศจากความเข้าใจหรือการให้อภัยจากคนใกล้ชิด อาจนำไปสู่ความรู้สึกด้อยค่า การโดดเดี่ยว และการย้อนกลับไปสู่พฤติกรรมเดิม ด้วยเหตุนี้ การเตรียมความพร้อมเชิงจิตใจและทัศนคติของครอบครัวจึงเป็นสิ่งจำเป็นไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการพัฒนาทักษะของผู้ต้องขังเอง

แนวทางหนึ่งที่ได้รับการดำเนินการในเรือนจำจังหวัดเลย คือการจัดกิจกรรมที่ชื่อว่า “พ่อแม่กลับใจ” หรือ “ครอบครัวเยียวยา” โดยให้ครอบครัวเข้ามาร่วมพูดคุยกับผู้ต้องขังหญิงก่อนการปล่อยตัว 1-2 เดือน เพื่อเปิดพื้นที่ในการสื่อสารอย่างตรงไปตรงมา ลดอคติ และสร้างความเข้าใจใหม่ต่อกัน

นักสังคมสงเคราะห์ ที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าวให้ข้อมูลว่า “...หลายครอบครัวไม่กล้าพูดความในใจ ทั้งโกรธ ทั้งอาย แต่พอเขาได้นั่งตรงข้ามกัน มีคนกลางคอยช่วยพูดแทน ก็เริ่มเปิดใจมากขึ้น บางคนร้องไห้กอดกัน เราจึงเริ่มจัดให้เป็นกิจกรรมต่อเนื่องทุกเดือน...” (สัมภาษณ์นักสังคมสงเคราะห์, 26 พฤษภาคม 2568)

ในขณะเดียวกัน ครอบครัวของผู้ต้องขัง ก็ได้รับการฝึกอบรมให้เข้าใจบทบาทของตนในฐานะ “ผู้สนับสนุนการฟื้นฟู” มากกว่า “ผู้ตัดสินหรือลงโทษซ้ำ” เช่น การฝึกอบรมเรื่องการสื่อสารที่ไม่ทำร้ายจิตใจ, การสร้างกำลังใจ, การดูแลเรื่องงานและความเป็นอยู่หลังพ้นโทษ เป็นต้น

มารดาของผู้ต้องขังหญิงคนหนึ่ง กล่าวอย่างสะเทือนใจว่า “...หนูเคยต่ำลูกแรงมากตอนเขาถูกจับ พอเห็นเขาในเรือนจำ เขาร้องไห้แล้วพูดว่า ‘แม่ หนูจะไม่กลับไปทำอีก’ พอมีคนมาช่วยคุย ช่วยอบรม เราเลยรู้ว่าเราต้องเริ่มใหม่กับเขาเหมือนกัน...” (สัมภาษณ์ผู้ปกครอง, 25 พฤษภาคม 2568)

เพื่อให้กระบวนการฟื้นฟูมีความยั่งยืน จำเป็นต้องมีการเชื่อมโยงกับหน่วยงานท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) สหกรณ์ หรือศูนย์การเรียนรู้ในชุมชน เพื่อวางแผนเรื่องการรับรองด้านอาชีพหลังพ้นโทษ เช่น การจัดหางาน การให้ทุนประกอบอาชีพ การเข้าร่วมกลุ่มวิสาหกิจ ฯลฯ ซึ่งเป็นการสร้างแรงสนับสนุนในระดับโครงสร้างที่เสริมพลังให้แก่ครอบครัวและผู้พ้นโทษไปพร้อมกัน

สรุปได้ว่าการสร้างเครือข่ายครอบครัวและชุมชนเป็นกระบวนการที่สำคัญในการลดแรงต้านและสร้างพลังบวกในการฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิง โดยประกอบด้วย

1. กิจกรรมฟื้นฟูสัมพันธ์ เช่น “พ่อแม่กลับใจ” เพื่อเปิดใจและให้อภัย
2. การอบรมครอบครัวให้เข้าใจบทบาทใหม่ในการสนับสนุน
3. การเชื่อมโยงกับหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อจัดหาโอกาสทางอาชีพหลังพ้นโทษ

แนวทางนี้ช่วยให้ผู้ต้องขังหญิงสามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมั่นใจ และลดโอกาสในการกระทำผิดซ้ำได้อย่างมีนัยสำคัญ

6. กำหนดนโยบายและงบประมาณที่ยั่งยืนจากรัฐ (Policy & Budgeting for Sustainable Reintegration)

แม้กระบวนการฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิงจะมีความก้าวหน้าในระดับพื้นที่ แต่หากขาดการสนับสนุนในระดับนโยบายและงบประมาณจากภาครัฐ การดำเนินการดังกล่าวย่อมไม่สามารถดำรงอยู่ได้ในระยะยาว ปัจจุบัน หลายโครงการฟื้นฟูยังอยู่ในรูปแบบ “โครงการทดลอง” หรือได้รับงบประมาณเป็นรายปีโดยไม่มีความต่อเนื่อง ทำให้การวางแผน การติดตามผล และการพัฒนาเชิงระบบเป็นไปได้อย่างจำกัด

เจ้าหน้าที่เรือนจำจังหวัดเลย ให้สัมภาษณ์ว่า “...เราอยากทำอะไรหลายอย่างมาก เช่น ให้ฝึกอาชีพแบบต่อเนื่องหลังปล่อย หรือสร้างบ้านพักพิงระยะสั้น แต่ก็ทำไม่ได้เพราะไม่มีงบ ถ้าได้งบประมาณที่ชัดเจน ก็จะวางแผนได้ดีกว่านี้เยอะ...” (สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เรือนจำจังหวัดเลย, 20 พฤษภาคม 2568)

นักวิชาการด้านสิทธิมนุษยชน กล่าวว่า “...กระบวนการฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิงควรอยู่ในนโยบายระดับประเทศ เพราะมันเกี่ยวข้องกับการลดการกระทำผิดซ้ำโดยตรง ถ้ารัฐจริงจัง ต้องมีแผนแม่บท มีงบประมาณที่ไม่ใช่แค่เงินอุดหนุนประจำปี แต่เป็นงบที่หนุนการพัฒนาอย่างแท้จริง...” (สัมภาษณ์, 27 พฤษภาคม 2568)

จากบทสัมภาษณ์สะท้อนว่า การแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องเริ่มจากระดับนโยบาย โดยเฉพาะการกำหนด “แผนแม่บทฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิง” ที่เป็นรูปธรรม พร้อมงบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ทั้งในรูปแบบของกิจกรรมฝึกอาชีพ การดูแลหลังปล่อยตัว การพัฒนาศักยภาพของเจ้าหน้าที่ และการวิจัยติดตามผลแบบรายกรณี เพื่อให้เกิดการพัฒนาเชิงระบบ

สรุปได้ว่าการกำหนดนโยบายและงบประมาณที่ยั่งยืน คือรากฐานของกระบวนการฟื้นฟูที่แท้จริง รัฐควร

1. จัดทำแผนแม่บทฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิง
2. จัดสรรงบประมาณระยะยาวแบบมีเงื่อนไข
3. สนับสนุนงานวิจัยติดตามผลเพื่อพัฒนาแนวทางให้เหมาะกับบริบทจริง

ทั้งหมดนี้จะทำให้การฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิงไม่ใช่แค่ “โครงการระยะสั้น” แต่กลายเป็น “นโยบายถาวร” ที่ปลดปล่อยทั้งร่างกายและจิตใจของผู้หญิงที่เคยหลงทาง ให้สามารถกลับมาเริ่มต้นใหม่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีและมั่นคง.

นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากพระสงฆ์ โดยท่านได้เสนอว่า การฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิงไม่เพียงแต่ต้องอาศัยกระบวนการทางสังคมและกฎหมายเท่านั้น หากแต่ควรผสมผสานหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเพื่อเยียวยาจิตใจ เสริมสร้างปัญญา และนำพาสู่การเปลี่ยนแปลงตนเองอย่างแท้จริง หลักธรรมที่เหมาะสมในการประยุกต์ใช้มีดังนี้

1. ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นแนวทางการฝึกฝนตนเอง 3 ประการที่นำไปสู่ความพ้นทุกข์

ศีล: การรักษาวินัย ฝึกควบคุมตนเองไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น ช่วยลดพฤติกรรมเสี่ยง

สมาธิ: การฝึกจิตให้มั่นคง ลดความเครียด วิดกกังวล เพิ่มสติในชีวิตประจำวัน

ปัญญา: การรู้เท่าทันตนเองและโลก ช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในอย่างยั่งยืน

นำมาใช้ใน ระบบเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และ ทักษะชีวิต เช่น การเจริญสติ การฝึกสมาธิในกิจกรรมประจำวัน และการสนทนาธรรมกับพระวิทยากร

2. อิทธิบาท 4 (ธรรมแห่งความสำเร็จ) ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา

ฉันทะ: ความพอใจที่จะเปลี่ยนแปลงตนเอง

วิริยะ: ความเพียรในการฝึกฝนและปรับตัว

จิตตะ: ความตั้งใจมั่นและใส่ใจในการพัฒนา

วิมังสา: การไตร่ตรองเพื่อปรับปรุงตน

ใช้ส่งเสริมผู้ต้องขังหญิงใน แผนฟื้นฟูรายบุคคล และ การฝึกอาชีพ ให้เกิดแรงจูงใจจากภายใน

3. พรหมวิหาร 4 (หลักการอยู่ร่วมกันอย่างเมตตา) ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา

เมตตา: ปราปรณาให้ผู้อื่นมีความสุข

กรุณา: ช่วยเหลือเมื่อเห็นความทุกข์

มุทิตา: ยินดีเมื่อผู้อื่นได้รับโอกาสดี

อุเบกขา: วางใจเป็นกลาง ไม่ยึดติด ไม่ตัดสินผู้อื่น

เหมาะสำหรับ เจ้าหน้าที่เรือนจำ, นักสังคมสงเคราะห์, ครอบครัว, ชุมชน, และ พี่เลี้ยง ในการดูแลผู้ต้องขังด้วยความเข้าใจ มากกว่าใช้การลงโทษหรือกีดกัน

4. สปัจริยธรรม 7 (ธรรมของคนดีมีปัญญา) เช่น สัทธา (ความเชื่อมั่น), สิวัตตะ (มีวินัย), จาคะ (เสียสละ), ปัญญา (มีเหตุผล) ใช้สร้างกระบวนการฟื้นฟูที่ปลูกฝังความรับผิดชอบต่อชีวิตตนเอง เช่น ในกิจกรรม “พ่อแม่กลับใจ” หรือการฝึกวางแผนชีวิตหลังพ้นโทษ

การนำหลักธรรมมาใช้ในกระบวนการฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิง ไม่เพียงช่วยเยียวยาสภาพจิตใจ แต่ยังสร้างรากฐานให้ผู้ต้องขังสามารถกลับไปใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าในสังคมได้อย่างยั่งยืน การประยุกต์ใช้ ไตรสิกขา, อิทธิบาท 4, พรหมวิหาร 4, และ สัปปุริสธรรม 7 ควรบูรณาการร่วมกับการฝึกอาชีพ การติดตามหลังพ้นโทษ และการสร้างเครือข่ายครอบครัว เพื่อให้การฟื้นฟูนั้น ครอบคลุมทั้งกาย จิต และ ปัญญา

ตารางที่ 4.3 ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย

ลำดับ	แนวทาง	รายละเอียด	เป้าหมาย
1	พัฒนา “แผนฟื้นฟูเฉพาะบุคคล” (Individual Rehabilitation Plan)	- วิเคราะห์ข้อมูลจิตวิทยา ประวัติ และบริบทครอบครัว - ตั้งผู้เชี่ยวชาญสหวิชาชีพร่วมวางแผน - ใช้แบบประเมินจิตสังคมคัดแยกกลุ่มเสี่ยง	ลดความเสี่ยงการกระทำผิดซ้ำโดยใช้แผนรายบุคคล
2	เสริมพลังด้วยการศึกษาวิชาชีพและฝึกทักษะชีวิต (Skills & Livelihood Training)	- เพิ่มหลักสูตรอาชีพตรงกับตลาดงาน - เชื่อมโยงอบต./ศูนย์เรียนรู้/สหกรณ์ - อบรม Life Skills เช่น การจัดการอารมณ์ การเงินส่วนบุคคล	เสริมศักยภาพผู้ต้องขังในการเริ่มต้นชีวิตใหม่
3	สร้างระบบเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย	- กิจกรรมเตรียมความพร้อมในช่วง 3 เดือนก่อนปล่อย - ฝึกจำลองชีวิตนอกเรือนจำ (Pre-release Simulation) - จัดทีมครูฝึก ครูศีลธรรม และอาสาสมัคร	เพิ่มความมั่นใจและปรับจิตสำนึกก่อนกลับสู่สังคม
4	พัฒนาระบบติดตามหลังพ้นโทษ (Post-release Monitoring)	- คุมประพฤติดิตตามรายเดือน 6 เดือนแรก	ลดโอกาสการกลับเข้าสู่เรือนจำอีกครั้ง

ลำดับ	แนวทาง	รายละเอียด	เป้าหมาย
		- ใช้ระบบฐานข้อมูลร่วมระหว่างหน่วยงาน - จัด “พี่เลี้ยงชุมชน” ดูแลรายการ	
5	สร้างเครือข่ายครอบครัวและชุมชนให้เป็นแรงสนับสนุน	- จัดกิจกรรมครอบครัว เช่น “พ่อแม่กลับใจ” - อบรบครอบครัวเพื่อเข้าใจบทบาทสนับสนุน - ประสานหน่วยงานท้องถิ่นรองรับอาชีพ	ลดแรงต้านจากครอบครัวและชุมชน สร้างการยอมรับ
6	กำหนดนโยบายและงบประมาณที่ยั่งยืนจากรัฐ	- เสนอแผนแม่บทการฟื้นฟูในระดับชาติ - จัดสรรงบประมาณมีเงื่อนไขเพื่อพัฒนานวัตกรรม - สนับสนุน Action Research ประเมินและปรับแผน	ให้การฟื้นฟูเป็นระบบถาวร ไม่ใช่แค่โครงการชั่วคราว
7	บูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนาในการฟื้นฟู	- ใช้หลัก การนำหลักเบญจธรรม ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เป็นกรอบในการปรับพฤติกรรมและจิตใจ - ส่งเสริมการนำหลักเบญจธรรม พรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) เพื่อสร้างความเห็นใจและการอยู่ร่วมกับผู้อื่น - อบรบธรรมะจากพระสงฆ์ และเชื่อมโยงกิจกรรมกับวัดและเครือข่ายศีลธรรมในชุมชน	ฟื้นฟูจิตใจผู้ต้องขังให้เกิดสำนึกดี ลดพฤติกรรมรุนแรง และส่งเสริมการกลับสู่สังคมอย่างมีคุณภาพ

4.4 องค์ความรู้ที่ได้รับจากงานวิจัย

จากการศึกษาและวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย งานวิจัยฉบับนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ครอบคลุมทั้งด้านโครงสร้าง แนวปฏิบัติ และมิติทางจิตใจ อันเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการออกแบบระบบฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4.4 การฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิงแบบองค์รวมด้วยแผนเฉพาะราย การเรียนรู้ทักษะชีวิต เครือข่ายชุมชน และหลักธรรมทางพุทธศาสนา

ประเด็นองค์ความรู้	รายละเอียด
1. แผนฟื้นฟูเฉพาะบุคคลที่อิงข้อมูลจิตสังคม	การฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพต้องเริ่มจากการเข้าใจผู้ต้องขังแต่ละรายอย่างลึกซึ้ง โดยใช้ข้อมูลด้านจิตวิทยา พฤติกรรมเสี่ยง และบริบทชีวิต เพื่อวางแผนร่วมกับทีมสหวิชาชีพ เป็นการออกแบบกระบวนการที่ตรงจุด ลดการกระทำผิดซ้ำได้จริง
2. การฝึกอาชีพควบคู่กับทักษะชีวิต	การเสริมพลังผู้ต้องขังหญิงไม่ใช่แค่ฝึกอาชีพ แต่ต้องฝึกทักษะชีวิตควบคู่ เช่น การควบคุมอารมณ์ การวางแผนชีวิต และการเงิน เพื่อให้สามารถเอาตัวรอดในชีวิตจริงหลังพ้นโทษ
3. ระบบเตรียมปล่อยต้องเริ่มต้นก่อนวันปล่อยจริง	การเตรียมความพร้อมไม่ใช่เพียงแค่ข้อมูล แต่ต้องมีการจำลองสถานการณ์จริง (Simulation) ฝึกใช้ชีวิต ฝึกใจ และสร้างแรงสนับสนุนล่วงหน้าอย่างต่อเนื่อง
4. การติดตามหลังปล่อยต้องมีโครงสร้างและพี่เลี้ยงดูแล	ระบบติดตามผลหลังพ้นโทษที่มีประสิทธิภาพต้องมีข้อมูลเชื่อมโยงและมีบุคคลใกล้ชิด เช่น “พี่เลี้ยงชุมชน” คอยสนับสนุนด้านจิตสังคม และการประกอบอาชีพ
5. ครอบครัวและชุมชนคือกลไกฟื้นฟูที่สำคัญ	การสร้างความเข้าใจและบทบาทของครอบครัวจะช่วยให้ผู้ต้องขังหญิงมีพื้นที่ปลอดภัยหลังพ้นโทษ และลดแรงต้านทางสังคม
6. การจัดสรรนโยบายและงบประมาณต้องมองระยะยาว	กระบวนการฟื้นฟูต้องได้รับการสนับสนุนจากรัฐอย่างเป็นระบบ และยั่งยืน ด้วยนโยบายแบบมีแผนแม่บท งบประมาณแบบมีเงื่อนไข และการประเมินผลอย่างต่อเนื่องด้วยงานวิจัย
7. หลักธรรมพุทธศาสนา คือเครื่องมือบำบัดจิตใจอย่างลึกซึ้ง	การนำหลักเบญจธรรม ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการอบรมจิตใจ ช่วยให้ผู้ต้องขังพัฒนา “ปัญญาภายใน” ที่จะยับยั้งการกระทำผิด และส่งเสริมความสำนึกดีอย่างยั่งยืน

โดยผู้วิจัยได้ทำเป็นโมเดล RECLAIM Model

(Rehabilitation for Empowerment, Community Linkage, and Mindfulness)

ตารางที่ 4.5 โมเดล RECLAIM

ตัวอักษร	ความหมาย	เนื้อหาที่เชื่อมโยง
R – Rehabilitation Plan	การวางแผนฟื้นฟูเฉพาะราย	Individual Rehabilitation Plan
E – Empowerment	การเสริมพลังผ่านอาชีพและทักษะชีวิต	Vocational & Life Skills Training
C – Community Preparation	การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย	Pre-release Simulation
L – Linkage Monitoring	การติดตามผลและเชื่อมต่อข้อมูล	Post-release Monitoring with Mentorship
A – Acceptance	การยอมรับและสนับสนุนจากครอบครัว	Family & Community Support
I – Institutional Policy	นโยบายจากรัฐและงบประมาณที่ยั่งยืน	State-level Policy and Budgeting
M – Mindfulness	การใช้หลักธรรมพุทธศาสนาเยียวายาจิตใจ	Buddhist Principles for Inner Recovery

โมเดล RECLAIM เป็นกรอบแนวทางการคืนคนดีสู่สังคมแบบองค์รวม ที่ออกแบบมาเพื่อลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง โดยเน้นการฟื้นฟูเฉพาะบุคคล การเสริมพลัง การมีส่วนร่วมของชุมชน การสนับสนุนจากภาครัฐ และการเปลี่ยนแปลงจิตใจด้วยหลักสติในพุทธศาสนา

จาก R-E-C-L-A-I-M Model สรุปเป็น กระบวนการ การนำไปใช้ในภาพรวม โดยผลที่เกิดขึ้นโดยมุ่งเน้นเชื่อมโยงกับบทบาทของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย ดังนี้

1. กระบวนการ (Process) กระบวนการฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิงตาม R-E-C-L-A-I-M Model ดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอน ตั้งแต่ การวิเคราะห์รายบุคคล (Rehabilitation Plan) เพื่อให้การดูแลตรงกับปัญหาและความต้องการ การเสริมพลังด้วยทักษะชีวิตและอาชีพ (Empowerment) การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย (Community Preparation) การติดตามผลและเชื่อมต่อข้อมูล (Linkage Monitoring) การสร้างการยอมรับจากครอบครัวและชุมชน (Acceptance) การขับเคลื่อนด้วยนโยบายและงบประมาณที่ยั่งยืน (Institutional Policy) และสุดท้าย การเยียวายาจิตใจด้วยหลักธรรมพุทธศาสนา (Mindfulness)

กระบวนการนี้เป็นลักษณะ บูรณาการ (Integrated Process) ที่เชื่อมโยงหลายหน่วยงานทั้ง ภาครัฐ ภาคท้องถิ่น และภาคศาสนา

2. การนำไปใช้ (Implementation) หน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงแรงงาน กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ร่วมกันขับเคลื่อนโมเดลนี้ โดยมีบทบาทดังนี้

- 1) จัดทำนโยบายและงบประมาณ เพื่อสนับสนุนโครงการฟื้นฟูและป้องกันการกระทำผิดซ้ำ
- 2) ดำเนินโครงการฝึกอาชีพและทักษะชีวิต เพื่อสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ

เตรียมความพร้อมด้านจิตใจและทักษะการปรับตัว ผ่านกิจกรรมจำลองสถานการณ์ก่อนปล่อย

- 3) สร้างระบบติดตามหลังปล่อย โดยมีพี่เลี้ยงและเครือข่ายชุมชนช่วยเหลือ
- 4) สนับสนุนครอบครัวและชุมชน ให้มีส่วนร่วมยอมรับและเปิดโอกาสแก่ผู้พ้นโทษ
- 5) บูรณาการศาสนาและหลักธรรม เพื่อสร้างสมดุลด้านจิตใจ

กล่าวได้ว่า การนำไปใช้ในภาพรวมเป็นการสร้าง ระบบนิเวศแห่งการฟื้นฟู (Rehabilitation Ecosystem) ที่มีทั้งการวางแผนรายบุคคล การเสริมพลังทางเศรษฐกิจ การดูแลด้านจิตใจ และการสนับสนุนเชิงนโยบาย

3. ผลที่เกิดขึ้น (Outcomes) เมื่อดำเนินการตามโมเดลอย่างต่อเนื่อง จะนำไปสู่ผลลัพธ์สำคัญ คือ ลดอัตราการกระทำผิดซ้ำ ของผู้ต้องขังหญิง เนื่องจากได้รับการฟื้นฟูทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ เสริมสร้างคุณภาพชีวิตและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ผู้พ้นโทษหญิงสามารถยืนหยัดด้วยอาชีพที่มั่นคง สร้างสังคมแห่งการให้อภัยและการยอมรับ ครอบครัวและชุมชนเปิดโอกาสมากขึ้น ลดอคติทางสังคม เกิดนโยบายและกลไกที่ยั่งยืน ภาครัฐสามารถพัฒนานโยบายเชิงโครงสร้างและใช้งบประมาณสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง และสังคมโดยรวมปลอดภัยและเข้มแข็ง เนื่องจากการแก้ไข ปัญหาผู้ต้องขังหญิงไม่ได้จบแค่ในเรือนจำ แต่ต่อเนื่องไปถึงการกลับคืนสู่ชุมชน

สรุปได้ว่า R-E-C-L-A-I-M Model เป็นกระบวนการบูรณาการที่หน่วยงานภาครัฐสามารถใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการฟื้นฟู ป้องกันการกระทำผิดซ้ำ และสร้างความยั่งยืนทั้งในมิติของบุคคล ครอบครัว ชุมชน และสังคม

ตารางที่ 4.6 สรุป การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ ที่เกี่ยวข้องกับ RECLAIM Model โดยแบ่งตามองค์ประกอบของโมเดล พร้อมบทบาทของแต่ละหน่วยงาน

องค์ประกอบของ RECLAIM	หน่วยงาน/บุคคลที่เกี่ยวข้อง	บทบาทในการมีส่วนร่วม
R – Rehabilitation Plan การวางแผนฟื้นฟูเฉพาะราย	กรมราชทัณฑ์, กระทรวงสาธารณสุข, กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, นักจิตวิทยา, นักสิทธิมนุษยชน	ประเมินด้านจิตสังคม วางแผนแบบรายบุคคล ปกป้องสิทธิผู้ต้องขัง
E – Empowerment การเสริมพลังผ่านอาชีพและทักษะชีวิต	กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน, กรมส่งเสริมการเกษตร, อบต./เทศบาล	จัดอบรมวิชาชีพ, สร้างโอกาสในการประกอบอาชีพ
C – Community Preparation การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย	กรมราชทัณฑ์, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานพระพุทธศาสนา, นักจิตวิทยา, นักสิทธิมนุษยชน	จัดกิจกรรมฝึกจิต ฝึกชีวิตจริง ลดอคติ ปกป้องสิทธิก่อนกลับสู่สังคม
L – Linkage Monitoring การติดตามผลและเชื่อมต่อข้อมูล	สำนักงานคุมประพฤติ, กรมพัฒนาสังคมฯ, อสม./อปพร., นักสังคมสงเคราะห์, พี่เลี้ยงชุมชน	เยี่ยมบ้าน ติดตามรายกรณีให้คำปรึกษาด้านจิตใจ
A – Acceptance การยอมรับและสนับสนุนจากครอบครัว	กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ, กรมกิจการเด็กและเยาวชน, อบต., นักจิตวิทยา, นักสิทธิมนุษยชน	ฟื้นฟูสายสัมพันธ์ สร้างการยอมรับ ลดแรงต้านจากชุมชน
I – Institutional Policy นโยบายจากรัฐและงบประมาณที่ยั่งยืน	กระทรวงยุติธรรม, สำนักงานสภาพัฒน์, สำนักงานงบประมาณ, นักสิทธิมนุษยชน, ทนายความ	เสนอแผนแม่บท สนับสนุนงบประมาณ และติดตามการคุ้มครองสิทธิ
M – Mindfulness การใช้หลักธรรมพุทธศาสนา เยียวยาจิตใจ	สำนักงานพระพุทธศาสนา, วัดในพื้นที่, สำนักงานศึกษาธิการ	อบรมหลักธรรม ฝึกสติ เชื่อมโยงศาสนากับการบำบัด

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

จากปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในประเทศไทยที่ยังคงเป็นปัญหาเรื้อรัง สะท้อนถึงความไม่สมบูรณ์ของกระบวนการฟื้นฟูและการ reintegration ที่ยั่งยืน งานวิจัยฉบับนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาบทบาทและการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดเลย ซึ่งเป็นพื้นที่ศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะ ทั้งบริบททางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมโดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย

ในการดำเนินการวิจัย ได้นำเสนอผลการศึกษาทั้งในมิติของบทบาทที่สำคัญของหน่วยงานหลัก เช่น เรือนจำ สำนักงานคุมประพฤติ สำนักงานพัฒนาสังคมฯ ตำรวจ ทนายความ นักจิตวิทยา นักสิทธิมนุษยชน และภาคีเครือข่ายอื่น ๆ ตลอดจนวิเคราะห์การมีส่วนร่วมตามกรอบแนวคิดของ Cohen & Uphoff (1981) ทั้งในด้านการตัดสินใจ การปฏิบัติ การได้รับประโยชน์ และการประเมินผล จะนำเสนอผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกโดยสรุปประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย พร้อมทั้งอภิปรายผลเชิงวิชาการโดยเปรียบเทียบกับทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเสนอแนะแนวทางในการพัฒนากระบวนการฟื้นฟูและการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเชิงนโยบายและการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

1. บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ

ในการแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในพื้นที่จังหวัดเลย เรือนจำมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินกระบวนการฟื้นฟูและเตรียมความพร้อมผู้ต้องขังให้สามารถกลับคืนสู่สังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรีและลดโอกาสการหวนกลับมากระทำผิดซ้ำอีกครั้ง โดยบทบาทของเรือนจำจังหวัดเลยสามารถสรุปได้ใน 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การจำแนกผู้ต้องขังและประเมินความเสี่ยง การฟื้นฟูพฤติกรรม การศึกษาและฝึกอาชีพ การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และการประสานการดูแลภายหลังพ้นโทษ

ในขั้นตอนแรก เรือนจำจะดำเนินการจำแนกประเภทผู้ต้องขังหญิงตามระดับความเสี่ยงและลักษณะการกระทำผิด โดยใช้เครื่องมือการประเมินที่เป็นระบบ ครอบคลุมมิติด้านจิตวิทยา เศรษฐกิจ และครอบครัว เพื่อนำไปสู่การจัดกิจกรรมฟื้นฟูที่เหมาะสมกับแต่ละราย ต่อมาคือการฟื้นฟูพฤติกรรมผ่านกิจกรรมปรับเปลี่ยนทัศนคติ เช่น กลุ่มบำบัด การอบรมคุณธรรมจริยธรรม และกิจกรรมทางศาสนา โดยเฉพาะการใช้ธรรมะและการทำสมาธิเพื่อปลูกฝังจิตสำนึก โดยได้รับความร่วมมือจากพระวิทยากรในพื้นที่

ด้านการฝึกอาชีพนั้น ผู้ต้องขังหญิงได้รับโอกาสในการฝึกทักษะต่าง ๆ เช่น การเย็บผ้า งานหัตถกรรม และการทำขนม เพื่อให้มีอาชีพติดตัวเมื่อต้องกลับไปใช้ชีวิตภายนอก อย่างไรก็ตาม จากข้อมูลการสัมภาษณ์ พบว่า หลักสูตรฝึกอาชีพในเรือนจำยังไม่สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของตลาดแรงงานภายนอกได้ทันนัก ผู้ต้องขังบางรายระบุว่า หลังจากพ้นโทษยังขาดทุน ขาดช่องทาง การขาย และไม่มีเครือข่ายตลาดรองรับ ส่งผลให้ทักษะที่ได้จากไม่ก่อให้เกิดรายได้ที่ยั่งยืน

การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัวเป็นอีกบทบาทสำคัญ โดยเรือนจำได้จัดอบรมในเรื่องการวางแผนชีวิต การบริหารจัดการเงิน และการกลับไปอยู่ร่วมกับครอบครัว แต่ยังคงขาดการติดตามผลหลังพ้นโทษ เนื่องจากไม่ใช่ภารกิจโดยตรงของเรือนจำ และไม่มีบุคลากรเฉพาะด้านติดตามผลในระยะยาว เจ้าหน้าที่ยอมรับว่าความต่อเนื่องของกระบวนการฟื้นฟูหลังการปล่อยตัวยังมีช่องว่าง และจำเป็นต้องมีการบูรณาการกับหน่วยงานภายนอก เช่น สำนักงานคุมประพฤติ และนักสังคมสงเคราะห์ เพื่อช่วยเสริมการดูแลอย่างต่อเนื่อง

บทบาทของเรือนจำจังหวัดเลยในการฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิงมีความเป็นระบบและครอบคลุมมิติสำคัญทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และทักษะอาชีพ อย่างไรก็ตาม จุดอ่อนยังอยู่ที่การขาดการเชื่อมต่อระหว่างภายในเรือนจำกับชีวิตจริงภายนอก และข้อจำกัดด้านทรัพยากรบุคคลที่ทำให้ไม่สามารถติดตามการปรับตัวของผู้พ้นโทษได้อย่างทั่วถึง จำเป็นต้องพัฒนาแนวทางแบบบูรณาการและยั่งยืน เพื่อเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว

สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลยมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการดูแล ฟื้นฟู และติดตามผู้พ้นโทษหญิงที่ออกจากเรือนจำ โดยมีเป้าหมายหลักในการป้องกันไม่ให้ผู้พ้นโทษกลับไปกระทำผิดซ้ำอีกครั้ง และส่งเสริมให้สามารถกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างมั่นคงและมีศักดิ์ศรี ผ่านกระบวนการที่ครอบคลุมทั้งในด้านพฤติกรรม สภาพแวดล้อม และการสร้างโอกาสใหม่ในชีวิต

ในด้านการติดตามพฤติกรรมหลังพ้นโทษ เจ้าหน้าที่สำนักงานคุมประพฤติจะนัดหมายและเยี่ยมบ้านผู้พ้นโทษเป็นระยะ เพื่อประเมินพฤติกรรม สภาพแวดล้อมทางครอบครัว และความเสี่ยงที่จะกระทำผิดซ้ำ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการป้องกันไม่ให้ผู้พ้นโทษวนกลับเข้าสู่วงจรอาชญากรรมอีก อย่างไรก็ตาม เจ้าหน้าที่ให้ข้อมูลว่า การติดตามยังมีข้อจำกัด เนื่องจากจำนวนบุคลากรไม่เพียงพอ เมื่อเทียบกับจำนวนผู้พ้นโทษที่ต้องดูแล ส่งผลให้ไม่สามารถติดตามได้อย่างทั่วถึง

นอกจากนี้ สำนักงานคุมประพฤติยังมีบทบาทสำคัญในการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผู้พ้นโทษได้รับการสนับสนุนอย่างเหมาะสม ไม่ว่าจะเป็นการหางาน การหาที่พักพิง หรือการเข้ารับบริการฟื้นฟูเฉพาะด้าน โดยมีการส่งต่อไปยังหน่วยงาน เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ บ้านพักพิง และองค์กรภาคประชาชน ซึ่งการเชื่อมโยงดังกล่าวมีส่วนสำคัญต่อการสร้างเส้นทางชีวิตใหม่ให้ผู้พ้นโทษสามารถดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมาย

ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ สำนักงานยังส่งเสริมให้ผู้พ้นโทษมีบทบาทเชิงบวกในสังคม โดยสนับสนุนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอาสาสมัครหรือกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์ เพื่อฟื้นฟูภาพลักษณ์ เสริมสร้างความภาคภูมิใจในตนเอง และลดทัศนคติเชิงลบจากสังคมภายนอก กิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้ผู้พ้นโทษรู้สึกว่าคุณภาพของตนเองยังเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และมีคุณค่าในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีให้แก่ส่วนรวม

โดยสรุป สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลยมีบทบาทในฐานะกลไกสำคัญที่เชื่อมต่อระหว่างกระบวนการยุติธรรมกับการคืนคนดีสู่สังคม ผ่านการติดตาม ฟื้นฟู และประสานงานอย่างมีระบบ แม้จะมีข้อจำกัดด้านบุคลากร แต่การทำงานของสำนักงานแสดงให้เห็นถึงความพยายามในการลดอัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้พ้นโทษหญิงอย่างจริงจัง และเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างสังคมที่ปลอดภัยและเปี่ยมด้วยโอกาสแห่งการเริ่มต้นใหม่

ตารางที่ 5.1 แสดงผลการวิจัย

หน่วยงาน	บทบาทเด่น	ข้อจำกัดที่พบ
เรือนจำจังหวัดเลย	- ส่งเสริมจริยธรรมและจิตใจ - ฝึกอาชีพภายในเรือนจำ - จัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว	- หลักสูตรฝึกอาชีพยังไม่ตอบโจทย์ตลาดแรงงาน - ขาดงบประมาณ/บุคลากรแนะแนวชีวิต - ไม่มีระบบติดตามผู้พ้นโทษ
สำนักงานคุมประพฤติ	- ติดตามพฤติกรรมและให้คำปรึกษา - ประสานงานกับหน่วยงานภายนอก - ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้พ้นโทษในกิจกรรมชุมชน	- เจ้าหน้าที่มีภาระงานมาก - ขาดระบบข้อมูลเชื่อมโยงกับเรือนจำ - ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานยังไม่เข้มแข็ง

2. การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย

จากการศึกษาและสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องหลายภาคส่วน พบว่า หน่วยงานภาครัฐมีบทบาทอย่างหลากหลายในกระบวนการฟื้นฟูและป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง โดยสามารถวิเคราะห์การมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ Cohen & Uphoff ได้ครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision-making participation) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีบทบาทร่วมกันในการวางแผนและกำหนดแนวทางในการฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิง โดยเฉพาะเรือนจำจังหวัดเลยที่มีการวางแผนกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในด้านการพัฒนาจิตใจ การอบรมคุณธรรม และการฝึกอาชีพเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว นอกจากนี้ หน่วยงานยังมีบทบาทให้ข้อเสนอแนะด้านสิทธิทางกฎหมาย ส่วนทีมจิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์ร่วมประเมินความพร้อมทางจิตใจและสังคมของผู้ต้องขังก่อนการพ้นโทษ การมีส่วนร่วมในระดับนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงการตัดสินใจร่วมกันระหว่างภาครัฐและผู้เชี่ยวชาญในแต่ละด้าน

2. การมีส่วนร่วมในการเสียสละและลงมือปฏิบัติ (Implementation participation) เป็นขั้นตอนที่หน่วยงานต่าง ๆ ลงมือดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม เช่น พระสงฆ์จากวัดในพื้นที่เข้าไปจัดอบรมธรรมะในเรือนจำ เป็นการบำบัดจิตใจผู้ต้องขังด้วยหลักธรรม จิตวิทยาและนักสังคมสงเคราะห์ที่มีบทบาทสำคัญในการลงพื้นที่เยี่ยมครอบครัว เตรียมการรองรับผู้พ้นโทษ ในขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่สำนักงานคุมประพฤติได้เริ่มเตรียมข้อมูลและประสานเพื่อรองรับผู้พ้นโทษอย่างต่อเนื่อง การปฏิบัติเหล่านี้เป็นตัวอย่างของการเสียสละเวลา กำลัง และทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการคืนคนดีสู่สังคม

3. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ (Benefit-sharing participation) ผลลัพธ์จากการมีส่วนร่วมในกระบวนการฟื้นฟูปรากฏชัดในกลุ่มผู้ต้องขังหญิงที่ได้รับทักษะอาชีพ ความรู้ และการอบรมด้านจิตใจ ซึ่งช่วยสร้างความมั่นใจและกำลังใจในการเริ่มต้นชีวิตใหม่ นอกจากนี้ ครอบครัวของผู้ต้องขังที่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ก็มีโอกาสได้รับการสนับสนุน เช่น การช่วยเหลือด้านอาชีพ การบรรเทาปัญหาทางเศรษฐกิจ และความเข้าใจทางสังคมที่มากขึ้น สิ่งเหล่านี้คือผลประโยชน์ร่วมที่เกิดจากการประสานและดำเนินงานร่วมกันของภาครัฐและภาคีเครือข่าย

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation participation) หลังจากที่ถูกผู้ต้องขังพ้นโทษ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะสำนักงานคุมประพฤติ มีการติดตามพฤติกรรมและประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ เพื่อตรวจสอบว่าผู้พ้นโทษสามารถปรับตัวและใช้ชีวิตในสังคมได้ดีหรือไม่ รวมถึงนักสิทธิมนุษยชนที่ให้ความสำคัญกับการประเมินการปฏิบัติต่อผู้ต้องขังตามหลักสิทธิมนุษยชน เป็นการยกระดับมาตรฐานการฟื้นฟูผู้ต้องขังให้สอดคล้องกับหลักการสากล ซึ่งการมีส่วนร่วมด้านนี้จะช่วยสะท้อนจุดแข็ง จุดอ่อน และเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาแนวทางในอนาคต

การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิงที่เคยกระทำผิดซ้ำ มีความครอบคลุมตามแนวคิดของ Cohen & Uphoff ทั้งในด้านการตัดสินใจ การปฏิบัติ การแบ่งปันผลประโยชน์ และการประเมินผล ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความร่วมมือแบบบูรณาการของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างโอกาสในการเริ่มต้นชีวิตใหม่ให้แก่ผู้พ้นโทษหญิง และลดโอกาสการทวนกลับไปกระทำผิดซ้ำในระยะยาว

3. ข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย

การพัฒนาแบบการฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิงอย่างเป็นระบบและยั่งยืน จำเป็นต้องอาศัยกระบวนการแบบองค์รวมที่ครอบคลุมทั้งด้านจิตใจ ทักษะชีวิต การมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน และนโยบายรัฐ โดยสามารถสรุปเป็นแนวทางการดำเนินงานเชิงกลยุทธ์ ดังนี้

1. การพัฒนาแผนฟื้นฟูเฉพาะบุคคล (Individual Rehabilitation Plan)

การฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพต้องเริ่มต้นจากความเข้าใจผู้ต้องขังในแต่ละรายอย่างลึกซึ้ง โดยการวิเคราะห์ข้อมูลด้านจิตวิทยา ประวัติส่วนตัว และบริบทครอบครัว เพื่อนำมาสู่การจัดทำ “แผนฟื้นฟูเฉพาะบุคคล” โดยมีผู้เชี่ยวชาญสหวิชาชีพร่วมออกแบบแผนที่เหมาะสมกับความต้องการและจุดเสี่ยงของแต่ละคน นอกจากนี้ยังใช้เครื่องมือประเมินทางจิตสังคมเพื่อคัดแยกระดับความเสี่ยงและวางแนวทางฟื้นฟูที่สอดคล้องกัน ซึ่งจะช่วยลดโอกาสในการกลับไปกระทำผิดซ้ำ

2. การเสริมพลังผ่านการศึกษาวิชาชีพและฝึกทักษะชีวิต (Skills & Livelihood Training)

การให้โอกาสผู้ต้องขังในการเรียนรู้และฝึกอาชีพเป็นอีกหนึ่งหัวใจสำคัญของการฟื้นฟู โดยเน้นหลักสูตรที่ตรงกับความต้องการของตลาดแรงงาน และเชื่อมโยงกับหน่วยงานท้องถิ่น เช่น อบต. ศูนย์เรียนรู้ และสหกรณ์ในพื้นที่ นอกจากนี้ยังควรมีการอบรม Life Skills เช่น การจัดการอารมณ์ การบริหารเงิน และการสื่อสาร เพื่อเสริมศักยภาพของผู้ต้องขังในการใช้ชีวิตภายหลังพ้นโทษ

3. การสร้างระบบเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย (Pre-release Simulation)

ช่วง 3 เดือนสุดท้ายก่อนการพ้นโทษควรมีการจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมผ่านการจำลองสถานการณ์ชีวิตจริงนอกเรือนจำ เพื่อให้ผู้ต้องขังได้เรียนรู้การตัดสินใจ การวางแผน และการเผชิญปัญหา โดยมีทีมครูฝึก ครูศีลธรรม และอาสาสมัครเข้าร่วมกระบวนการดังกล่าว เพื่อสร้างความมั่นใจและปรับจิตสำนึกก่อนกลับเข้าสู่สังคม

4. การพัฒนาระบบติดตามหลังพ้นโทษ (Post-release Monitoring)

หลังพ้นโทษ การติดตามและดูแลอย่างใกล้ชิดโดยสำนักงานคุมประพฤติในช่วง 6 เดือนแรกเป็นสิ่งจำเป็น ควรมีระบบฐานข้อมูลร่วมระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และจัดให้มี “พี่เลี้ยงชุมชน” คอยดูแลรายกรณีเพื่อช่วยเหลือผู้พ้นโทษในการปรับตัวให้เข้ากับชีวิตใหม่ ซึ่งจะลดโอกาสในการกลับเข้าสู่เรือนจำอีกครั้ง

5. การสร้างเครือข่ายครอบครัวและชุมชนให้เป็นแรงสนับสนุน

การคืนผู้ต้องขังเข้าสู่ครอบครัวและชุมชนจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากทั้งสองฝ่าย โดยสามารถจัดกิจกรรมที่เน้นความเข้าใจและการให้อภัย เช่น “พ่อแม่กลับใจ” รวมทั้งอบรมครอบครัว เพื่อเรียนรู้บทบาทในการสนับสนุนผู้พ้นโทษ และประสานหน่วยงานท้องถิ่นเพื่อรองรับการมีอาชีพหลังพ้นโทษ ซึ่งจะช่วยลดแรงต้านทางสังคมและสร้างการยอมรับ

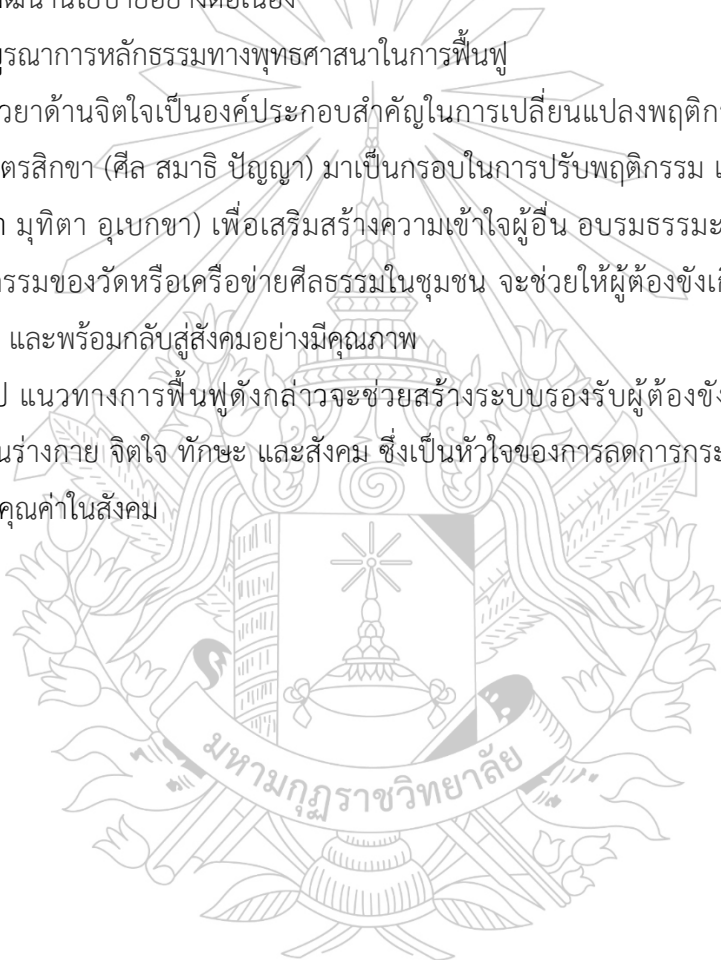
6. การกำหนดนโยบายและงบประมาณที่ยั่งยืนจากภาครัฐ

เพื่อให้การฟื้นฟูไม่ใช่เพียงโครงการระยะสั้น จำเป็นต้องมีการกำหนด “แผนแม่บทแห่งชาติ” สำหรับการฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิง พร้อมทั้งจัดสรรงบประมาณแบบมีเงื่อนไขเพื่อส่งเสริมนวัตกรรมและการดำเนินงานในระดับพื้นที่ รวมถึงสนับสนุนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) เพื่อประเมินผลและพัฒนานโยบายอย่างต่อเนื่อง

7. การบูรณาการหลักธรรมทางพุทธศาสนาในการฟื้นฟู

การเยียวยาจิตใจเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้ต้องขัง โดยสามารถนำหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) มาเป็นกรอบในการปรับพฤติกรรม และใช้พรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจผู้อื่น อบรมธรรมะโดยพระสงฆ์และเชื่อมโยงกับกิจกรรมของวัดหรือเครือข่ายศีลธรรมในชุมชน จะช่วยให้ผู้ต้องขังเกิดจิตสำนึกดี ลดพฤติกรรมรุนแรง และพร้อมกลับสู่สังคมอย่างมีคุณภาพ

โดยสรุป แนวทางการฟื้นฟูดังกล่าวจะช่วยสร้างระบบรองรับผู้ต้องขังหญิงอย่างยั่งยืน ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ ทักษะ และสังคม ซึ่งเป็นหัวใจของการลดการกระทำผิดซ้ำและการสร้างชีวิตใหม่ที่มีคุณค่าในสังคม

ตารางที่ 5.2 การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ ที่เกี่ยวข้องกับ RECLAIM Model โดยแบ่งตาม องค์ประกอบของโมเดล พร้อมบทบาทของแต่ละหน่วยงาน

องค์ประกอบของ RECLAIM	หน่วยงาน/บุคคลที่เกี่ยวข้อง	บทบาทในการมีส่วนร่วม
R – Rehabilitation Plan การวางแผนฟื้นฟูเฉพาะราย	กรมราชทัณฑ์, กระทรวงสาธารณสุข, กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, นักจิตวิทยา, นักสิทธิมนุษยชน	ประเมินด้านจิตสังคม วางแผนแบบรายบุคคล ปกป้องสิทธิผู้ต้องขัง
E – Empowerment การเสริมพลังผ่านอาชีพและทักษะชีวิต	กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน, กรมส่งเสริมการเกษตร, อบต./เทศบาล	จัดอบรมวิชาชีพ, สร้างโอกาสในการประกอบอาชีพ
C – Community Preparation การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย	กรมราชทัณฑ์, กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานพระพุทธศาสนา, นักจิตวิทยา, นักสิทธิมนุษยชน	จัดกิจกรรมฝึกจิต ฝึกชีวิตจริง ลดอคติ ปกป้องสิทธิก่อนกลับสู่สังคม
L – Linkage Monitoring การติดตามผลและเชื่อมต่อข้อมูล	สำนักงานคุมประพฤติ, กรมพัฒนาสังคมฯ, อสม./อปพร., นักสังคมสงเคราะห์, พี่เลี้ยงชุมชน	เยี่ยมบ้าน ติดตามรายกรณี ให้คำปรึกษาด้านจิตใจ
A – Acceptance การยอมรับและสนับสนุนจากครอบครัว	กระทรวงการพัฒนาสังคมฯ, กรมกิจการเด็กและเยาวชน, อบต., นักจิตวิทยา, นักสิทธิมนุษยชน	ฟื้นฟูสายสัมพันธ์ สร้างการยอมรับ ลดแรงต้านจากชุมชน
I – Institutional Policy นโยบายจากรัฐและงบประมาณที่ยั่งยืน	กระทรวงยุติธรรม, สำนักงานสภาพัฒน์, สำนักงานงบประมาณ, นักสิทธิมนุษยชน, ทนายความ	เสนอแผนแม่บท สนับสนุนงบประมาณ และติดตามการคุ้มครองสิทธิ
M – Mindfulness การใช้หลักธรรมพุทธศาสนา เยียวยาจิตใจ	สำนักงานพระพุทธศาสนา, วัดในพื้นที่, สำนักงานศึกษาธิการ	อบรมหลักธรรม ฝึกสติ เชื่อมโยงศาสนากับการบำบัด

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ในส่วนนี้เป็นการอภิปรายผลการวิจัยโดยอ้างอิงจากข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระบวนการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในจังหวัดเลย รวมถึงการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาจากการปฏิบัติจริงของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เรือนจำ จังหวัดเลย สำนักงานคุมประพฤติ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ตลอดจนผู้แทนภาคประชาสังคม หน่วยงาน นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ นักสิทธิมนุษยชน และพระสงฆ์

การอภิปรายจะครอบคลุมถึงการตีความผลที่ได้ เปรียบเทียบกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมถึงวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูลกับเป้าหมายการวิจัยใน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ (1) บทบาทของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำ (2) รูปแบบการมีส่วนร่วมของหน่วยงานต่าง ๆ ในกระบวนการฟื้นฟู และ (3) ข้อเสนอแนะทางเชิงระบบในการพัฒนากระบวนการคืนคนดีสู่สังคมอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ การอภิปรายจะชี้ให้เห็นถึงปัจจัยเสริม ปัจจัยท้าทาย และข้อจำกัดที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงาน พร้อมทั้งเสนอมุมมองที่อาจเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเชิงนโยบาย และแนวปฏิบัติในอนาคต ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำ

จากผลการวิจัยพบว่า หน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะ เรือนจำจังหวัดเลย และ สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลย มีบทบาทสำคัญในการดำเนินมาตรการลดการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงผ่านกระบวนการที่เป็นระบบ ครอบคลุมตั้งแต่การจำแนกและประเมินความเสี่ยง จนถึงการฟื้นฟูพฤติกรรม การฝึกอาชีพ การเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และการติดตามหลังพ้นโทษ ซึ่ง สอดคล้องกับแนวคิดการฟื้นฟูตามทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (Behavioral Change Theory) Prochaska, J. O., & DiClemente, C. C. (1983) โดยทฤษฎีนี้เน้นว่าการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมจำเป็นต้องอาศัยการประเมินปัจจัยเสี่ยงและการปรับตัวผ่านการเรียนรู้ใหม่ โดยในกรณีของเรือนจำจังหวัดเลย มีการดำเนินกิจกรรมฟื้นฟูและฝึกทักษะชีวิตควบคู่กับการฝึกอาชีพ ซึ่งถือเป็นการสร้างพฤติกรรมเชิงบวกใหม่ให้ผู้ต้องขังหญิงมีแรงจูงใจและความสามารถในการดำรงชีวิตหลังพ้นโทษอย่างเหมาะสม ลดโอกาสในการหวนกลับไปสู่พฤติกรรมเดิม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิด "กระบวนการคืนคนดีสู่สังคม" (Reintegration Process) ของกรมราชทัณฑ์ (2565) แนวคิดนี้มุ่งเน้นการบูรณาการระบบราชทัณฑ์กับชุมชน โดยให้ความสำคัญกับ "ความต่อเนื่อง" ของการดูแลตั้งแต่ก่อนปล่อย ระหว่างปล่อย และหลังพ้นโทษ ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทของสำนักงานคุมประพฤติ จังหวัดเลยที่ทำหน้าที่เป็น "กลไกเชื่อมต่อ" ระหว่างเรือนจำกับสังคมผ่านการติดตาม ให้คำปรึกษา และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น บ้านพักพิง หน่วยงานฝึกอาชีพ หรือภาคีชุมชนและยัง

สอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิญา โพธิ์ชัย (2564) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนากลไกการฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิงในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ งานวิจัยชิ้นนี้ชี้ให้เห็นว่า การลดการกระทำผิดซ้ำต้องอาศัยบทบาทของหน่วยงานภาครัฐในการสร้าง “แผนฟื้นฟูเฉพาะราย” และสนับสนุนให้เกิด “ทีมสหวิชาชีพ” เพื่อประเมินและฟื้นฟูผู้ต้องขัง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้ต้องขังหญิงที่มีความเปราะบางสูง ซึ่งตรงกับบทบาทของเรือนจำจังหวัดเลยที่ให้ความสำคัญกับการจำแนกและการฝึกอบรมรายบุคคล ตลอดจนการประสานเพื่อความร่วมมือหลังปล่อยตัวผ่านสำนักงานคุมประพฤติ

การดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐในจังหวัดเลยแสดงให้เห็นถึงความพยายามอย่างเป็นระบบในการคืนคนดีสู่สังคมผ่านกระบวนการฟื้นฟูเชิงพฤติกรรมและการติดตามผลเชิงโครงสร้าง ซึ่งสอดคล้องทั้งกับทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แนวคิดการ reintegration และหลักฐานจากงานวิจัยที่ผ่านมา ทำให้สามารถลดโอกาสการกระทำผิดซ้ำและเพิ่มโอกาสในการกลับคืนสู่สังคมของผู้ต้องขังหญิงได้อย่างยั่งยืน

2. การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย

จากผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่รวบรวมจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้แทนจากหน่วยงานภาครัฐหลายภาคส่วน พบว่า การมีส่วนร่วมของหน่วยงานรัฐในการแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในจังหวัดเลยมีความหลากหลาย ทั้งในเชิงนโยบาย การปฏิบัติการ และการสนับสนุนเชิงจิตใจ โดยสามารถอภิปรายผลได้อย่างสอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen และ Uphoff (1980) ว่าด้วยมิติของการมีส่วนร่วมใน 4 ด้าน คือ การตัดสินใจ การดำเนินงาน การแบ่งปันผลประโยชน์ และการประเมินผล รวมถึงเชื่อมโยงกับแนวคิดการมีส่วนร่วมแบบบูรณาการในกระบวนการฟื้นฟู (Integrated Participatory Approach) ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หน่วยงานรัฐ เช่น เรือนจำจังหวัดเลย นักจิตวิทยา หน่วยงาน และนักสังคมสงเคราะห์ มีบทบาทในการกำหนดแผนฟื้นฟู เช่น การจัดทำแผนฟื้นฟูเฉพาะบุคคล (IRP) การประเมินความพร้อมก่อนปล่อย และการเสนอแนะมาตรการที่เหมาะสมต่อแต่ละกรณี ซึ่งสอดคล้องกับการมีส่วนร่วมด้านนโยบายในแนวคิดของ Cohen & Uphoff

2. การมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ การปฏิบัติงานร่วมกันของหน่วยงาน เช่น การเยี่ยมบ้านของเจ้าหน้าที่คุมประพฤติ การลงพื้นที่ของนักสังคมสงเคราะห์ และการให้คำปรึกษาของนักจิตวิทยา สะท้อนถึงการมีส่วนร่วมในภาคสนามที่สร้างผลกระทบเชิงบวกโดยตรงต่อผู้ต้องขังหญิง เป็นตัวอย่างของ "การบูรณาการการมีส่วนร่วมในระดับปฏิบัติ" ที่ได้รับการสนับสนุนจากแนวคิดของ Arnstein (1969) เรื่อง “Ladder of Citizen Participation”

3. การมีส่วนร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ กระบวนการฟื้นฟูของรัฐนำไปสู่การที่ผู้ต้องขังหญิงได้รับประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ทักษะอาชีพ กำลังใจ และโอกาสทางสังคม ครอบครัวของ

ผู้ต้องขังเองก็มีบทบาทผ่านกิจกรรมเยี่ยมเยียนและฟื้นฟูความสัมพันธ์ ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการคืนคนดีสู่สังคมในยุทธศาสตร์ของกรมราชทัณฑ์ (2565)

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล หน่วยงานอย่างสำนักงานคุมประพฤติและนักสิทธิมนุษยชนมีบทบาทในการติดตาม ประเมิน และเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงนโยบายและกระบวนการดูแลผู้พ้นโทษหญิง ทำให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาเชิงนโยบายอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิริวรรณ กมลสุขสถิต (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางในการป้องกันและแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดโดยอาศัยปัจจัยที่เป็นตัวทำนายทางด้านอาชญาวิทยา ผลการวิจัย พบว่า ผลการศึกษาถึงปัจจัยทางด้านอาชญาวิทยาที่สามารถทำนายการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด พบว่า ตัวแปรทำนายที่มีนัยสำคัญในการทำนายการกระทำผิดซ้ำในคดีเกี่ยวกับยาเสพติด ได้แก่ ตัวแปรพฤติกรรมการคบหาสมาคมกับเพื่อน ($B = 1.226^{**}$) ตัวแปรพื้นฐาน อายุในขณะกระทำความผิด ($B = -.522^{**}$) ตัวแปรพื้นฐาน อาศัยอยู่กับมารดา ($B = 2.969^{**}$) ตัวแปรพื้นฐาน อาชีพของบิดา (เกษตรกร) ($B = 3.279^{**}$) และตัวแปรพื้นฐาน อาชีพของบิดา (ลูกจ้างบริษัท/ห้างร้าน) ($B = 3.008^{**}$) ผลการศึกษาหาแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดบนพื้นฐานของอิทธิพลของปัจจัยทางด้านอาชญาวิทยา ปรากฏผล ดังนี้

1) ครอบครัว ควรดูแลเอาใจใส่เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด พุดคุย ทำความเข้าใจ ช่วยแก้ปัญหา และลดสิ่งกระตุ้นที่จะทำให้เด็กและเยาวชนกระทำความผิด ตลอดจนให้โอกาสเด็กและเยาวชนในการกระทำความผิดต่าง ๆ ที่เกิดประโยชน์ รวมถึงคำนึงในการดำรงชีวิตในทางที่ดี 2) โรงเรียน/สถานศึกษา/ครู-อาจารย์ ควรให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโทษของยาเสพติด รวมทั้งการอบรมสั่งสอนในเรื่องของการประพฤติปฏิบัติตัวที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชน 3) ชุมชน/คนในชุมชน/วัด ควรมีส่วนร่วมในการดูแล ติดตาม และสอดส่องพฤติกรรม แต่ไม่ใช่การจ้องจับผิดในพฤติกรรม ตลอดจนจัดทำโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วม รวมถึงการให้โอกาสเด็กและเยาวชนสามารถดำรงอยู่กับคนในชุมชน สังคม ได้อย่างมีความสุข เช่น การเรียนต่อ การมีงานทำอย่างสุจริต ฝึกอบรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรม 4) หน่วยงาน องค์กร หรือบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ควรจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีทักษะการตัดสินใจที่ถูกต้องเหมาะสม ควรจัดให้มีพื้นที่ในการบำบัดฟื้นฟูแก้ไขเฉพาะทาง และ คอยกำกับ ติดตาม ในการดูแลสงเคราะห์เด็กและเยาวชน รวมถึงครอบครัว โดยเน้นการฝึกอาชีพนอกจากนี้ควรเพิ่มโทษผู้ต้องหาคดียาเสพติด รวมถึงกลุ่มนายทุนหรือผู้สนับสนุน ตลอดจนมีการป้องกัน ปราบปรามแหล่งมั่วสุม แหล่งอบายมุขต่าง ๆ ที่จะทำให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนและอาจนำไปสู่การกระทำผิดซ้ำได้

3. ข้อเสนอแนะทางแก้ไขปัญหาการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในจังหวัดเลยที่ได้จากการศึกษานี้ เป็นการออกแบบเชิงระบบที่ครอบคลุมทั้งกระบวนการก่อนปล่อย ภายหลังปล่อย และ

การคืนคนดีสู่สังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการฟื้นฟูแบบองค์รวม (Holistic Reintegration Model) โดยเฉพาะในประเด็นการพัฒนา “แผนฟื้นฟูเฉพาะบุคคล” ที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงจิตวิทยา พฤติกรรม สังคม และครอบครัว เพื่อนำไปสู่การออกแบบแผนรายบุคคลที่เหมาะสมต่อสภาพของผู้ต้องขังหญิงแต่ละราย แนวทางนี้สะท้อนแนวคิดของ Taxman, Young และ Byrne (2002) ที่เสนอว่าการฟื้นฟูผู้กระทำผิดควรยึดหลักบูรณาการทางชีวภาพ จิตใจ และสังคมเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ แนวทางดังกล่าวยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Cohen & Uphoff (1981) ที่เน้นการมีส่วนร่วมในทุกระดับของกระบวนการพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ลงมือปฏิบัติ แบ่งปันผลประโยชน์ และการประเมินผล โดยเฉพาะในแนวทางที่เน้นการสร้างเครือข่ายครอบครัวและชุมชน เช่น การอบรมครอบครัวเพื่อรองรับผู้พ้นโทษ การจัดกิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย และการจัดพี่เลี้ยงชุมชน ล้วนแล้วแต่เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการเป็นกลไกช่วยลดโอกาสการกระทำผิดซ้ำ

จากมุมมองของทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura (1977) ที่กล่าวว่าพฤติกรรมของมนุษย์สามารถเปลี่ยนแปลงได้จากการเรียนรู้ผ่านแบบอย่างและการเสริมแรง แนวทางการจัดฝึกทักษะชีวิต เช่น การควบคุมอารมณ์ การบริหารเงินส่วนบุคคล และการฝึกอาชีพ จึงถือเป็นการสร้างโอกาสให้ผู้ต้องขังหญิงได้เรียนรู้พฤติกรรมใหม่ผ่านกิจกรรมที่มีคุณค่า พร้อมทั้งสร้างการยอมรับตนเองและความหวังใหม่ในชีวิตหลังพ้นโทษ

การบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และพรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา) เป็นอีกแนวทางสำคัญที่เชื่อมโยงกับแนวคิดของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต, 2558) ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตใจควบคู่กับพฤติกรรมภายนอก การใช้หลักธรรมเหล่านี้ในการอบรมผู้ต้องขังหญิงช่วยให้เกิดความสำนึกดี ลดความรุนแรง และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีสันติสุข ท้ายที่สุด ข้อเสนอแนะแต่ละด้านในงานวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของไศภณา เทพพิทักษ์ (2564) ที่ชี้ว่าการมีแผนฟื้นฟูเฉพาะราย การติดตามต่อเนื่อง และการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญในการลดโอกาสการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงอย่างมีนัยสำคัญ

กล่าวโดยสรุป ข้อเสนอแนะแนวทางที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีรากฐานทางทฤษฎีที่มั่นคงและสามารถนำไปปรับใช้ในทางปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพของผู้ต้องขังอย่างรอบด้าน การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในสังคม และการเชื่อมโยงกับคุณค่าทางศีลธรรมเพื่อการคืนคนดีสู่สังคมอย่างมั่นคงและยั่งยืน

5.3 ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับบทบาทและการมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย สามารถนำเสนอข้อเสนอแนะที่เป็นรูปธรรมและครอบคลุมทั้งในเชิงนโยบาย การปฏิบัติ และการวิจัยเพิ่มเติม ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1) กำหนดแผนยุทธศาสตร์การฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิงเฉพาะกลุ่ม ภาครัฐควรมีนโยบายระดับชาติที่รองรับกลุ่มผู้ต้องขังหญิงโดยเฉพาะ เนื่องจากมีความต้องการด้านจิตใจและสังคมที่แตกต่างจากผู้ต้องขังชาย เช่น การเผชิญความรุนแรงในครอบครัว หรือภาวะซึมเศร้าหลังพ้นโทษ
- 2) จัดสรรงบประมาณสนับสนุนการฟื้นฟูหลังพ้นโทษแบบยั่งยืน ควรจัดสรรงบประมาณแบบมีเงื่อนไข (Conditional Budgeting) ให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ ที่ดำเนินงานด้านฟื้นฟูผู้พ้นโทษ โดยเฉพาะกิจกรรมที่เสริมทักษะชีวิต สร้างอาชีพ และเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจ
- 3) ผลักดันการบูรณาการระบบข้อมูลผู้พ้นโทษระหว่างหน่วยงาน ควรมีการพัฒนาฐานข้อมูลร่วมระหว่างเรือนจำ สำนักงานคุมประพฤติ กระทรวงพัฒนาสังคมฯ และองค์กรท้องถิ่น เพื่อให้สามารถติดตาม ช่วยเหลือ และออกแบบแผนฟื้นฟูเฉพาะบุคคลได้แม่นยำขึ้น

5.3.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

- 1) พัฒนา “แผนฟื้นฟูเฉพาะบุคคล” อย่างเป็นระบบ ทุกเรือนจำควรมีระบบการวิเคราะห์จิตสังคม ประวัติ และความต้องการเฉพาะของผู้ต้องขังหญิง เพื่อออกแบบแผนรายบุคคลที่มีเป้าหมายชัดเจน มีระยะเวลา และสามารถติดตามผลได้จริง
- 2) ส่งเสริมทักษะชีวิตและการฝึกอาชีพที่ตอบโจทย์ตลาดแรงงาน ควรออกแบบหลักสูตรฝึกอาชีพใหม่ร่วมกับภาคเอกชน และส่งเสริมทักษะชีวิตด้านการจัดการอารมณ์ การวางแผนการเงิน และการใช้เทคโนโลยี เพื่อเพิ่มความมั่นใจแก่ผู้ต้องขังในการกลับเข้าสู่สังคม
- 3) สร้างเครือข่ายพี่เลี้ยงและครอบครัวสนับสนุน ควรมีการจัดอบรมครอบครัวผู้ต้องขังหญิงให้มีความเข้าใจในบทบาทการสนับสนุน และสร้างเครือข่าย “พี่เลี้ยงชุมชน” ที่ผ่านการฝึกอบรมมาแล้วเพื่อเป็นกำลังใจและแนะแนวทางชีวิตหลังพ้นโทษ
- 4) บูรณาการหลักธรรมพุทธศาสนาในการฟื้นฟูจิตใจ การใช้หลักไตรสิกขาและพรหมวิหาร 4 ควรถูกบูรณาการเป็นกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง โดยเชื่อมโยงกับวัด องค์กรชุมชน และพระสงฆ์ เพื่อฟื้นฟูคุณค่าภายในของผู้ต้องขังหญิง

5.3.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

- 1) ควรมีการศึกษาการฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิงในรูปแบบเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ เพื่อเปรียบเทียบแนวทางและพัฒนานโยบายที่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่

2) ควรศึกษาผลกระทบระยะยาวของแผนฟื้นฟูเฉพาะบุคคล โดยติดตามผู้พ้นโทษ ให้อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลา 1-3 ปี เพื่อวิเคราะห์ความยั่งยืนของการกลับเข้าสู่สังคม

3) ควรศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) และ เครือข่ายชุมชนในกระบวนการฟื้นฟู เพื่อเสนอแนวทางบูรณาการข้ามภาคส่วนที่มีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

กรมการศาสนา. (2560). *เบญจธรรม: หลักธรรมพื้นฐานสำหรับสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: กระทรวงวัฒนธรรม.

กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม.พระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ.2559

กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม.ระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการสงเคราะห์ พ.ศ.2560

กรมคุมประพฤติ. (2565). *รายงานประจำปี กรมคุมประพฤติ*. สืบค้นจาก

<http://www.probation.go.th>

กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม. (2542). *การกระทำผิดซ้ำภายหลังการคุมประพฤติ*.

กรุงเทพมหานคร.

กรมคุมประพฤติ,คู่มือการปฏิบัติงานควบคุมและสอดส่องผู้กระทำผิดที่เป็นผู้ใหญ่ เด็กหรือเยาวชน และผู้ได้รับพักการลงโทษ/ลดวันต้องโทษจากคุก,2551)เกษวรงค์ จิณะเสน. (2542). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกระทำผิดซ้ำของเด็ก และเยาวชนที่อยู่ระหว่างถูกคุมคามความประพฤติ ในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกลาง.ปริญญาานิพนธ์มหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กรมราชทัณฑ์. (2564). *รายงานประจำปี กรมราชทัณฑ์*. สืบค้นจาก <http://www.correct.go.th>

กรมราชทัณฑ์. (2565). *แผนยุทธศาสตร์กรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2565-2569*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม.

กรมราชทัณฑ์. (2549). *การเฝ้าระวังผู้ต้องขังคดียาเสพติดมิให้กระทำผิดซ้ำ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ราชทัณฑ์.

กองทัณฑปฏิบัติ กลุ่มงานลดวันต้องโทษ กรมราชทัณฑ์.(2563).*แนวทางการปฏิบัติงานลดวันต้องโทษจำคุก*

กองทัณฑปฏิบัติ ส่วนพักการลงโทษ กรมราชทัณฑ์.(2562).*แนวทางปฏิบัติในการจัดเตรียมเอกสารประกอบการพิจารณาพักการลงโทษ*.

กองอำนวยการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการคุมประพฤติ กลุ่มอำนวยการเฝ้าระวังการกระทำความผิด
กรณีพิเศษ คุมประพฤติ.(2564).คู่มือการปฏิบัติงานคุมความประพฤติที่เป็นผู้ใหญ่
ตามพระราชบัญญัติคุมประพฤติ พ.ศ.2559.

เข็มชัย ชูติวงศ์. คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติ. วิทยานิพนธ์
มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จำเนียร ชุณหโสภาค และคณะ. (2551). ศึกษาปัจจัยที่เป็นสาเหตุของการกระทำความผิดซ้ำในคดียา
เสพติด. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยรามคำแหง

จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2551). สังคมวิทยา อาชีววิทยา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฉัตรกุล พงษ์ธรรม. (2556). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการกระทำผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน.
กรุงเทพมหานคร. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ชวลิต กลิ่นแข (2563) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำของจังหวัด
แม่ฮ่องสอน วารสารวิชาการ สถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก. (253-261).

โชติกา แก่นธิดา และคณะ. (2564). การแก้ไขปัญหการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิง เรือนจำกลาง
นครสวรรค์ โดยการบูรณาการตามหลักเบญจธรรม. วารสารวิจัยวิชาการ. 4(2), 215-224.

ณัฐวุฒิ ยอดระบำ. (2549). มุลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดซ้ำคดีเกี่ยวกับทรัพย์สิน: ศึกษาเฉพาะกรณี
เรือนจำจังหวัดนนทบุรี. ปริญญานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การบริหารงานยุติธรรม),
คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

เดลินิวส์ ออนไลน์. (2566, 21 มกราคม). ‘ลด’อาชญากรรมหน้าเก่า ฝารอยต่อดีโดยกฎหมาย JSOC.
รายงาน: เกาะประเด็นดัง. ออนไลน์. สืบค้นเมื่อ 26 กรกฎาคม 2567 จาก <https://www.dailynews.co.th/articles/1910679/>

ตฤณห์ โพธิ์รักษา และอุษิษา เลิศโตมรสกุล. (2563). เส้นทางชีวิตของนักโทษหญิงที่กระทำผิดซ้ำคดี
ยาเสพติด.วารสารสหศาสตร์. 20(2), 44-56.

ธีระพล ประไซโย. (2546). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความรุนแรงในการกระทำผิดของหญิง.
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์/กรุงเทพฯ.

นครพัฒน์ สีนเย็น. (2564). การกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังในเรือนจำจังหวัดประจวบคีรีขันธ์.

วารสารวิชาการ การจัดการภาครัฐและเอกชน. 3(1), 46-56.

นิต้า โพล. (2560, 23 – 24 สิงหาคม). ปัญหาอาชญากรรมของสังคมไทยในปัจจุบัน. สืบค้นเมื่อ 10

มกราคม 2567 จาก https://nidapoll.nida.ac.th/survey_detail?survey_id=224

ปกรณ มณีปกณ์. (2553). อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เวิลด์เทรด

ประเทศไทย

ประเทือง ธนิยผล. (2548). อาชญวิทยาและทัณฑวิทยา CRIMINOLOGY AND PENOLOGY (LW

440). พิมพ์ครั้งที่ 3. ภาควิชากฎหมายทั่วไป. คณะนิติศาสตร์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ประหยัด พวงจำปา. (2537). ปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการกระทำความผิดซ้ำของผู้ถูกคุมประพฤติ.

ปริญญานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์. (2531). อาชญวิทยา. สหวิทยาการว่าด้วยปัญหาอาชญากรรม

กรุงเทพมหานคร. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประชาสัมพันธ์ กรมราชทัณฑ์, Facebook.com. (2023).

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2558). พจนานุกรมพุทธศาสตร์: ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 22). มูลนิธิธรรมทานกุศลจิต.

พระไพศาล วิสาโล. (2565). ธรรมะกับการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ. กรุงเทพฯ: เครือข่ายพุทธิกา.

พงศกร อินธิไชย. (2552). การกระทำความผิดซ้ำเกี่ยวกับยาเสพติดในเรือนจำของผู้ต้องขังคดียาเสพติด

เรือนจำกลางบางขวาง. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

พงศภัค พลอันท้าว. (2561). ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญาของ

เยาวชน. ปริญญานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.

พระราชบัญญัติมาตรการป้องกันกระทำความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง

พ.ศ. 2565. (2565, 25 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. 139 (66ก). 6 – 21

พระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2560. (2560, 18 กุมภาพันธ์). ราชกิจจานุเบกษา. 134 (21ก). 1 –

24

พวงเพ็ญ ใจกว้าง. (2542) ปัจจัยทางสังคมกับการข่มขืนกระทำชำเราเด็กของผู้ต้องขังชาย : ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำกลางอุดรธานี . มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มนตรี บุณนาค. (2542) วิเคราะห์สาเหตุการกระทำผิดซ้ำในคดีเสพยาบ้า : ศึกษาเฉพาะกรณีผู้ต้องขังในทัณฑสถานบำบัดพิเศษกลาง . มหาวิทยาลัยมหิดล/กรุงเทพฯ.

วรเดช จันทรศร. (2522) สาเหตุของอาชญากรรม ทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง, วารสารพัฒนบริหารศาสตร์ 1, หน้า 48-49.

วรพัฒน์ มั่นยา. (2563). สาเหตุและแนวทางการป้องกันการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังในคดีลักทรัพย์: กรณีศึกษาเรือนจำจังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรม คณะอาชญาวิทยาและการบริหารงานยุติธรรมบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรังสิต.

วรวัตร สีหะ. (2565). การวิเคราะห์การเสพยาเสพติดซ้ำของผู้ผ่านการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับบำบัดจนเป็นที่น่าพอใจ กรณีศึกษาผู้เสพยาเสพติดจังหวัดเลย. สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. กรุงเทพฯ: คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

วรศรา ศิริสุทธิเดชา. (2546). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการแสดงพฤติกรรมตามวัฒนธรรมรองของผู้ต้องขังในเรือนจำ . มหาวิทยาลัยมหิดล/นครปฐม.

ฝ่ายลดวันต้องโทษจำคุก ส่วนเลื่อน-ลดชั้น และลดวันต้องโทษ สำนักทัณฑปฏิบัติ กรมราชทัณฑ์. (2559).คู่มือการปฏิบัติงานลดวันต้องโทษจำคุก

ศิริวรรณ กมลสุขสถิต. (2563). แนวทางในการป้องกันและแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนในคดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดโดยอาศัยปัจจัยที่เป็นตัวทำนายทางด้านอาชญาวิทยา. วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์.

7(1) 1 – 19.

ศุภกานดา สุขศรีวงศ์. (2550). ปัจจัยที่มีผลต่อการกระทำผิดในคดีเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษของเด็กและเยาวชน : ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กและเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล.

วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยมหิดล.

โสภณา เทพพิทักษ์. (2564). การศึกษาการลดโอกาสการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงโดยการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน. วารสารนโยบายและการพัฒนา, 17(2), 45–62.

สง่า ลีนะสมิต (2522). อาชญาวิทยาและพันธุวิทยาพิสดาร ตอนที่ 1 อาชญาวิทยา. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สาธิต บุชยากุล. (2555). สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังชาย กรณีศึกษาเรือนจำพิเศษ. กรุงเทพมหานคร. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2565). ร่างพระราชบัญญัติมาตรการป้องกันการกระทำ ความผิดซ้ำในความผิดเกี่ยวกับเพศหรือที่ใช้ความรุนแรง พ.ศ. .... เอกสารประกอบการ พิจารณาเบื้องต้น สำหรับสมาชิกวุฒิสภาได้ใช้ในการติดตามผลการพิจารณาร่าง พระราชบัญญัติในวาระที่หนึ่ง ขึ้นรับหลักการของสภาผู้แทนราษฎร. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

สำนักงานกิจการยุติธรรม (สจร.). (2565, 26 ตุลาคม). กฎหมายใหม่ป้องกันการทำความผิดซ้ำ. สืบค้นเมื่อ 6 มกราคม 2567 จาก <https://justicechannel.org/read/new-laws/newlaw50>

สำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลย.(2566).เอกสารประเด็นการตรวจราชการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566.

สำนักตรวจราชการกรมคุมประพฤติ.(2566).เอกสารการตรวจราชการ กรมคุมประพฤติ ประจำปี งบประมาณ พ.ศ.2566

สุวรรณ ใจคลองแคล้ว. (2546). สาเหตุการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังเรือนจำพิเศษธนบุรี. ภาคนิพนธ์ มหาบัณฑิต. คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุวรรสวัสดิ์ กัลยาสิทธิ. (2559). ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการทำความผิดของเด็กและ เยาวชนในคดียาเสพติด. วารสารวิชาการเฉลิมกาญจนา, 3 (1), หน้า 117-128.

สุวิทย์ นิ่มน้อย. (2518). อาชีววิทยาและทันตวิทยา, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

เสริมศรี ประสงค์สุข. (2546) พฤติกรรมการกระทำผิด และการปรับตัวของผู้ต้องขังชายที่มีพฤติกรรม
เบี่ยงเบนทางเพศ ศึกษาเฉพาะกรณีเรือนจำ และทัณฑสถานในเขตกรุงเทพมหานคร .
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์/กรุงเทพฯ.

โสภา ชูพิกุลชัย. (2521). จิตวิทยาสังคมประยุกต์ . กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.

อมร อำไพรุ่งเรือง. (2554). การศึกษาพฤติกรรมการรักษาและการล่วงละเมิดศีล 5 ของ
พุทธศาสนิกชน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. อมรรัตน์
กริยาผล. (2527). ทศนคติของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต่อการลงโทษผู้กระทำผิด
โดยการชดใช้ค่าเสียหายแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา : ศึกษาเฉพาะในกรุงเทพมหานคร
มหาวิทยาลัยมหิดล กรุงเทพฯ.

อัศกร ไชยพงษ์. (2557). การพัฒนากลยุทธ์การป้องกันและแก้ไขปัญหาคriminalกระทำผิดซ้ำของ
ผู้ต้องขังชายในเรือนจำ เขต 8. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราช
ภัฏสุราษฎร์ธานี. หน้า 106-127.

อานนท์ ฉัตรเงิน และ เกษมศานต์ โชติชาครพันธ์. (2559). ลักษณะส่วนบุคคลและพฤติกรรมของ
ผู้กระทำผิดซ้ำหญิงในคดีจำหน่ายยาเสพติด. วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต, 2
(2), คณะรัฐประศาสนศาสตร์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. หน้า 116-130.

อุดมศิลป์ ศรีแสงนาม. (2532). เพศศึกษาที่น่ารู้. กรุงเทพฯ: สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย.
ไทย.

อุนิษา เลิศโตมรสกุล, และอัมณพ ชูบำรุง. (2561). อาชญากรรมและอาชีววิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอกรินทร์ วรรณเวช. (2549). การศึกษาสาเหตุและกระบวนการเป็นผู้ค้ายาบ้ารายย่อย : กรณีศึกษา.
นักโทษในทัณฑสถานวัยหนุ่มกำแพงเพชร, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.

Bandura, A. (1977). Social learning theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1981). Rural development participation: Concepts and measures for project design, implementation and evaluation. Ithaca: Cornell University.
- George F. KirchwayGiles Playfair and Derirck Singeton. (1965). Crime, Punishment and Cure. London: The Camelot Press Ltd.
- Gibbons, D. C. 1986 "Juvenile delinquency: can social science find a cure?" Crime & Delinquency 32, 2: 186-204. Google Scholar.
- J Rosansky- Palm Beach State College. (2010). palmbeachstate.edu.
ReducingRecidivism: Stopping the Trend of Criminal Relapse in America.
recidivism.pdf.
- Lewin, Tamar. (2001). Inmate Education Is Found To Lower Risk Of New Arrests.The New York Times.
- Martins Ferry. (1976). Crawford Heights Project: Environmental Impact Statement.ManudeepBhuller, Gordon B. Dahl, Katrine V. L8ken, MagneMogstad INCARCERATION,RECIDIVISM AND EMPLOYMENT NATIONAL BUREAU OF ECONOMIC RESEARCH.
- Prochaska, J. O., & DiClemente, C. C. (1983). *Stages and processes of self-change of smoking: Toward an integrative model of change*. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 51(3), 390–395.
<https://doi.org/10.1037/0022-006X.51.3.390>
- Taxman, F. S., Young, D., & Byrne, J. M. (2002). *Offender's needs and effective rehabilitation practices: The need for a systems approach to the integration of criminal justice and human services*. National Institute of Justice.
- Zimring, Hawkins and the Macro Problems of Imprisonment (Kevin R. Reitz). (1973). The Journal of Criminal Law and Criminology.

ภาคผนวก ก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview)

ชื่อผู้ให้ข้อมูล: _____ ตำแหน่ง/หน่วยงาน: _____

วันที่สัมภาษณ์: _____ สถานที่: _____

ชื่อผู้สัมภาษณ์: _____

คำถามหลัก

1. หน่วยงานของท่านมีบทบาทอย่างไรในการช่วยเหลือหรือฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิงหลังพ้นโทษ?

บันทึกคำตอบ: _____

2. ท่านเคยมีส่วนร่วมในโครงการ/กิจกรรมใดเกี่ยวกับการลดการกระทำผิดซ้ำบ้าง?

บันทึกคำตอบ: _____

3. ปัจจัยใดที่เอื้อต่อ หรือเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของหน่วยงานท่าน?

บันทึกคำตอบ: _____

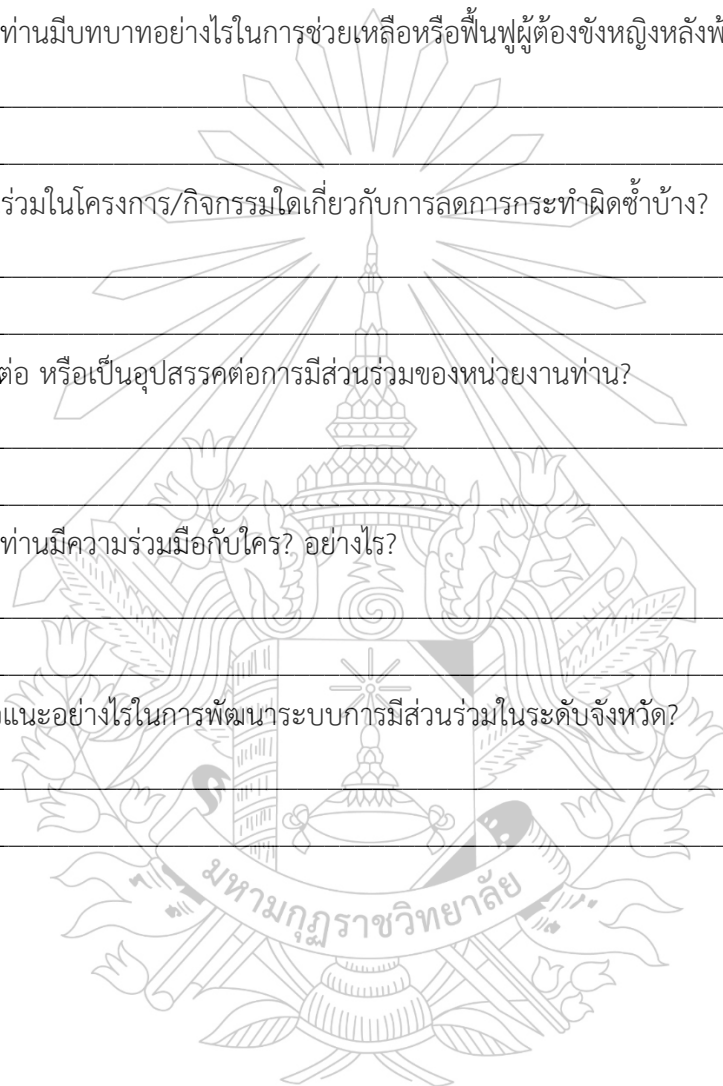
4. หน่วยงานของท่านมีความร่วมมือกับใคร? อย่างไร?

บันทึกคำตอบ: _____

5. ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรในการพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมในระดับจังหวัด?

บันทึกคำตอบ: _____

_____

แบบบันทึกภาคสนาม / แบบสังเกตพฤติกรรม

ชื่อผู้บันทึก: _____ วันที่: _____ เวลา: _____

สถานที่: _____ กิจกรรมที่สังเกต: _____

รายการสังเกต

1. ลักษณะการมีส่วนร่วมของเจ้าหน้าที่ในกิจกรรม (เช่น พูดคุยกับผู้ต้องขัง ตอบสนอง ฯลฯ)

บันทึก: _____

2. บรรยากาศของกิจกรรม (เป็นมิตร / ตึงเครียด / ไม่สนใจ ฯลฯ)

บันทึก: _____

3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานภาครัฐ / ชุมชน / ผู้ต้องขัง

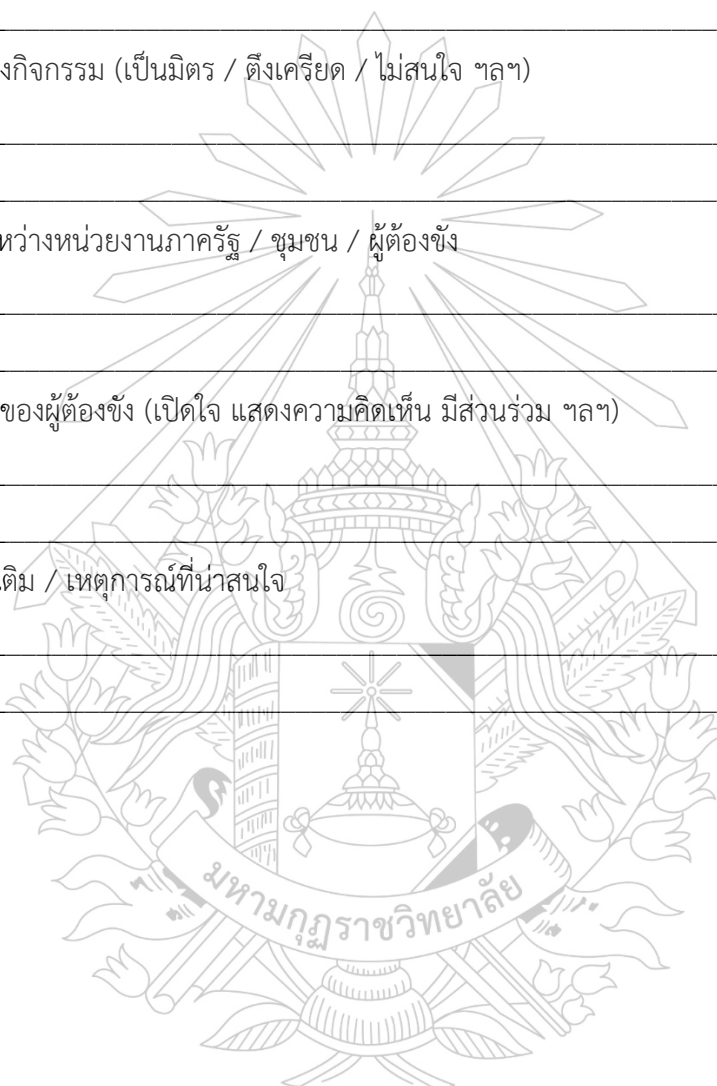
บันทึก: _____

4. การมีส่วนร่วมของผู้ต้องขัง (เปิดใจ แสดงความคิดเห็น มีส่วนร่วม ฯลฯ)

บันทึก: _____

5. ข้อสังเกตเพิ่มเติม / เหตุการณ์ที่น่าสนใจ

บันทึก: _____

แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion Record)

วันที่: _____ เวลา: _____ สถานที่: _____

หัวข้อการสนทนา: _____

ผู้เข้าร่วม (ชื่อ/หน่วยงาน): _____

ประเด็นการสนทนา

1. บทบาทของหน่วยงานในกระบวนการฟื้นฟูผู้ต้องขังหญิง

สรุป/บันทึกคำตอบ: _____

2. ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ/ชุมชน

สรุป/บันทึกคำตอบ: _____

3. ปัญหาและอุปสรรคของระบบที่มีอยู่

สรุป/บันทึกคำตอบ: _____

4. ข้อเสนอแนะแนวทางใหม่ในการลดการกระทำผิดซ้ำ

สรุป/บันทึกคำตอบ: _____

5. ความคาดหวังต่อการเปลี่ยนแปลงในระดับนโยบาย/พื้นที่

สรุป/บันทึกคำตอบ: _____

แบบคำสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ต้องขังหญิง

หัวข้อการวิจัย: การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย

ผู้สัมภาษณ์: .....

รหัสผู้ให้ข้อมูล: W-____

วันที่สัมภาษณ์: .....

สถานที่สัมภาษณ์: เรือนจำจังหวัดเลย

คำชี้แจงสิทธิและการปกปิดข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ครั้งนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยทางวิชาการ ไม่มีผลกระทบต่อสถานะของผู้ต้องขัง ข้อมูลที่ให้จะถูกเก็บเป็นความลับอย่างเคร่งครัด

1. ผู้วิจัยจะ ไม่ระบุชื่อจริง หรือข้อมูลส่วนบุคคลที่สามารถระบุตัวตนได้
2. ข้อมูลที่ได้รับจะใช้เพื่อวิเคราะห์ในภาพรวมเท่านั้น โดยใช้ รหัสแทนตัวผู้ให้ข้อมูล (เช่น W-01, W-02)
3. ผู้ให้ข้อมูลสามารถปฏิเสธที่จะตอบคำถามใด ๆ หรือขอถอนตัวจากการสัมภาษณ์ได้ทุกเมื่อ
4. ข้อมูลจะถูกจัดเก็บอย่างปลอดภัย และจะถูกทำลายเมื่อสิ้นสุดกระบวนการวิจัยตามหลักจริยธรรม

หากท่านยินยอมให้สัมภาษณ์ โปรดแจ้งด้วยวาจาและเราจะดำเนินการสัมภาษณ์ต่อไป

ประเด็นคำถามสำหรับผู้ต้องขังหญิง

ส่วนที่ 1: ข้อมูลเบื้องต้น (ใช้เพียงรหัสในการวิเคราะห์)

1. ท่านมีอายุประมาณเท่าใด?
.....
2. ก่อนต้องโทษ เคยมีประวัติถูกคุมขังมาก่อนหรือไม่?
.....
3. ลักษณะความผิดที่กระทำในคดีล่าสุดคืออะไร?
.....

ส่วนที่ 2: ประสบการณ์เกี่ยวกับการกลับมากระทำผิดซ้ำ

4. ท่านคิดว่าสาเหตุใดที่ทำให้ท่านกระทำผิดซ้ำหลังจากพ้นโทษในครั้งก่อน?
.....
.....
.....

5. มีหน่วยงานภาครัฐใดบ้างที่เข้ามาให้การสนับสนุนหรือดูแลท่านหลังพ้นโทษ เช่น พม., แรงงาน, ยุติธรรม ฯลฯ?

.....

.....

.....

ส่วนที่ 3: ประเมินการช่วยเหลือของหน่วยงานภาครัฐ

6. ท่านได้รับการฝึกอาชีพ หรืออบรมใด ๆ ระหว่างอยู่ในเรือนจำหรือไม่?

.....

.....

.....

7. ท่านคิดว่าหลังจากพ้นโทษแล้ว ท่านจะสามารถประกอบอาชีพได้หรือไม่? เพราะเหตุใด?

.....

.....

.....

8. ท่านคิดว่ารัฐควรช่วยเหลือผู้พ้นโทษอย่างไร เพื่อลดการกระทำผิดซ้ำในอนาคต?

.....

.....

.....

ส่วนที่ 4: ข้อเสนอแนะ

9. หากท่านสามารถแนะนำอะไรบางอย่างกับหน่วยงานรัฐได้ ท่านอยากให้เขาช่วยเรื่องใดมากที่สุด?

.....

.....

.....

10. มีสิ่งใดที่ท่านอยากบอกกับสังคมหรือคนภายนอกเกี่ยวกับชีวิตของผู้ต้องขังหญิง?

.....

.....

.....

ภาคผนวก ข หนังสือเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ

ที่ อว ๗๔๑๘/ว ๒๔๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

๒๘ เมษายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย (IOC)

เจริญพร รศ.ดร.ภาสกร ดอกจันทร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย จำนวน ๓ ชุด

ด้วย นางชบาไพร ศรีไศคำ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง กำลังทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย” โดยมี ดร.วีรณพ พรมจักร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์สอดคล้องกับการวิจัยในครั้งนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัยครั้งนี้ มีรายละเอียดตามเอกสารที่ส่งมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระสุทิวชिरเมธี, ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ผู้ประสาน

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โทร. ๐๔๒-๘๑๔๖๑๖

นางชบาไพร ศรีไศคำ ผู้วิจัย โทร. ๐๖๓-๐๓๔๗๕๗๕

๑ พค. ๒๕๖๘

ที่ อว ๗๙๑๘/ว ๒๕๖

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๕๒๐๐๐
โทร. ๐-๕๒๘๓-๐๕๓๔

๒๘ เมษายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย (IOC)

เจริญพร ผศ.ดร.ศตวรรษ สงคามัน

สิ่งที่ส่งมาด้วย เครื่องมือวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางชบาไพร ศรีใสคำ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง กำลังทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย” โดยมี ดร.วีรณูช พรหมจักร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการทำวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์สอดคล้องกับการวิจัยในครั้งนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาการวิจัยครั้งนี้ มีรายละเอียดตามเอกสารที่ส่งมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระสุพริชเมธ, ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ผู้ประสาน

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โทร. ๐๕๒-๘๑๔๑๑๖

นางชบาไพร ศรีใสคำ ผู้วิจัย โทร. ๐๖๑-๐๓๔๗๕๖๕

ยืนยันได้รับเอกสารเรียบร้อยแล้ว

พท.จ. สุทธิรักษ์ งามผล

๓๐ เม.ย. ๒๕๖๘

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โทร. ๐๔๒-๘๑๔๖๑๖

ที่ อว ๗๙๑๘ /ว ๑๑๔

วันที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย (IOC)

เจริญพร ผศ.ดร.วรเชษฐ์ โทอิน

ด้วย นางชบาไพร ศรีไธสง นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง กำลังทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย” โดยมี ดร.วิรัช พรหมจักร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

ในกรณีนี้ เพื่อให้การดำเนินการทำวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย บรรลุตามวัตถุประสงค์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้พิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีประสบการณ์สอดคล้องกับการวิจัยในครั้งนี้ จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาทำวิจัยครั้งนี้ มีรายละเอียดตามเอกสารที่ส่งมาพร้อมนี้

จึงเจริญพรมหาเพื่อโปรดพิจารณา

ขอเจริญพร

(พระสุทิวาธิรเมธี, ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

โดยมีผล ๒๐/๐๕/๒๕๖๘

— ธีรภรณ์

— ๑๐๖ ๓๖๐๐๐๐๐๐๐๐

(คณ.จร.วช.๒๕๖๘ (๕๕))

๓๐ เม.ย. ๖๘

ภาคผนวก ค หนังสือขอเข้าสัมภาษณ์

ที่ อว ๗๙๑๘/ว ๓๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลเมืองเลย
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางชบาไพร ศรีไธสง นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การมีส่วนร่วม
ของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขปัญหาการทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย” โดยมี ดร.วิรัช
พรมจักร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกท่านเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านให้ข้อมูลที่จำเป็น
ต่อการทำวิจัยซึ่งจะนำไปสู่การจัดทำข้อมูลแบบฉบับในรูปแบบเล่มสารนิพนธ์ต่อไป ทั้งนี้ผู้วิจัยจะประสานวัน
เวลาที่ท่านสะดวกในการให้สัมภาษณ์อีก

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้ และขออภัยในความไม่สะดวกขอคุณมา ณ
โอกาสนี้

ขอเจริญพร
(พระสุทธวัชรเมธี, ดร.)
รองอธิการบดี
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ผู้ประสาน
บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โทร. ๐๔๒-๘๑๑๖๓๖
นางชบาไพร ศรีไธสง ผู้วิจัย โทร. ๐๖๑-๐๓๔๗๕๗๕

ที่ อว ๗๙๑๓๘/ว ๓๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๕๓๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

๓๓ พฤษภาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย
เจริญพร อาทฉาง จอ สุวณิศา อาจารย์ศิลปศาสตร์สาขาวิชาสังคมวิทยา
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางชบาไพร ศรีโสคำ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัย
มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับอนุมัติให้ดำเนินโครงทำสารนิพนธ์ เรื่อง "การมีส่วนร่วม
ของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย" โดยมี ดร.วีรณัฐ
พรมจักร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกท่านเป็นกลุ่มตัวอย่างในทางวิจัย

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการทำวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ขอความอนุเคราะห์ท่านให้ข้อมูลที่จำเป็นประโยชน์
ต่อการทำวิจัยซึ่งจะนำไปสู่การจัดทำข้อมูลที่สมบูรณ์แบบในรูปเล่มสารนิพนธ์ต่อไป ทั้งนี้ผู้วิจัยจะประสานวัน
เวลาที่ท่านสะดวกในการให้สัมภาษณ์อีก

จึงเจริญพรมหาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้ และขออภัยมา ณ
โอกาสนี้

ผู้ประสาน

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โทร. ๐๔๒-๘๓๕๐๑๖

นางชบาไพร ศรีโสคำ ผู้วิจัย โทร. ๐๒๑-๐๓๔๗๕๗๕

(นางสาว นพอรังษิ์)
๒๙/๕/๖๘

ที่ อว ๗๙๑๘/ว ๓๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๕๒๐๐๐
โทร. ๐-๕๒๘๓-๐๕๓๕

๓๓ พฤษภาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร นางชบาไพร ศรีไศคำ ๒๐ ม.ค. ๖๘

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางชบาไพร ศรีไศคำ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำสภานิติบัญญัติ เรื่อง “การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย” โดยมี ดร.วิรัช พรหมจักร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกท่านเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการทำวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านให้ข้อมูลที่จำเป็นต่อการทำวิจัยซึ่งจะนำไปสู่การจัดทำข้อมูลที่สมบูรณ์แบบในรูปแบบสารนิพนธ์ต่อไป ทั้งนี้ผู้วิจัยจะประสานวันเวลาที่ท่านสะดวกในการให้สัมภาษณ์อีก

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้ และขออภัยในความไม่สะดวกขอคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระสุทธวิชิตระณี, ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ผู้ประสาน

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โทร. ๐๕๒-๘๓๔๖๖๖

นางชบาไพร ศรีไศคำ ผู้วิจัย โทร. ๐๖๑-๐๓๔๗๕๗๕

๒๕ ม.ค. ๖๘

ที่ อว ๗๙๑๘/ว ๓๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร ผู้มิชอบการเร่ร่อนค้าสิ่งผิดกฎหมาย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางชบาไพร ศรีไธสง นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย” โดยมี ดร.วิรัช พรหมจักร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกท่านเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการทำวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยซึ่งจะนำไปสู่การจัดทำข้อมูลที่สมบูรณ์แบบในรูปแบบสารนิพนธ์ต่อไป ทั้งนี้ผู้วิจัยจะประสานวันเวลาที่ท่านสะดวกในการให้สัมภาษณ์อีก

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้ และขออนุมัติทนายชบาไพรขอคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระสุทธีวิจิตรเมธี, ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ผู้ประสาน

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โทร. ๐๔๒-๘๑๔๖๑๖

นางชบาไพร ศรีไธสง ผู้วิจัย โทร. ๐๖๑-๐๓๔๗๕๗๕

ที่ อว ๗๔๑๘/ว ๓๐๘

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร **ผู้อำนวยการส่วนควบคุมผู้ต้องขังเรือนจำจังหวัดเลย**
สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางชัชวาลพร ศรีโสคำ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย” โดยมี ดร.วีรณัฐ พรหมจักร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกท่านเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการทำวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยซึ่งจะนำไปสู่การจัดทำข้อมูลที่สมบูรณ์แบบในรูปเล่มสารนิพนธ์ต่อไป ทั้งนี้ผู้วิจัยจะประสานวันเวลาที่ท่านสะดวกในการให้สัมภาษณ์อีก

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้ และขออัญมโทนาบุญขอคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระสัทวิจิตรเมธี, ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ผู้ประสาน

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โทร. ๐๔๒-๘๑๕๖๑๖

นางชัชวาลพร ศรีโสคำ ผู้วิจัย โทร. ๐๖๑-๐๓๔๗๔๓๔

(นายชาญรุพ แสนสร้อย)
ผู้อำนวยการส่วนควบคุมผู้ต้องขัง

ที่ อว ๗๔๑๘/ว ๓๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๕๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๔๓-๐๔๓๔

๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร **นางสาวศิริดา พรหมดี เน้นจิตวิทยา**

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางชบาไพร ศรีไศคำ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำความผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย” โดยมี ดร.วิรุณขพรหมจักร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกท่านเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ในกรณีนี้ เพื่อให้การดำเนินการทำวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านให้ข้อมูลที่จำเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยซึ่งจะนำไปสู่การจัดทำข้อมูลที่สมบูรณ์แบบในรูปแบบสารนิพนธ์ต่อไป ทั้งนี้ผู้วิจัยจะประสานวันเวลาที่ท่านสะดวกในการให้สัมภาษณ์อีก

จึงเจริญพรมมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้ และขออัญมโทนาบุญขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระสุทธวิชฌนีย์, ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ผู้ประสาน

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โทร. ๐๔๒-๘๒๓๖๑๖

นางชบาไพร ศรีไศคำ ผู้วิจัย โทร. ๐๖๑-๐๓๔๗๕๓๕

ที่ อว ๗๔๑๘/ว ๓๐๙

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตศรีล้านช้าง อ.เมือง จ.เลย ๔๒๐๐๐
โทร. ๐-๔๒๘๓-๐๔๓๔

๑๓ พฤษภาคม ๒๕๖๘

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์รวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

เจริญพร **นายทิวชัย พงษ์ อดิวิทย์ (นักสังคมสงเคราะห์ น)**

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย จำนวน ๑ ชุด

ด้วย นางชบาไพร ศรีโสคำ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำสารนิพนธ์ เรื่อง “การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย” โดยมี ดร.วีรณัฐ พรหมจักร เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกท่านเป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

ในการนี้ เพื่อให้การดำเนินการวิจัยเป็นไปด้วยความเรียบร้อย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง ใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านให้ข้อมูลที่จำเป็นประโยชน์ต่อการทำวิจัยซึ่งจะนำไปสู่การจัดทำข้อมูลที่สมบูรณ์แบบในรูปเล่มสารนิพนธ์ต่อไป ทั้งนี้ผู้วิจัยจะประสานวันเวลาที่ท่านสะดวกในการให้สัมภาษณ์อีก

จึงเรียนมาเพื่อพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ในครั้งนี้ และขออัญมิตนาบุญขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ขอเจริญพร

(พระสุทิวชัยเมธี, ดร.)

รองอธิการบดี

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

ผู้ประสาน

บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง โทร. ๐๔๒-๘๓๔๖๑๖

นางชบาไพร ศรีโสคำ ผู้วิจัย โทร. ๐๖๑-๐๓๔๗๕๗๕

ภาคผนวก ง ภาพประกอบการสัมภาษณ์

ภาพการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรื่อง การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำ
ของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย
ผู้ให้ข้อมูล นางเพ็ญศรี ขอประสิทธิ์ ตำแหน่ง พนักงานคุมประพฤติชำนาญการพิเศษ
ผู้สัมภาษณ์ นางชบาไพร ศรีไธสง วันที่ 4 มิถุนายน 2568

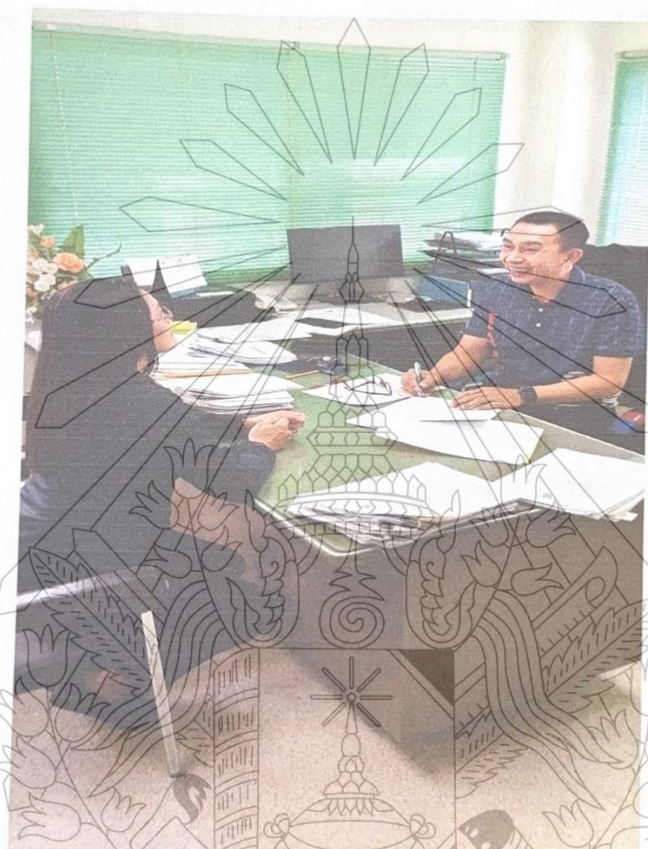
ภาพการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรื่อง การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำ
ของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย
ผู้ให้ข้อมูล นางคารุณี ชัยวรรณ ตำแหน่ง ผู้อำนวยการสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเลย
ผู้สัมภาษณ์ นางชบาไพร ศรีไธคำ วันที่ 20 พฤษภาคม 2568

ภาพการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรื่อง การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำ
ของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย
ผู้ให้ข้อมูล นายผาง ขอสุงเนิน อาจารย์ผู้สอน วิทยาลัยการอาชีพวังสะพุง
ผู้สัมภาษณ์ นางชบาไพร ศรีไธศา วันที่ 29 พฤษภาคม 2568

ภาพการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนร่วมให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย
เรื่อง การมีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐในการแก้ไขการกระทำผิดซ้ำ
ของผู้ต้องขังหญิงในเรือนจำจังหวัดเลย
ผู้ให้ข้อมูล นายธยศ ชามะรัตน์ ตำแหน่ง พนักงานคุมประพฤติชำนาญการ
ผู้สัมภาษณ์ นางชบาไพร ศรีไธคำ วันที่ 27 พฤษภาคม 2568

ภาพกิจกรรม
การเรียนการสอน ปวช.สาขาเทคโนโลยีธุรกิจดิจิทัล
ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568
รายวิชา โปรแกรมประมวลผลคำ

ประวัติผู้เขียนสารนิพนธ์

ชื่อ	นางชบาไพร ศรีไสคำ
วัน เดือน ปี เกิด	30 กันยายน 2517
สถานที่เกิด	จังหวัดเลย
ประวัติการศึกษา	2529 ประถมศึกษา (ป.6) โรงเรียนชุมชนบ้านธาตุ อำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย 2532 มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) สาขา วิทย์-คณิต โรงเรียนนาอ้อวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดเลย 2535 มัธยมศึกษาตอนปลาย (ม. 6) สาขา วิทย์-คณิต โรงเรียนเลยอนุกุลวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดเลย 2537 ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) สาขาบัญชี โรงเรียนเทคโนโลยีบริหารธุรกิจเลย อำเภอเมือง จังหวัดเลย 2544 ปริญญาตรี สาขารัฐประศาสนศาสตร์ (การบริหารงานราชทัณฑ์) (รปบ.) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2563 ปริญญาตรี สาขานิติศาสตร์บัณฑิต (น.บ.) มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช 2568 ปริญญาโท รัฐศาสตรมหาบัณฑิต (ร.ม.) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ที่อยู่ปัจจุบัน	2/5 ถนนจรัสศรี ตำบลกุดป่อง อำเภอเมืองเลย จังหวัดเลย 42000
ผลงานตีพิมพ์	Click or tap here to enter text.
รางวัลที่ได้รับ	Click or tap here to enter text.